

5401

Bibl. Jag.

II

5901.

^{1.}
Prawo w Polsce

Kart 106

Kraj, obraz przyrody, granice i rozległość - fizjonomia kraju - Kłotki
 przegląd dziejów - otaczające narody i krajże panujący i dwór jego
 - uszyty dworskie - dochody książęce - życie na dworze książąt i obyczaj -
 szlachta - Dla czego w Polsce nie było rycerstwa jak w Niemczech i Francji w
 czech i słowiańszczyźnie zorganizowanego? ślady pojedynczych instytucji rycerskich
 w Polsce. - Mieszkanie szlachty: ^{grody} Lehen - różne rodzaje takowych (na gorach grody, starych stawów
 skatach, nizinach, jeziorach) i czerwi (n.p. zwod, mury. Mollin mit Zimmer
 und Uinbnyum) bramy, dziedzińce, studnia, podłoga, rzedzenie, mieszkanie pana
 w zamku (palatium - palais - Palais) wieża najwyższa do strzeżenia cuki
 strażnica (Wartturm - befredus - beffroi) gdzie się też przy zdobywaniu chro:
 niów - kaplica, księża, sala, komnaty (Aurum - Keimaten) miejsce oddzielne
 dla mieszkania kobiet w zamku, podłoga (dambm) izba ogólna (in Rubin)
 meble zamkowe, łóżka, krzesła, stoły, fotki, posiel) - Życie domowe:
 potrawy, napoje, zabawy gry, muzyka, - Ubiory w pierwszych czasach
 na nim się w dwiawtwa i pncjadę wyrodzity były bardzo przyzwoite odpowiednie
 do pti i wieku, jasne (jak krakowskie baro w których się wzięli średnie kołhaty) ca:
 rem z przepychem, poetyczne; materia do takowych używane, futra obwie
 (caligo okenenfel mit fnyl vno bwinu vno fnyl fnyfalu) Kobiaty nosiły suknie
 zbyt długie jako żyte rękawy zaś wąskie obuste, paset, a na nim wacek (woreczek)
 wiszący (nawet wiele znaczący ztąd słowo rozpasac) na głowie wieniec jeżeli panu
 była, wstążki z perel, różaj, czerpa i podwitek (wual) i ciszto przy sukniach
 noszone dywontki (jak widac na obrazach ztąd na tebaub są rogi z dywontkami)
 - Wychowanie kobiety - Wyżaję kobiet - wesela - Stan wdow: życie wdowy -
 Zabawy, tance (taniec, dla czego ich mało było w Polsce) mażkarny (Mollinm:
 sfuz n.p. przy weselu królów polskub) zjazd, sejm - polowanie - najzdę
 sztuki piękne: Budownictwo gotyckie (stoi w zupełnym przeciwstwie do greckiego
 bogdy Grecy budowalami faeni Olimp czyli niebo na ziemi chcieli prowadzić, w budow:
 niektóre gotyckim stano się ziemis wywyższyć do niebios (mylnie twierdzenie L.

Mieszkanie kraj
 i ich charakter

grody, starych stawów

cf. Podrapinje
 Raum

do tego sto pnia
 i czego pomrozy
 rozmaite baro
 jedne nogawic lub
 jeden rękaw rozne
 go kolon nosono
 (wypustki rzeżone
 w sukniach po zna
 na staty) przytem
 moznaby przypuszc
 symbolicz fast

Lpnieła ktory dowodzi ze Gotyka nad Wisła powstała; pozostał gotyk. była
 geometria albowiem przekonano się iż do sklepienia gotyckich świątyni trzeba
 podpora a niegi przy sklepieniu kłakcyjnym kolistym - można to przyjąć za
 wydoskonalenie budownictwa i postępek - niektórzy użyci nie mielić mylnie
 twierdzą iż lasy z konarami; gąziami daty pozostał gotyk i Główna
 znamiona gotyki są sklepienie (dziwobojnym styl) ruciate i wysmukłe filary
 pinnakle (Zinnm) dachy spiczaste fruntek (sklepienia) i mnogosieczne miano.
 (wiecej w kofiołach ktore się dzielą na prezbiter (narthex Hofella) nawy
 Duff (Aula) i Chór (Spon. Sanctuarium) ktory bywał ruciaty; i wisłszy. O
 kofiołach i pozostałku wież, pisatem gdzie indziej. Główna cecha gotyki w kof.
 wieżach są okna kolorowe malowane na pale przez co oddalano pośrednie żary;
 wieżę; jałowe światło dnieowe, a tworząno w kofiele mistyczny zmysł
 ktory w wielkiej stopni harmonii z mistycznym cypli niezaprosia religijny.
 Srebrzystej uderza swietności i barwa żywa malowideł na skle pletoi, ruciat
 ktos pod okna kobacami z światła i blasku i tchnami. Jezel.
 malarsztwo nizej stalo w przednich wiekach to zato ferytne zajmuje miejsce
 rzeźbiarstwo w ktorym dzis moze nizej floriny; w ktorym podziwiamy bogaty
 poetyczny fantazyje, poezyjne znalezienie dźwięnych na pozór uszu; i niekoraie.
 nie pełne wykonuwanie drobnoetek, ktora to uespilności dzis podziwiać trzeba.
 Druzynę tej pilności była wisłszy sumienności robotników ruciaty nie znano
 robot na sztuki - a przez długie lata nauki cypli terminowania, pewien
 okres w ktorym jako wladnich pracowac musiał, i wdrowki ktorym
 podlegat nim majstrom zostal zycia instytucyje owzefne cechow tego
 rodzaju były iż tylko dobre swiate; piekne rzeczy wyrabiano.
 W malarsztwie widzimy osoby długie chude, karkowate chiano tym sposobem
 pokazac swietości (bo asietowie przez posty chudli) zdaje się jak gdyby tym postta;
 com swistym malowanym frachtym ~~szkicem~~ zaduch kofielny piewi ruciat;
 ale za to jaśnieje w obrazach swietności; żywości; przepych kolorysty.
 Hierarchia pomimo wielu wad ta jednak ma zastręgi iż w dawnych wiekach
 przygryzta się wiele do chrysta, plebani ktora ja byli zarazem dozorcami i
 nauzyucielami frkot - Zakony ktore dzis są instytucyje sprochniaty, do dalszego
 życia niezdołna a nawet; frkodliwe zrazu bardzo przyteczny wpływ wywieraly;
 albowiem w całym wsthu dziesow swiatu gheresiańskiego dostregamy gło bokę
 rozpedlins pomiędzy idea gheresiańskawa a kofiołem (hierarchia - ofizyjeln dierżi)
 ta to rozpedlins staraty się zapetrnić zakony i idea gheresiańskawa; kofiołem
 potęczy; tym bardziej iż wtedy do zakonu tylko ludzie z powołania oftpowehi
 dopokąd się to nie wyrodziło.

przebiegi za bytkami
 lotu i bractwa
 niegusie i niezg lane
 3 Krafen

malowanie mozaikow
 kobacami

Tak kon
 cynt kiel
 tow; juis
 si najps
 uftawy
 no r. 52
 go powst
 niezgod
 mieli by
 ocalenie
 ka ugle
 kpa z ka
 geli t. j
 z zagra
 eleand
 w tawit
 St Galle
 cha przy
 dziejow
 gramat
 kła fa
 co raze
 nud, G
 cyli ta
 nictwie
 Wojos
 kapali
 ob. lin
 poznie
 nad G
 nich dop
 Wozym
 Dufka
 piecho
 obrony
 tarcy
 miafi
 cchy -
 poetycz
 fuzym

Zakony powstały najpierw w 4 wieku w państwach
 egipskich Sebaidy utworzone przez religijnych fanatów.
 Też; już w 5 wieku były koczowniczą instytucją która
 się najpierw na wschodzie rozprzestrzeniła, gdzie S. Bazyli napisał
 ustawy reguły i porządki zorganizował, na zachodzie zaś w 6 wieku (podobnie)
 do r. 529 zorganizował trych apostołów S. Benedykt i Monte-Cassino z regu-
 łą powstał pierwszy zakon benedyktynski z którego z czasem przez reformy
 między innymi innych zakonów powstało mnichy w klasztorach pierwszo-
 rędznych, każdy musiał przepisywać i temu to przepisywaniu winniśmy
 ocalenie klasztorów a nawet historyków, bo wiadomo nam iż kronika Węgry-
 ka czyli Wincencego Kadłubka służyła w klasztorze cystersów długo za źródło
 Księży do objaśnienia i dla tego ją przepisywano. Przepisywano harmonie ewan-
 gelii tj. życie Chrystusa z ewangelii w całości zebrane, legendy. Z mnichami przepisy-
 wano z zagranicy do nas: klasztor rymski, podania pisane o Alexandre wielkim (cf. list
 w Tacit'skich hexametrah, proz. mnicha Ekkeharda Graftego + 973 w klasztorze
 S. Gallen Sufjanu a z tamąd do Syrii za podległości chrześcijaństwa do
 cha przypisywany). W klasztorach Kłose wsiadano (interpolowano) dla ochrony
 dzieł polskich. - W szkołach klasztornych: duchownych uczono z rąk trivium
 gramatyki, retoryki, dialektyki, skąd nazwa szkoły trywialnych a w wyższych
 klasztorach **quadrivium** (arytmetyki, muzyki, chemii, geometrii, astronomii) jest
 co razem zwano się 7 sztuk wolnych septem artes liberales cf. Geni.
 (czyli tak zwane **mysterie**) - Uniwersytety - Dysputy - życie szkolne - Teatra
 nictwie, sadownictwie.

Wojsko - urządzenie wojenne, wyprawy, broń, rodzaje zbroi (nancy, karah,
 kapalin, helm, misirka, obojętne, karwasze) sztuki, sztuki, sztuki (Złoty, Turanów
 ob. Lindenblatt) kule kamienne - R. 1346 w bitwie pod Crecy używano już prochu
 później Krzyżacy w Zruszku używali dział, od nich jagiello ich się nauczył, bo
 nad Grunwaldem Polacy mieli już działa. Działa najpierw wynalaziono, po
 nich dopiero nastąpił potłach, kufnie, tarasnice (torwar obniffn) i t. p. tabory
 (Wynymbny) Kłose były wydoskonalit: szad się do dol. (czyli, najpierw na wyprawach
 Zruszku wieków) doffaty. Wraz Polacy mieli same konnie (cenci uonia, zbroi)
 piechota później nastąpiła gdy się miasta porzuciły wznosiły się miasta nymawata do
 obrony państwa (Lauitkunst) - Wzignia po miastach - strzelanie do kurka, do
 tarczy, cchy strzelecze srietar jaunlatorum.
Miasta polskie - fizjonomia takowych - budowle - podpienia - mieczenie -
 cechy - handel - nemista - życie w miastach (cf. Dej. Berny Rozolania) - fizjonomia miast
 poetyczne - bytunki - domy publiczne urządnie (zamtury) które to urządnie (offnum
 informator forum) mieściły w zamturach (offnum wie Gnumin Gmiffn) które kat dogledat

2
 Katolickim podmiotem
 właściwie chrześcijaństwo
 które się w dziełach
 rzymskim i gnośtycznym
 wyrażało, do sfery
 sztuki, poezji
 dogmaty, imi fiolet
 okryciałem chęć wi-
 aj działać na zmysły
 i uczucie a nieżeli na
 rozum
 Katolickimowi win-
 niemy iż dykta
 rzywności wity pot-
 nornej natchniet
 potudniowa clas-
 tygnofia - znacnie
 charakter zmiszany
 - jeśli gupstwa
 czasem w średnich
 wiekach dykta
 to nie dziwota bo
 gupstwu - może to
 imię powiodł przed
 wiecie i mofmies-
 telne.

na soborze w Kon.
 stancji było 150000
 zgromadzonych ludzi

nie było to niecierzenie suknie nowego koloru (np. w Krakowie czerwone kabaty.)
 Drogowca za potrzebne zte taką prostytucją pomyślał. (W zamierzaniu tylko
 obie nie z tego miasta pochodzące niecierzenie mogły się znajdować) wszak na sejmie
 r. 1394 w Frankfurcie było 800 a na soborze Konstancji r. 1414 było 1500 niecierze
 publicznych. Wystawek miejskich wyrażano iż te kie domy niecierze nie trzymano dla
 „lepszego zachowania matrymoniu i dla cnoty panien.” Zresztą nie było wtedy
 dzwoniącego fatygowego wstęgu i rozpasanej fryzury; lubieżności to wbytko było jas
 ne. — Szpitale — szary — trędowani — zabawy po miastach — strzelanie do
 kurka — jarmarki — repudy — wesela (np. u Wierzyka) — pogrzeby — sztuka i
 nauki kwiaty w miastach (wszak prochy, papier, druk są wywalają miejskie) i gota
 miasta bardzo wplynęły w dziejach na cywilizację świata — Dobry był i mają
 tek mieszczan

Włócznie, chtopi niektórzy uważają iż są myśli iż zrazu wplysu chtopi
 byli wolni i tylko cygnose ptaili i ze gdy cygnosów zaniedbywano ptaili
 odrabiano to pracę i kąd potem pańszczyzna powstała. Poddanstwo (słubny i młody) jest
 było wykrytym słowem poddanstwa na co my słowa nie mamy; bo Górnicki odpowiada
 poddanstwu) było niewolnie wisłke w Niemczech niż w Polsce. Dziadzie niemieck.
 miał już prima noctis przy weselu swych poddanych, którzy to uciszyli w powin.
 ności zamieniano niekiedy w daninę pieniężną (Günzburger - marcheta)
 lub produkcyjną t.j. dawano tyle masy: jera ile tyłek pańszczyzny, młodej wazyt
 lub byt jzarki. — U nas tego nie było, tak zwana kunicia B (Cunagium) u nas
 był tylko opłata którą dzwoniła patacota pańszczyzny do obcy wsi była za naj.
 stan: obywateli chtopow u nas dotąd najmniej w porównaniu z Niemcami. Kłopoty
 między pańszczyzną a chtopami, taterno sobie to wytłomaczyło. Ze stan chtopów polski
 był niewolnie prawdopodobnie; lepszy niż u Niemców dowodzi to iż u nas nie było
 tak gwałtownych wojen chtopów jak w Niemczech r. 1233 i 1227
 i 1308 w Szwajcaryi

Do porównania kultury polskiej z niemiecką potrzebny mogą:
 Scheible: Die Altslawen
 Weinhold Karl: Die Slawen in Mitteleuropa. Wien 1851.
 Grimm Jacob: Slawische Sprachdenkmäler. Göttingen 1828.
 Eichhorn: Slawische Sprache und Schrift.
 Savigny: Die Slawen und ihre Geschichte. Hüllmann: Die Slawen in Mitteleuropa.
 Wachsmuth: Europäische Sittengeschichte. Hüllmann: Die Slawen in Mitteleuropa.
 Scherz: Slawische Sprache und Schrift. Leipzig 1852 (Wigand) 3 tomy
 Büsching D.: Slawen in Mitteleuropa. Leipzig 1823. 2 tomy
 Leo H.: Über die Slawen in Mitteleuropa. Leipzig 1837.
 Juchaczewski: Die Slawen in Mitteleuropa. Leipzig 1837.
 Górnicki: Die Slawen in Mitteleuropa. Leipzig 1846.
 Górnicki E.: Slawische Sprachdenkmäler. Leipzig 1850. — Fischer:
 W. Barthold: Slawische Sprachdenkmäler. Leipzig 1850. — Fischer:
 Górnicki: Die Slawen in Mitteleuropa. Leipzig 1846.

Kostom: Slawische
 in Mitteleuropa
 alt
 Bedepich: Chronik
 in Gnowa.
 Górnicki
 Gräse.
 Klemm

Do niedawnych czasów jeszcze sądzono, iż właściwym przedmiotem historii powinny być tylko opowiadania wypraw wojennych, zdobycia krain i zawarcia przymierzy pokojowych; czasami tylko jako nadwyzkę dotychczasowego przeglądu politycznego ustroju narodów. Lecz wewnętrzny żywot narodów, stanowiący właściwy rdzeń historii, na który zewnętrzne wydarzenia tylko plastycznie i tworcząco wpływają, zupełnie tu był zapomniany, pominięty lub lekceważony: lubo tenże żywot wewnętrzny, główną stanowi istotę, która sama jedna tylko jest w stanie stworzyć nam pogląd na rozwój umysłowego kształcenia się ludzkości. Dopiero za naszych czasów wciągnięto w obszar historii także i dzieje kultury: zaczęto najprzód większą zwracać uwagę na literaturę, sztuki i umiejętności; potem badano także i życie gospodarze: albowiem nikt nie zaprzeczy iż te przedmioty w najściślejszym z sobą stoją związku, przyzem umiejętności moralna czyli duchowa, gospodarstwo zaś materialna czyli cielesna część tego organizmu ludzkości stanowią. Trudno nawet orzec, ażeby duchowe wyposażenie i charakter jakiego narodu większy wpływ wywierają na jego gospodarstwo, choćby dła, rzemiosła i handel, czyli też na jego duchowy rozwój, na ^{kształt} ~~kształt~~ ~~skład~~ skład rządowy, sztuki i umiejętności.

podobnie jak to na pojedynczych ludziach niepodobien-
stwem jest dociec granicy działania duszy na ciało i ciała na
duszę. Tyle tylko wyjaśnia nam historia, iż wyższy stan gos-
podarzej kultury, oznacza także niższy stopień umysłowego
kształcenia narodu, i że rozmaite stopnie tejże kultury
gospodarzej doskonała są miarą rozwoju i postępu ~~cywilizacji~~
życiowego narodu. Naród koczujący (Nomady) na niższym
stoi stopniu a niżeli naród trudniący się rolnictwem, któ-
ry podobnie niżej postawiony jest, a niżeli naród zajmu-
jący się rękodzielnictwami i rzemiosłami. Jeżeli więc naród
jaki w ciągu dziejów na wyższy postąpił stopień, to ozna-
cza wzrost jego sił umysłowych.

Cywilizowane narody dzisiejszej Europy, po zgruchota-
niu państw dawnego świata przez przechody narodów, zdo-
bywały sobie z czasem wyższy stopień cywilizacji tem, iż
powoli zaprzestawały oddawać się wyłącznie tylko uprawie
rolnictwa i że coraz więcej imaly się rzemiosł i handlu.
Stan ten przechodowy rozpoczyna się w dziesiątym stule-
ciu, z ~~roz~~ wzrostem miast: od tego też czasu rozpoczyna-
ją się w środkowej Europie dzieje rzemiosł, które
doskonaląc się ciągle przetrwarzają się w stan przemysłu,
robiący w tych czasach tak olbrzymie i zadziwiające
postępy.

Narody Sławiańskie zajmowały (obszary ziem przez Opactwo
im wydzielone, zostały narodem rolniczym. Rolnictwo matką
jest wszelkiej kultury. Narody koczujące nie mają stałych siedzib,
nie posiadają państwa, bogactw i oświaty. Wprawdzie występowa-

4

Te narody koczujące, czasami na jaw jako zdobywcy, spowodowały nieraz gwałtowne ruchy i najazdy, potworzyły nawet dwie państwa, które również tak prędko znikły jak powstały, albowiem zbywało im na trwałej podstawie porządku państwowego. Z rolnictwem dopiero powstaje pojęcie o własności ziemskiej, o prawie prywatnym, o własnym państwie: podniecając czynności ludzką rozbudza siły dotąd uspięne, i zmusza do podjęcia niektórych potrzebnych rzemiosł i rzemiosł. Naród rolniczy tworzący pod pojedynczych dworzyszczach i wiotach, powoli łączy się w gminy czyli opola, i wgtwarza się kraj czyli państwo, posiadające tylko 3 stany rodowe: szlachty, ^{ludzi} (wolnych i poddanych czyli slug. Ziemia stanowi tu całe bogactwo i kapitał; niernany tu pieniądz, (lebo niektóre kruszce droższe jako przedmiot do ozdób poriadają niejaką wartość); daniny, kary i kupna płacą się zamiast pieniądzy płodami rolniczymi lub bydłem (najdłuższym trwającym zabytkiem takiej płacy są dziesięciny). Z trzech wielkich sił produkcyjnych, które jedna pod drugą w ekonomii politycznej narodu występują, to jest; przyroda, praca i kapitał, tylko pierwsza się rozwija: dopiero miasta, handel i rzemiosła uwolnity pracę z podparowaniem przyrody czyli ziemi, tak iż się w samodzielną siłę produkcyjną przestają.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Pom
Odra
ry ch
ci ba
sztos
mi, k
mi, o
wyr
~~sztos~~
ny, n
bz ok
rodou
i str
zyty
live
gace
tudnic
na ch
w nim
lecz o
nosci
oraz

Pomiędzy morzem bałtyckim a Karpatami
 Odrą a Dnieprem, leży kraj obszerny któ-
 ry chce zapomnieć męczeńnie terazniejszo-
 ci bada swą przeszłość i marzy o swej przy-
 szłości. Gnębiony długoletnimi cierpie-
 niemi, katowany niewypowiedzianemi boleścia-
 mi, oszustwem z najdroższych praw swoich
~~zdepty~~ ^{wygnuty} ~~zdeptany~~, zapoznany, wyszydzony, wyśmie-
 ny, na prochy ^{nigmal} zdepty, najbezczelniejszą han-
 bą okryty, nieprzestaje jednak, to „serce na-
 rodów” bić żywo i gorąco w pieśniach Europy
 i strumieniami życia wyższego napawać
 żyły ustroju towarzyskiego. Już samo szcze-
 liwe położenie klimatyczne kraju tego strze-
 gące od północnego ~~ochłodu~~ skrzepnięcia i po-
 tudniowego omdlenia wpłynęło dobroczynnie
 na charakter mieszkańców; niewidziemy
 w nim albowiem tych dwóch ostatnich nosci
 lecz owszem szczerliwie potężenie ^{powagi} siły i jędr-
 nosci ~~potężności~~ na północy mieszkających pokoleń
 oraz żywości i twórczości ludów południowych.

Dla tego też niedostrzeżę nikt w rodakach
naszych wystudzonej i zę tak rzekę ślima-
kowatej flegmy niemieckiej, ani też
zbyt płochęj gibkości i elastyczności fran-
cuskiej; które ~~ogromnie~~ stały się przyczyną
na obrzydłego samolubstwa i podłego serwi-
lium tych narodów. Wzbroniony jest dziś u
nas ślub myśli z czerstwą siłą narodu i
przeto też niemoga u nas spotrzeć najpięk-
niejszej cory ~~tego~~ takiego potężenia to jest
czymu. W tak okropnych czasach nie nam
przeto nie porostaje jak tylko z słachet-
nym ^{i poważnym} smutkiem zapuszczać nasze badania u
obszar przeszłości i tam spotkawszy się
z bolejącą ~~ogromną~~ narodową ideą, żywić jej płod-
ny ogień, aby nie wygasł; od niego bowiem cała
przyszłość nasza zawisła.

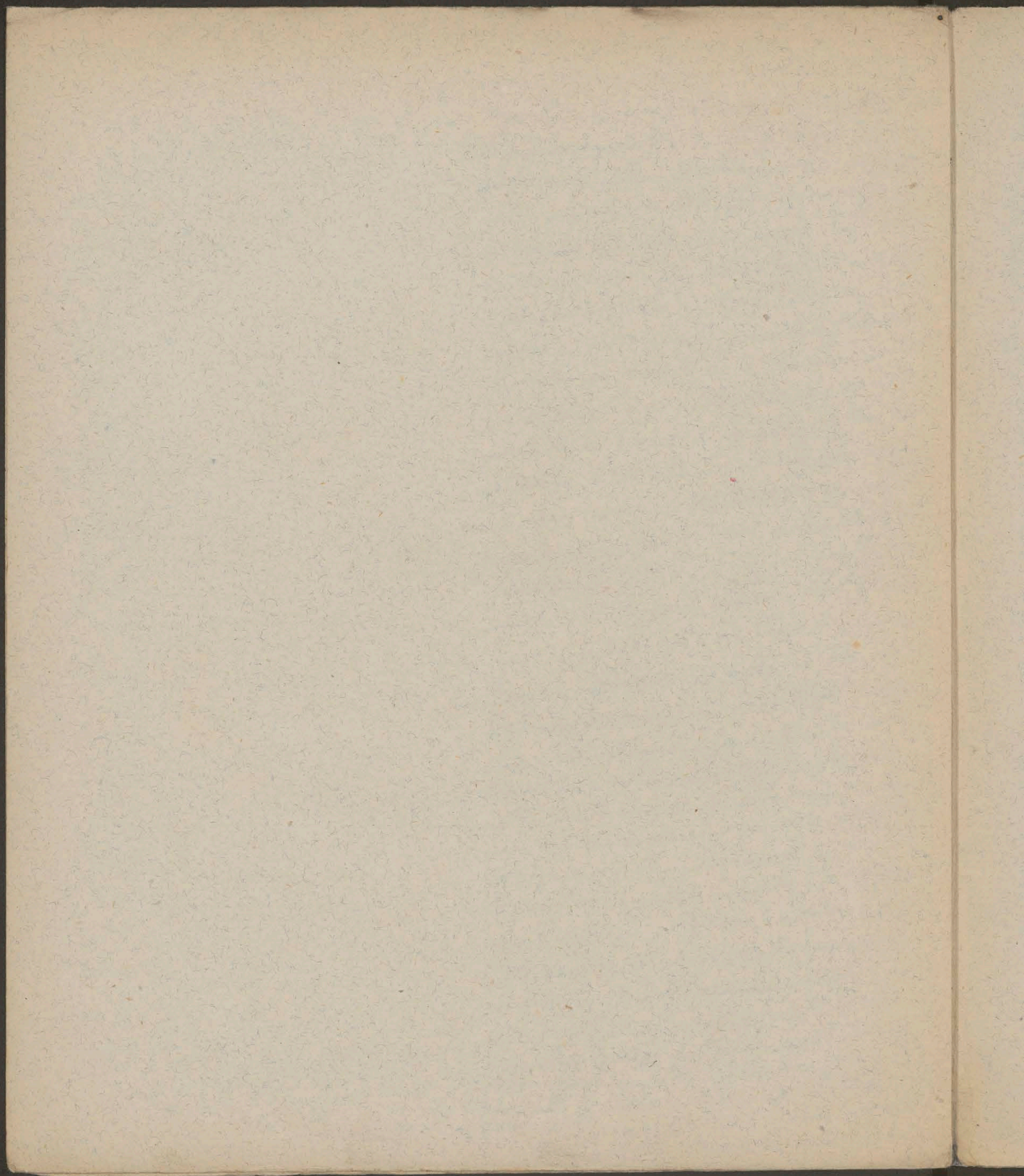
W czasach przedchrześcijańskich nie występują
pródkowie nasi na widowni dziejowej, bardzo
mało też o nich w historykach czytamy; ^{głównie}
nie i patriarchalny Stawianin niedbał o ^{głównie}
publiczne, które u niego było podrzędne rzeczą;
przeważało u niego ciche i spokojne życie
rodzinne, któremu się obok rolnictwa jedynie
oddawał, a całe jego zabory ograniczały się
na zajęciu ^{pod uprawę polną} i trzebieniu odwiecznie drzemią-
cych lasów ~~pod uprawę~~ z których potrzebny był
kudłaty niedzwiedz i krwiożerczy wilk, mają-
cy tamże swe legowisko, ^{niezuchac} musiał.
O wolności i gminowładztwie Stawian bardzo dużo
pisano. Zarozumiata nieswiadomości niekto-
rych pisarzy, której przebaczyć trudno i entu-

zyc
zost
gano
aw
kryty
nijm
odnej
a pr
istnic
jemy
kie k
praw
pozby
jak
dawo
dziel
maja
obsze
nych
praw
woln
wiem
gryw
kow?
Taro
rosto
liwn
uwa
się z
na d
Edle
kiej
woln
stan

zycam patrijotyczny ^{drugim} (na poblarzenie pręcej
 zastęgujący, malowaty urozy obraz życia pro-
 garońkich Stawian na etoem tle wolności,
 aorkolwiek tudżę ten polityk przed światem
 krytyki bez stronnej ustąpić musi. ~~W~~ Prebieg:
 nijmy bowiem wryostkie narody porównamy
 od najdrikszych i przypatrzmy się ich rozwojowi:
 a przekonamy się widocznie, iż nigdzie nie
 istniała owa wolność, tak jak ja dziś pojmu-
 jemy to jest nigdzie nie były przypuszczone wryost-
 kie klasy towarzystwa do równego udziału
 praw ludzkości. Byli tam ludzie wolni, lecz
 pozbawionych wolności było jeszcze więcej
 jak to z pomnikow najdawniejszego ustawo-
 dawstwa Stawianiskiego widzimy. Casy naród
 dzielił się na dwie klasy: na ludzi wolnych
 mających większe oddzielną swobody i zakres
 obszerniejszy do działania i na ludzi niewol-
 nych czyli częściowo i całkowicie swobody i
 praw pozbawionych. Liczba tych to ludzi nie-
 wolnych nierównie zawsze była większą, albo-
 wiem zawsze Pan chce rolę swą pełnić od-
 grywać potrzebuje dużo służących i parob-
 kow. Są to klasy wolnej, czy to ~~to~~ kasty Kap-
 tanow, czy to ziupanow, wojewodow lub sta-
 rostow nazwiemy, zawsze podlegaty i służący
 liczne zastępy ludzi za niższych i podległych
 uważane. ~~W~~ Klasa ludzi wolnych dzieliła
 się znou po zaprowadzeniu chrestianstwa
 na dwa oddziały, na wolną szlachtę (nobiles - Edlinge,
 Edle) w którym to stanowisku hierarkii towaryst-
 wiej najwyższą osobą był król lub książę; 2) i na
 wolnych mieszkanow (ingenui, liberi - Freie) do których
 stan duchowny, mieszczan, wojownikow i t. p. nale-

ziat. Klasa ludzi niewolnych (homines - Flö-
rige; w starym prawie niemieckim: liti lub
Knechte) znowu się na dwa oddziały rozpadła
do pierwszego należeli: chłopi czynszownicy
do drugiego chłopi odrabiający pan szlachecki
(rab); a chociaż dotąd jeszcze nie wyjaśnio-
no, czy oba oddziały jedno miały towarzy-
skie znaczenie i czy wolno było przechodzić
z jednego oddziału w drugi. Lecz najprawd-
opodobniej oba oddziały jedno były, i że do da-
nia tylko się rozdzieliły, bo u Sławian nie było
prawa feudalnego podług którego wszelkie
posiadłości ziemskie do jednej tylko osoby
należały, a które to prawo dopiero później
z Niemiec wstąpiło ~~do Polski~~ najprzód do
prowincyj nadelbianickich potem do Łęch
a w końcu do Polski <sup>częściowo zaczęto wpro-
wadzać. w tasiowych ^{rymskich; niemieckich} niewolników (Klaven,
Seri, Schalcken) jak się zdaje nigdy u
Sławian ~~nie było~~ nie było; bo Sławianie
jako naród rolniczy nie prowadzili wojen
i nie robili jeńców wojennych. Pierwszy
oddział ludzi wolnych miał tylko wyjątkowo z po-
czątku prawo głosowania na sejmach i prawo do
godności kapitańskich; w ich ręku spoczywała
wyjątkowo oświata, prawodawstwo, rząd i
sądownictwo; a wolny mieszkaniec (ingenues)
do ~~starsi~~ oddziału pierwszego przynależący
(nobilitowany) mógł używać wszelkich praw
i prerogatyw szlachectwa (cartabellatus).
Rycerstwa takiego jak w Niemczech i Francji
a które nie jako jeden cech czyli stowaryszczenie w oddzia-
le szlacheckim stanowią, nie było wcale w Polsce, a jeżeli
niektóre używają tegoż cechu (n.p. narowanie
na rycerzy) w Polsce starano się zaszczerpić.</sup>

r - Hö:
 i lub
 spadak
 onicy
 yzas
 asnio:
 ruz:
 hodzie
 rawio:
 do da:
 e byto
 el kie
 osoby
 o zniej
 id do
 lzech
 wpro:
 klaoen,
 u
 rianie
 ojen
 sy
 z po:
 cwo do
 ywata
 id i
 genmes)
 jwi
 ony
 praw
 atus).
 ruy
 w oddzia
 , auzkol:
 owanie
 epit'.

Urędy
1. Król
(camerari
kancelary
tes, pro
~~stada~~
we wsi
is pri
wa wiel
sem com
Lupnic
898) i
carze (m
2. Bdr.
jednego
godności
II (Pala
na szle
gdziech
jus, r. 12
gdzie b
is jus
Dogiel
(1251) L
chorze
Łoſtob
Łodzas
1224
dworu
Łowry
p. 108 J
agazd
armige
Camen
1258, 3
mares

Urządki dworskie i dostojności do r. 964 - 1139.

1. Król (rex) miał 12 radców (consilarii) Komorzęk (camerarii) Stolników, cesników, kapelan był zwykle kanclerzem. Prócz tego byli w towarzystwie: duces, comites, procures. Wzrostach byli comites, w posiadach posiadaczy ~~...~~ a we wsiach włodarze (villici). Injzi urządniczy zwali się przistaldzi (przygotawcy lub przygotawcy). Za Bolesława wielkiego duces otrzymują nazwę palatini, a sem comites. Wojscy (tribuni) mieli straż zamków.

Targli włodko (r. 1329)

Zupnicy (zupparii) (r. 1178. 1208. 1258) Sommerf. Ip. 879. 895. 898) i Doboty (Tributarii) (Szczegółski Trac p. 140) Min. carze (Monetarii) r. 1208. Sommerf. Ip. 820) także wspomniani.

2. Od r. 1139 - 1400. Bolesław III ustanowił zamiast jednego trzech wojewodów w każdej ziemi. Wojewodów

*) W Wielkiej-Polsce r. 1260 palatini: poznański, gnesński, calisiński.

II (Palatinus), Kasztelanów (castellanus) r. 1178. 1203 nie szły, ku gdzie ich było pnieżyto 30, w Wielkiej-Polsce gdzieś było do 30. w małopolsce gdzie było pnieżyto 20 już r. 1232. 1233, w kujawach w r. 1217, w mazowszu gdzie było do 20 już r. 1228. Barones ukazują się już 1163. 1202. (Kołski II p. 111. Sommerf. Ip. 996. 932.

**) W Wielkiej-Polsce: castellani: de Poznan, Calis, Lenda (1292), Ciesze (1293 może Krosz-wia), Uosche (1293 Uicie), Ruda (1294), Dier-sen (1293), Drowen (1294), Troszno (1293), Jur-lez (1288), Santoch, Mererier, Premunt, Czoike, Titenne

Pogiel IV p. 8) Sędzia nadworny (iudex curie) 1243. (1251) Podrędek (subiudex) 1287. Prokurator 1206

Podkomorzy (subcamerarius)

Chorągwy (veallifer) 1223. Stolnik (dapifer) 1173. 1208. Podstoli (subdapifer) 1255 Czesnik (pinerna) 1203

Sędzia (iudex) poznan. gnesn.

Podskarby (subpinerna) 1228 Karby (thesaurarius) 1224 Podskarbi (subthesaurarius) 1267 Podskarbi

dworu (subthesaurarius curie) 1288 (Raryński 79. 81) Łowcy (venator) 1208, Podłowcy (subvenator) (Raryński p. 108) Sokolnik (falconarius) (Sommerf. II. 32) Koniuszy

agazo (1203) Podkoniuszy (subagazo) 1228, Mięcznik (armiger ensifer) 1208 Lektor 1352) Komorzy królowa (camerarius) Komorzy królowy (camerarius duicisae)

1258, Podkomorzy (subcamerarius) 1203. Marszałek (mareschaleus) 1291 Podmarszałek (submareschaleus) 1263

marszałek nadworny (marchialis curiae) 1358, se-
 dzia nadworny (iudex curiae) 1243. 1251. ^{Łożysko}
 (subiudex) 1251, Prokurator 1206, Kanclerz
 (cancellarius) 1209, Podkanclerz (subcancellarius
 vicecancellarius) 1251 Lisarz (Notarius, scriptor)
 1246 Kapellan nadworny, Wozny (ministerialis) 12
 dla prowincyjach rządził. Starostowie (capita-
 neus generalis) 1212. Król Władaw r. 1295 dopiero
 ustanoził Starostów (capitaneus) których liczbę
 Król Ludwik w Kolycach 1374 do 23 pomnożył
 dla sejmie w Wiołicy 1347 dopiero ograniczono
 władzę każdego urzędnika.
 Dwór z królem ciągle po kraju podróżował odby-
 wając sądy, polowania i wyprawy wojenne
 Starostów podzielono później na grodowych i nie-
 grodowych (grodowych i prowentowych) Do szlacheckich
 należały w końcu wojtostwa (advocatae) szlacheckie
 (caulteria) kniaźstwa, wybraniectwa, dzierżawy
 i tenuty
 Senat porządnie urządzony z godnościami już
 od r. 1347 ukazuje się czyli rządy od 1331 zjaj.
 dułkocińskiego, Połtowie zamójcy od r. 1400 (mun-
 ti terrestres)
 Od r. 1400 widzimy w dworze pokojowców
 (cubicularius) ^{audi dwojzga} (aulicus) Starosta
 ma już podstarostulgo (vicecapitaneus) a docho-
 dami starostwa krakowskiego odrębnie rządzi
 Wielkorządca (magnus procurator) zupami
 zupnik. Zygmunt I utworzył urząd hetmana
 nowe urzędy: Lisarz (secretarius) 1504, refe-
 rendarz 1507 1496, Krajczy (inisor) 1475
 strukcyjny (strutator mensae) Kuchmistrz
 (magister Culinae) Stajenny (Praefectus stabuli)
 podczasy (pocillator) 1496
 na Litwie byli Liwoni (rządzący dobrami kró-
 lewskimi) Gł. orodniczy (dozory lwendz)
 Zrazu Kmiecie był to lud wolny mający posiadłości
 obciążone obowiązkami ku włodzi t. k. szlachta
 (nobiles, milites) około 1300 dłałita się na wyższą
 i niższą (milites) zwaną szlacheckami, (wierzami)
 lub włodzi kami; herby (clerodia) przyjęli z zagranicy
 Starada się szlachta zaprowadzić majoraty, kcy, Zaradcy.
 Kich niost Zygmunt I r. 1519. Ordynacje utworzone: Ła-
 dziołowa 1579, zamójcka 1589, ostrojska 1618 Myśliskojska
 około 1600.

Tytuły
 Latałcy
 tut kra-
 kiego 14
 nił aw
 Comite
 na Litw
 Tytuły
 wielob
 rendus)
 Herby
 tresbie
 rowaj
 Trze
 Chole
 Redu
 deliw
 Pite
 Lelew
 ze szle
 ej lile
 P, M
 17, 1

358, 5
Proszę
clerz
niellam
scriptor
niel's) 12
cajita
5 dopiero
uk liybs
mozyt
iczynd
at ady:
ch: nie:
atnich
tystwa
szaw
ni zuz
1331 zjaz:
400 (nun
owio
Harotta
a doch:
e ryzzi
nam
hetmana
4, rese:
1475
istrz
(flabuli)
brami kro:
ofiadofu
arkta
wyzora
iercami)
uzanisi
lezy Jarow:
orzone: Ca:
nyfykrofta

Tytuty były z końcem XV wieku dopiero wprowadzone. Łatelscy na Łabiszynie odwoływali się na dawny tytuł hrabiów, Ruffal Łefurynski dostał tytuł hrabiego 1476 od cesarza, Łukasz Gojka 1518, Sta: nistaw Ostrorog, Jan Jarowski, Jsczynski: (Comites imperii) tytułu królestwa używano tylko na Litwie

Tytuty najprzewielebniejszy (reverendissimus) prze: wielebny (admodum reverendus) wielebny (re: rendus)

Herby najstarsze są Topor, Kroje, Łodkowa, Jas: trzbiec (Boleszyce), Sreniawa, Kiotek, Gryf, Od: rowa, Natczy, Łoraj, Janina, Bobog, Stremie, Frzejni, Mora, Kofy, Sokola, Zagłoba, Lis, Cholewa, Zagłoba, Kopasina, Odogony, Ledwan, Kofiepa, Harykon, Goydawa, deliw a, Mieczuja, Łabedz, Stomienyzk, Pitewa, Dobro, Zapnyca. Według zdania Lelewela wprowadzone do Łolki 1170-1370 ze Słofka. Szlachta ruska używała najwis: ciej liter w herbie M, VE, A AY, M M
M, M, I, 六, 六, 六, 六, 六,
六, 六, 六,

Na Rusi wchodziłi kniazie do rady a bojarzy
do wojennej drużyny. Byli bojarowie pancerni,
putni, poturumni, osoczniicy, bojarowie oddzieleni,
strzelce, koniuchy sidelne i drugie (Ustawa nami
kijowskiej z r. 1552) Dzieliłi się też bojarowie na
wolnych (pochodzących), szlachow, ojerzow i w kupnych
Bojarowie mieli nazwę od boju.

26
2 prom
ledwie
wystę
grecki
toma
raty.

Nie

VII wie
Elby a
rajmow
balty

warnej
nych ni
ielib
chic wi
jest fa

~~całkowicie~~
mięsk
rej niej
stan
w róż

3
dziedzi
tabela
powsta
dziedziny

Exactio duorum grossorum alias poradne in terra
risadiensi (ogólny podatek na którym Jan Albert zapew.
nia dług 500 grzywier zaciągnięty od Macieja Głowańskiego od praw niemieckich. Daniny owe nale-
żały do r. 1496 Bb. Stronicyński wzmiankuje do wyższych dochodów królewskich według

Gród (castellum) strzeżony był przez kapłana i
stróż castrenses którzy za strzeżenie mieli wolne grunta
prawo stawiania grodu i murów przystępując do

W średniowieczu powoli powstawały kolo pnie wojow, kolo granic
miej zamków lub miejsc sądowych gdzie też i targi
odbywano

Do służebności książęcych należały: (zakiel miechow. p. 93

Expeditio (pochoł na wypraw wojenną od tego w kolo
1162 Bolesław Kędzierzawy uwolnił dobra
Klasztoru miechowskiego równie jak od:

Aedificatio castri (budowa i naprawa książęcych zamków)
Poradne (podatek roczny, 12 gros. latof. przagnęła a
manso - rafterale)

Stróża (podatek na zastawienie wart ziemkowych
(oficynie))

Lowoz et Podwoze (od dostarczania uwolnienie)
Monetario non obediant (uwolnienie)

Stróża (pensio mensurae - ofep?) 1266 na =
kielecki ft. 1377 w przywileju tyńskim stoi
średnie

W wstawiwie uszary podejmowania dworu (odda-
wania reury na potrzeby dworu wymaganych) 1423
jako daniny bocz, jako robocizny

Krowne (vacca)

Virginali i viduale (cunagium?) imiędione przez
Henryka brodatego 1237 w Polcie

Mielh (rojen ugli miecz ryb na kudońcia)

Pomocne (tributum) krowne, poradne, wo-
genne (census) 1490, rogowe (contributio) 1521

wymianemu, są właściwym za bytkiem prawa
polskiego (ius polonicum), które się różniło
od praw niemieckich. Daniny owe nale-
żały do wyższych dochodów królewskich według
przywilejów były dwójakiego rodzaju, albo daniny
pieniężne (albo pewne służebności (roboty - pen-
sionary) i zobowiązania się. One posiadające dosta-
wały się z grodek prawnych z owej epoki, trudno
też objaśnić wszystkie daniny, które w przywi-
lejach polskich wymieniane. Były one podług
najstarszego prawa polskiego następujące: 1) Poradne
(Gruntpfennig, Pfennig, Pfennig, Pfennig) zwykle
po 2 grosze z morga (które dopiero Ludwik król
polski zmniejszył 1374, bo w przed 3 morga płaćli
pieniężnie 12 groszy Bb. F. A. Golenki de tri-
butis et vectigalibus in Polonia. Cracov. 1827) kto-
ry mylnie twierdzi że poradne było toż samo co po-
dymne) 2) Podworowe (Zofingel - census are-
arum - burzlatz abgurd) r. 1214. F 3) Dan
(abgurd, Inibut) r. 1241 zdaje się być ogólną nazwą
różnych danin. 4) Mielh r. 1274 wspomniany w
przywileju ~~króla~~ meysztawa xięcia opolskiego
(Prunzel Urkündbuch p. 11. 304) niewiedzieć
co oznacza (może kółty gwał? frindrubgald -
opłata obrony) 5) Pomot r. 1202, opłata którą
rzemieślnicy płaćli dozorczy mennicy. Książęcej
(Harufjewicz mylnie to zowie pomane?) 6) Jargo-
we (Prunzel? Marktynd) 1224. 7) Sep, Osep,
Zsep (Prunzel abgurd) danina jęzura Stawianiskiej
warow sięgająca; bo przychodzi w miejscach gdzie daw-
niej Stawianie mieli pod nazwą Zep 1277 (Lind-
brun) 8) Opole niewiedzieć co oznacza; może
to danina pieniężna od stowa obolus. Gledubynko -
bo w przywileju r. 1294 stoi: ab obolo (Sercken cod. dipl)

9) Na
Krowne
(posład)
10) Br
Lpju
lasow
maja
Krow,
owe)
Froj
(Linu)
vicia
niej
Lpju
1) L
2) L
3) L
4) L
5) L
6) L
7) L
8) L
9) L
10) L

ptawienie takiego obola było i w Niemczech używane.

9) Naraz (r. 1228) 1297 (Bremagium - porcellagio) (exactio bouum et ceterorum animalium ad mensam regiam vulgariter naraz) quatuordecim porcos et sex pernas quod naraz dicitur 1251.

10) Przynoż lesny (Canons silvaticus) (Ludolfus) - danina z morga 2 miar (modii) owsa (proladu) do żywienia: tuczenia swin' króizyszych. -

11) Danina w naturze (r. 1288) Krow, swin, owiec, jagniąt (a bove, vacca, porco, anete, oves) którą w pieniądzu zamieniano.

Trzy tych danin były także stuzębnościami króizyszc (Simphon, d'ist'p'wign - angariae, perangariae, seruitia), które zamieniano często krow na rełucyja p'ar'nisz, danina p'aniżnis lub w ptodach.

W przywilejach następujące napotyamy stuzębnościami:

1) Podwoz (r. 1218) - vestura, ductura) r. 1247; to stuzębnościami w danina p'aniżnis zamieniano (Ludolfus)

2) Podwoda (Wonszorn, Bzorn - Simphon, Ludolfus) r. 1180.

3) Przewod (Ludolfus, Wonszorn, Kflist) r. 1228 - Conductus principis vel militaris) t.j. obowiązek dawania podwodów i przozów w czasie podróży lub wyprawy r. 1253. -

4) Stan (Purmont, - statio) kwaternie k wojskowy lub króizyszy r. 1234; później to pod danina na p'aniżnis zamieniano.

5) Pomaganie przy polowaniach króizyszych i dawanie kwater i utrzymania króizyszym myśliwym, psiarzom, sokolnikom, bobrownikom (oraz psom, sokolom myśliwym 1228 r.

6) Dojor nad bobrami (bobrownic - castorarius) r. 1228 i sokolami (t.j. niewolno było nikomu sokolów i bobrów Tapać, tylko króizyszi; a kto znalazł gon bobrowy lub gniazdo sokola, se nie donosił - p'aniżnis karej zwano to też louchel (t.j. łowcze)

(exactio bouum et ceterorum animalium ad mensam regiam vulgariter naraz) quatuordecim porcos et sex pernas quod naraz dicitur 1251.

L. przywileje wspomniana w przywileju króizyszc w owieumskiego

Do stuzębnościami podług prawa polskiego należało corda animalium recipere brutorum pecorum et recudum magnorum nec non parvorum recipere a subditis. Danina z dóbr opata przywilej Andrzeja króizyskiego należąca się od p'ad'ki opatowi Geraldowi za 30 grudnia 1268 r. haec: dea et silizko subindex sandomir (r. 1368) haec: re fundatorowie reapijuc dobra klasztorowi An: dzejowickiemu dla siebie 1/2 danina, serc zwieroz: ych do tuczenia pszów i sokolów, oraz danina sledzi (porostawili) - Fluss (1259) r. 1259

2) Opole (vicinia) w zieleńce pomocy przy pogoni stozieja czyli ranej użycia p'aniżnis gmin dla utrzymania bezpieczeństwa publicznego i przywróceniu dostaw rządowych (maiejotki)

3) Poszejs communis castroorum Posada (utrzy mywanie wspólne i opatrywanie zamków) Zaproski 1223

utrzymywanie ludzi którzy prowadzili pszów myśliwych Slednicy 1252 custodes canum gaidelid' exacto

1. Auras (2 Auroschwitz (Orawicim) 3. Bytom (Buntfsm) w górnym Szląsku. 4. Bytom (Buntfsm) w niższym Szląsku 5. Wrota (Zurblau) 6. Bolesławiec (Bunz: laus Boleslawez) 7. Niemodlin (Falkenburger) 8. Kłodzko (Glatz) 9. Głogów (Glogau) 10. Grodzisz (Gruinitzburger - Grodecz) 11. Greifenstein 12. Hohnberg (dzis ruyna Hohnschloss na zachodniej stronie Donnerau wycykule Waldenburgskim) 13. Kamenz (Ulean) 14. Kozle (Kosel) 15. Krosno (Krossen) 16. Lahn (Lahn) 17. Lignica 18. Löwenberg 19. Lubus (Lubitz - ^{między Lub} Lubus) 20. Lützen 21. Miličoch 22. Mültze (Lubus in der Mark) 23. Neumarkt (Novum-castrum) 24. Nicolai (Mikulow) 25. Nimsch (Niemieca) 26. Oels (Olesnica) 27. Opole (Opava) 28. Ottmachau (Otmuchow) 29. Proszyna (Proßnitz) 30. Raciborz (Ratibor) 31. Blesno (Blasow) 32. Rietzen (Reesen, Rechen) 33. Sagan (Zagan) 34. Sandewalde (Sandwald) 35. Swidnica (Schweidnitz - Swini) 36. Siewierz (Seewitz) 37. Sprottau (Sprotau) 38. Steinau (Steinawa) 39. Strahlen (Strallin) 40. Striegau 41. Liechyn (Litschyn) 42. Tiefensee (bin Grottkau) 43. Soszerek (Tosch) 44. Wartha (Bardo) 45. Zlenz (Zlitz) 46. Zlenz (teraz Zobtenberg) 47. Zlitz (Zlitz) 48. Zlitz (Zlitz) 49. Zlitz (Zlitz) 50. Zlitz (Zlitz) 51. Zlitz (Zlitz) 52. Zlitz (Zlitz) 53. Zlitz (Zlitz) 54. Zlitz (Zlitz) 55. Zlitz (Zlitz) 56. Zlitz (Zlitz) 57. Zlitz (Zlitz) 58. Zlitz (Zlitz) 59. Zlitz (Zlitz) 60. Zlitz (Zlitz) 61. Zlitz (Zlitz) 62. Zlitz (Zlitz) 63. Zlitz (Zlitz) 64. Zlitz (Zlitz) 65. Zlitz (Zlitz) 66. Zlitz (Zlitz) 67. Zlitz (Zlitz) 68. Zlitz (Zlitz) 69. Zlitz (Zlitz) 70. Zlitz (Zlitz) 71. Zlitz (Zlitz) 72. Zlitz (Zlitz) 73. Zlitz (Zlitz) 74. Zlitz (Zlitz) 75. Zlitz (Zlitz) 76. Zlitz (Zlitz) 77. Zlitz (Zlitz) 78. Zlitz (Zlitz) 79. Zlitz (Zlitz) 80. Zlitz (Zlitz) 81. Zlitz (Zlitz) 82. Zlitz (Zlitz) 83. Zlitz (Zlitz) 84. Zlitz (Zlitz) 85. Zlitz (Zlitz) 86. Zlitz (Zlitz) 87. Zlitz (Zlitz) 88. Zlitz (Zlitz) 89. Zlitz (Zlitz) 90. Zlitz (Zlitz) 91. Zlitz (Zlitz) 92. Zlitz (Zlitz) 93. Zlitz (Zlitz) 94. Zlitz (Zlitz) 95. Zlitz (Zlitz) 96. Zlitz (Zlitz) 97. Zlitz (Zlitz) 98. Zlitz (Zlitz) 99. Zlitz (Zlitz) 100. Zlitz (Zlitz)

Królestwa zaś na Szląsku były:
 Wielki Głogów (Glogau) Żagan (Zagan) Jaworzno (Jaworn) Swidnica (Schweidnitz) Lignica (Lignitz) Wotów (Wotau) Wrota (Zurblau) Olesnica (Oels) Porzecz (Porzecz) Opole (Opava) Raciborz (Ratibor) Ziemlice (Ziemlice) Karniów (Karniow) Kozle (Kosel) Niemodlin (Falkenburger) Krosno (Krossen) Opawa (Opawa) Wielkie Strzelce (Grosz. Stralitz) Soszerek (Tosch) Gliwice (Gluinitz) Nysa (Nissa) Oświęcim (Ossowitz) Zator (Zator) Rybnik (Reibnik) Bytom (Buntfsm) Ścinawa (Schnawa) Bogumin (Bogumin)

Ważniejsze miasta były:
 Neumarkt (Sroda) Bolkenhain (Bolesławiec) Głogów (Glogau) Krosno (Krossen) Grottkau (Grottkau) Gubrau (Góra) Kunzendorf (Kunze) Leobschütz (Lecobzycze) Loslau (Wodzisław) Rawden (Rudy) Neustadt (Nowy Sącz) Leobschütz (Lecobzycze) Rybnik (Reibnik) Jarnowitz (Jarnowice) Wartenberg (Wartowice)

30-letnia polska w XIII wieku podzielona była na dwa województwa: Krakowski i Sandomierski i miasta następujące kastytela: 1. Kraków. 2. Sandomierz. 3. Wislica. 4. Osowice. 5. Wojnicz. 6. Lychow. 7. Brzeska. 8. Radom. 9. Rozprza. 10. Spiczyn. 11. Sudec. 12. ducl. 13. Zarnowice. 14. Matogorz. 15. Zawichost. 16. Biecz. 17. Chranow. 18. Dobrowie.

Mazowsze Kujawy Łęczyca Sieradz podzielone były na województwa: mazowieckie, kujawskie, łęczyckie Sieradzkie i inowrocławskie które następujące miały kastytela: 1. Gniezno. 2. Poznań. 3. Kalisz. 4. Santok. 5. Ruda. 6. Śrem. 7. Łowicz. 8. Łęka. 9. Opatów. 10. Sieradz. 11. Ożarów.

odziel. leżąc - nota. 2 naj. nowe ku był. ch, porz. ptumum. (jedn.: Clavi. ege od i Suppl. awa; miecka riach- darsi. nad ca- rdowa du naj- saeqna- to za- (bo) ogo (kra- o zbrod- rycia a kasz- nad go nale- bronq ieniem wrozydo. azam- kartz:

12. Obrzyck. 13. Wielun. 14. Krzyw. 15. Gdycz. 16. Zremst.
 17. Lzarnkow. 18. Midzyrzec. 19. Fitehne (?) 20. Dussin (?)
 21. Razim. 22. Brod. 23. Leda. 24. Rogozno. 25. Krobis
 26. Offrow. 27. Drezgen. 28. Biechow. 29. Linda.

Sądownictwo niższe w sprawach mniejszych causas
 (minores) należało do rupanów (t.j. wojtów pols-
 kich) Wyrost videri (Wyrost), którzy te sprawy podług
 odwiecznego polskiego prawa i zwyczajów (które nie
 były pisane, tylko w tradycji żyło) sądzili; i na ktoś
 tych później czasami kfiżęta prawo sądzienia
 spraw główniejszych przelewali. Sądy odbywały się
 w ten sposób: iż takowe sądzili wtańciuel (pan) zbrod-
 niarza i wtańciuel miejsca na którym zbrodnia po-
 petniona została, wspólnie zasiadając. Na początku
 XIII wieku przychodzi w dyplomatach sędziowie
nadworni (iudices curiae, Hofmeister) może to był
 rodzaj sądu epellaunego i sądu dla dworzan koi-
 zycy, którzy nie podlegali sądom kafiżelanów.
 Władza sądowa kafiżelanów stała coraz bardziej
 przez rozdawanie szlachcie i duchownym prawa
 sądzienia spraw większych od koiżgot; na koniec ta
 władza kafiżelanów tak została, iż tylko ograni-
 czeni byli na pojedynczych miejscach, gdzie się ich
 kafiżętki gród (castellum) znajdował. — Prawo
 sądowe polskie tym się różniło od niemieckiego: iż
 w polskim sam kafiżelan lub rupan (wojt polski)
 wyrok dawał, a w prawie niemieckim tawnicy
 (Kfiżezm, Kfißfman) wyrokwali; wfelakoz użycie
 ordaliów (jus aquae et ferri manalis, clypeus
 baculus ferreus et aqua) znane było w prawie
 polskim (r. 1249 i 1258 było; na Szląsku); co może
 zabytkiem starostawianieckiego prawodawstwa.
 2 przywilejów widac iż kary w prawie dawnym
 polskim były wyższe i oftrzejże a niżeli w prawie
 niemieckim. Kary pieniężne oznaczają się r. 1247
 pomiędzy 50 a 306 grzywami; w ogóle (500 grzywien
 była później najwyższa kara pieniężna, r. 1253
 kródzież karana 12 grzywami, a watownik który
 dozwała mieć kłtom zbrodniarzom r. 1249 ptaci
 kary 50 grzywien. Za Kazimierza W. kara niedmnażiła
 (70 grzywien)

Zdwoie zbrodnie rzeczyły solidarnie (opola) gromady t.j. za
 zabojstwo (głowa); i rozboj na gościncu czyli rabunek (zbroj);
 musiała gmina podać zbrodniarza lub dowiedzi że się to bez wiedzy
 gminy stało, musiała gmina gonci zbrodniarza (plad) lub inacz
 płać karę za zabitego (głowa głowizna). Na obrzyck (kasto
 ta ktem było n.p. jak Lpocoki pufce) starza, primo acti ut regis
 z opola jednego wyruszał i dawać pomoc wolejącemu na
 okrzyk acclamationis Interregnum

~~XXXXXXXXXX~~

Lauda
 sąd
 wolno
 wa ta
 zwod
 gdzie
 całe p
 Szląsku
 1336:
 nomi
 Lolsa
 dzien
 trudni
 ziem
 na Szl
 Lauda,
 przed
 i zapo
 Szląsk
 wy mia
 miecki
 kary
 R. 13
 strony
 udawa
 aby
 min al
 mająt
 ze Hle
 r. 132
 przed
 wiada
 Jan z
 Wrocl
 buch.

Lauda w Tawianokiem ^{zudem} ziemskim ^{da} ^m
^{ca} sądownym (szlachty i jak się zdaje ^{da} szlacheckich
 wolnych ludzi był Lauda (Zurimungnift) nazwa
 ta pochodząca od polskiego zwod (i ruskiego
 zwod = prawo) była znana w Polsce i na Śląsku
 gdzie o niej mówiono, że była: iudicium Poloni-
 cale per totam terram; r. 1358 zwano ten sąd na
 Śląsku także Czowda (Łofad durudymnift) r.
 1336: polonica iudicio quod Zouda vulgariter
 nominatur) więc ten sąd Lauda był w Matej
 Polsce i na Śląsku (w Morawie przed zaprowa-
 dzeniem prawa niemieckiego, sąd ten z powrotu
 trudnił się wszelkimi sprawami kryminalnymi i
 ziemskimi; przez zaprowadzenie lennigtwa
 na Śląsku klóre z niemiec przyzto podupada
 Lauda, bo strony jako lennicy już nie przed Zauda, ale
 przed sądem ^{kriazowym} najwyszym stawac musiały; podobnie;
 i zaprowadzenie prawa niemieckiego w Polsce i na
 Śląsku w XIII wieku było przyzycną, i wszelkie spra-
 wy mianowicie kryminalne sądzono prawem nie-
 mieckim, a nie prawem polskim (w Zaudzie); le-
 kary podług prawa niemieckiego były cięższe.
 R. 1321 Bolesław Książę lignicki nakazał, aby
 strony w sprawach o zabójstwo, pobicie krowe, długi,
 udawaty się tylko do sądu Książęcego nadwornego,
 i aby Lauda zaniechała sądzić tych spraw kry-
 minalnych i trudniła się nadal tylko sprawami
 majątkowymi (t.j. dotychczasami wtasnosci). Książę-
 że Henryk II uwolnił miefuzan wrocławskich w ten sposób od sądu (zwodu polskiego),
 r. 1322, aby w sprawach o długi nie byli pożywani
 przed sąd zaudy (zwodu), gdzie po polsku odpo-
 wiadano i gdzie nac' ostre były przepisy. Król
 Jan zniósł wroziec calkiem r. 1337 Zaudę w
 Wrocławiu. (Klose II p. 115. - Stenzel Urkunden-
 buch. II. 80) Toż samo uynili i drudzy Książęta

Przewidywalny plan ordynacji dobił z warunkiem aby tylko
 męscy potomkowie dobra posiadali a niewiasty zostały
 wykluczone mamy ślad w Ordynacji Janusza Kanclerza
 na Krak. proboszcza który 1366 dobra swe Kobylany
 5 synom darował pod tym warunkiem, co król potwierdził
 (mało to być wyjątek w prawie polskim) (Ob. Dodatek do
 Gazety Lwow. 1857. Nr 33)

W ditwie w XVI: XVII wieku mierzono miod przefny na
 tukno czyli tubno wstawne lub pięć piędne. ~~all.~~
 także przychodzi: ^{Wstawne} (menjwa seu pulla magga)
 potuflaw, beyska ^{Wstawne} (urcolus) ^{Wstawne} (urcolus) ^{Wstawne} (urcolus)
 mierzono także miod na kadki czyli ^{Wstawne} (urcolus) ^{Wstawne} (urcolus)
 parva seu cadus) na miednicie (pelvis) donice
 (tyle co tukno wstawne)

Scotus (skojec) oznaczal 2 grosze (czyli
 24 uszi grzywny polskich grofny) - Grosz miał
 12 denarów czyli halerzy. Quarta (czwarta
 uszi scota) oznaczata pot grosza czyli 6 dena-
 row. Floren węgierski (złoty węgierski)
 r. 1492 wartal 28 grofny praskich

Talentum (funt) oznaczata 12 szelagów
 (a każdy szelag miał 12 denarów) czyli 144 grzyw-
 ny

We włozech rachowano podobnie jak w Polsce
 r. 1356 grzywnę grofny praskich na 48 grzyw-
 ny Francus religijny (Xtoda) 1484.

Exactio Czaşa.

Casimirus rex Poloniae absoluit Thom. Franperyski
 canon. praemios. de 1000 flor. hung. quos dedit Joh. Kos:
 uelacti cap. mariemb. de exactione Prussia - (nazwa
 gotu Krol: factor dauiae Prussia in terra majoris do:
 loniae - ta summa znaczy potowe Prussy) 1466 in sep:
 tembri - Na sejmie piotrkowskim (1499?) uchwalit iż
 Prusze rok tylko trwac ma: propter bellorum caeporum
 continuationem dauiam et uvidagiam Prussia vulgari
 vocabulo appellatam ex ciuitatibus et oppidis regni
 nostri - widac ze to był podatek od wyzysku Frank:
 smirny - Na tymże sejmie piotrkowskim w niedzieli
 kwietnia Casimirus rex prohibet ulteriores regales
 contributiones et festonem ex lise exactiones.
 (Gotschowski Dzieje Poloki za Wład. Jagielty T. II. str. 318)

miasta ptaity r. 1459 podatek Szos zwenny; a r. 1453
 Skotowe (Kazmierz Jagiell. liberat Cracoviam ad praemium
 4 annorum de solutione unius scoti argenti qui ea quali-
 bet domo regno solui est solitus - (wyciwe Skotowe ma
 nazwos od skojca) R. 1454.)

Obra
 Wpopy
 pokro
 jak i
 ajdo
 by wy
 widzi
 skutk
 mu u
 nowy
 panu
 rodzo
 i niez
 lez ch
 ne, wy
 ne ci
 z nasie
 kwita
 i w tr
 roiny
 zywot
 i gran
 obyza
 trzy
 ducha
 rysak
 swiat
 uwaga
 niest
 Han
 rejsze
 do wie

Wytoczył się aż do wieku XIII a nawet i później przebiegał w dziejach i instytucjach naszych pierwotny typ i charakter Stawiański t.j. urządzenie krajowe, stosunki prawne oraz życie ta wewnętrzne i zewnętrzne ~~z~~ oraz obywateli podobne zupełnie do tych które się w owych czasach u wszystkich innych Stawiańskich narodów dochowały. Takim typem n.p. jest równość wszystkich jednakość w obliczu prawa, prawa go ustawa powiatowych sądy ziemnych (castellati - ra, opole, vicinia) potrącenie z takowymi uisz- kich robot i danin ziemskich i t.p. Narod nie- był jeszcze wtedy na odrębne stany ~~rozdzielone~~ z oddzielnymi prawami i prerogatywami politycznymi rozróżniony; nie było jeszcze osobnego stani miejskiego który dopiero w XIII wieku zaczął się tworzyć, rozdzielał między ziemianinami a niezłachta, a niezłachta je był jeszcze wybitny i dziedziczny, nikt nie był wyjęty z pod mocy prawa i są- dow krajowych sądy ziemnych albo ziemskich. Najpierw duchowieństwo zaczęło się domagać prerogatyw. -

Koronać Karola wielkiego przez papieża w Rzymie, oraz wskrzeszenie cesarstwa, odnowiła ideę starożytności w duchu wiary i wiary w sobie wstawić. Za pomocą tej idei cały obszar ziemski porządkany na ton Chrystusa miał być rządzony z Rzymu przez duchownym sądy słowem - tym duchownym wstawił papież jako poseł po- koju i zbawienia wszystkim narodom. Zniez- zasieknę powołany był cesarzowi jako obrońcy Kościoła i Kariera tych którzy by nie przyjęli lub nie postuchali słow zbawienia. Znac przeto panują- cych cesarzy według tej udzielonej władzy miała się rozciągać na wszystkie królestwa - narody ziem- kie, lecz sam cesarz podporządkowany był papieżowi

tak ja
Eichor
231, 28
aby
i nar
narzuc
na Pols
swej re
to za B
sity i p
bragach
i w tad
ormian
II Kor
ybis ku
postus
o tem
marzy
Korono
nieha
uzurp
rych
wojny
cafar
to wyja
w tad
tytuł
tron
mocy
do Klor
znac n
Liaflo
zek z
Polska
i niepo
a choic
lennic
Kraja
zono;
cyj ces
wtaon
ani u

W Serbii sbor (sejm) był podobny

do wiec (colloquium, conventio, parlamentum) dopiero nie mieli udziału w obiorze cesarzy. Pierwszym śladem prawnej organizacji kraju były

1. 1468 zamienity się w istotne sejmy i zaprowadzona reprezentacja narodowa oraz postawienie ziemscy lub powiatowi sejmy były albo publiczne, albo dworskie (sejmy na których książę zasiadał i do których należały też gubie zbrodnie)

sejmy na których wszyscy rządy mieli udział (alla tego niżej dyplomata: communi consilio) na czele władzy stał wojewoda (comes palatinus, pfalzgraf) najwyższy urzędnik (w każdej prowincji) dworski; od XII wieku przybiła dwór książęcy kraj nie miecki i znajdujemy za przykładem Niemców potworzonych sędziów dworskich, komorników, marszałków, podczasznych, koniuszych, łowczych.

Najwłaściwszym wątkiem organizmu narodowego w okresie słowiańskim była starostawianiska ~~starostawianiska~~ urządzenie gmin czyli żupy, albo grodów (castellatura viunia, opole). Po upadku państwa, gdy owe żupy były horodyszcza przestały być siedzibą nabożenstwa czyli religijną, zostały jednakże owe horodyszcza siedzibą władzy wojennej, administracyjnej i sądowej; raczej owe siedziby lepiej z powodu najazdów wzmacniać, to dawało powrót miastom. Najdawniejszym zabytkiem cywilnego podziału kraju na okręgi są biskupskie dyjecezyje, dekanaty i parafie, a wieckie każyte. Urzędnikami w owych obwodach cywilnym i wojskowej, miał moc wykonawczą i wybierał regalia, rozrządzał robotami i uciążkami ziemskimi mającymi na celu spokój i bezpieczeństwo mieszkańców jako też pożytek państwa. 2) Sędzia (ciudarz, judea provincialis) co do spraw sądowych 3) Komornik (camerarius) doглядzał dochodów dworu książęcego, a ponieważ sądy bywały także głównym źródłem dochodów książęcych, komornik zasiadał nieraz przy sądach. 4) Łowczy (venator) czuwał nad regaliami lasowymi, bolary i polowanie na gubie zwierząt. 5) Lisarz (notarius) prowadził protokóły sądowe i pisat akta. 6) Łotniarze (milites) należeli do obrony. Trój tego każdy urzędnik miał podwładnego zaskępcę n.p. podszeka (subjudea)

Pod wrz...
na kraj...
puście...
ka, nau...
dedina...
lub p...
zawęzi...
torci g...
były roz...
aż do w...
dziny p...
no lub d...
ne w ke...
w spad...
posob...
miał n...
dy nto...
rat sob...
starsi...
stryme...
dziedzi...
struga...
znow d...
gatri...
Kawan...
co dato...
nosie...
nie p...
czytły...
to jest...
du we...
torci...
ciorna...
tug us...
W mien...
ziemia...
władal...
struga...
zremie...
ne) lacz...
ni ziemi...
struga...
mu obo...

Pod względem prawa agrarnego dzielity się posiadłości
na kwiżysca (do tych należały także ~~posiadłości~~ ^{posiadłości} miejsca
puste) na gminne (n.p. tuki, wygony, skotnice, pastwida:
ka, nawsie, cariny) lub gromadzkie i na dziedziny ^{familijne}
(średina, rors, zreb). Kwiżysca rozdawali posiadłości swoje
lub puste za zastugi albo też je sprzedawali; później
zażęli sobie kwiżysca przygotować prawo i do posiad.
torii gromadzkiej. Dziedziny czyli posiadłości prywatne
były rozmaite porówny do mniejszych kawatów pola
aż do większych obszarów i obwodów czyli parafii. Dzia-
dziny przysiędły prywatnym przez dziedzictwo lub kup-
no lub darowiznę, dziedziczone zaś były albo nierozdziel-
ne w kilku pokoleniach (na kształt majoratów) albo też
w spadkach dzielone były pomiędzy potomków w ten
sposób, iż ~~albo~~ w niektórych okolicach najstarszy
miał moc wydzielenia i rozdziału dziedzictwa pomi-
ędzy młodszych, w innych zaś okolicach młodszy wybr-
tał sobie najprzód część majątku a po nim dopiero
starsi stopniowo następowali. Córka jeżeli przy zamężciu
otrzymata wiano od ojca lub brata, przedstawiała być
dziedziczką. Najczęściej dawane od panującego za za-
stugę w dziedzictwo po wygaśnięciu familij wracali
znow do posiadłości kwiżyskich (odumar ligna). Do-
gatoro ziemianie dawali innym czasem w dziedzictwo
kawat majątku (który zwano naprawą albo wzrosem
co dato poratek folwarkom, praedia). Nabywca mająt-
ności bądź za wystugę danej bądź kupionej, bądź rodow-
nie przysiędzonej odbierał takową w posiadanie ur-
czytym aktem zwanym objechanie (objazi, uisuitio)
to jest iż urzędnik zostany na to od panującego lub są-
du, wezwawszy sąsiadów, obchodził granice posiad-
torii, na miejscach gdzie potrzeba było stał znak
(ciosna, signum) wypat kopce, oznaczał granice pod-
ług i rozryszył dawnych.
W pierwotnych czasach widzieliśmy tylko dwa stany:
ziemieńskie (właściciele posiadający dziedziny) którzy sami
władali majątkiem, i chłopów, którzy musieli się żywić
stugą na cudzej majątności lub najmem za zapłatę albo
remiostem i pniemostem. Oba stany były wolne (swobod-
ne) lecz praw politycznych używali tylko posiadacze wlas-
ni (ziemieńskie kmiecie) Każdy ziemianin obowiązany był do
służenia wojakowo w wojnie, a gdy uboższy ziemianie te-
mu obowiązku nie mogli radość czynić przytoczali się

Prusicyzna po uszku od mrt, a u Dalmatynion oszaftno.

zi były
at (dla
na czyle
lygnaf)
ski; od
acki i
zowych
pod:
dowego
ianówka
albo gro:
dhu po:
nastaty
ostatly
y wojen-
e riedzi:
to dato
tkiem
kupo kie
kafy te:
ywi bgni
ctus, cas:
lityznej
esat re:
skiem i
iesz kan:
(cudarz,
3) Komoi:
u kwiż-
nem zrod:
at nieraz
regahani
3 stano:
protoku:
tes) naleje:
mowtadneg

W Serbii dzielili się ziemianie na matych i wiktorych (właściciele i właściciele) do pierwszych należeli kniezie, bojarzy. Lud poddany nazywano: Projarji (projar?) gospodarci. Urzędnicy dzielili się na wojennych: woje wodi, Krajisztnici, Kofalie (kapitan, pogławan) i na politycznych: sudie, kniezy (comites) primiki: rie (ministerii) władalei, prestajnicy, celnicy. Przed XII wiekiem zaś były te urzędy u Serbów: Dżiesistnicy, piścodżisistnicy, setnicy i tysiącznicy (podobnie jak na Rusi sotniki a w Polsce staofka) Poddanych dzielono na: neropchowe (rolnicy) rebry (zagrodnicy?) i stroci (żołnierzy, dniobnygnun) miejsce żydów zastępowali tam Wlachowie (pastuchy) Arabasowe (Armaty) Lakoni i Sasi Wniepuzanów zwano Grajdane Dżadżina zwata się w Serbii balatina z niej stuzono wojakowo; w Czechach ~~zawo~~ zwano dżieszina (dedina) posiadłości Dedina Kladzka (tyle co u Serbów kołoby pole) zwat fajnuty obfary (nawoie, Kofmice) do ogrodu należą. Dżestiny w Serbii były wolne od danin; z żup zaś ptarono. Żupa tyle znaczyło co Kłurk, Gornimark. - Krajisztnie w Serbii tyle znaczyło co pogranicze wojenne nad którym miał dozór powierzony Krajisztnik (w Polsce też rano było staofka Ukrainy, a na Rusi Krajnik i w Węgzech Krajnik, krajina

Szlachta dzielono w Masowji r. 1390 na nobiles (wiktory) i milites, włodzika (t.j. wladzka) szlachta drobna zagrodnowa

i poddawali bogatszym co dano porzątek szlachcie i rycerstwu, które później na sposób niemiecki zorganizowano. W Czechach w XI wieku ~~szlachta~~ szlachta Lechów ~~byli~~ byli posiadaczy, podzielili się na szlachtę (nobiles, milites primi ordinis) i na wladzka (milites secundi ordinis) mniej zamożniejszych; pierwszą musieli do wojny stawiać z całym ~~szlachta~~ zaciągniętym przez się orszakiem, drugą stuzili: ~~szlachta~~ li pojedynczo konno (lub pieszo). Rodziny rozróżniały się imionami i znakami na szczytach ~~szlachta~~ (szlachta) z czego w XII wieku powstały herby rodowe. W pierwotnych czasach każdy był szlachcicem, kto ~~szlachta~~ wstąpił bogatą posiadłością, a ponieważ Kriuszeta szlachcicem swoim za wystrugi nadawali posiadłości, więc ci urzędnicy, byli też szlachcicami. Kto majątek swój utracił lub jeżeli mu go odebrano przestawał być szlachcicem. - Stan miejski dopiero w XIII wieku się zjawia zaprowadzony z Niemiec z prawem niemieckim. - Wozny (ministerialis) lubo należał do urzędników, należał jednak do stanu chłopów. - Stan poddanych był rozmaity, między temi byli ~~szlachta~~ mieszcznicy którzy obrabiali powinności (wszela koż poddani i różnili się od niemieckich którzy za pozycję wienie obowiązani byli panom pracować - stawian; ~~szlachta~~ tki poddany zaś wypowiedzeniem swej stuzby mógł każdej chwili być wolnym i jednakożemu sądownictwu szlachty podlegać) - Wiskza ~~szlachta~~ obywateli z rolnictwa żyjących była to kmiecie którzy w sposób emfiteutyżny ~~szlachta~~ za czynsz, daniny lub stuzebności oddawane panom mieli udzieleną posiadłość według dobrowolnej umowy. Nie byli to ucieleśni niewolnicy (dniobnygnun) bo na to nie ma u nas wyrazu, ani też do ziemi przynależności, lecz mogli wypowiedziawoż panu ~~szlachta~~ układać przenosić się pod innego pana, także są na nich nie od pana lecz od urzędów ziemskich zależało rat ~~szlachta~~ kmieci zwano hospites albo rustici) Larobcy (niewolnicy - servi, mancipia) ludzie którzy nie posiadali majątkości i niewolno im było opuścić stuzby pana swego, byli to kupieni wojenni jencowie lub też złotynicy ~~szlachta~~ skazani na śmierć, lecz darowani

ziemiem
Larobcy
polożeni
zostawiani
zas
w XIII
nem i
nikow
kupic
nie
gali je
wielejo
wem
prowin
i odb
roku
zafiad
i 12
spraw
ry
podtuc
zwyc
nego p
swiat
tylko
na ry
pus d
sqd bo
ry
pojed
(caput
rych n
od sqd
niewic
runki
niebył
kontro
wstano
nie
rem
ryli p
lony by
vicine

ziemi a fkazami na to miaost w parobstwo dziedzicze.
 Parobstwo bylo osobiste, bo nie ma w przywilejach
 polokich sladu (aby tak jak w Niemczech) dziesi ich
 zostawaly parobkami. Bogatsi obywatele byli obawia-
 zani Stuzyci Krajowi roznymi cizzarami - parobcy
 zas nieporosili cizzarow Krajowych i Stuzyli panom.
 w XIII wieku znika stad wszelki o parobstwie cielas-
 nem i niewolnikach. Parobkowi takiemu byli niewol-
 nikowi wolno jiz bylo w najdawniejszych czasach wy-
 kupic. ^{ziemski}
Sadownictwo

Sadownictwo w prawie starostawianskiem gto-
 me na tem sie zasadza i z wysocy obywatele podle:
 gali jednemu sadowi i prawu, nieznano jednych przy-
 wilejow i wytyczon (exentis) ktore dopiero z pra-
 wem niemieckiem nastaly. Sad ten ziemski (judicium
 provinciale) zwany byl tej zrazka cuda lub tuda;
 i odbywat sie w kazdym obwodzie kilka razy do
 roku. Sady byly wikozne i mniejsze; na wikoznych
 zasiadali sadowia (iudex provincialis) wyszi urzadnicy
 i 12 obywateli z szlachty lub kmieci albo posiadaczy
 sprawy nizszego rzadu i mniej wazne szly pod sad niz-
 szy. Sadowiowie u nich wtaona autonomia, nie sadzili
 podlug praw przepisanych lecz podlug starodawnych
 zwyczajow i prawidel tradycyjnnych i podlug wtao-
 nego pniekonania. Sad ten byl jawny przy zawezwanych
 swiadkach (testes) a papiusz nie miazal sis do niego
 tylko pobieral z niego dochod (regale) przez zakazko-
 na czyli objaztowana mowiata sis dowodzic licem (cor-
 pus delicti a gorne tego nie dostawalo niat mniejsze
 sad boje (ordalia) t.j. ogien (fernum candens) woda i
 pojedynki (baculum). Sad o zabojstwo zwano gto-
 wem (caput); o kradziej, zwod i o gwałt, narok (fury klo-
 ryk najzwazniej (ordalio) wazniane) jedyna obrona
 od sadow byla uciezka do koscioła lub oddanie sis w moc
 niewlasnie skarzacego powoda ktora winowajca chustę
 rekni rozej na krywata. Apelacyj w poswotnych sprawach
 nie bylo, a sadzia dwofski (iudex curiae) tylko pewna
 kontrola sadow ziemskich utrzymywatal. W sprawach o
 wtaonosci sad ziemski wyznaczal tak zwane sady polubow-
 ne (zwane u Serbow ~~szlachty~~ porota). Gto-
 wem sadownictwa starostawianskiego byla solidar-
 nosci czyli porotka (Konstitutum in iure). Poniewaz kraj podzie-
 lany byl na obwody sadowe (castellatuna) te zas na gminy
 (vicinia, opole); odpowiadata kazda gmina solidar-
 nosci za

Sady ^{ziemski} zwano w Czechach cuda. W Serbii sadzily sady
 panujacego ziemian (ziemianin zas sadzil poddanych otro-
 kow. Do cytowania przed sad potrzebował wozny swiad-
 kow ktorzych w Czechach zwano osada.
 Krowane (1308 optata sadowa od sprawy za zabojstwo

Zwod na Dusi swod nazywal jiz sad roztrzygnacy o Kra-
 dziej, u Czechow: zwod (za kradziej; ptauta cata gmina
 Karle u Stawian)

Uciezka u Serbow miala asyulum kto uciekl na dwor Kois-
 zicy lub patriarchy - W Czechach zbrodniczy ktorego zina nakryta
 ruknia byl bezczyny.

Dowodny prawne u Czechow byly swod (decret sadu) wzglednie (fer-
 rucnia) byt bezczyny.
 de iudicio actoris) ludziny (dokumenta) swiadowie; przyozga-
 onyuzajace, woznie niewazne i duoz, prawo riote (przyoz-
 za wtaona osobista meca i kryj (duellum - uzywane tylko co do
 obruch ludzi); wrzepi hiebi (rzucanie lozow); zelana w sprawach
 ordalia wtaony sad boje (Brata) byly i u Serbow. Zelana w sprawach
 Gtowa (kaj w aynie) ruzny uzywane w Polce sad boje july r. 1222
 Gtowa (kaj w aynie) ruzny uzywane w Polce sad boje july r. 1222
 u Czechow hlawa znawyla zabojstwo. Za hui zwato
 sis gotowa (bylato kara za zabojstwo jednaka; dorciro
 kficjze ja ostaw zamiat Stawian) kfi; gotowy ustanowit
 ptacenie garmankiej winy (Zbrnyred) podlug tey za-
 bitych ~~kar~~ te ptacit jeden a nie w fozocy solidar-
 detad; jefuzie ptaci cata wias w Serbii krowine za zabitego
 Gtowa znawyla zabicie, trup zabitego, ~~ptaci~~ mawo o za-
 bojstwo i kara czyli wina ptacona kficim za zabojstwo.
 Wia (Zbrnyred) taxa za zabojstwo ~~ptaci~~ ptacenie do
 jego ptaci byla u Serbow i u Czechow. Wolno bylo krowine
 Gtowa msiac jiz zabojstwa a tezemie zwano w kazdym r. 1421 wozila

Solidarnosc (porotka) byla i u Serbow. Tupe dzalita
 sis na okoliny (opole, vicinia) ktore solidar-
 nosci wiazaly za zbrodniczy. Kazda okolina i stadata sis
 z kilku wsi (selo)
 Porota zwatal jiz u Serbii sad przyozrynych czyli polubowny
 porobne sady byly i u Czechow (lubni sad) i stadataty sis
 z fozycion przyozrynych obranych ze strony powoda i objaztowanego

Dotyczy Karano od fuzji kwanem (Gniezno, radana jadwidze
 potwarz musiat od fuzji pod tawa w Wifliu (Cromer XV) jezuse
 1630 tak Karano fflahts (zakm I. 269) - rozpoznie pfow (Bo:
 leftaw fmiaty kanz niewiaftly - Btfo Strifinger fit de gestis
 Federici I lib II cap. 28. mowi: Nobilis canem, ministerialis
 sellam, rusticus aratri rotam gestare debuerat.)

Cizary w Sebij r. 1348 roboty castwa: grad o izadanie
 canonstwo po gradowick (straz), sieno kose, wins:
 grad, zetwa, prwelicie (prosytkia), konia i psa kfiac:
 go chowanie, podanki (pan) roboty male i welike.
 Do robot wielkich czyli cizarynow powofzeknych nalezalo
 w Czechach ftawienie gradow (ftad fypane kopce na ktorych
 zamki (foza) nojeza. (?)
 W Sebij r. 1349 chtopi (negonchowe) odrabiali panom
 swym 2 dni niein fupnyy i godniow, dawali mu rocznie
 daniny i pepers (grypony?) kofili i dzien fiano i dzien
 wwinicy pracowal; pnetem wolno ftawo pracowac
 z panem; co dowodzi, iz ci negonchowe nie byli niewolnicy
 dlabnigun)

zbrodni w niej wydarzone, musiata dawac pogon
 za zloczyncami, w utymalo ludzi w moralnosc i
 porzadku. Byt to dobry rodok do ukroczenia zbrodni
 lecz czasem ftawat si dla pojedynczych cziazem
 (od ktorego w XIII wieku panujacy uwalniao porzgli)
 dziedzicwota pnetoi, iz gdy ftarodawne ustawy razg:
 to nadwierzac wprowadzeniem prawa niemieckiego
 w ktorem nie bylo owej solidarnosci rpkozemosej, kaz:
 dy zycyli sobie osadzac si na prawie rapanowiajgum
 mu swobode ofobifta. <sup>(Proba byl jedynym zrodkiem porztku
 w Szwecji)</sup>
 Kazda gmina obowiazana byla nad to dawniej do
 pewnych robot ziemfkub i prac potqzonych z
~~rocznic~~ unozozeniem zamku czyli grodziska
 do ktorego obwodni ziemianie nalezili; grod ten (caf:
 tellum w razie potrzeby ftuzyl im za miejsce pny:
 tuktu; pnetoi, musieli go opatrywac ziemianie,
 musieli lasy riec (preseka) stawiac i naprawiac
 zamek, odbywac w nim warty, robic mosty, musieli
 na potrzeby ziemfkq chowac konie krolewskie obok
 swych na wftafnych gruntach (tak zwanych Kobylisk
 polach - z kqd pozsta nazwa Kobylany), pomagac na
 towach krolewfkub, podejmowac towrow z panami
 dawac im pozywianie (narez, ftucz, jecora) dawac
 kwatery panujacym i urzdnikom (ftan, ftawia), da:
 wac im podwozy i pnewozy, oraz konie goncom
 czyli kurierom krolewfkim; musieli nawet wzytac
 ludzi do rabania dnew, orania, kofienia i zniwa
 dla dworu kfiq ztego. Wzofyftkie te cizary przypis:
 zane byly do posiadatowi ziemfkub a nie do osoby; iz:
 zary te spychali bogatzi wftasciele na swych dzierzaw:
 ców, co dalo poczatek pozniejofej niwizliwej panowaz:
 nie, a cizary te byly najpry knejofa ftomq dawnego
 ftawodawftwa ftarofztawian (knego
 prawa koiqzice, daniny (regalia). Wpier wotnych cza:
 sach laoy, rreki, pftwofka nalezaly do gmin; lecz
 gdy gminowftadztwo uftalo w XI wieku panujacy ofoby
 pnyftwofci ze sobie jako wftacnofti krajowq czyli kio:
 lewfkq albo koiqzice (z wzyftkiem tych lafoy ktore od
 dawna byly w posiadaniu dziedzicznym majftnych). Z
 pozwolenia konyftania z owych lafoy kfiqzicych wzydci:
 ty fiz rozne daniny (regalia) n.p. pomoc przy polowaniu,
 rybaniu lafoy, gony bobrow, rybactwo, bartnictwo czyli
 psuzelnictwo, lub to roboty albo ofny (n.p. lesny owas).

Do reg
 (ponta
 niye
 ad re
 tosi
 nie zaj
 koiqzice
 dopokq
 2) Dan
 ftawia
 Tosia
 3) Dze
 lenie
 tek og
 jacego o
 rii dej
 czyli ka
 6) Targ
 wyftaw
 pod ora
 cze i z
 wypufk
 jact (dla
 mejoy
 dzierz
 albo gln
 tem lub
 dowej k
 cano.
 Porzade
 zbliz
 itam p
 Za dlu
 Duchow
 pny
 radny
 Kanle
 w rpk
 ad raw
 ruzgof
 go, pow
 dojrza
 wyszo
 w pof

Do regaliów należały opłaty drogowe, ~~mostowe~~ mostowe (portale, bregne) myta, targowe, dochody górnicze z reszty ~~opłata~~ opłata od żydów. Dochody zaś rządowe czyli Książce Stanowity: 1) Łożyska: Tosi Książce Kłore były bardzo rozległe z powodu nie zaludnionego Kraja; te obfary rozdawali hojnie Książca, jednak za długo nie mogły wyżyć pac (i dopokąd ich nie wyzerpano ~~z~~ lokowano soty stwa) 2) Danina pokoju (mild - Książce) - tributum pacis) ptacili z porzątku osadnicy na Książczych powiad. Tosiacz, lecz to później w inne daniny zamieniono. 3) Dziesięcina, opisy i obroki opłacane za pozwolenie używania regaliów. 4) Składka czyli podatek ogólny (collecta generalis) wyznaczona dla panującego od sejmku na cały kraj. 5) Opłaty sądowe (dana: rii de iudicio) z których użwi brali urzędnicy, i winy czyli kary za zbrodnie (n.p. głowa, ~~szczęście~~ truffa) 6) Targowe (danarii de foro) od worystkich rzeczy na targ wystawianych (do tego należały opłaty z kramów i kłewystawianych) 7) Eta i myta 8) Dochody górnicze i z mennicy, przyzem panującym stuzżyło prawo wypuszczać i wywotywać fwe pieniądze czyli prebi: jaci (dla tego tak mało brakteatów). W każdym gło: w miejscu miejscu urzędniczy krolewski (monetarii) lub dziesięciowicy (najczęściej żydzi) bili pieniądze drobne, albo główna sprzedaż odbywała się na gnywony zto: tem lub srebrnem niebitym (marca) podług wagi rzą: dowej kłora była w ręku urzędnika i od kłorej opta: cano.

Porządek wojenny wymagał aby każdy ziemianin za zbliżeniem się nieprzyjaciela wychodził zbrojnie w pole i tam przez 4 niedziele na rotajnym koszarze zostawał. Za dłuższy pobyt dostawał wynagrodzenie od Kościoła. Duchowieństwo jako posiadające majestności ziemskie przynuszone było do sejmów, lecz nie miało w nich udziału. Ziemnych ziemskich z wyjątkiem piasztwa (notariatus) czyli kancelarstwa; bo cała oświata naukowa spoczywała wtedy w rękach Książcy, równie jak i szkoły

Zebrańcy worystko wjeżdżający całości i uważając te zezgody za zwierzę dło własne ducha i żywota narodowe: go, powzięliśmy przekonanie, że nie mierząc skłą oświaty dojrzałości, ~~wyprzedziliśmy~~ przedtem naszym Królom byśmy wprędzili odbywamy ich za dżitkub i niedojrzałości i zycygułch wprostach ~~z~~ uczyłch porzucali - co się nieopty jestoże

Najstarsze Kłafzłory były w Czechach Benedyktynów r. 993 zaprowadzone; Norbertanie r. 1145, Knyjacy r. 1142, Benedyktynki 973, Cyfsteri r. 1142, Knyjacy r. 1142, Benedyktynki r. 1156, Bożocielacy Knyjacy r. 1190, Knyjacy r. 1156, meltański r. 1217, Templarscy 1232. - Kłafzłor bene: niemiecy r. 1217, Templarscy w Pradze czyli Jazawski r. 1092. dyktynski J. Prokopa w Pradze czyli Jazawski r. 1092 ny r. 1032 miał litwizis słowian PK9 aż dor. 1092

W tego czasu od pisarzy obcych zdane. Polacy
w XII i XIII wieku co do oświaty i upiększenia
ducha, równali się z najcywilizowanymi ^{narodami} krajami:
darmi ludem i narodami a ~~nie~~ wiele ^{nowych} dob.
nym przykładem przewyższali.

lary
tronia
fah:
et dob.

Draco

w Polu

Wyras

conce

niemi

na po

lejan

tykan

na su

rozma

nakre

niem

Pr

Czyli p

odpra

istnie

czyli p

tek kt

mamy

byty t

nalesiq

odrabi

vrelj.

do Kou

niny

Dopier

osadn

Folle

niemi

Prawo niemieckie krajowe i miejskie w Polsce (jus teutonicum et Magdeburgicum)

Wyrazy: jus teutonicum (prawo niemieckie) concedere jus teutonicum (udzielać prawo niemieckie) locare jure teutonico (osadzać na prawie niemieckim) zbyt często pod pręgą: lejach polokich od początku XIII wieku napotykanę, zwróciły od niejakiego czasu uwagę na siebie wielu historyków i prawników, którzy rozmnie te wyrazy objaśniając dotąd jedynakże dokładnej wiadomości o tem i prawie niemieckim w Polsce nie dali.

Przed wprowadzeniem prawa niemieckiego (czyli frankońskiego lub flamandzkiego - które odprawa magdeburzkiego różnion wypada) istniały w Polsce ^{większe} prawo starostawianiskie (czyli polskie (tak zwany Zwod - Crauda) w skutek którego osady (najwięcej wsi - bo bardzo mało mamy śladów miast istniejących) zamieszkiwane były ludem poddanym sielski lub do dziedziców należącym który panom swoim panstwowym oddawał ~~roczną~~ i znaczne daniny oddawał mu: wsieli. W miastach ~~osady~~ i wsiach wolnych czyli do książąt należących też sama robotnicza i daniny pobierał książę kraju jako wtaściel. Dopiero od XIII wieku gdy się do Polski i Śląska osiedliły flamscy (Walloni ~~osadnicy~~) - tak zwani Hollenory u nas) frankoscy, szwaboscy i inni niemieccy cisnęli i gdy książęta widząc wielką z

Prawo niemieckie (jus teutonicum) doszekało się dopiero w XIII wieku porządnej redakcji i zebrania go w jeden wolumen, albowiem wprzód w każdej okolicy ~~osady~~ były w nim różne odmiany. Między r. 1215 a 1276 ułożył saski książę Eike von Regnowo prawo niemieckie w okolicach północnych praktykowane w tak zwany Sachsenpiegel (najlepiej nowa edycja Thomayera) a nieco później prawo niemieckie praktykowane w okolicach południowych ułożył książę jakiegoś księstwa pod nazwą Schwabenspiegel (najlepiej nowa edycja Wackernagla) Wszelako mimo tych zbiorów (które od powiadają statutowi Karolom za lub nazwami) było w każdej okolicy wiele zwyczajów prawnych w użyciu. Główną zasadą prawa niemieckiego miało być jawność i jawności postępowania sądowego, głównym dowodem była przysięga a w najdawniejszych czasach orzeczenia, później tortury. Na dyktando orzeczenia wyznaczano łajdaki nie karę, co jedynie utrzymało prawo przy swej powadze. Kara śmierci była cięższą od powieżenia; nocnych złodziei więziono dziennej szynary lub palono. Karano odryśnięciem członków, wbięciem na pal, daniem parowiu (o których to karach pisze Groick w Thomaerum Prawa magdeb.) Chęć wyttomanyć łobie oftroi i barbarzyństwu Kar o: uszonych tręba było mieć przed oczyma arachis, nie dożyłto si prawa (przed którem usi było mozia) najedy, napędy, choć rabunkow, mord i podpalania ofoby należące do dworu królewskiego karano w Niemzech nożeniem psa, czego ślady w Polsce widzimy w Kobiatach za Dobroslawa smiatego i w odręce hisamin Gnieznowa pod Tawą chęćto gadwidze zadanych.

Kolonistów z Niemiec najprzód do dóbr klasztornych
prowadzono, Książęsta widząc z nich korzyść zaczęli
ich i do innych dóbr prowadzić.

niek korzyść w podniesieniu rolnictwa i rekodzień
coraz więcej ich do kolonizacji wzywali zmuszeni
byli oraz ci książęta nadawali im wiskozę wolności
a niżej w prawie polskim były określone i dozwo-
lić im używania swobod i praw jakie w swej daw-
nej ojczyźnie mieli. Ząd tej pochodzi iż z owemi
osadnikami przybyło do Poloki prawo nie-
mieckie (frankonckie lub flamockie). Na Szląs-
ku najprzód widzimy iż klasztor w Trzebnicy
r. 1207 dostaje przywilej osadzić darowane
mu koto Frankensteinnorgi, na prawie nie-
mieckim. Zaraz potem osada szląska Sroda
dostała prawo niemieckie a osadnicy niemieccy
zbudowali przy tejże Srodzie nową osadę którą
zwano Novum-forum (Neumarkt) dla róż-
nicy od starej osady Srody która na prawie
polskim była zasadzona (takie zmiany naz-
wisk w przybudowanej nowej osadzie podług prawa
niemieckiego, dla odróżnienia od starej osady
podług prawa polskiego ^{istniejącej} dostaje się usate w
Łolce n.p. Nowy-Sąd i Stary-Sąd, który
pewnie osadzono na prawie polskim; Nowy-
Sąd, nowe miasto dla różnicy od starej osady
Kosczyzna i t.p. - widac że były w wyjątku
dla odróżnienia prawnego). Musiał się rząd
i prawo niemieckiej tej nowej osady w Srodzie
wielce podobać kiedy go przy zakładaniu
innych osad brano za wzór i ząd tej powsta-
ło tak zwane prawo szredzkie (ius Szredense
- novi forense) które nadawano innym osadom,
a które w tasciwie nie innego nie było jak tylko
pisane prawo niemieckie i tak umyślnie nazwane
dla rozróżnienia go od wyjątkowego napisanego
prawa polskiego, co zaś to prawo w tasciwie zna-
czyło i uem się od prawa polskiego różniło; niżej
to robaczymy.

Wkrótce
1204 K
wilej d
z - star
wilej
kami
Kowar
foro
fieri
rae) (P
bardzo
szredz
dobrym
miejsce
r. 1217
i Star
Dziur
Wille
miasto
sio ogol
lembu
niemie
miejsk
nie był
spost
bursk
Kowi
mieck
juz by
dopier
Kloffe
Stali
przyo
Hall
zawies
Neuma
które

Wkrótce potem Henryk I książę saski dał r.
 1214 klasztorowi S. Wincentego w Wrotauiu przy-
 wilej do osadzenia wsi Kostenblut (Costenlot,
 ? - stawiankie Kosciomłoty?) i Viehan (w przy-
 wileju Ueoue może nazwa stawianka) osadni-
 kami na prawie niemieckim w drodze prakty-
 kowaniaem (ius theuthonice sicuti est in novo-
 foro) ~~ut~~ hospites sint liberi ab angariis quae
 fieri solent Colonis secundum consuetudinem ter-
 rae) (Ob. Stenzel: Urkundenbuch ff. 275) i w ogóle
 bardzo często na Szwabii i Łodzie do tego prawa
 szwedzkiego (niemieckiego) odwoływano. - Na po-
 dobny prawie niemieckim wolności osadzenia
 miejsca Löwenberg (Lewenberg - Lemberg) nadał
 r. 1217 książę saski Henryk brodaty Tomaszowi
 i Hartlibowi wojtom rzym (zu besetzen zu
 Dinische Rechte und gap in Recht nach irre
 Willekur - Stenzel ff. 237) którzy tu założyli
 miasto ~~Leu~~ Löwenberg; ^{miasto} ~~miasto~~ takowego podobat
 się ogólnie, brano go za wzór i nazywano ius
 lemburgense (prawo lemburskie) - Od prawa
 niemieckiego rozróżnić wypada prawo niemieckie
 miejskie czyli magdeburskie, które nic innego
 nie było tylko urządzenie ~~od~~ ^z ~~woj~~ ^{woj} ~~ostwa~~ ^{ostwa} na ten
 sposób jak było magdeburskie; więc prawo magde-
 burskie w Łodzie odpowiadałoby raczej porząd-
 kowi sądowemu (Gerichts-ordnung) do prawa nie-
 mieckiego. Tak miasto Sroda na Szwabii dawno
 już było w posiadaniu prawa niemieckiego, gdy
 dopiero r. 1235 Tawonicy z miasta Halle (Zalln/ff
 Zoffon) miastu temu dla lepszego porządku przy-
 stali na prośbę Henryka króla polskiego
 przystali prawo miasta magdeburskiego (Scabini in
 Hallo... ced uti hitatem burgenium in novo-foro)
 zawierające porządek sądowy. Sroda (Novumforum
 Neumarck) była pierwszym miastem na Szwabii
 które otrzymało prawo miejskie magdeburskie

97.

Kodziej
 uszeni
 brości
 dozwo-
 wej daw-
 2 owem
 nie-
 Szwabii
 bniły
 wane
 ie nie-
 Sroda
 mieści
 kłosa
 dla róż-
 rawie
 ny naz-
 tug prawa
 osady
 te w
 który
 rowy-
 osady
 rzyżni
 is rząd
 Srodzie
 anii
 z powsta-
 dense
 adom,
 k tylko
 nazwane
 isanego
 iwie zna-
 ; niezj

r. 1235. (Henzel: Urkundenbuch, ff. 294) potem
dostało miasto Wrocław r. 1261 prawo ^{miejskie} magde-
burskie, aykolwiek już dawniej, bo r. 1242
Wrocław otrzymał od króla prawo niemieckie
(które prawo niemieckie wrocławskie - już teuto-
nicum postuluje za wzór dla Krakowa przy
lokacji onego w r. 1257 - Miscellanea Cracoviens.
II p. 63) Wogóle na Śląsku dopiero te miasta
otrzymywały prawo magdeburskie, które po-
przednio były zasiedzone na prawie niemiec-
kiem (czyli flamokiem lub frankońskim) mias-
to Nysa już przed r. 1223 używało prawa fran-
konieckiego, a dopiero r. 1308 otrzymało z Wro-
clawia prawo magdeburskie, które to prawo mag-
deburskie r. 1310 biskup wrocławski Henryk
von Wirsben zmienił, a prawo flamokie już
flemingiem na nowo wprowadził. Z tego
widoczna, iż była różnica między prawem
magdeburskiem (juz municipale magdeburgense)
a prawem niemieckiem. Prawo niemieckie
juz teutonicum oznaczało stosunki osad wol-
nych (odcizranów starostawianieckiego i polskiego
prawo wolnych) które same trudniły się
zaradem komunalnym mając bez żadnego
i mając sądownictwo pod wójtem, i które je-
żeli zażyczyły apellacji do Magdeburga: Halli-
miały moc tworzyć sobie oddzielne prawo wil-
kieże. - Później w Polsce znikła różnica mi-
ędzy prawem niemieckiem a magdeburskiem i
brano oba te prawa w jednym tylko znaczeniu.
Miasto Chetmo (Culm) otrzymało 1232 prawo
oddzielne prawo chetminskie juz culmense (któ-
re nic innego nie jest jak prawo niemieckie
Poznań lokowano r. 1253 na prawie niemieckiem
zobowiązkiem aby się co do porządku sądowego
rządził prawem magdeburskiem (J. V. Bandtke:
juz culmense p. 298) - Kraków r. 1257 otrzy-

mał p
porząd
XIV wie
magdeb
(które n
skiem);
także
Wogóle
Krajów
sąsied
weszło
tylko w
śląsku
prawo
Osadn
prawo
Pie
1175 w p
ru w d
do tego
ru Ho
praw n
role k
Urku
iż mni
niemca
polskie
koto G
na Dob
osad n
dy Nie
osady t
na Ślą
niemiec
utworz
aż się o

mał prawo niemieckie z obowiązkiem zachowania
 porządku sądowego magdeburskiego. Wogóle aż do
 XIV wieku rządzą się tylko miasta prawem miejskim
 magdeburskim a wieś zaś prawem niemieckim
 (które miało wielkie spokrewnienie z magdeburs-
 kiem); dopiero w XIV wieku zaczęły i wieś,
 także w Polsce prawo magdeburskie dostawać.
 Wogóle nie rozróżniano wtedy jeszcze sądy prawa
 krajowego od prawa ogóło prywatnego. Zapytaw-
 szyć dla czego prawo niemieckie u nas w użycie
 wszędo, łatwo sobie na to odpowiemy jeżeli
 tylko uwaga na osady niemieckie w Polsce i na
 szlasku zwrócimy, które to osady z sobą
 prawo niemieckie do Polski sprowadziły.

Osadnicy niemieccy w Polsce i wejście z nimi
 prawa niemieckiego.

Pierwszy ślad osad niemieckich widzimy r.
 1175 w przywileju księcia Bolesława dla klasztoru
 w Leubusie wydanego. Książe ten sprowadził
 do tego klasztoru mnichów z niemieckiego klasztoru
 w Spalte an der Saale, uwolnił od polskich
 praw wszelkich robotników niemieckich którzy
 rolę klasztorne uprawiali (Brischüngo
 Urkunden von Leubus N. 1.) z czego się pokazuje
 iż mnichy te sprowadzili sobie z Niemiec jako
 niemiecy robotników, albowiem w przywileju jui
 polskie nazwy na niemieckie są zamienione ja-
 koto Godkowo na Godechendorf, a Dobrogostowo
 na Döbergesdorf. Od r. 1203 widzimy już kilka
 osad niemieckich na szlasku w miejscach gdzie nig-
 dy Niemców dawniej nie było tylko Stawianie semi,
 osady te niemieckie tak się w krótkie rozumno żyły
 na szlasku iż tym stawiańskim osadom dano imiona
 niemieckie, lub nowe z niemieckimi imionami
 utworzono w miejscach opuszczonej. Władysław
 książę opolski r. 1227 pozwolił hrabiemu Janusowi

Prawo niemieckie i szlasku nadawali: królowie
 biskupi (krak.) opaci (tyńscy) szlachta (dopiero w
 XVI wieku) a nawet wojaci n.p. Paulus Advocatus
 sandeckim nadaje 1464 Mikotajowi prawo lo ko-
 waci wsię mżalnica i lieniawa (w sandeckim)
 iure teutonico.

Pierwsza wymiana zwolnienia od danin prawa
 polskiego i cesarow w przywileju tyńskim Bolesława
 Chrobrego(?) quod villae ob omni sunt penpore ducis
 immunes.

Helmod pisze iż w środku XII w. margrabia Brande-
 burcki Albracht I chęć załudnić rozwojowane kraje
 stawiańskie za sobą posyłał do Włoch i do
 niemieckiej okolicy nad Renem dla sprowadzenia koloni-
 stów Holandzów, Zeelandczyków i Flandryjczyków
 którym może wystąpił kraj załat (Helmod Chron.
 Slavor. ed. Reinacci p. 74. Ed. Prange p. 203) okoto
 r. 1160 to było. Biskup misyjski jui r. 1154 opisał
 Flandryjczyki kolonijscy zaciągający od Bremeni
 szlasku, Węgrzech, Polacy nawet i na Rusi od 1106-1201
 osadników tych uważano za wolnych - (manji flandrii,
 Teutonici - manji slavici (w Brandeburcku) et polonij
 byty vni)

Bolesław II (zniechęcony za to że r. 1243 niem-
com przyjął i zwolnowił ich wiele do Polski zagnane
dobrze im darował) zmuszony był 1250 wezwąć do
pomocy i prowadzić z Niemcami rycerzy Niemiec:
Kiech bo prowadził ciężką wojnę z braćmi swymi
Henrykiem III i Konradem II (Boğuphal. Chron.
ap. Sommerb. II p. 61. 63. 69) — Leszek czarny
z młodością ku Niemcom nosił długie włosy a za to
iż mu wierni Niemiec mieli mieszkanie Krakowskiej
zamek r. 1285 obronił, pozwolił im obwarować
miasto na czołgu fflaucha bardzo jaskrawa.
(Chron. anonim. Ed. Gedan. Kadlub. — Chron. Aulac
regiae apud Dobner Monum. I. V p. 438) —
Sporządzenie mnichów z Niemiec było także nie-
mą przyczyną do kolonizacji niemieckiej; r. 1175
klasztór (Cenobus) osadzony zofiat cystersami
z klastrom Lfote an der Saale bei Naumburg
pochodzącymi; w ogóle zakony przychodzą naj-
później do nas z Niemiec a Niemcy wiele kolonizacji
(zakonowi cystersów przynajmniej) jak
do podniesienia rolnictwa w kraju przychodzą, tak
a Dominikanie teologii) albowiem do uprawy roli
i obszernej klastrom derowanych tanio potrzeb-
ni byli ludzie, których w kraju gdzie była panow-
zna ciota i gdzie chłop do Pana należał do najmu
brakło więc zakonnicy musieli sprowadzić z za-
granicz osadników, co wielu następowało na kraj
leżyło. Kolonie te niemieckie wywiesaty na kraj
dobroczynny skutek będąc rozrzucone pomiędzy
stawianymi mieszkańcami zachęcały do prac-
witości bo osadnicy niemieccy na wyzorem stali
szerebłu oświaty zewstrzyna i mieli nierównie
wiskoze wolności i swobody przez prawa nadane,
kłaże się w kraju powoli rozszerzyły. — Toż samo
działo się z osadnikami niemieckimi w Czechach,
Morawie i w Hggrzech i Siedmiogrodzie gdzie od XI i
XII wieku poczeli osiedlać kolonizacji niemieccy i fflan-
drijscy. Co do pochodzenia i miejsc skąd się nie-

zorientował do klastrom w dziedzie nad
wata również jak i do klastrom w Wągrow-
cu sprowadził cystersów z klastrom Vetus
mons (Altrubiny) za Renem 2 mile od Kolonii
odległego. (Dlugosz lib. I. 473.)
Benedyktyni w Syrii zdaje się iż najpierw przybyli
z Hallen z zwyczajem za Bolesława chrobrego
(i rothengli i w powieści o walcierach)
*) cystersi lubuscy pochodzący z Lfoty rozszerzyli
w Polsce stawy za czasów Dlugosza zaturnek
jakter Daport zwanych (Dlugosz I p. 527)
Mucyystaw r. 1145 do klastrom w dziedzie sprowadził
cystersów z Bergen
Dziot wofst Dunin około 1164 do klastrom norbertanów
we wsi Kofciot pod Kaliszem sprowadził mnichów z
Steinfeld
Henryk Pradaty do klastrom mogetkiego sprowadził
cystersów z dubizja (Kniebis)

osada uwolniona była od sądów wyjątkowych karz =
 telan'skich, którzy nie mieli, chyba za wyjątkowym
 rozkazem króla tych wolnych ludzi pozyswać (nisi
 per litteram principis - nisi annulo principis
 attestatur) Miżna władza sądowa pozostawiona
 była dziedzicowi który ustanawiał wojtę (Schulz)
 do sądzienia; tylko apellacyja od sądów wojtowskich
 i sprawy ciężkie kryminalne należały do
 króla. - Dziedzie otrzymawszy przysięgę od
 króla na lokowanie osady podług prawa niemieckiego
 (locatorkus) sprzedawał kolonistom (rozpraszane tany
 (manci) porciem a ustanawiano granice rypiec kop-
 ce lub robiąc znaki na drzewach i fikatach. Około
 1280 sprzedawano osadnikom na Syzarku marg
 jeden ~~cały obszar~~ mniej więcej po 10 grzywien.
 Zwykle od dziedzica kupował jeden (cały) obszar
 ten był zwat locatorkus i ten dzielił cały obszar na
 pomniejszych kawałki na których osadników
 osadzał. Taki locatorkus czyli przedsię biorca osady
 wzywał za trudy dostawał w dziedzictwie urzędów
 wojtowską (Kultymni) (Kultymni - Ksilyanni)
 które obejmowało wolności rozdzielania gruntów
 między osadników oraz obowiązek przysądzenia
 w sądzie wiejskim, utrzymanie dozoru policyjnego
 we wsi i t.p.; za te trudy i za urządowanie swoje
 które było dziedziczne pobierał wojt prawa
 niemieckiego 1/3 trzecią część kar osadzonych (Festus
 denarius) bo 2 trzecią część tychże kar dostawał
 dziedzic; procy tego ~~całego~~ margi wojtowskie wol-
 ne były od wyjątków: dziesięćcin (manci libera) wojt
 dostawał pozwolenie zatężyć karcym (taberna)
 jatki reynize, kramy i t.p. ~~cały~~ oraz młyn
 pastwisko i t.p. z których czynsz pobierał i płacił
 na ogrody. Za to zaś wojt obowiązany był wybić
 wyroze dla pana i dziesięćcin, oraz 3 razy do roku żywić
 pana i konie (t.j. na Boże narodzenie, wielkanoc i uro-
 nie świętki) gdy ten ze zjazdów do wsi na jady. i przy
 zbiorach na wyprawach.

Tyż raz do roku posyłał król swego sędziego
 do sądzienia spraw pny którym sędzię rehadat
 sędzię z 2 kmićiami obowiązanymi byli dać
 obiad lub 8 fector dla sędziego (1348 Brinanova)

(nie 2) (sta Wala)

Osadnicy mieli pewne lata wolne, po których
 upływie dopięto ptawili czynsz: dziesięćcinę
 i do podniesienia kultury i gospodarkę we wsi
 pomagali, zresztą byli zupełnie wolni ludzie
 od uszarow prawa polskiego o swobodzeni. W
 takim stanie rzeczy wieśniak osadzony miał dogo-
 ny frokcy i zabezpieczenie własności która tym
 sposobem ochroniona została od rabow i gwałtów
 kfiarzych (szug lub strzelców; slobista wolności
 bronita go od nadużyć i niewoli w ktadanej pny
 kfiarzych urzędników; ptawit swoj czynsz regu-
 larnie i nie potrzebował więcej cudze pny
 lub prowadzić.
 Scultetus ilości tanow do lokacyj prawem lennem
 wsi i miast, tany na raps wygon (Kotnia) plebania

Wojt w swojej wsi pełnił rolę sadownitwa (windsor
 Gmied barbant) bo wyjątkowo jako prawo krymi-
 nalne należało do kfiarza. Przed wojtem działy się
 kupna - sprzedaje i każdy w obwodzie jego mie-
 każy musiał być przed nim stawiany zawieszany.
 Apellacyja była do pana lub opata a w Konin
 do dworu kfiarza jego.
 Aby osadników uchronić od nadużyć pny wojta
 wymagal kfiarza zita doje pamiętając do jakiej
 wojt mógł posuwać karę (i.p. na Syzarku nie
 więcej w sprawach kryminalnych jak 10 grzywien
 albo 30 solidow lub 15 solidow); wyrozie dokida
 dala iż 1/3 kary ma tyłk pobierać

(Krajem 6 tanow wolnych między 60 tanami czynszo-
 wemi, czasem 4 a czasem 2)
 152 Wojt scultetus miał obowiązek wyrok (ortela) na kfiarza
 tawniczy orzekali ogłaszać i takowych wykonanie dopilnować

W Lukimnie Gmursk Janb gdzie sprzedawano
materias clement pannorum

Dny zaklady nie ma na prawie niemieckim
miano glownie na celu podniecienie si stann niemiec
niwego: rzekodzielnictwa to dato powod do uchow.

Smil beruf (z niemieckiego prawa zuryckiego)
litkup

Wzrostek mit propinacuja ogolna prawo kfi:
zse sprzedawane lub od stspowane miastom (Hrotastin)
Prasoty

Prawo milowe (Mmilnurnunft) byl to przywilej moga
ktorego na miel obwodn miasta nie cospiano rzemiosltu powali podobnie jak i sta miejsce
szynkow, browarow lub targow.

Lukimnie w Krakowie) w których wolno bylo tylko
rukna na Tokie sprzedawac gdy tym czasem po innych
kolejach tylko na postawy sprzedawano. W takiej
gieldzie mofita si waga miejska czasem oraz brzyd
miejoki (praetorium) - Dochod miejscki lub kfi
starowity tej bogate kramy (strisfammum crama
seu instita dives) czyli rafse sklepy i ubojore
kramy czyli rafse dzwiezozse stragany (Zorkm)
w których drobniezse rzeczy sprzedawano. Tacy
popiadacy bogatych i ubogich kramow tworzyli
nie raz miody soby cechy (strisfammum) -
Lukim niewolno bylo innych prowadzac tylko
nieftryzone z drugim wlosem (najiszej z Belgij
z Ypern, Mecheln, Courtrai, Werben, Löwen, Bris-
sel, Loperingen, Tournai) ktore zwano fallandy:
szem; te rukna obce musiaty dopiero bye por-
stragane w miejsciej posttruggalni (camera
ratorum, domus ratoris pannorum - Rfaryer =
Inu) ~~na~~ gdyz posttraganych obzych rukien niewol-
no bylo prowadzac; Prorar (Lunifraus brasa-
torium) starowit takze dochod miejscki przy tego
prawa szynkowania (cyopowe) ktore bylo dwója:
kie (Hrottnurnunft vectura cerevisis ratorum) w
miastach albo ptarono ~~du~~ podatek od szynku
w którym piwo i wino tylko na bezki sprzedawano
albo w którym tej napoje na mniezozse miary
szynkowano; czyli razzej dwójakie byly formy
Prawo wstadu (Hindwrlungbrunft) mianowicie miel-
ralow i soli udzielal kfi za ta miastom, czyli razzej
Chociaz miasto na prawie niemieckim zatozone bylo:
to zawsze kfi je pobieral z niego dochody i podatki:
(jezeli tego prawa miastu nie uftopit) miel najiszej:
se sadowni ctwo (jezeli gomiastu nie uftopit)
i prawu rozdawania konsefow i pozwoleni
miejokich (jezeli to miastu nie uftopit). Choc aby
miasto zupetnie bylo wolne co do sadownictwa od

wplyn
wa mi
miejs
wy po
Przety
ktory
siebie
w spra
wojto
dali i
ralni;
(Konful
czotok
preca
przyb
dla ko
z rajn
choia
Rada
(magi
Rath
wiesz
(oni cz
taxy)
i poru
czyli c
Zirkle
chow i
sach;
mies
na mni
zbrodn
rada m
miast
zwook
uzywa
r. 1457-
wg, all
ix nie

Prawo magdeburskie. Karol Wielki podbiwszy Saso-
nowi na zamku Sachsenburg nadał prawo saskie, które
Otto Wielki potwierdził. Prawo to w 3 oddziałach zawiera:
już provinciale (domkräft) municipale (Amtsbürgerkräft)
feudale (Lehnkräft). Później Epko z Reperkowa r. 1215-
1235 ułożył saskowe (Sachsenspiegel); podobnie jak
r. 1289 hrabia Grimmenstein ułożył saski zwany Schwa-
benpiegel. Prawo saskie od Magdeburga, gdzie był naj-
stawniejszy sąd rządzający według saskiego prawa, nazwano
go magdeburskiem. W Polsce w XIII wieku jest mowa o
prawie niemieckim, a w XIV wieku o magdeburskiem

W Polsce w najdawniejszych czasach kraj dzielił się na
dziedziny, tych kilka tworzyło opole (obec) a kilka opol
Kasztelanis (zups). Kasztelan miał władzę a) politycz-
ną (n.p. drogi) i wojenną (n.p. grodów budowanie, straż) b)
finansową (n.p. opisy daniny) c) sądową czyli prawą jako
wykonawca wyroków - Sędzia (iudex provincialis, iudex)
orzekał sprawiedliwość. - Komornik (comesarius) był do-
zorca nad majątkami nieruchomymi - Dyjarz (notarius) pro-
tokolista akt i hipoteki - Wozny (ministerialis)
Sądy starosąsne były mniejsze i wiskozsze. a) mniejsze od-
bywały się na rokach zwyczajnych (termini) również jak i spra-
wy kryminalne b) wiskozsze na colloquiach sprawy ważniejsze
i wiskozszej wartości, w których zasiadali Komisarze i senatorowie
Krolewscy; podług gdy w niższych tylko pewna ilość sędziów
woyckiej dziedziny. Do wiskozszych sądów apelowano też od sądów
ziemskich. Na sądach mniejszych starosąsnych zasiadali poduzed-
nicy (n.p. podstarosy)

Ob: Dr. Karel Jirák: Vyvin českého právníctví. Praha 1865
(Přirac) 1865 Vydání druhé v ceně 15. 40 s.

Prawo dawne

- A) Cywilne 1) Prawo osobiste: Podanostwo, Oronie dzieciach,
O roknojni, O dojrzalosci lat
- 2) Prawo rzeczowe: O rzeczach - O skargach z powodu po-
szkodowania, i z powodu rozucien (vindictio) - O prawie
dziedzicznym: dzialy, zapisy, ~~testamenty~~ legata, spadki.
- 3) Prawo o umowach: ~~Waga~~ Darowanie, Kupno, Zamiana
(Frymark), Spodka (Communio), Zastawa, Wianowanie -
O sprawie (evictio) - O odporze (Exceptio oppugnatio) -
O niewaznosci (nullitas) - O przedawnieniu (praescriptio)
- O wykonaniu - O karach sadowych.
- B) Karne 1) Zbrodnie: Zrada kraju i monarchy - Porwanie
sie na urzad (odboj) - Mord i zabojstwo (glowa) - Gwalt
(zwalczenie niewasty i porwanie) - Napad lub najazd (has-
dosi) bez lub ze zupieniem (wyboj) - Kradziej wielka -
Lupierz - Podpalenie - Falszowanie
- 2) Przewinienia: Dotyczące czu jako to stosem (cienie
lub czynem (przez policzek albo zbiecie) - Kradziej mniejsza -
Uszkodzenie.
O karach, zakladnikach - opłatach sadowych.

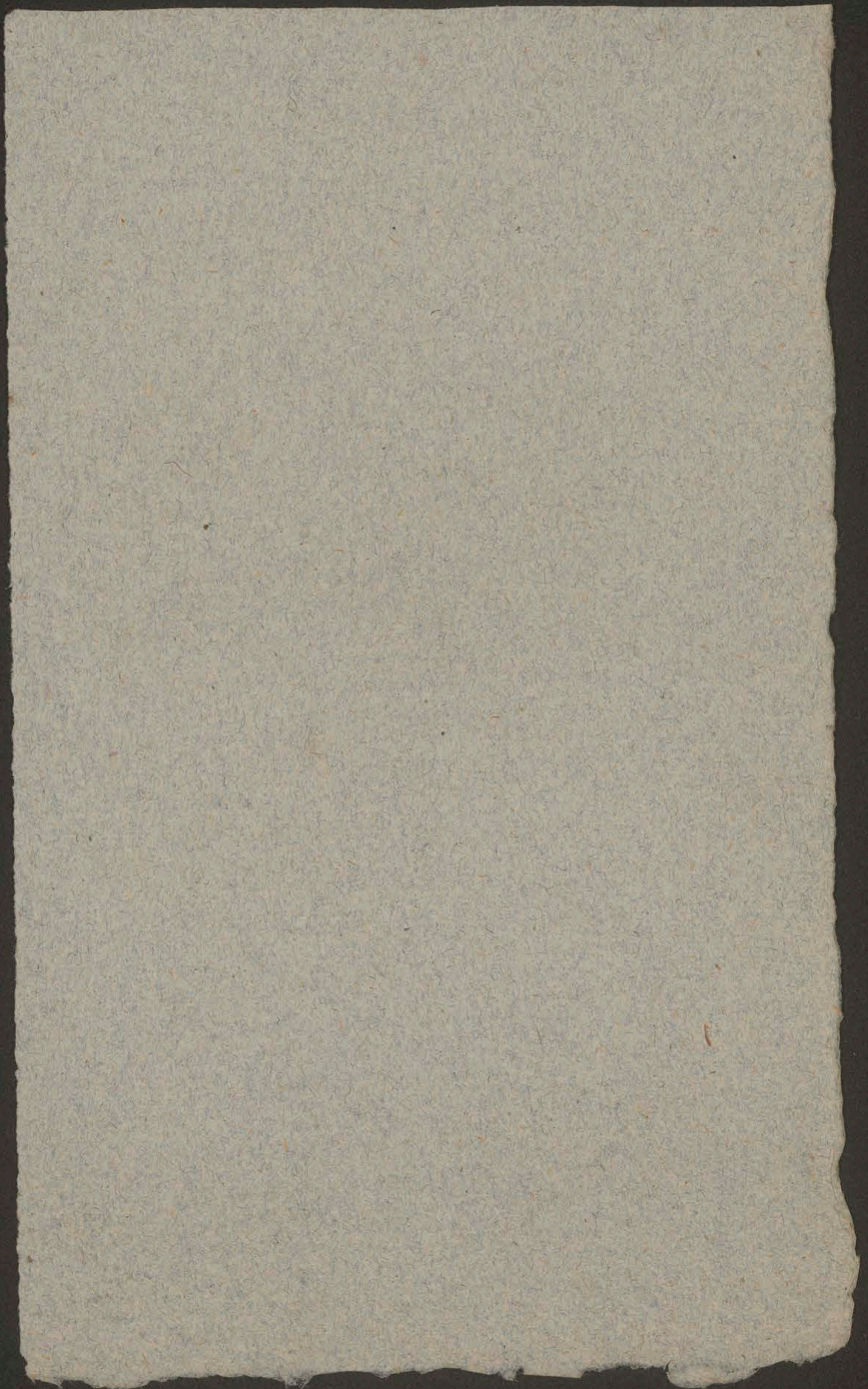
Prawo Niemieckie

34

Koto Krakowa w XIII wieku ptacono z Tann (rynszcu)
"scotos argenti fusi" "ut est theutonias solitum"
mowi Lawet z Pnemankowa ^{biż Krak. k.} w przynależu na wojostwo
w Knefzowicach r. 1286 (Łętowski I)

Sąd zagajony w latach zwat r. 1516 przed zysaniem dywoionio 3 razy na ratuszu
w miastach zasiadali purkmistrz z konfulami a zaga-
żat rychtarz formuta - rezyntcy dwaj bronili prawa
na wsi zaś riedziat urzgodnik pański z pisarzem
i radcy z wojtem - Sąd zagajony czyli rogowy (Rugi)
odbywał się wykle dwa razy do roku gdy malo roboty bylo
w polu. W prawach febfskich cara Dufzana przyjezntcy
czyli Tawntcy wabił się porotcy,

(i muniy patrolski)
W Polsce autonomia czyli urzgodzenie wolnych gromad
których u Hawian nie bylo (wyjgufny moze Winete i
Nowgorod) dopiero z przybyciem Niemców się rozproszona

Mährens allgemeine Geschichte. Im Auftrage des mährischen Landesauschusses dargestellt von Dr. B. Dindik O. S. B. II Band vom Jahre 1173 bis zum Jahre 1197 Mit zwei Beilagen und zwei von Dr. Hermenegild Jirěček entworfenen Landkarten. Brünn 1865 Verlag des mährischen Domestikalfondes. Aus Georg Gastl's Buchdruckerei in Brünn 8° k. 2. pp 451. i. Beilage I: Bischöfe in Mähren (bis 1199) pp. V - Beilage II Stammtafel der Premisliden bis zum Jahre 1200. fol. - Karte II: Conspectus Moraviae exhibens nomina locorum historica exaunte saeculo XII. - Karte I: Conspectus Moraviae exhibens nomina locorum patronymica.

Křigga I: ^{Rozdíl VI} rozpisání markrabství moravského od r. 1173 do 1197 kdy zřídil markrabě moravským vltadyšlav r. 1197. (p. 1-160)

Rozdíl VII: Kulturzustände vom Jahr. 906 bis 1097 (p. 161-451)

Trdta historické tego času - Orografia - Rzeky i potoky - Kolonizace - Zřpy - Gosince - Dřpy - Mřta i targowiska - Nřie, grody i lgoty jako kolonie - Granice posiadłości - Gospodarstwo polowe - Komercijace - Miary i wagi - Gornictwo - rzemiořta - Chłopi i žydři, (nie wolnicy, przynależni, wyzwońnicy, dwory, folwarki, ekonomia krajowa.) - Ceny roli, ptodowi wiktualow - Ceny robotnikow - Moneta krajowa i jej wyřoka wartosci (mennice, dewaluacja monet) i Handel (przychodowy i wychodowy, kupcy obcy, targowiska, Kramy i sklep) - Niemieccyżyna - Panigły i jego panowanie (wřtępie nie na tron, tytul, pierzgc, stęnowisko, majetek, dochody) - Szlachta i Urzędnicy (najdawniczycy rody) - Stan wojenny (grody, fortece, wojsko, wyprawy, wyřta) - Prawa i zwyczaje (sejmy, roki, prawa, kary, sposoby dowożenia, ordalia) - Immunitates (wizolnienia) - Domowe życie

(wychowanie, polowania, jacylatores, swiata Koscielne, ubiory)
Lzki (budownictwo Koscielne) i umiejztrafi - Kosciot (biskupi
ih dochody, Kapitula, hierarchia, podziat dycezalny, campanarii
swiatni, Kfizia ih ofwiata, celibat, synody) - Zabobony - Kosciot
katolicki (Pomuty, liturgia, fluby, pogrzeby, Klastory ih dobra,
fundauje, bractwa, Kolonizauja Klastorow, szkoly Klastorne,
Kfizgozbiory) - Schlussbetrachtung.

Didik wydat

Mährens gegenwärtige Zustände vom Standpunkte der Statistik.

Prünn 1848. 8te 4 Zeh

Geschichte der Benediktinerstiftes Qüigern im Markgraf-
thume Mähren I Band von 1048-1449. Prünn 1849

Mährens Geschichts-Quellen, im Auftrage des hohen mähr.
Landesausschusses bearbeitet. I Bd. J. L. Ceronis Hand-
schriften Sammlung. Prünn 1850.

Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte. Im Auftrage
des h. mähr. Landesausschusses im Jahre 1851 unternommen
Prünn (Winkler) 1852. 8te 24.

Iter Romanum. Im Auftrage des h. m. Landesaus in den Jahren
1852 und 1853 unternommen I Theil Historische Forschungen
II Theil: Das päbölische Begegnenwesen. Wien (Menz) 1855.
pp. 366 i 231.

Des Herzogthums Troppan ehemalige Stellung zur Markgraf-
schaft Mähren, nach Quellen. Wien 185.

Des hohen Deutschen Ritterorders Müngsammlung in Wien ge-
schichtlich dargestellt und beschrieben. Wien 1858 gr. 4te 2 21 Tabl.
styh. 23 fl.

Ueber das Auffinden der Reliquien der hl. Elisabeth Landgräfin
von Thüringen. Wien 1858 8te pp. 24.

Waldstein von seiner Enthebung bis zur abermahligen Uebernahme
des Arme - Oberkommando vom 13 August 1630 bis 13 April 1632
nach den Akten des k. k. Kriegsarchivs in Wien dargestellt. Wien
(Gerd) 1858 pp. XX II u. 495. 4 fl. 90 kr. (Cz. II d. h. m. a. w. g. j.)

Mährens allgemeine Geschichte I Bd (vom ält. Zeit. b. 906) 1860 (Cz. I) 4 fl.
II Bd (v. 906-1125) 1863. 2 fl. III Bd. (v. 1125-1173) 1864. 2 fl.

Kleinodien des Deutschen Ritterordens in Wien. Mit 60 photographischen
Tabeln. Wien (Gerd) 1865. gr. 4te.

Slowanské právo v Čechách a na Moravě, sepsal
Dr. Hermenegild Jirleček. V Praze (sklad Karla
Belmanna) 1863-1864. 8°

I) Doba nejstarší: Od prvních zpráv do konce X sto-
letí. 1863. VI. 237. 2. s mapkou. 2 flw.

II) Doba druhá: Od počátku XI do konce XIII století
1864. VIII. 318. 4. s mapkou 2 f 50 Kr. 6 W.

Rakouský = zámek Raabs nad Dyjí

W Polze ai do konce XII stulecia nebylo ~~ž~~ vsi ^(horodysna) ~~tylko~~ <sup>okolo grodu byly vsie, dže-
diny, siota</sup> grody i dziedziny, miasta ~~o~~ dzisiejsze powstały dopiero
w XIII wieku. Tak samo bylo i w we wszystkich ziemiach <sup>[przez osadnikow po naj-
wiekszej czesci niemiec.
kich w XIII w. do zatopenia,
miast uszlo starych grodow
stawianich]</sup> Stawianich. Przynajmniej nazwy nazych latopisow: urbs,
civitas, oppidum, castrum oznaczają tylko grody. - Stawia-
nie szukając nowych siedzib posuwali się za rzekami, wy-
mijając góry lesiste, które dla obrony tylko używali, i obie-
rając na mieszkanie okolice urodzajne. Pierwotna nazwa
~~castrum~~ posiadłości nieruchomej była dziedzina (ojcowiz-
na - Nonny gut)

gutro (w Czechach hon) (actus = rybnik.) miało 210 łokci czyli
630 stopi (jugerum) zwane też ptugiem aratrum
miód mierzono na wazie (z gestuprenic) - awiertnia, korec, tuk-
no (od tyka), krosno (sol = kof, pleciony) kamien, gryzwa.

Zabicie było morderstwo (pomsta rodowa) lub zabójca ptactw opłatek
(wengeld) w Niemczech - wira w Polosy. Zabójstwa zwano głowa
Łokora, starodawny obyczaj, jeżeli zabójca chce umiarkować zemstę
rodowej, żywot swojej oddawał w moc przeciwnika, tak jak sam
miał w moją żywot zabitego. Obiad pokony w XV wieku w Czechach
opisuje Księga Towarzystwa.

Głównym miejscem w ziemi Stawiańskiej był gród, siedziba
urzędów ziemnych (okręgowych), miejscem zbrojowym wojska ziemnego,
oraz w czasie pokoju, i podczas wojny miejscem ochrony. Stawianie
oprawa i obrona grodu należała do obowiązków ludu ziemnego.
Gród stawiany w miejscach z przegrady obronnych, na wzgórzach
nad wodą lub na wyspie, otoczony był przykopami i rzezaniami
ryli (budowaniem na nasypiskach). W grodzie mieszkał się dworzec
książęcy (curia palatium) i świątynia. Pod grodem było pode-
grodzie (suburbium) gdzie mieszkali urzędnicy ziemni, gdzie
szlachta miała swe domy (krydnie), rzemieślnicy swe warsztaty, a
kupcy swe kramy. Między grodem a podgrodzem było
miejsce gdzie się lud zgromadzał na targi, sądy, uroczystości
i zabawy. — Nazwy osad brano z miejscowości (topickie) n.p.
od rzek (Stornica, Trzcinica, Łomnica, Tarnawa, Strzemińska, Łonikowa
Prrody, Mosty) od gór (Chetmiec, Bordoń) od lasów (Dąbrowa, Gwoź-
dziec, Złotyńca) od potojenia (Zabłocie, Zagorze, Zalas, Zarzece,
Międzyrzecze). Obszar ziemi z dziedzinami, rolami, łąkami, lasami
zwaną Ujazd (circuitus) — Łgoty są to kolonie (wypuszczone do
nieonych rat (chłuta), bezpłatnie (wola) (np. Lutowska Łgota)
Osady niemieckie zaczęły się w Łkach już około r. 1050 rozgarnęły;
klasytory benedyktyńców, premonstratensów i cystersów sprowa-
dziły przychodząc do kraju za sobą kolonistów niemieckich.
Głównym zatrudnieniem Słowian było rolnictwo przetoż i
najdawniejsze rzemiosła stały z nim w związku. O rolnictwie
wiodąc miejsca: Korany, Swiniary, Chodowano i winnice (vini-
tores) w lasach polowano (venatores, caniductores, kototy i wilko-
wyje - ululatores, co naśladowali wyć), trudnili się ^{chmielarstwem} ~~chmielarstwem~~ ^{hodowaniem wina} ~~hodowaniem wina~~ ^{vini-}
i pszczelnictwem, rybactwem (piscatores) ^{mięsnictwem} ~~mięsnictwem~~ ^{młyn-} ~~młyn-~~ ^{tores}
dinatorów) frudnictwem, robotą kamieni młynskich (Zarnofieki, Zar-
nowiec) kowalstwem (ferrarius, faber) złotnictwem, bedarstwem
Cobiani, Tazeanicy) kotodziejstwem, garniarstwem, ^{figuli} ~~figuli~~ ^{piekarstwem} ~~piekarstwem (pistores)
rodownictwem i piwowarstwem, kufniarstwem (pellifices), krawiectwem (sarto-
res) ^{szewc} ~~szewc~~ ^{skórn} ~~skórn ^{charktem} ~~charktem. Rzemiosła zwane arte, artificia, opera me-
chanicorum. — Przedmiotami handlu było żyto, konie, sól, len, koronie,
wełna, żelazo, ryby. Kupiectwem trudnili się Żydzi, Niemcy i Polacy.~~~~~~

rolnictwem, uprawianiem
(ziemi) wiodąc miasta w łone
i poloneznie) kowalstwem
(sartago) robieniem broni
(n.p. Dornik od brni)
krawiectwem i murarstwem
(Stawiano mosty bramy,
dla tego te rzemiosła mają
Stawiańskie nazwy technicz-
ne)

Grzywna równała się 200 denarom; liczono na kopie i na wagi.

Kraj dzielił się na Żupy, z których każda miała swój gród (castellum) w którym byli urzędnicy: starosta, komornik, sędzia. Podział kraju na żupy dotrwał do XIII wieku. Przynajmniej upadek żup było rozszerzenie się wyjątków z pod prawa (immunitas) sądów żupnych udzielane najprzód duchowym korporacjom, miasta nowe przez niemieckich kolonistów najwięcej zakładane. Kilka dziedzin tworzyło gminę (communitas) albo opole.

Najdawniejsze zakony ~~duchowe~~ w Polsce zaprowadzone są: Benedyktyni w X wieku (w Fryzji), Premonstratensi, Cystersi, Bożogroby (fratres Sepulchri Domini)

Najdawniejsza wzmianka o Krakowie. Bolesław II Książę czeski zajął część Polski po Stry i Bug i Tatry, jak pisze Kosmas: In quantum Boleslaus ampliando dilataverit ferro sui terminos ducatus, apostolica testatur auctoritas in privilegio Pragensis episcopatus... Quos ego dilatavi usque ad montes, qui sunt ultra Krakow nomine Tatry - dalej pisze też Bolesław III Chrobry: Dux Polonien: vis mox urbem Krakow abstulit gladio, omnibus quos ibi invenit, Bohemis extinctis gladio."

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Wp
pod
nyh
nign
tylx
niko
byty
iz stu
wefst
daje
Dodu
mnd
Kugy
(Zru)
skta
ptar
leom
nie u
danu
li da
wmu)
Finn
teny
polow
oraj
gao,
mufie
li opt
obwo
trafi
grunt
dopie
danin
flanis
byto
spow

W pierwotnych czasach mieszkanie i wiosnice
 podług owego starodawnego Sławiańskiego
 czyli Staropolskiego prawa byli poddani (Scrib-
 nignun) Kazytelanow, a miasta tem się może
 tylko od wiosek różnić iż w nich więcej rzemieślni-
 ców i przemysłem się trudniących mieszkało iż
 były otoczone wiatami i drzewianemi ostrokołami,
 iż służyły w czasie wojny za miejsce schronienia,
 wreszcie iż w nich odbywano targi. Zabudowania
 zdaje się iż na wsiach i w miastach były jedne kowe.
 Podług prawa Staropolskiego poddani Książęcy
 mnóstwo trudnych ponosili ciężarów. Oprócz podat-
 ku gruntowego (poradnie) płaćli podworowe
 (Zuruzlatz ynd) dawali naraz (Zfornun fultun)
 składający się z mieszkaniny zbożowej, w miastach
 płaćli targowe (Munktygal) a wsi podatki.
 Leony (Zaldziub) żęli lasy posiadali, nierow-
 nie niżli wsem były powinności i służebności pod-
 danie w pewnych okolicznościach wymagane. Służbę:
 li dawac furę pasterczyzniane (prowoz, fursufuf-
 um) do zwiżenia jasn a drzewa, pod wodę (Zoran-
 Tump) dla dworu Książęcego, wojska i postron, abyś-
 tencyja i przewodników (prowod, Gndnir) Polow-
 polowania musieli kawac kwatery strzelcom pfo-
 oraj, rywności a nawet ofobisue do polowania roma-
 gao, musieli żęc zbożę i trawę (preseka) za zaboję
 musieli płaćć kars (głowa Zupstn für Wron) musieli
 li opłacać kofyła na straż (Troza); w gło kroc cały
 obwód płaćć kars gdy w nim się mordęstwo przy-
 trafilo, a zaboję nie było. Oprócz furę i podatku
 gruntowego nie było z pomysłku innych podatków,
 dopiero w XIII wieku nastaly nadzwyczajne podatki
 daniny i składowe. Służebności te przy owym
 stanie cywili zająć były tak użyteczne iż niemożna
 było myśleć o podnieśnięciu lepszego bytu krajowego; i
 spowodowało do prowadzenia obych osadników.

Grania jednego Książstwa od drugiego lub
 od innego kraju oznaczone bywały przez
 kim sąsem leśnym który się zwat Brześca
 i w którym niewolno było dnew rabać, takie
 lasy były od Węgier i od Rusi.

Wci w dawnych czasach nie było bo najwa ta pako-
 dzi od wicus, lasy były dziedziny i żęby (ortel) któ-
 re się dzieliły na opola a te na Kazytelanie
 Jobagiones w Węgrzech zwali się wolni Kmiecie i
 podług wojny podobnie jak drobna szlachta
 służyli wojnowo

Hednicy ci co pfoć Książęcych wodziłi (w
 przywileju książkim: Laniferi quos vul-
 gano locucio Besuncos appellat
 r. 1293 (od słowa bieżec')

Pod prawem niemieckiem rozumiemy przekształcenie
Hofunków socyalnych i prawnych pomiędzy miastkami
wiosek i miast oraz Hofunków z Księstwem Krajowym i
panem gruntu t. j. w stosianie wzdolności zostały od
czarow i strzebnosci Staropolskich, a Książęta i pa-
nowie przekali się niektórych pagnalejszych im się
Kochodow (Kochendorf) i praw (Privilegium)

Ferdynand I r. 1548 ustanowił dla miast cesi-
kich, morawskich, saskich i furzyckich sądy ap-
elacyjne z rozmy z szarunków stanu magnackiego,
szarunków stanu rycerskiego, 4 Doktorów praw i
4 miedzian Łwów, przycem zabronił dalej ap-
elować do Magdeburga lub Halli.

Sądy wojtowskie i Tawnicze niektórych miast n. p.
Halli, Brody, Löwenberg) dawnych Kłose przy Długo-
letnia praktyka mieli rozpadnych: bieżących Tawniczkow
miast szarow i urządzenie ich brano za wzór lub się
do nich odwoływano lubo to nie miało powagi appealacji.
Jeżeli Tawnicze niektórych miast byli w ktoroć i
sobie w jakiej sprawie nie umieli radzić: jeżeli
przytem sumienia swego przedwzięnym niedowierzonym
wyrokiem obawiali się: proszali uszto krowi
o pisemną radę czyli ortel do Halli, Brody, Krako-
wa, Lwowa, to zwali Reife (ob. we Lwowie w
XV wieku) Zarządcy uszto krowi takimże zbiorowi
ortelów czyli rad udzielali: moc obowiązującą lubo
u nas nie ma tego śladu. Ortele strzyżty więcej do
zaśladowania się jako pomocne dęło prawa saskiego
Władach wiejskich zapisał wojt i z Tawniczkow (Tawniczkow
mógł być tylko wolny
Urządzenie appealacyjnych wojtów ^{i Tawniczkow} (Kazimierza Wielkiego) jest
także naśladowaniem niemieckiem (Landröthchen - Land
recht - Landgericht
sądownictwo wyższe należało do pana ^{lub króla} niższe do wojta -
- appealacja tylko niższego sędziostwa sprawy rotmistrza i
to ewolucje

Miasta zamieniły swe prawa na magdeburskie dla tego że
pierwotny przywilej, nadany Magdebuzowi, wzbogacony Wyro.
Kam. sądów miejsowych tudzież wyjątkiem Saskiego zwierzchnictwa
przybrał postać niby ogólnego praw miejskich Kodexu
Ze się nie utworzył stan przedni, stała temn szlachta na zawadzie.

Łojko Felix + 1939.

W JAGIELLOŃSKIEGO.

wyexpedyowano.

Doliny rzek ~~były~~ mogą uważane być za drogi któremi za:
 ludnienie kraju postępowało. Pierwsi osadnicy kraju wybie-
 rali do osad doliny i urodzajne ptaorazny nad rzekami
 posuwając się w górę od ujścia rzek ku źródłom. Dla tego
 też nazwy patronymiczne osad wyprowadzone od rodów daw-
 niejsze są a miały nazwy miejsc topiczne lub od założyciela
 pochodzące. Księstwa podzielone były w najdawniejszych wie-
 szech na ziupy, które u nas od czasów Bolesława chrobrego
 kasztelaniami zwaci zaczęto. W każdej ziupie był gród przez-
 nazony na siedzibę kasztelana królewskiego. Ziupa dzielita się na
 małe powiaty czyli opola (viciinia) albo dniejsze gminy obo-
 wiazane do solidarności i storzone z mniejszych posiadłości
 daciezin i dworzyszcz. — Główne gościńce handlowe przery-
 wały kraj. Z Krakowa szły gościńce: ruskki na Orwiesin,
 węgierski na Lachów ^{nowyżarski} (Alba caulesa Weysse Kirchen); ruskki na
 Poprzyce, Preworsk, Łancut; lubelski i. t. d. (via publica-
 strata). Oprócz tych głównych gościńców były jeszcze drogi
 komercyjne wiodące z jednego targowiska do drugiego (vice
 forales). Na głównych gościńcach były stażycje celne gdzie po-
 bierano to lub myto mostowe (n. p. Lachów). Główne place
 handlowe (fory) były najdawniej koto stawniejszych kościołów,
 klasztorów, zamków, wsi. Gościńce i targowiska jako śród-
 ki handlu kaza wniostkować na licznę ludności krajowa już
 w X wieku, co same starodawne nazwy wsi potwierdzają. Naj-
 dawniejsze są wsi rodowe (patronymiczne) tak zwane dziedziiny

Wie te mają plan osady okrągły t.j. chatupy stoją obok siebie w kotko albo w podkowę, a za chatupami niwy i zabudowania gospodarze. W środku stoi zwykle kosciół. Takie wieś mają zwykle jeden wjazd i wyjazd. Później w X wieku gdy się rody rozmnożyły, opuściły pojedyncze familije lub pojedyncze osoby taką osadę i posuwali się ku górom za kładając nowe kolonije. Zwykle te późniejsze wieś leżą nad potokiem po obu stronach i ciągną się wzdłuż potoku rozległe gdyż chatupa nie przyniera do chatupy. Miast w połsciu dziś wiejszym dot. 1200 nieznata Dółka podobnie jak Szląski Morawy; w kraju były tylko wieś (dziedziny) grody (castra, castella) i twierdze (fortalitia, turres) mające miast okolny i wieś w środku. Później były jeszcze osady nowe tak zwane Wole czyli Lgoty, które w ten sposób powstawały, iż właściciel rozległego obszaru oddawał ~~pojedynczym~~ znaczny kawał gruntu przedsiębiorcy (locator) pod warunkiem takiej uprawy i zaludnić. Przedsiębiorca przez pewien okres czasu kontraktem oznaczony uwolniony był za swe troski i koszty od wszelkich danin (Wola) Liberitas), a po upływie wolności dopiero pierwotnemu właścicielowi dominikalnego gruntu emfiteutyycznie czynsze i daniny w pewnych terminach (lhiuta - Lgota) opłacał. Wole i Lgoty powstawały z początkiem XIII wieku przez napływ kolonistów niemieckich których opactwa miały wieś w Szląsku z zagranicy wprowadzały. Ludność wiejska zajmowała się głównie podobnie jak i u innych Słowian rolnictwem i chowem bydła (skotarstwem). ~~W gospodarstwie~~ Gospodarstwo rolnicze było spólne, to jest jedna część wykarczowanych gruntów przeznaczona była na letnie łąki i jare zbożne (jarzyna) druga na zimowe (oziminy) a trzecia lasy na ugorem. Już w XIII wieku znane były w Polsce wszystkie gatunki

44

zboża i roślin gospodarczych (z wyjątkiem roślin pastew-
nych (^{ziemniaków} i rzepaku): żyto, owies, jęczmień, pszenica, tataraka
(paganica) len, konopie, mak, cebule, chmiel i wino.
Zboże z ięte wiązano w snopy (manipuli) i ustawiano w
ogrodzonych gumnach (horrea) w stogi (cumuli) potem
młócono; a siewisko porożale dla lepszej uprawy po-
piótem zapalano (ząd nazwa ugor). Grunta były albo
własnością wspólną jednego rodu (obec), albo też ta włas-
ność spólną podzielono na pojedyncze familije lub osoby.
W każdym razie wydzielony był osobny kawałek gruntu
na wspólne pastwisko (skotnica - obszar - nauwie) i
pola oznaczone były granicami (termini - signa) t.j.
kopkami (cumuli, scopuli) lub znakami na drzewach, fka-
tach (ciosna - signa - Gränzmärken) pomiędzy którymi
stała miedza graniczna (metis - granties). Kopce i znaki
graniczne kładziono z pewnemi uroczystościami (ząd
też zwano uroczyskiem miejsce gdzie podobna uroczysta
umowa i zjazd się odbywał) zwykle brano do tego dzieci
które chłostano, aby pamiętali. Co roku objeżdżano i
opatrywano granice, w towarzystwie duchowieństwa,
które przy wystawionych w polu ołtarzach ewangelije
czytano (ząd porzątek kapliczek i bożych mak). Posiad-
tosi ~~opas~~ leżca w granicach uroczyscie wytkniętych
(rozgraniczona) zwata się dziedziną a kilka takich dzie-
żyn tworzyło obwód (kres, klucz - clavis) który jeżeli
był tak wąty, iż przy uroczyskiem rozgraniczeniu urzęd-
nicy krócia z sąsiadami wygodnie go obejść mogli, zwa-
no obchod (ochoz) a jeżeli z powodu rozległości objeżdża-
ny być musiał: ujazd (ambitus - circuitus). Już w najdawniej-
szych czasach napotykalmy ślady sprzedaży pojedynczych kawał-

Kow gruntu lub zamiany (tak zwana Kommasauja). Najdaw-
niejszą miarą polową był pług (aratrum) t.j. kawał gruntu
który przez jeden dzień (jutryna) para koni i pługiem zao-
rać było można ^{morg} jutro - flufe - joch) zwanego później fan
(mansus - lanceus). Fan dzielono na stajania. Cztery iarka jęz-
mierne przy sobie potiorone tworzyły cal (palec - digitus) 4 cale
tworzyły dłoń (palma), 10 cali piści, 3 piści Tokie, 3 Tokie
sążeń, a 4 Tokie Tatr, 2 Tatry prz. - miarą ilościową była
Kopa ^(Schok) mędel. - miary objętości: czasa (patella - miska)
było tyle ile w 2 garści zbroja się zmiesciła, ćwierćnia czyli
Wiertel i Korzec (corethus, modius, metreta) - Owoce mierzone
naczytniem czyli wiadrem okutem żelazem (Okow) - Płynny mięzo-
no beczką (vas - sqd), wiadrem, garncem (olla) - miód mięzo-
no garncem (urna) albo futknem (faska z tyka). - Wagi: ~~Łado~~
centnar, Kamień (lapis) miał 40 funtów (libra) a funt 32
tutów. Sól wazono na kamienie, na krosna (koszyki plecione)
lub na spizie (skrynie drewniane stąd: spiza sól). Łafzem na-
zywano to ile koni jednochodnik, osoba lub wozek mógł
unieść. Srebro i złoto wazono na grywny (marca) która pow-
stała w Kolonii. Grywna srebra miała 2 ponażtku 8 uncji czyli
200 denarów ^(216. febr.) - w XIII wieku grywna srebra miała 16
tutów czystego srebra (fajtylbru); a grywna złota wartała 10
grywien srebra. - Jak wiele w dawnych czasach przywio-
zano do miast i wag srogiada publicznej wagi w Krakowie
i Kapnicy (crematorium - fusorium) - Górnictwo ie w Łobzie
Kwitksto bardziej niż dziś srogiada narecy miejsc: Totniki,
Łotowiny, Jamnica, Ruda, Łdziary (Kopalnie żelaza) Dymarki.
Rzemiosła niektóre wspomniane są już w przywilejach z XII
wieku; ta tylko była różnica iż podras gdy dziś rzemiosłami
wolni ~~byli~~ ludzie tylko się trudnią; wtedy rzemiosłami były udzia-
tem ludzi poddanych ponajwiskoziej części stanowiących majątek
Koscielny. Łoddani ci byli dwójakiego rodzaju: jedni byli osobicie niewolni

(cervi, mancipia - Leibeigene) - drudzy zaś tylko warunkowo poddani to jest poddanie ich rozciągło się na grunt przez nich posiadany, a nie na osobę (rustici, hospites, coloni - Zinsleute - ministeriales, Dienotleute). Przemiosem trudnili się najprzód osobiscie niewolnicy: młynarze, piekarze, kucharze, kowale, szewcy, garncarze, bartnicy, ogrodnicy czyli winiarze, tokarze (lagenator) czyli tagiewnicy, świątnicy (do posług kofielnych) komiarze, pastuchy, rybacy, rataje. - Niewolnicy (homines glebae adscripti) ustają już w XIII wieku. Niewolnikami zostawali jęńcy wojenni, zbrodniarze, szurnicy; mogli się oni jednakże wykupić lub być uwolnieni (manumissi). Zbrodniarzy sprzedawano w niewolę. Niewolników jak w Niemczech wiebyło w Polsce. Handel niewolnikami był zatrudnieniem Żydów (jak świadczy Dytmar Merseburgski Chron. VI. 36. apud Pertz III. 821. i biograf S. Wojciecha: Vita antiquior S. Adalberti apud Pertz IV. 586 et 600.) Władysław I Książę czeski r. 1124 uwolnił wszystkich chrześcijańskich niewolników z 19 k Żydów (Cosmas III. 97 ad annum 1124 apud Pertz IX p. 128 et 129) a Kronika Książa polskiego (Chronica principum Polonorum apud Henzel: scriptores Sles. I. 64) wspomina: iż Judyta Książniczka cześka (a żona Władysława Książa polskiego. ardo skonu swego zatrudniata się woliem ~~nie~~ Chryzjjan z niewoli żydowskiej - co pokazuje jak okropnym był los tych niewolników u Żydów. - Jeruzę r. 1078 wartość jednego niewolnika w Czechach wynosiła 300 denarów (czyli 25 złr.). Z porażkami XIII wieku znika zupełnie niewola a poddanie cyosi objawia się tem, iż poddany taki nie miał samodzielności (Unfähigkeit inn Vollenvertrathung) i nie mógł zarabiać majątku. W poddanstwie także często kroc samo się poddawały osoby i zaprzędały. Inne 3 klasy ludzi osobiscie wolnych lecz nieposiadających własności były: stuzgi (ministeriales) którzy ~~posiad~~ cześć kroc brali od możnych panów grunta obowiazując się za takowe stuzie wojskowe, milites - lub rzemieślnicy, byli osobiscie wolni tylko zamiast panującego gruntu odbywali posługi) chłopcy (oni-

ginarii, indiginenae! - którzy posiadali dziedzicznie lasy za
miast postug, odbywali w polu robotę) i czynszownicy (hofpri-
tes, coloni, osadzeni na gruncie pozniej, zamiast roboty oddawa-
li czynsz w pieniądzu, płodach lub robotcie). -

Żydzi od niepamiętnych czasów siedzieli w Polsce. Wielu z nich
przybyło do Polski r. 1096 z powodów różnych przesiedłowaniem jakie-
go w Czechach dla lichwy oraz kupowania i rogięgo obchodzenia

się z niewolnikami chrześcijanami doznali. Władysław I
Książę czeski zabronił chrześcijanom aby u Żydów nie stuzgli
w r. 1124 (Cosmas III. 57 ap. Letz, IX p. 128) a to z powodu iż jeden z Żydów
czeskich z pogardą relikwie św. chrześcijan nie wrzucił do kloaki.
W Krakowie mieszkającą żydowską (dzis' s. Brny) mieli
swą synagogę i własną gminę żydowską, pod zarządem swych
starszych (Rabbi Letachia: Podroże). Świe podlegali oni prawu Kra-
jowemu, i byli uwolnieni od ciężarów (Frohnen - n.p. kwaterunku)
Żydzi zjednali sobie to znaczenie wyjątkowe czcienia przez bogac-
stwa zebrane przez skromny sposób życia, praktyczny rozum
oraz zręczności i rafinowane przebiegi w kierowaniu wszelkich
interesów: byli oni głównie bankierami i handlarzami, a z upo-
kiem to stowarzyszeń handlowych po miastach w XVII wieku, cały
handel prawie dostat się w ich ręce. Żydzi trzymali nieraz man-
nie, a nawet i koto żup odnych się kręcili (jak widat z Ustawy
Kazmierza W.). Najznakomitoi dygnitarze, magnaci i Książęta
nie wstydzili się pożyczek zaciągać u Żydów. Używany w śred-
nich wiekach sposób pożyczania summ na fakrowane odkupy
czyli Wiederkaufy, następszał Żydom wygodny sposób z bogacenia
się cudzym kosztem. Według prawa kanonicznego albowiem za-
karane było branie odsetek jako lichwa. Choc obęjsi to prawo
występował ^{wyż.} pożyczający (chrześcijanin jako kupiec, który za paw-
no ^{przedana} summe od dturownika swego głofowny roczny czynsz (lichwa) jako
od kupującego nabywał, z prawem odkupu (Wiederkauf) przynem
tylko dturownikowi wolno było zapowiedzieć odkup. Żydzi zaś jawnie
trudnili się sami lichwą. - Żydzi otrzymali nierozu przywilej swobody
od cesarza Henryka IV w Spire d. 18 lutego 1090 (Ob: Remling: Ge-

*) Vita S. Adalberti ep.
cap. 12 apud Letz IV
586 mówi, iż pomimo
wszelkich staran' s. Woj:
ców niebut wstanie wy-
kupic niewolników z r. 1096
żydowskich.

schichte der Bischöfe zu Speier I Urkundenbuch pag. 65 Nr. 62)
 mogą którego dopóki nie było kupcy niewolnikami, wolno w kraju
 handlować bez przeszkód z uwolnieniem od cel i ciziarów oraz
 mieć swą staryszynę. Za tym przykładem postarali się Żydzi o
 podobne przywileje w Austrii, w Czechach, w Węgrzech, w Wielkiej
 polsce (od Bolesława pobożnego) i w Małej polsce (od Kazimierza
 Wielkiego). Że Żydzi nie posiadali dobrej ziemi (chyba z małym
 wyjątkiem na Śląsku) dążyli do tego z przyczyn, iż unikając cięższych
 i moralniejszych robot nie mieli smaku do rolnictwa.

ludność rolnicza (t.j. półwolni, rataje, czynszownicy, stueb-
 nicy i niewolnicy poddani) mieszkała we wsiach (villa) respo-
 lonych mieszkaniami, albo w osadach (vicus) t.j. w poje-
 dyno stojących mieszkaniach wybudowanych z obu stron
 gosińca (Markt), albo w dworach (curia - curtis - frosusof)
 t.j. w posiadłości urzędowej po gospodarstwie i mającej pod-
 danych robotników, albo w folwarkach (praedium - Wlunysof,
 Nonwark mind frosusof) należących do pewnej posiadłości.

Że ekonomia w tych to posiadłościach wszelkich była racjonalna
 i znano oszacowanie, zamianę ^(uncambium) ^{wpółposiadanie (comprocurio)} kornasocypa, ziemaw, widac
 z przywilejów, słowem (gospodarstwo na wydzierżawę pod niektórym
 względem niż dzisiaj, stało stopni. Obok rolnictwa zajmowano
 się chowem bydła, bartnictwem, winogradztwem, ogrodnictwem,
 sadownictwem, chmielarstwem i rybnictwem. Każdy kawał pola
 miał swe nazwisko własne. Wartości roli i dobre były rozmaite.

Wartości dochodów, cenach produktów mało mamy wiadomości.
 R. 1154 płacono w Śląsku nad Renem mansus jeden po 209 fl. rhein
 dzisiejszych, a morg jeden po 6 fl. rh. 2 kr. w Morawii zaś morg
 jeden o tym czasie po 8 fl. rh. Sprzedaż rol odbywała się pod inter-
 wencją panującego lub urzędów, co świadczy iż posiadłości
 gruntowa to miała dostateczne prawne ubezpieczenie. - Ziemie
 w kraju nie były częste miały jednak wysoką swoją wartość.
 Ponieważ główny odbył stanowiły tylko ziemioptody, więc też nie
 było potrzeby aby wielkie summy w kraju cyrkulowały. Znaczniej-

Nazwy herbowe są to widocznie najdawniejsze nazwy ródowe.
 Urzędnicy byli dwójacy: Krajowi i domowi Książęcy. Do pierwszych należał: wojewoda, kasztelan, sędzia ziemski (egzercujący nad bezpieczeństwem osoby i posiadłości) Komorarz (camerarius) do: gładzący wyplat danin i wielkorządca (włodarz) administrujący dobra książęce. Do reszty urzędników dworskich należał: kanclerz, pisarz, podczasz, podstoli, łowczy, miecznik, koniuszy, klucznik, podkomorzy, kapelan. Kraj. Broniły straż, przesieki w czasie raju oraz grodki drewniane lub murowane na sposób rymarki z kamieni z wieżą. Książę chęć wypowiedzieć wojnę, odbywał sejm (colloquium - parlamentum) który się różnił od roków sądowych.

Kolegiaty miały urządzenie zakonne. Wnoty odmawiano Matutinum (Jutrenie) o wschodzie słońca Laudes, potem odprawiano: no msze poranna (Matura) później następowaly: Prima, Secunda, Sexta, dalej Msza konwentualna za fundatorów (Summa?) dalej Nona, a o zachodzie słońca Vesperae i Completa. - Najdawniejszy podział dycezyj był na Archidiaconaty; podział na Dekanaty nastąpił w XIII wieku. - Księgi liturgiczne a) Sacramentarius (Missale) b) Lectionarium (epistoly - Epistol) c) Antiphonarium (do śpiewu z notami - Triod) d) Psalterium (rodzaj Agendy do księgi) e) Computus (sposób pisania kalendarza kalendarza) f) Liber poenitentialij (Poenitentiarium) mający klasyfikację grzechów i pokut. g) Psalterium h) Homiliae, Sermones.

Do fundacji klasztoru wymagano 1) Donatio przy świadkach za pomocą przywileja spisane go, który donator uroczyście składał na ołtarzu 2) Acceptatio, przyjęcie darowizny przez zakon na kapitule 3) Consensus, zezwolenie książęce i biskupie 4) Confirmatio, potwierdzenie papieskie. - Przywileje na posiadłości klasztorne wystawiano częstokroć później w kilka lat. Zueraz spisywano dawniejsze darowizny i prawa przywilejowe dotąd na użycie po danin, w przyszłej i takowe potwierdzano z datą późniejszą. Takim konglo-

reperatorem dokumentów są najdawniejsze przywileje tynieckie i
lubuskie. Posiadłości klasztorne dzielono na: mansiones (proje-
dynne domy) possessiones (większe posiadłości) mancipia (bru-
fanni, Malowani) coloni (Zimbrunni) servi (Turisy za zapłatą)
ancillae (dziewki stuzkie) ferrae (brukolow) sylvae cum mon-
tibus et planitiibus (polany, Gütting) prata, aquae, aquarum
decursus, ~~feldale~~, piscatura (Dassirbrunn, Zimundruff) piscatura
fischerum (umst) piscinae. Prawo polowania należało jednak
do księcia podobnie jak dziesięcina księcia i biskupia albo
duchowna, jeżeli nie była darowana. Imiona braci (confratres)
wpisywano do nekrologiów które są wyborowym źródłem historycz-
nym. Inklusus zwat się wyizolowany asketa, który całkowicie nie opu-
szczał celi, i której celi wchód z urozystością zamurowano. Miało to
na celu odroczenie się zupełnie od świata zmysłowego w celu zbawie-
nia

Posiadłości ziemskie w XIII wieku bardzo były rozdrobnione

non:

um

ura

bo

1)

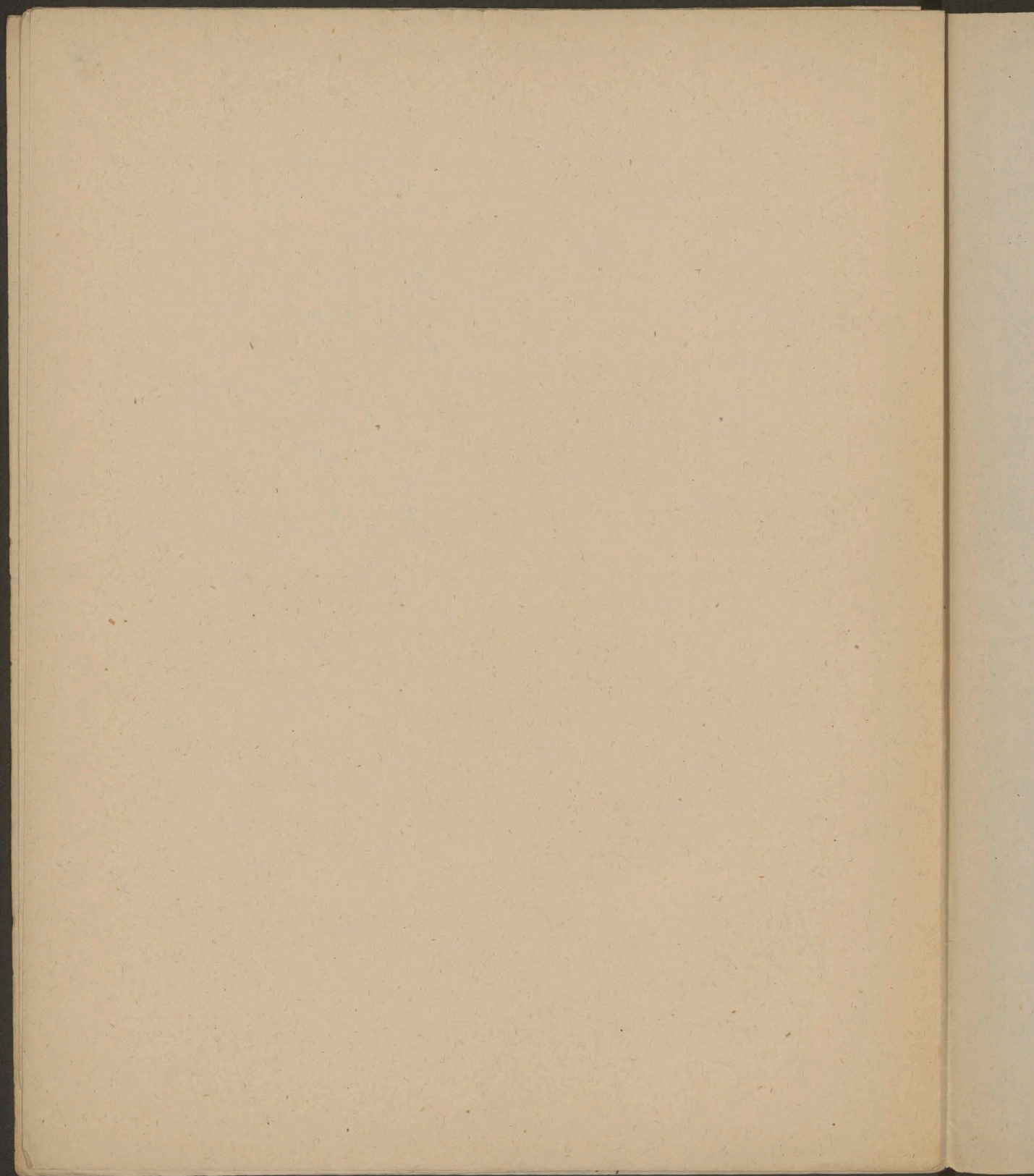
us:

fer

to

arie:

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

47

Do

gr
do

na
gr
st

ry

gr
je
by

(h
cu

gr
t

r

nu

g
or

w

w

x

d

g

n

a

o

I

v

Polska w XI i XII wieku składała się z samych osad rolniczych.

Grod był był w kasztelanii (ziemie) główną siedzibą urzędów obwo-
dowych, punktem zbrojnym dla wojska, miejscem zgromadze-
nia się ludu z całej kasztelanii i przystankiem w czasie wojen.
Grod taki zwano: urbs, castrum, civitas, oppidum, locum;
stawianie takiego, obrona, poprawa, i zaopatrzenie w
żywność należały do powinności i danin królewskich. Dla
grod wybierano stosowne obronne od natury miejsce, które
jeszcze lepiej ufortyfikowano; zwykle nad rzeką. W grodzie
był dwór książęcy (curia, palatium) wieża dla obrony
(krydnia na Rusi) kościół i t. p. zabudowania. Przed grodem
czyli pod grodem było tak zwane podegrodzie lub przed-
grodzie (suburbium), gdzie przebywali urzędnicy obwodowi;
tu też ~~szlachta~~ szlachta miała swe domy, tu mieszkali
rzemieślnicy z swymi warsztatami i kupcy z swymi kra-
mami i składami. Dla równości między grodem a pode-
groziem, zgromadzał się lud na targi, na sądy, na wo-
drożyci kościelne i świeckie. W podegrodziu bywał także
urząd celny i myśny. Podegrodzia te mają wielkie znaczenie
w historii kolonizacji kraju, ponieważ w XIII wieku po-
najwiszej zakładali w nich osadnicy niemieccy miasta.
Najlepszym przykładem takiego starostawianego
grodu jest zamek krakowski - a podegrodzie same
miasto Kraków ^(castrum - civitas Cracovienis) - W kraju takim po wsiach mieszkali właściciele
dla mieszkania, łowów swe dwory (dworce, grodki, tyuny - arces,
curiae, curtes, villae - wżory.
Ponieważ stare grody stawianiskie w Polsce i na Rusi nie mogły
się oprzeć nawałce tatarsko-mongolskiej, przeto w XIII wieku

w drugiej potowie zaczęto licznie stawiać zamki murywane
na wierzchołkach niedostępnych najzwyczajniej lub wśród wod.
Zemkom tym (Burg) idąc za przykładem niemieckim
nadawano nazwy niemieckie, fantastyczne, od których
nawet przybierano nazwy rodowe n.p. Meloztyn, Oloztyn,
(Zoshtynin), Rosztyn, (Stumpfsmuin), Gzozhtyn, Troposztyn
i t. d.

Dawniejsze od miast (civitas) które dopiero w XIII wieku
powstawały były osady targowe (burgi) mające prawo han-
dlowania (burgus, villa forensis) które już w XII wieku,

Rzemioſta zwano artes, artificia, opera, mechanici
Głównie siedziły rzemioſt i rzemieſlników w XI i XII wieku
były podgródzia (suburbia) - Płotno ſtawianoſkie od
najdawniejszych czasów było poſzukiwanem artykułem hand-
lowym dla swej dobroci.

Główny handel Europy był wtedy z Azją dokąd prowadziły
3 główne drogi 1) po morzu przez Weneccyj 2) lądem przez
Węgry do Bizancyum 3) przez Czechy i Polkę do Kijowa.
Kupców zwano goście hospites, mercatores. Z tego nazwa
gosciniec i ruskie goſtinnoj dwor. Z handlem ^{trudnili się} ^{Wschodni} Żydzi.
Dziemi (Frankowie), Rusini, Bizantyncy (Grecy).

Artykułami handlowymi były: zboże, konie, sól z Węgier;
złoto, kobierce (pawotoki), wina, owoce, korzenie z Grecji;
srebro i konie z Węgier; skóry, wosk, miód z Rusi.

Kupcy czyli goście miewali oſobne dwory kupieckie (curia
hospitum, po niemiecku Syn, Kaufhaus, sukiennice) w których
bywały ſkłady towarów; obok nich miewali ſwoje ſtanowisko cel-
nicy (monetarii). Dla sprzedaſi przywożono: ſledzie (allectia) wycink
(husones), rybki (lucii) karpie (carpiones) konie, woty, miód, wosk,
wino, sól, skóry (cutes), sukno (pannum), płótno (pannum lineum)
zawoſe (pepla), nogawice (caligae) pierny, zelazo, miedz, wetna, mak
chmiel, len, konopie, porzeczka, jarmięń, owoce.

Kupowano albo za srebro lane lub bite, albo przez zamian za towary.

miary: Zboże i srebro liczone na srony (manipulus) a te na Kopy (acervus) - Ziarna mierzono na: miary (modicus) czyli mierzycie, cwiertnie (czwarta część mierzycy) Korce, czasze. Owoc mierzono na okowy; miód na Tunkno (= Tyka) gar: niec (urna vas) - Liczliny na Tagiew (lagena), sadek (vas) beuzka (dolium), wiadro (4 sadki), garniec. - Sol Kamienna ważono na kamień; sol warzankę na miarkę, Krasna (kofyżka - trassa) - Złoto, srebro, pieprz na grywymy (mar: ca) (ob tutow) - Dłotno i futkno na postaw (stamen), Łokiec (ulna, cubitus) - oras rzeczy na nary, tuziny, tuchry.

F (w gonię powina się koto pisać bo sąj obrócić.)

miary polne: gon (zagon), plug (aratrum), jutro (juger) (tyle co para wotow przez dzień może zorać - jutryna) Tan (manous, laneus - kube) przyfiedt wtafiwie z Niemiec gora go zwano Leen - w Gieckeh miał bo gonow czyli 36 juter), piędz (digitus), dlor (palma), stopa, ragg (tyle co cztowiek roztożynoty ręce dosięgnąć może), Tatr (4 tokuie, tyle co cztowiek podniosły ręce dosięgnąć może) prz (2 tatr) Gospodarstwo rolnicze było trzech polowe (pole ozime, jare i ugor)

Das wojzkowy byt od najdawniejszych czasow znakiem honorowym (cingulum, balteus). Konuglium * mogunkie za czasow Rhabana Straura mowi o tym Ktoryby zabit Koisdza: usque ad ultimum vite tempus militiae cingulo creat. Pasowanie nalezalo do wielkich uroczystosci.

Wódka (vinum sublimatum) przychodzi najpród r. 1492 w przywilepi Alexandra W. Ksiaż Lit. dla Wilna.

miodu, wina i piwa szynkowanie czyli szrotarstwo za opłata kaproczny (census tabernarum - płać Koronny) w składzie (in publico cellario - piwnicy) w Wilnie już r. 1432.

Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs, with some lines appearing as distinct sections or headings. The ink is very light and the paper shows signs of age and discoloration.

O bogactwach ubożego : o niedziale
bogactwa przez pana Józefa L...
prekta y Joani. Waz G. Leon Gliny
berg 1855. 50 kop + 1859.

Crova Serafine domunkan (437
Raguznow, i Append in Kattaro

Carrara Frangis abbate + 1854
Dalmazja defirite

Zupy w Czechach do r. 1200.

W najdawniejszych czasach ziemia zwana się okolica zamieszkiwana przez ludzi jednego rodu, nad którymi panował książę (kniez) wojewoda lub ziupan w ziemi to jest w kraju składającego się z więcej ziem potoczonych w jedno polityczne całość. Zupy ~~z~~ składały się z osad to jest mieszkań jednej rodziny (zreb-gors-dziedzina). Brady te zwane były od uroczysk przegrodnic lub od nazwy osadnika. Głównym miejscem zupy był gród stawiany wspólnym kosztem od mieszkańców zupy; w nim mieszkań książę czyli rządcą. Później zamienity się zupy w obwody polityczne administrowane przez urzędników książęcych. - ^(Prawo zakupne - mieście emfiteutyjne)

Najdawniejsze nazwy reki były: Terstenica, Kamenica, Slupnica, Desna, Roztoka, Straduna, Lužnica

lasy: Práveka, Borok,
Góry: Rozochatec, Berdo

Gospodarstwo. Ziemia podnieżona była na ptugi (terra unius arat-
ri; dworki (praedium-wzory) laki (ludy) pastwiska; baracie (cyli-
tefne zfrudy) rybactwo świadczo o gospodarstwie ^{terrae}
Koto granicy gdzie był główny gościniec była brona (porta) tam
wybierano cło (teloneum) i zwykle tam bywato targowisko dla
kupców krajowych i obcych. - Ujazd (circuitus) były to większe osady
zwane zwykle: na lub u n.p. Udžba, Tielany, Bestwina, Jesut-
borie (Luborzyca), Borody, Lgota, Pilyro, Morzeckady, Tielca, Ostraw
Liedke, Ofek, Ufiec, Chetm, Ljernna, Syniec

Osady były za rekami i dostawały nazwy: od zatrudnienia np.
Rataje, Cesto-ryja, Swiniastka, Kobylany i t. p. od okolicy
n. p. Borowa, Liza i t. d.

Osady te należały często do klasztorów, do Koszutów n. p. Kiszulec
były też Stróże (od strazy)

Ujazd czyli objazd (circuitus) nazwana posiadłość Kłovej między
i granicę wyspowym objazdem były ustanowione (Stawa)
Czasem ujazd obejmował kilka wiosek (cf. Kraina)

Od nazwisk: Lebnudowice, Tomie, Potaszkowa, Librantowa

Od posiadłości: Biskupie, Cpałkowie, Dziękanowice, Kizżnice
Mistrejowice, Probofizowice.

Od wtaśnieli: Liborzyce, Radgoficz,

Od rek: Trzcinnica, Lubienko (tubny potok) Jawornik,
Stradun, Stopnica (z wodospadami) Kamienica, Biata
Rokitnica, Lonikiew (co ginię) Czermna, Libichowa,

Od gór: Ples, Chetm, Kamieniec, Zar, Rozfohatec

Od lasów: Porozina, Smereczyna, Dąbrowa, Bukowina

Od krainy: Zabłowie, Brzdto, Zleb, Zagorze,

Lgota przyjęta z rzecz ~~zobacz~~ i tyle znacząca, co Wola
t. j. pewny okres czasu wolny dla kolonistów od opłaty

w Czechach jest przyjęto 200 lgot
Od młynów: Chętko, Lita.

Kolonizacja w Czechach i w Łolche aż do frontka XII wieku była stała
wianka od początku XIII wieku niemiecka

R. 1039 ~~Władysław~~ Bolesław I zięzka ceski wpadłszy w okolice
Gniezna zajął lud z okolic Gdyczyna i osadził ich w Czechach w
kfiżczym lesie Czermnie nad rzeką Litawą, na zachód od Pragi
w kraju Berunium gdzie ci polscy osadnicy na prośbę Gdyczyna
zatożyli ~~całą~~ osadę Zdice (z tych kolonistów i osady pochodzą
Kofmas historyk pierwszy ceski: syn jego Zdik (Henryk) biskup
atomuniecki) i dochowice (Ob Hajeck i Kofmas)

Nazwy miejsc w Morawie: Zarówie, Rataje, Biskupie, Tuzary,
Studen-dol, Zelenowice, Młodziejowice, Kniehnila, Mohelnica, Turonice.
W Węgrzech w Holicy Zwolenkie, jest góra leśna Koto Balazowice (Balazfalwa)
zwana Chwatimech.

Zupa Holeszycka (provincia Golezia, Golezicensis, Holariz, Golezisco, districtus Holeszicenfis) graniczta od połnoinego zachodu z Polską w XII wieku: rzeki Odry, Goryna (Zinn) Orobłaga (Gryznuzlotz) stanowiły granicę. W zupie tej były osady: Holeszyce gród (nad ręką Grawą - dziś Dürensdorf) w r. 1198, Grobniki (Grobny) w r. 1183, Hlubercyca (Hlobpütz) w r. 1183, Brochuchwałow (Brochudorf, Buchwalow) r. 1183, Oldziszow (Oldis) ^{r. 1198} (Grawa (Frozzau)) r. 1198, Bieleryce (Bielitz) r. 1183, Bogdanow r. 1218, Lewiz r. 1234, Semisław r. 1238, obwód Karnowski (Karnsdorf) r. 1240. (Ob: Morawa do r. 1200. Od Dra J. Jirečka - w Zámětky archeologicke, redaktor X. W. Zap. Díl III Sešit 2. Praha 1858. 72 ff. 65)

Zupa Hradecka na pograniczu Polskiej i Śląska od ~~południ~~ wschodu południowego; w niej w XII wieku nad ręką Morawicą. Gród główny Hradec w r. 1146 gdzie wybierano stopolskie, tedy była droga do Polski.

Podz
miec
daw
w ok
pod u
wita
lub
twor
te dy
las
klor
dziej
dziej
zwa
cylh
na c
do r
re
sade
cylh

Podział kraju na dziedziny i opola (które nie-
 mieckiemu Murk, Gau) odpowiadają) jest naj-
 dawniejszy. Rodzina czyli pokolenie osiadając
 w okolicy dzieliła pomiedzy członków ziemie idolną
 pod uprawę, reszta zaś nieuprawnej ziemi stano-
 wiła wspólną własność na której później osiadano
 lub kolonistów osadzano. Taką pierwotną osada
 tworzyła opole (Kaufelania) do której później osiad-
 la dziedziny należały. Wspólną własność tworzyły
 las i pastwiska. W górach bywał wojewoda watafki
 który rzucał nad porządkiem pastwisk. — Opola czyli
 dziedziny były: wolne albo dziedziczne w których
 dziedzic lennem sposobem osadników stanowił. Opole
 zwano się *communitas* t. j. gmina. — Wiece gminne
 czyli ruzgi odbywały się na wolnym polu pod lipą,
 na cmentarzu kofuota lub w Karzymie, kilka razy
 do roku; na ruzgach sędzono wszelkie sprawy gmin-
 ne i oryzowano się przysięgą lub odcielami czyli bożym
 sądem. — Kary cielesne mogły być winę niemężną
 czyli grzywami okupione

Wnag
mias
mias
z mi
kore
wolk
ro 2
ezek
napa
niejs
na sp
dzit
zlah
daty
swy
mu ob
wi. D
porat
rych
(burge
oraz
Ja ko
Weit
miefr
osiada
kmit)
fufim
wono
colloqu
miast
kiem
miefr
zumi
bywa

Głady miast były naśladowaniem rzymskich municypioń; już w
 III i IV wieku w Niemczech municypia te utworzono gdzie były
 katedry biskupów, klasztory większe, miejsca odpułtów, kościoły pa-
 rafialne (Kirchhofen - Eulefia matris) miejsca pogrzebowe, punkta
 centralne handlu przy rzekach lub drogach, gdzie wybierano sta-
 punkta targowe; miejsca te ludniejsze dla większej pewności
 fortyfikowano i nadawano im przywileje obrony. Tu tworzyły
 się bractwa i rady na wzór kościelnych które stanowiły całość
 nad całem był advocatus uwolniony od kastytelana i wojewody.
 Średni wiek miał wielki pochob do stowaryszzeń (fraternitates
 confortia, sodalitia, societas, congilda, bursa, compania,
 Brunnig, Zunft, Hanza, Gilde, Zech, Gaffel); nad pojedyn-
 ciami stowaryszzeniami byli magistri vel Seniores. Obrona miasta
 nadająca większe bezpieczeństwo, naturalne zarobkowanie wplywały
 konyżnie na wzrost miast. Same miasta powstały w obrębie
 castelli vel castris kłisica, ludność zęj była dżierzawcy, Kupcy,
 remieśnicy i ministrenales duiif.
 Skoro się miasto zebrało dostawało przywilej (Weichbildrecht) albo
 samodzielny oryginalny albo przed inqę wyprozyzony, utworo-
 wach gminny autonomii (universitas burgenium) które miata w spra-
 głowne sądy, przywileji miejskiego, exemption od sądow krajow.
 wyk i uszanow 2) prawo od bywania targow (mundinae, forum)
 prawo sta, menniczne. Spodatkowanie ulozono na zasady
 posiadłości i rzekodzielnictwa oraz majątku. Podatki kłisic.
 zęj były w okrągłej summie na miasto nakładane które
 miasto rozdzielalo. Na czele advocatus obierany lub nadany przy
 kłisica albo tej kłisic nadat miastu prawo obierania advokata.
 pod nim scabini, consules, jurati, magister iurium, proconsul
 dalej monetarii, precones, quaestores, magistri seniores iurium
 Apellacja do wyższego sądu (Oberhoff) miata prodo w prawie mege-
 burskim w Niemczech od dawna apellowano do tego miasta od którego prawo
 wyprozycono. W Niemczech apellowano do cesarskiego Oberhoff albo Hofgerichtu - ~~apellacje~~
 domianie ~~ustawowi~~

lochody
 dzit
 miejs:
 tym da-
 zje
 nawet
 h (n.p.
 je wol:
 - zjad
 nasach
 nakazu,
 ku (n.p.
 wany-
 ydofko:
 remiesl:
 inithow
 zymim:
 itales)
 i upny-
 cjeze
 kaze
 anie
 kuzan
 kali-
 ae)
 dzimij
 pojedyn:
 idy wol:
 obiesat
 a tego
 ane
 az do
 quaty
 rasta
 gja)
 ymiej:
 zan
 burzu
 polu

[The text on this page is extremely faint and illegible, appearing as a series of light-colored scribbles and ghosting of words. It is oriented upside down relative to the page's binding.]

Wzrost handlu, ruch handlowy, rozwój rzemiosła, ~~na~~ wzrost lud-
 nosi, stosunki różnicze miast do panującego i władz krajowych
 były przyczyną przywilejów mających na celu rozkwit za pomocą
 exemptioni; takie przywileje które są staty zrodem autonomii nada-
 wano wspan przy przemianianiu ich w miasta. Główną formą przywi-
 lejów dla miast był tax zwany Weichbild recht (wich = Pusz, Pęd)
 późniejsze przywileje, przyzaje, orzeka tawnicze, uchwały radzieckie
 były przyczyną jego rewizji i ustanowienia trybunałów (Schlichter)
 najdawniejszym jest prawo miejskie w Strasburgu z XI wieku.
 Prawo lubeckie (lubicisches Recht) które książę Henryk Lew nadał
 około 1153 jest pierwowzorem prawa miasta westfalskiego Soest
 (Willkür von Soest) z r. 1153, prawo to było zasadnicze w Inflantach.
 Prawo magdeburckie ma za źródło Constitutio z r. 1188 nadana przez
 arcybisk. Wichmanna, które później różnymi orzekałami wzbogacone
 i pierobione zostało. Z Magdeburga dostało się do Halli, Lipska,
 Brandenburga, Chetmna (E. K. Lehmann: Das alte Kulmbische
 Recht mit e. Wörterbuche. Berlin 1838) i Wrocławia a z tam do Syla (Ka
 Neustadt od 1221) i Polski. Prawo miasta Sglawy (Somafhek: Deutsches
 Recht in Oesterreich im XIII Jahrh. auf Grundlage des Stadtrechts
 von Sglau. Wien 1859) ~~jest~~ pierobione z magdeburckiego było zafaz
 w miastach górniczych.
 Sachsenspiegel (zktadajace się z Land- und Lehnrecht) spisane
 zostało około 1224-1235 w potudniowej części hrabstwa Billingshöhe
 przez Tawnika samtegozego Landgerichtu Eike von Repgow prawnot-
 nie po tawnie potem na prośbę hrabi Hoyer von Falkenstein na mie-
 mieckie prawo (Sachsenspiegel: I Theil oder das sächsische Land-
 recht nach der Berliner Handschrift vom J. 1309 herausgegeben von
 C. G. Homeyer. Berlin 1827. 2te ed. 1835. II Theil nebst den verwandten
 Rechtsbüchern 1te Bd Das sächsische Lehnrecht und der Ruchtsteig Lehn-

J. A. Orloff: Cor-
 pus juris officiarum
 oder Sammlung von
 allgemeinen Innungs-
 gesetzen. Erlangen
 1804.

rechts. Berlin 1842. 2° Band: Der autor vetus de beneficiis,
das Gölitzzer Rechtbuch. Berlin 1844) Księga to późniejszy
glossator Jan von Buch r. 1340 podzielił na 3 księgi - pisaną w
nizofosaskim dialekcie. Rozszerzył ją po Europie, tłumaczone
po łacinie i na inne języki. Najdawniejszy przekład łaciński jest
na Śląsku. Powodem tej księgi było aby ławnicy przy ortelach
mieli stałą podstawę, gdyż ortele podług uftnego prawa rzymskiego
zwykle były niesłowne i niegodne. Wzrostem było uftne
saskie prawo wyprzedzało, nie widai w nim optywna prawa rzymskiego
a bardzo mały prawa kanonicznego; to było przyczyną iż Gregor
XI bullą z r. 1317 reprobował 14 artykułów, które mimo tego
pozostaty. Dnie na w nim systemu stałego prawnego jest to prawo
prywatne, karne, procedura i prawo krajowe.

Lehnrechtbuch napisany przez tegoż autora; wzrostem jego Autor
vetus de beneficiis t.j. prawo krajowe wafte rymami łacińskimi:
mi napisane na początku XIII wieku - rozszerzone i z dodatkami
a tegoż czas Liber feudorum Langobardorum. - ma ono 80
artykułów

Pierwszym glossatorem Sachsenspiegla był okolo r. 1340 Nico:
laus von Buch; - a pierwszym glossatorem Lehnrechten
Nicolaus Wurm (Vermis) z Nowego Ruppina w Marchii
okolo 1350.

Sächsisches Weichbild (Stadtrecht, Magdeburger Recht)
prowizione z saskiego Landrechten, i ortelow ławniczych pisanie
okolo 1294-1304

(Ob: J. F. Schulte: Lehrbuch der deutschen Reichs- und Rechtege:
schichte. Stuttgart 1860. 8.)

Kraków już w X. stuleciu musiał być miastem, albo
 znaczniejszym jakiem miejscem targowem: albowiem
 w X wieku istniała tu już siedziba biskupia, a wiado-
 mo, iż według przepisów kanonicznych, katedry biskupie
 tylko w miastach lub ludniejszych erygowano miejscach.
 Przy znaczniejszych kościołach, obok odpustów i uroczys-
 tości kościelnych, przy naptynwie ludu, odbywały się także
 targi; stawiano w tym celu jatkę i budy targowe, <sup>w następst-
rowy</sup>
 wie przy ogólnym ruchu osiadał tu i książę ^{urząd} ^{scelny},
 oraz rzemieślnicy: do daty powstania do utworzenia miast.
 W znaczniejszych grodach, gdzie ^{książęta} ~~osiedlili~~ z dworem swym
 przebywali, wytwarzał się coraz większy ruch ludności, budo-
 wano tu kościoły i klasztory, które książęta różnemi swo-
 bodami i wolnościami obdarzali: to wabiło ludność do osia-
 dania i tak powoli powstawały miasta, obdarzane prawem
 niemieckim i przywilejami na jarmarki i targi. Dla większe-
 go bezpieczeństwa zaczęto też miasta murami, wałami i forty-
 fikacyjami otaczać. W średnich wiekach każde miasto, było razem
 i fortecą. Pierwszym zarodem szlachty byli dworzanie książęcy,
 (comites, barones). Dopiero za Henryka I w Niemczech, a za

Podestawa Chrobrego w Polsce, uregulowaną została kra-
jowa obrona przez zorganizowanie konnej służby rycers-
kiej (tak zwanej kawalerji - chevalerie, od łacińskiego sto-
wa: caballus, koń; po niemiecku Ritterschaft, od słowa: Reic-
ter, żerdziec). Naczelnik znacniejszej gminy zostawał do-
wódca roty czyli hufca, otrzymywał dla lepszego porządku
od panującego znak czyli herb (insigne) używany jako mar-
ka czyli piętno na proporcach i znamionach, oraz okrzyk
wojenny czyli hasło proclama). Tym sposobem powstała
szlachta rodowa i ich herby, których początek u nas do X.
stulecia odnieść należy. Herby polskie najdawniejsze były
pojedyncze, obraz ich brano z przedmiotów gospodarskich (n.p.
topór, lemiesz, kroje, kosy, kamień młyński, koń, strzemię,
strzala); niemają one nic wspólnego z herbami narodów
germańskich lub frankońskich, które mając obrazy więcej
sztuczne, składane lub mityczne (n.p. łoy, gryfy, smoki) swiadczą
i dopiero w czasach krucjat lub większych wypraw wojennych
powstały. Z wytworzeniem się szlachty rodowej miasta nasze
coraz więcej odrębniejszy charakter przybierały zaczęły.
Jak wielką była ludność kraju naszego i pierwotnych miast
naszych, trudno oznaczyć. Z licznie znalezionych cmen-
tarzyk pogańskich w odludnych nieraz miejscach, z mnogością
nazwisk miejscowych i wrocyk, wnioskować tylko można, iż
kraj nasz jeszcze przed X stuleciem licznie był zaludniony, po-
dzielony na bardzo wiele dziędzin, z których się powoli przez sto-
latki rodzinne lub kupna znacniejsze wytworzyły posiadłości.

Pierwszy Spis obliczenia ludności w Polsce znajdujemy w Kronice Galla, który wymienia wiele zbrojnych kardy z wiek: szach grodów wielkopolskich na wyprawy wojenne wysyłał. Rachunki zbieranego Świętopietrza z r. 1337 - 1350, (Theiner: Monumenta Polon. I pag 394) pokazują, iż z dycezyj gnieźnieńskiej, poznańskiej i krakowskiej, ptockiej i kujawskiej zebrano 373 ⁺⁵⁸ grzywien srebrnych; licząc grzywne po 48 groszy, a grosz po 20 ^{denarów} feników, uwyjni cała summa 344160 feników, czyli tyle głów ludności (od głowy płacono i fenik Świętopietrza); a zatem 344160 ludności na 115000 kilometrach kwadratowych (czyli po 3 głowy na 1 kilometr \square). Wszelakoż summa tej ludności można by podwoić, bo zdaje się, iż nieodroszytych zebrano na razie opłate; wiele głów zalegato z opłate, jak się to i dzisiaj wydarza. Roku 1350 zebrano 454 grzywien st. 11 skojów (po 2 gr.) 8 denarów i 29 czerw. zł. = czyli razem ~~44688~~ 447888 denarów albo feników - R. 1327 płacono miasto Kraków 28 parafii (S. Maryi, S. Szwepana, Włdł, S. Krzyża, S. Mikołaja, S. Stanisława na Skatce, S. Jakuba, i Norbertanek na Zwierzynie) 10832 denarów, co by odpowiadało tej samej liczbie ludności. (Theiner I p. 440). - Bra i hektarze może najwięcej 400 ludzi mieszkać

Prawo niemieckie w dawnej Polsce było toż samo co magdeburskie używane w całej północno-wschodniej części Niemiec; przyzosta ono do nas ze Śląska, z kąd go ta kie Krzyżacy w swych posiadłościach pod nazwą prawa chełmińskiego r. 1233 wzięli. Osadzano woię na prawie niemieckim w ten sposób, iż przywilej lokacji dostawał parhciarz czyli osadca lub lokator, który znowu grunta chłopom rozdawał (czyli po 2 morgi czyli luby) chłop osadzonej płacił panowi dziesięcinę w naturze, czynsz i kury, przed tego Kpis: drugą miarę żyta i drugą owsa (jako mieszne-Meszkorn). Wolności od opłaty trwała 5-15 lat. [najpierw do klasztornych potem Kpiszących.]

Miary, wagi, monety dawne w Prusach polskich. Wzrost
miała 180 sznurów; 1 sznur 10 przętów; 1 przęt $7\frac{1}{2}$ łokci; 1 łokieć
2 stopy. 3 sznury czyniły 300 przętów czyli 1 thorg, 30 morgów i hu-
bs (Hufe - Tan?) i a 360 hnb i miła \square . - i Szeffel (ciężka?) miał
3 cribra (w Łolsce r. 1243) - 1 Beizka (Tonne) miodu miała 3 po-
kow, 1 pokow 4 rzązki, 1 rzązka 8 sztofów. - i daga wina
miała 50 sztofów. - i postaw (Laken) sukna miał 30 łokci długości
a 2 łokci szerokości. - i Ptug (Ptug - jutrzynia?) miał 4 huby (Hufen
lub Haken t.j. polski ptug); 1 huba 20 morgów. = i Grywna
(marca) miała 720 denarów (Pfennig) = 1 Schilling (solidus) miał
12 denarów. - i grywna polska miała 24 skojców (rotus); 1 skoj-
jec 2 grosze. = Godziny kanoniczne: prima (od 5 do 8 rano), sexta
(od 11 do 2 w południe), nona (od 2 do 4 popołudniu), vesper (od
4 do 6 popołudniu). - Trudno nieraz oznaczyć, czy ofłatnia po-
towa grudnia do bieżącego lub przyszłego roku należy; bo
rok (zaczynało od Bożego narodzenia lub od nowego roku).

Szlachta, poddani. W najdawniejszych czasach nie było w Polsce szlach-
ty rodowej. Rozróżniano tylko jako stany: 1) Duchownych 2) Książęsta
panujący. 3) Stan ludzi wolnych (szlachta) obowiązanych do służby wo-
jennej podobnie jak w Czechach, Węgrzech (Comites i Barones XIII i XIV wieku
byli tylko wyjątkami urzędnikami dworu książęcego - i szlachta). Oznaki
tego wolnego stanu był pas rycerski (baltheus), a noszący go zwal się szlach-
ciem (miles) i używał znaku (herbu); nazwy rodowe wytworzyły się dopiero w XIII
wieku i później od miejscowości posiadanych: nieprzywiązywano do nich z początku
wielkiej wagi i zmieniano je (np. Tarnowski, Melstynowski, Jarostawski); do dowodu
stanu wolności wystarczało wywiedzenie się wolnymi przodkami. Tawara i helm nale-
żały do uzbrojenia wojennego, i dla tego na nich wyobrażano herby (znaki czyli
pietra - Marken). Polacy nierzadki szlachty lenniczej; posiadłości były allodialne,
nawet wdowy i córki dziedziczyły. Główną prerogatywą wolnego stanu (szlachty)
było odowictwo patrymonialne (przywilejowa przez własnych sędziów pod nadzorem książęcym).

W Polsce po zniszczeniu mosty Stawiańskiej (Blutrache) już w najdawniejszych czasach zaprowadzono głowiżnę (capitale - Wehrgeld) która już zna prawo wielkie. Głowiżna to dotyczyła tylko prostego zabójstwa; rozmyślne morderstwo (assassinium) niemogło być głowiżną odkupione.

4) Stan chłopów (rustici, ruricolae, agricolae, agrestes, villani, incolae, homines) był ^{rozmiaty} ~~rozmiaty~~: a) wolni, którzy mieli wolne posiadłości, lecz drobne, a liczyli się do szlachty (wtodyki, swirzalki - scartabelli) b) wolni którzy mieli poddane posiadłości (sołtysi, wojci, młynarze, karzmarze, bartnicy); ~~W Polsce~~ w najdawniejszych czasach zwani adscripticii, originarii (Dugos. I p. 309) a dzielili się na kmieci, którzy siedzieli na jednym łanie czyli włoce (integrum aratrum - lanens - mansus) i mieli inwentarz czyli zatoga (t.j. domostwo, ogród, łąki, paraż koni, 4 woty i woi - Vollbauer); - na półrolników (Halbauer) potowu powyższego posiadających; - na zagrodników, czyli wólców rolników (hortulanus, hortelbauer, Kossath) mieli wólców roli bez koni; - ~~na~~ na chatupników ~~czyli~~ (inquilini, Häusler, Buidner) którzy nie mieli pola; - na komorników (bedachthal, ~~gale~~ Einlieger - sessores); - i na służących (holoty, hultaje, holomcy) którzy żyli z zarobku. - Stan niewolni: ków (servi - glebae adscripti) przybył do nas z Niemcami z wojnami lecz krótko trwało. - Stan chłopów za przenoszących Jagiellonów zaczął się pogorszać: utracili chłopcy prawo wolnego wydalenia się, prawo podlegania sądom ziemskim, zamiast dawnych realnych strzebnosci powstały miżilid: sze pańszczyzny i daniny; jurysdykcya przeszła zupełnie na panów (Ob. ciekawą i ważną rozprawę inauguracyjną: De rusticiorum regni Polonici s. XIV. XV. XVI conditione, scripsit in Academia Albertina pro venia legendi die 21 Julii a. 1853 auctor Xav. Dr. Brueggerey dicitus Hasenkamp, Silesiensis Phil. Dr. Regiomonti Professorum, impressit Armin. Hestring. 4 to k. i str. 38 Hist. pol. 4725 gdzie historycznymi dokumentami wykazano, jak się stan chłopów w Polsce pogorszał)

gmin

Lowin

wolno

nieooh

mici p

Klafyl

"repa

Kezim

"homi

"ne ba

"et ec

"ubiu

Kfiazi

lud wa

krabo

i doch

dziel

bis ca

mozgu

ny. w

1849 I

rejar

ryt d

moze

fu lye

cande

qua fi

- r. 1.

fus -

vulga

schela

"dint

"vulga

"ab h

r. 1119

r. 123

"quod

"tium

inqu

Lowinnosci prawa polskiego wytywały ze zasady wolności i swobody narodowej i nie nosiły cechy miłośi i rólwa (2) które z lennym prawem od hier. klafstos Hilde: ab omni expeditione gentis vcl oriae

"reparatione (rypanie horodys) et pontium structura"

Kezimierz II r. 1219 Klafstos Dargun uwalnia homines liberos dimittimus ab omni exactio:

"ne baronum nostrorum... et ab omni servitio nobis et eis more gentis nostrae debito, videlicet

"urbium aedificatione" (Codex diplom. Lomosenia

Książca podbijając i ujarzmiając w XII i XIII wieku lud wrocławski rozdał hojnie biskupom opatom

krabiom (comites) i regerzom (barones) ziemi i dochody ziem, ktadąc na rolnika nowe uszary

dyzefisuny (decimatio, episcopale tributum, bispou niza na Pomorzu). A. 1229 na Ło:

mozy przychodzi osep (decimae annuae zna: ny; w Czechach) i narek (co wores łafop. mus cesa

1848 II ff. 122 tlomazy z wreskiego podatku od rzeżania kija wszak mylnie bo ~~to~~ narok zna:

uyt danine na termin; na tyłku r. 1203 narez moze oznacz danine od ziga rez (rzanny chleb)

ko Czechach 1207 "De iudicio autem aquae vel candentis ferri quod fit per naroc rive ulpe

que fit per ^{zwo} rive causa que apellatur ^{zwo} Hlawe

- r. 1234 ab accusatione qua vulgo narek dicitur - r. 1253 "ab illis exactionibus que narez

vulganter appellantur zwod, narok, Preseka, schelero, Woda, ~~Woz~~ Maetoch, Kyg. - r. 1249

"sunt libera jure servitutis tam ab his que vulganter dicuntur narok seu zwode quam

"ab his que vocantur narez aut No zleh r. 1115 " cum narez rive pasuali porcorum"

r. 1236 " ab exactione boum et caeterorum animalium quod vulganter narez ad mensam regiam pertinet -

"tium" r. 1221 remittimus... omnem exactionem rive inquietacionem rentionem naroc, zwod, Hlawam, Wrez, collectas

generales, Dificationaliastrorum, forata, Preseca, zwo, narez et omnia alia gravamina) Ob. mater. verbor.

Zreb, (ros) - Dzielnie rol przez losy w flowianoz. wygnie bylo uzywane (na Rusi zwano role zerebiej) i dotad w gminach rosyjskich uzywany (Haxthausen Studien I ff. 124) - pozniej zlaczylo tan - mansus possessionatus - kawal gruntu oddzielnego Dzial (ros, zrebie). Deswotnie losowata gmina komu i jaka cześć pospolnego gruntu przypadnie na udzial; pozniej grunta puste wydzialat monarcha.

Jesze r. 1611 ptacono pobor: „z Tanu zrebia, wladu wteki i oziadtych rol.”

Podziadlosi rozlicznie mierzono: r. 1611 ptacono podatek w Polsce z wtok mierzonych, na Wolyniu z stuzby (ludzi co orali) na Podlasiu z dymow (domow) w hali kciem od kazdego ptuga.

Opole zwato się u Sławian południowych Okolina, a ~~u~~ Dalmatyńców obcina u Rufinow werw - każdego opola do-
 głądał setnik (centurio) która to miesta przemieniła się później w Kąfjelanów a później w Starostów
 ciężary ziemskie przez opole ponoszone były: dostarczenie żywności obradującym na wiecach, dostarczenie paszy dla koni
 dwoon lub obradujących, dawanie podwoły, odbywanie kolejno straż w zamku (posada straża) przejeżdżającemu Książa da-
 wanie strażycy (stan stracio - na Pomorzcu ^z gosi-
 na) naraz (było na rzeź?) dawanie dla koni obrok (czyli osep) budowanie zamku

Jeżeli w XVII wieku zwano w Polsce miasteczka gminy (wsi) obelnikami (opólnikami) albo wiaterni (zł. m. więcej) Pienotne dzieje str. 600 Opole (castellania vicinia Turry-
 wart) gmina której mieszkańcy odpowiadali za zbrodnie w niej popełnione, budowali grody i strzegli takowego.

Szlachta przybierała nazwę od posiadłości do dowodzić jej w
 półmiej utworzyła: herbosofici już w XII według narodowych wyob-
 rażeń się rozwinęła ~~całkowicie~~ postępując macyjnego - lecz imi-
 sprawniejszej, twierdzą że dopiero w XIV wieku; dopiero za
 Kazimierza W. szlachectwo familijne nabiera wagi

W pierwotnych czasach w Polsce dzielony się gminy na
 Opola (vicinia ^{castellania provincia} tak zwani dziesiętnicy doglądali 10 rodzin;
 nad 5 dziesiętnikami przełożony był Dziędziesiętnik, dalej
 Setnik, ^(tribunus) Tysiącsetnik i Tysięcznik. Brajatek rodziny
 był wspólny; do pozbycia takowego trzeba było zezwolenia
 brai. Rodziny i gminy składały się z wtaszcich. Którzy
 mieli udziały (voss, reb) czyli majątek ziemski i z ludzi
 którzy byli bez udziału ^(gali roszajchoni) dla wtaszcich posiadających
 udziały sporzywato ponoszenie ciężarów krajowych.
 Nierówności majątków była też przyczyną różności praw
 politycznych w obywatelstwie, choć potworzyły się
 stany w narodzie. (Wyraz comes jak jedzi mylnie maie;
 soufki: Pienotne dzieje polski str. 215 ~~pot~~ dat pozostek. to
 wu knieci.) Kto majątku ziemskiego był wtaszciclem
 odbywał też z niego służbę wojskową i tem samym się
 za szlachcica uważał (miles) Kto na szlasku posiadał rolę
 wynoszącą przynajmniej 4 tan (2 morgi) posiadał udział
 (voss) i należał do niższej szlachty; Kto miał 3 tan wstare
 posiadał dziedzictwo i uważany był za szlachcica (Henzel
 Urkundenammlung 174-175) Tak samo dzielono w Mazow-
 sżu prawo rycerskie na vortes i haereditates jeżeli kto
 miał 5 tanów. W Polsce kto miał mniej niż 4 tanu należał do
 niższej szlachty (uboga szlachta, ^{na piersi milites; szlachta} zagonowa) - Chłopi byli albo ^{posiadający wstare voss} podobni
 do szlachty; albo chłopi posiadające ^{(kmeuce) podobni} dwopakiego rodzaju:
 posiadające emfiteutyżni (posessores) którzy mogli się
 z posiadłości wypalić i do czasu siedzieć, albo przysię-
 żeni do guntu poddani (serri, adscripticii, originarii)
 Wsie villae były dziedziczne a folwarki (preuia) zuryle
 emfiteutyżne - Prawo ~~polo~~ ziemskie czyli grodzkie
 (bo w grodach chowano archiwum) miało swe księgi ziemskie
 (libri terrestres, castrensium civiles); Których pierwszą
 wład w Polsce r. 1264 (Bardzke już polon 14^{ty} Kachow
 zwaty się dętki. Najdawniejsze przywilegi ^{wzawiają o odwołanie} dla
~~na~~ na szlasku z r. 1175 (dla Lebus) a w Polsce z r. 1196
 Książca to i samo co jobagiones, na szlasku r. 1296 jak
 widać z przywilegi zwano knieci comites bo były całe woje
 takich kmeosów, bo należeli do rady Książca dla tego ich
 tak zwano

Ursh
 prun
 und G.
 Kazi
 wi b
 Wya
 Raub
 hospi
 Actum
 Misen
 wro
 Chuch
 takie
 Ujaz
 Gram
 obem
 i us
 (Wohl
 W pr
 now
 ritas
 (Gla
 stoi
 et mo
 Jaza
 Prao
 lin
 Goh
 nlla
 tum
 coper
 inter
 na
 Cod. d

Notaty z dzieła:

Urkunden Sammlung zur Geschichte des Ursprungs der Städte in Schlesien von G. A. Tschoppe und G. A. Stenzel. Hamburg 1832. 4°

Kazimirus dux de Opol pozwala Wawrzynco wi biskupowi wroclawskiemu in territoria Wyazd (Ujest 5 mil ku północy zachod. str. od Rauborza) ad locandum teutonicos vel alios hospites in jure teutonicis vel alio modo. Datum in Cozli 1222. (Stenzel p. 280.)

Kazimirus dux de Opol Kolomstom namieckim w Goscentin (Kostenthal 1/4 mil od Kofel) uzywac tych famych wolnosci ktore maja Niemcy w jego wo Opola (dzis Zielz) r. 1225. (Dreifling Leubus pag. 91)

Miecyslaw xiąże opolski pozwala biskupowi wroclawskiemu osadzic Niemców w wo Cluche (dzis Klutschkan) koto Wyazdu, z takiemi wolnosiami jakkie ojciec jego recał Wyazdowi. (Stenzel p. 281 w nośie tytkoży)

Granice Polski regaly za Piaflow w XIII wieku obejmujac większą część dywiejszego szląska i część dywiejszej Marchii po za Müncheberg (Wohlbrück: Geschichte von Leubus T. p. 33 ff.)
W przywileji 1245 Miecyslaw xiąże opolski nowi recepimus villas in confinio Moraviae itas Sonowo (Dziwnów 1/4 m. br. Lnohfitz) et Cluzino (Glaßm 1/4 m. tamże) - R. 1249 w diplomaie stoi villa episcopi (vratislaviensis) inter waldow et Moraviam, Cyginhals et villam comitis Jaxae - R. 1233 w przywileji: terra ultra Drasnam (Znainn flintz bei Arnstern flintz in in Zetzmylotz) versus Ozoblogam (flintz Zetzmylotz) füllt bei Krapitz in in Drum) cum villa Goscoma et parte villae quae est super os fium Drasnae subram et quidquid circa partes illius ceperit in parte Poloniae cum statuta fuert meta inter Poloniam et Moraviam. (Stenzel p. 284 nota)
na zachod reka Odra była granica od Morawy (Bouzek Cod. dipl. I) tak że miasto Drawa należało do Morawy bo ma przywileje od Kotla całk. 1224.

Właz

Władysław II (+ 1159) książę saski podległy
 (Henzel p. 135) miał najprzód za żonę Agnieszka:
 córka austriackiego księcia Leopolda
 świętego a później przegródni (Hinsfjwastan)
 króla Konrada III od której wstąpił saski
 Piastowie pochodzą (jak to dowiedzi. Böhme
 Diplom. Beitr. II p. 189; Brandtke Ana:
 litten p. 136); potem miał za żonę córkę
 Albrechta niedzwiedzia Brandenburgskiego
 (Vincentii Chron. ep. Dobner mon I p. 43 "fili:
 an Marchionis Alberti de Saxonia" 248:
 go Henzel wnoszą że to Albert niedzwiedz)
 - tak twierdzi Henzel; z dyplomator jed:
 nak lubuskich jezeli nie są podrobione
 widac że żona Władysława II była Adelajda
 córka cesarza Henryka? - Kto tu ma
 słyszeć?

Władysław książę Opolski daje przywilej 1278
 i 1268 1247.

Mieczyśław książę Opolski 1288 daje przywi-
 lej dla klasztoru Cynamowca w którym wstąpił
 tego klasztoru od polskich uszysów uwalnia
 Henzel p. 14.

Eufemia żona księcia Bolesława niemodlińskiego
 go (Julkemburg) r. 1338 robi nadania klaszto-
 rowi w Cynamowcu

Kazimierz książę 1228 klasztor w Cyno-
 wcu uwalnia od wypraw wojennych (przywilej
 ten w Böhme Beitr. I p. 7)

Zbigniew książę Opolski 1306 uwalnia
 klasztor za koni w Rauborzu od wypraw
 wojennych (Henzel p. 26) - r. 1294 daje przywi-
 lej miastu Ratibor. (p. 188) i r. 1293 w którym
 potwierdza przywileje księcia Władysława ojca swego.

Bolesław książę opolski 1296 (przywilej)

Boles
 r. 11
 Tofi
 Wład
 wstąpił
 mina
 borzu
 Egzi
 Buni
 Mar
 Kazi
 przyw
 U ces
 Dawa
 magd
 to wa
 miast
 od m
 dr
 (p.
 Hen
 bery
 praw
 co do
 praw
 niem
 nada
 mie
 niem

stator
factor

or
Ka

Stenz
H. 20

p. 30

Kup
Jain
a. d.
noh
duc
gwan
eta
Coyle

p. 308

L.
te
in
K
p
C
J

p. 308)
uno: 6
ice)

p. 3
by
53

p. 340

p. 598 Leobus (Thesselin) był 1374
właścicielem Pysemolai ducis
Thessinensis.

W środku XIII wieku już książęta na Pomorzu
wymagali do popioleń z pyka niemiec
kazi jak widac z Henzla.

Zagroda (Gartum) było to 1 1/2 morga na
niej byli opadzeni zagrodnicy Günstun
widawali uroży, kaptony i kilka dni do
roku odrabiac (1387.) w zapłacie
pienią.

p. 617. De Nicolaus Kristek de Zeme-
tis pochodzi między Szwabkami 1450
w popioleń Bernarda Księcia opolskiego
falkenbergskiego i rosenbergskiego
mowa niemiecka gwałtem na Śląsku prowadząca

p. 622 Johann Ziffel von Brudern biskup
im biskupian dno Gumnin in Wotzicz
(dzis Wotitz na wchod 4 mil od Otmuchowa)
aby oni rownie jak mieszkanicy wsi wsi do
do zamku Otmuchowa należących (dy do oon
polmischer Gunge sein) w przeciągu 5 lat
wypuścili się po niemiecku gdyż inaczey
ich wygoni z fiedzib (Caly przywilej nr
204) 15 Junii 1495 (po niemiecku)

(biskup ten był Jan Roth 1492-1506.)
wtedy już bardzo wiele kramców było na
Śląsku.

Longirata

miasto Sroda (Neumarckt) na Śląsku dosta.
to dopiero ~~1175~~ prawo z Halli fullißen Luft
dopiero 1235 jak Höckel dowiodł (inni zaś
mylni datę r. 1175 Kladl.

Leubus Przywilej fundacyjny z r. 1178 (Som-
mersberg I. 894. ^{urkunden von} Büfching (Leubus p. 4) jest
fałszywy dowiedziło w orob w literat: Zeitschrift
für die Schles. Provinzial-Blätter 1822.
Hück 10 i Klose I p. 317.

Orwęcim. Mieczysław II książę opolski
w przywileju bez roku (może między 1239-
1246 gdy panował) pozwala ~~Leubus~~ opato-
wi Henrykowi Kłafstora cystejów w Leubus
na gruncie który ojciec jego Kazimierz książę
Kłafstora w Leubus darował in Jarosław
(wzrostnił Karimierz N. Oest. 6/4 mil od
Leobochütz) osadzić niemieckich kolonistów
z wszelkimi wolnościami jakie mają niemy
w jego wsi Bela (dzis miasto Biały Żółty -
winnym przywileju (także bez daty roku) pozna
la toż samo tenże książę na 500 tanow (marfi)
(t.j. osadzić kramcami) Kto're ojciec jego
(t.j. Kazimierz książę opolski) darował
Kłafstora leubuskiemu in territorio
Orwetun (Henzel Urkundbuch p. 122
cytuje w noie ten przywilej lecz go nie przytacza)
niema o ten wsi anki w Wohlbrun Leubus

Dawno średnie Laurentius episcopus Walthero
1230 d. VIII. Calend. Junii pozwała teutonios
advocato nostro in nuzza locare teutonios
in territorio in Vyad, eodem juro quo uti-
tur Novum forum ducis Henrici quod Srodza
diatus. (Henzel p. 282)

p. 303

S. Ja

Dep

me

Sle

de

Jan

N

p. 403

p. 420

p. 438

Zbrodnie podlug prawa saskiego

homicidium (obaj?) - vulnus seu mutilatio membri
(Lmudn) - vulnus duellare (karuzfbrun Wm: in) - vulnus sine effusione sanguinis (Zolittmief - sinaki)

plebesitum iudicium (Voytding) - iudicium civitatis (Lunynrining - Buring) t.j. jedno bylo townie (Kymindae) drugie rad ziemie (administracyjne)
kara pienis zina (poena - Wergeld)

Topf (urna) znany 1328 garniec

W nowy dysoniozo na ratuffu w tedy miel: si rozchodzio z funkow to si zwalo Zimpr: gloski niewolno bylo wyzej grac tylkotyle co par wartat (nac po farie taxowano kieszni i majstek)

Smetshreides (Larmacopola) co sadto przed awat radelnic
Phregenes (co przedawat olej w kramie peresthins)

Wto miad i Tan (Zufu hube) ten trzymat do uprawy zwyczajnie parskoni, do 2 Tanow dwie parcy i t.d. albo woty za to i nowy

Zonungardm odm Zonukortunm (moneta?)

Od wieku XIV poratka zaradki Kfiozta ktorym przystrzalo tylko to prawo wypraw wosonnych macy i gepoonnych jed wabnych funkow - bi: kupi 1415 wygwali: Kapitulny bietych - miastazie wonych.

Winftrinfst
Kretzmer (funkow) Knijsfhamr, Kfiozthm (funkow na blyski) Kfiozthm (zewe) Unbr, Kallmiefm, Kretzmer

Zonuzfhamr (braxatorium)
Winfzong (Kotnica)
Kretzmer (obfys?)

p. 483 Casimirus dux Bythoniensis hore: ditati Berawa (Zimrawo 5/4 mil od Kozla) famuli nostri Bartholomaei de Berawa iura ten tonic^{um} populari et quo ad mantos iura franconicam nedaje. Actum Sla: netiz in vigilia omnium sanctorum ~~...~~ (31 Octob.) 1308

p. 493. Prawo majdeburskie Klore miastom nedawano bylo Sachsenpiegel podlug dawnej redakcyj (bo sam Sachsenpiegel jak si zia: se ulegat zmianom)

p. 495. Leco dux Ratiboriensis poprawia uplaw sudowu miastu Ratibor. Datum Ratibor 8 Maja 1315.

p. 510 Boleslaus III dux Slezie et dominus in Legniz ius poloniale quod vulgarter dicitur dy Zude oras spozion prawa polskiego wraz z spoziami prawa niemieckiego (Klore pozniej nadat) w mieście dignicy go (potoczna z fadem nad wornym Kfioz zym. Legniz 1 Novemberis 1324.

p. 516. Bolko dux Slezie et dominus Opoliensis nedaje miastu Opole prawo redkie (novi fosenfe) 20 Junii 1327

p. 519. Folke Henryoge von Slezie iud Zvon von Wurttemberg 1328 byt to Bolko

p. 579 w przywileju Ludwika I Kfioza na Przegu z r. 1358 iudicium poloniale quod Crowda dicit ut a1

p. 585 Hannus von Hakenborn byt dworzaninem (males) Bolkona II Kfioza na Sui Hakenborn i Swidnicy r. 1363

Wzory pism dawnych w przerysach wyftawione
i objaſnione drukowaniem ich wyrytaniem Czci I
obejmujca pismo dyplomatow od r. 1228 do 1536
w Warszawie nakladem i w drukarni Komisjii rządowej
Sprawiedliwosci 1839. 4° k. 5 ff. 99. (Kazimierz Stronynski
wydruki w 40 exemplarz. - jest tu wyrytanie drukowa-
ne 90 dyplomatow

Wzory pism dawnych w przerysach wysta-
wione i objaſnione drukowaniem ich wyrytaniem.
Czci' Pienozga, obejmujca Pismo dyplomatow
od roku 1228 do 1536. W Warszawie nakladem
i w drukarni Komisjii Sprawiedliwosci 1839.
fol. (dyplomatow 89 i 12 piecisi rysunkow do roku 1531) 44. I. 1.

1. Conradus dux moraviae et bohemiae hospitali S.
maiae domus theutonicorum fratrum Jerusalem
donat terram Pletmensensem et villam Orlovi. Dat
in Boze 1228 nona Kalend. Maji (Lickawy dla
wzrostkow i mnozstwa urzadow dworskich przytoz-
nych - Pienozcie 2 na granke jezora: Ksiazstwo flakow w Kofzule.
w helmie trzymaj w jednej ręce tarcze i chorągiew.
Xp w drugiej rasi miecz do gory)

44. Władysław Jagiełło 1410 Cracovie die dominico
decembris juncunditatis Zygmuntowi Krolowi
Węgierskiemu daje list bezpieczestwa na
wolny ~~przejazd~~ ~~przejazd~~ przejazd od
duboczka (lewona?) razgubny z Węgier prze-
Złota w ~~1500~~ wiece 1500 jezdzcow do
Złota dla zrobienia zgody między Krzyz-
kami a Złota.

74. Krol Alexander w Krakowie 1504 feria 3^a post
festum Simonis et Judae bratu swemu Zygmuntowi
zisciu wic Ksiazki Clogowoy i Opawy na zadosci usznie-
nie summy 15000 zł. od tego Zygmunta rozgazy-
nych a ktora to summa na Wieliczce byta zabezpieczona
na kopalniach przekazuje 5000 zł. jako rezyt
jeszcze do odebrania z nalezajacy mu fit summy
od Lenay, Stanistawa i Jana Ksiazki mezo-
ckich.

1136 Disis. nonis Julii Pontificatus Anno
 III. Innocentius Papa confirmat ad praesens
 Jacobi archiepiscopi gnesnensis possessiones
 archiepiscopatus gnesnensis decimationes
 annonae mellis et ferri, tabernarum, pleu-
 rum, pellis ~~et~~ ^{et} mardur. et vulpintum,
 porcorum ... (villa) Grochowiska cum his
 possessionibus: Radenta ... Mislak ... Milsch
 Marlec, Zmogor, Chrap, Mantina, Bozanta,
 Milej ... item (villa) Opole cum his Chotan,
 Julislaw ... item in villa sagittariorum
 ... item villa piscatorum cum his Ufemis
 Miranta ... (i. t. d. nazury chtopow) ... item (villae)
 Szalovezyi, Znepniuy, Skarbinichi, Dis-
 chino ... item villa quam tenuit olim Stan-
 arator episcopi ... item omnes servi cum villis
 eorum ... Item de castellis: Ziraz (Lisadz)
 Spicimis, Malogost, Rospra, Lanciz, Wol-
 bor, Sarnow, Skryn plenaria decimatione et decimam hebdomadam
 ... Item Milodat cum villa et Lambatino quae
 fuit Dageri (2) episcopi. Item Nyr (mir?)
 cum castris et eorum custodibus. Item
 abbacia S. Mariae in castello danciciae cum
 centum ferris et villis eorum, item Oralin
 cum sociis suis et vineis duabus, cum villis
 quarum una Ploensis altera Vladislavienfis
 castelli est. Distores etiam et coci, agazones
 et sutores cum omnibus quae in institutione
 abbaciae sunt ordinata. Item Mamna ante
 castellum Zandomis cum rusticis et villis eorum,
 item castellum Solche, item villa ante Piton
 que Zwersow dicitur cum rusticis argenti.

(Habelis notauch Kodesu Dryszu cyskiego ff. i
Tom I powest hiewei o autentyczynosi przywile.
ju tego przy Damalewicy Drukowanego a
natomiaff hjoj roznielisy odmienny transsumpt
Kladze.)

u Dryszewsk: Koszcol

u Dryszewsk: LX

u Dryszewsk: tria

u Dryszewsk: truncof

u Dryszewsk: triturasre

u Dryszewsk: Szechowo cum cocis, Ingo:
vorum sanctueris et stabularis, Grabo:
nooicz cum camerarij, Zlauscho cum pis:
catoribus, Unanovo, Quasovo homines vero
profesptanum villarum tenentur rete tra:
here infra Syraf et Wladizlariam, per totam
Poloniam cum necessitatibus exegerit, tam
equestres quam pedestres mandata eorum diri:
ger. Dedit etiam brigfora cum tabernis vide:
licet Gley Thus et Sobotka. Voluit (prin caps)

Joboribus, item apud civitatem Craco:
viae sat archiepiscopi quod Babiza
nuncupatur; possessiones ecclesiae b. Adalber:
ti possessiones rustlicorum quorum nomina haec
sunt, ad officium agazonum hi sunt Bogsti
voj, zowita.... Lagemarii vero sunt hii:
Krisany.... hi vero sunt carpentarii....
hospites vero sunt hii Lole, Locay, Tessan:
ta.... milites quoque hii sunt. Zoba, Hoy =
gnen (Rarynski Codex n. 1 pag. i.)

1145 in die b. Adalberti in Gnesna. (Mieszo
Dei gratia dux Poloniae... monachos ordi:
nis Cisterciensis de longinquis partibus ter:
rae adductos de coenobio videlicet Bergeusi
colocavimus in loco danda... Jam vero sic
notantur possessionum loca: Gosrob ubi
concessimus esse forum omni libertate ple:
num, Dolan, Morscho istarum villarum ho:
mines tenenturolvere singuli pro festo s.
Michaelis IX manipulos viliginis, modium
avenae, mensuram tritici, tresurnas brassi
quinque capicia annonae metere duo
plaustra foeni, totidemque lignorum
duos trochos de pino, per 3 continuos dies
cum tota familia vegetes purgare per
unum diem singuli cumulare 3 kitaslini
dare: contulimus et has haereditates cum
hominibus. Dzgowo cum stabulario, Grabie:
nie cum camerario, Stawsko cum piscato:
ribus. Praesent. Jarosio palatino, Bogu:
phalo castellano gnesensi, Ulrico capella:
no. (Damalewius: series archiepiscoporum
gneshensium pag. 91) Dryszewski Codex
dipl. 5. f. p. i 2 transsumptu Wladystawa
Lokatka 1324 obfuermei, rozniej redagowaney)

115.
Trini
Archie
cum d
et Pa
E tu
Kona
Wggle
deum
dya).
zinch
Andry
pro ca
ritud
s. Liff
loco
villa
haec
ne,
prin
tijay
et A
Miu
mih
(Dan
97.
Kom
ff. 1
114
Zon
Ver
"tern
men
" ap
" lie
" de

1153. In nomine sanctae et individuae
Trinitatis. Ego Joannes Polonorum
Archiepiscopus villas Rakofyno, Potok...
cum decimis; praeterea episcopus Maunus
et Radast de unius super villas: Ofarowi:
C (u Helila mylnie mironie) Premislawe,
Konare, Michowo, Bechlewo (u Hselda:
Weglemiec) Borowa Przekopa, dinowo,
decimam villae Hsologie (u Hselda: Holu:
dya)... contradidi et in una villarum Bryz-
zinek ~~esse~~ (u Hselda Bryznic = to jest
Andrzejow) domicilium Deo fieri institui
pro cuius domicilii gubernatione visis spi-
rituales sub regula b. Benedicti in ordine
S. Cisterciensium advocari quibus in eodem
loco Bryznin spiritualiter degentibus
villas cum redditibus delegavi. facta est
haec oblatio anno 1153, Boleslao, Miesko-
ne, Henrico ~~germanis~~ germanis fratribus
principatum in Polonia tenentibus mil-
titantibus; ego Joannes archiepiscopus
et Clemens frater meus, Dominus Jaczo
Michora, mezeslaus, martinus, Zbylut,
micholaus tribunus, Comes Bogumilus
(Damalewicz, Senes Archiepiscop. gnesn. pag.
57. - Starowolski: Vita Vincentii Kadlub.
Koni - Hseld: O Klastorze jędrzejowskiem
ff. 11)

1148. Romae nona Aprilis Indictione XI
Pontificatus Anno II. - Eugenius III papa ad preces
Venerabilis patris Vladislavienfis statuit ut
terminos tui episcopatus quemadmodum a bona
memoria Regidii Tusulano episcopo tunc
apostolicae sedis legato et a Boleslao nobis
li eiusdem terrae duce statuti sunt possi-
deatis, praeterea possessiones: castrum

etiam tabernaculorum nullquam citari nisi coram
abbate, absoluit homines in premisis villis
a poveros ab omni poverot, a strofa, a dan,
naraz, potvorove, targove, mostne a
castrorum edificio seu poncium quorumli-
bet a receptione vel custodia aut conductu
castrorum a custodia et solutione erodio:
rum quod sokol dicitur, a vicinia quod opole
dicitur vulgare ab omni exactione sive
collectione a vetturis et expeditionibus et ab
omnibus iuribus in Polonia constitutis (jest
to widogna interpolacuja wladystawacta.
Kielka 3 r. 1324 - podobna i w Synieckim
przywileju za Boleslawa pietyka.)

(2 Morymundu w Ousgund 33)

67

Wolborz, euleſiam ſ. Mariae in Zawichoff cum caſtro Lagow et decimam eius, nonum nummum de omnibus quibz ſolvuntur euleſiae ſ. Mariae de Sandomierz ſeundum polonicam juſtitiã, praepoſituram ſ. Michaelis in Cracovia, Caſtrum Gdanſk in Pomeſania cum decima tam annonae quam omnium eorum quae de navibus ſolvuntur, decimam partem de moneta et de judiciis. totius epiſcopatus (Damalewicz: Vitae vladislawianum epiſcoporum pag. 32)

1153. Ego Zbilud Poloniae civis villas Erglisko, Strassowo, Logengroza (Pani-grodz) et in Lokna forum cum taberna ſanto Petro ad honorem contradidi et in villa Lokne domicilium deo inſtitui pro cuius gubernacione cenobitas advocavi. Anno 1153 Boleslao, Merikone, Henrico fratibus germanis in Polonia principantibus, praesentibus comitibus Strasskone, Pacozlawo, Przedwoy, Borodizlawo, Dyrosycrago, Dobrogost, Johanne, Gerwardo, Bogussa, Myſykone pomerano, Prędzlawo, Thoma. (Przytuſzewski Codex T. I no. 2 fol. 4)

1153. Romae XIV Calend. Maji, pontificatus Anno i — Adrianus IV papa Guidoni priori euleſiae B. Mariae in Cirvenz (fr. Augustiano: rum confirmat possessiones: "Cirvenz decimum et nonum forum decimam et nonam marcam, "decimam et nonam navim, decimum polerum, "decimum diem in clausura; Nasidlyk cum pertinentiis, caccabum in Segovend; forum "in Corhow ex dono Henrici duois, Geruolionem "quam Bartholomaeus comes cum uxore et filio "euleſiae dedit." (Przytuſzewski Codex T. I no. 3 fol. 8).

1167

lao,

terdu

cujm

reves

lao

die

Anno

Mar

cone

villa

Quodo

tore,

Zywo

1175

Zleſi

cenob

fluvi

tiqui

ut in

Quico

terii

pera

nico

Polon

fuere

cuique

aliqui

Bogu

chend

(mona)

et bu

in Alb

de lali

trecent

et prin

lexla

1167 (1167) Regnante in Polonia duce Boles-
 lao Myconone, Casimiro quartus eorum fra-
 ter dux Slesing sine haerede defunctus est
 cuius terrae portio in tres partes divisa est,
 sedes domini eius videlicet Ludomir Boles-
 lao majori fratri cecit: eodem anno et
 die Mathaeus cracoviensis episcopus obiit
 Anno 1167 conjunx secunda ducis Boleslai
 Maria duas villas Zlota et Doeuici a Ged-
 cone episcopo crac. expostularit pro cambio
 villarum Sotnii et Zwinsici et pro filia
 Redoband. Praesentibus Bogdano can-
 tore, Stephano dapifero. (Gtadyfrewiz
 Zywoł b. Prandoty fl. 203)

1175 In castro Grodz. — Boleslaus dux
 Zlesie monachos adductos de Portensi
 cenobio quod est in Theutonia super Salam
 fluvium collocat in loco dubens in an-
 tiqui castri sinu super fluvium Odere
 ut cisterciensis ordinis instituta teneant.
 Quicumque theotonia possessiones monas-
 terii coluerint vel super eas habitaverint
 per abbatem collocati ab omni iure polo-
 nico sint in perpetuum liberi; si qui autem
 Poloni non pertinentes ad alius domini-
 fuerint abbatis coloni non cogantur alii-
 cuiquam aliquid solvere vel servitium
 aliquod exhibere. Posseionis descriptio:
 Bogonouwe, Dobrogozefdorff, Gode-
 chendorff, Villa Martin. nicos tradidit
 (monasterio) Soravin cum agris et equabus 35
 et bubus 6. et 3 vacuis cum taberna et ponte,
 in Albino pomerium et curiam, pratum agros et
 de lacu nonum piselem et redditum carnificii de
 trecentis denariis. Testes: Misico dux maximus
 et princeps cum clero et populo Poloniae, ego Bo-
 leslaus filius Boleslai assenoi, Zwine-

slaus, Heisozlaus, Janus, Ztrefo, Alez-
laus, Dameslaus, Polonenus (Beabus ff. 1)
(Brühing. urkunden des klosters Beabus ff. 1)
1175 in Godez castro in festo beatorum
Philippi et Jacobi. - Ego Boleslaus dux
Zlesiae filius primogenitus quondam princi-
pis Wladyszlai maximi ducis Zlesie et Cra-
coviae indytaeque dominae Adelheydis
filiae imperatoris Heirici IV. monachos
adductos de Portenficenobio collocari in du-
bens ubi prius pauci monachi nigri ordinis
resedebant, ut ibi regulam Cisterciensium
dinis teneant anno 1150; qua propter omnes
attinentias cenobii cenobii in mea defensione
comprehendo, si qua ergo spiritualis persona
vel quispian de rupanis bona aliqua huic
cenobio contulerit; homines per abbatem collo-
cati sive poloni sive sint theotoni vel
gallii ab omni jure polonico a solutionibus
et exactionibus ac vectigalibus cuiuscunque
debeantur sive principi sive castellanis
vel rupanis aliis, sint liberi. Omnes homi-
nes nulla castra vel munitiones tenebuntur
constituere, neque ad expeditiones extra
terram ire, neque subventiones aliquas
ministrare in vecturis, pecunia vel toribus
aut annonis. Si contigerit hostilem exercitum
terram velle ingredi tunc coloni abbatibus de
villis pedites, scholteti equites ad communem
terrae defensionem procedere tenebuntur
iudicium de omni causa tam capitali quam
manus abbati do ut ipse per iudices suos tam
theotonicos quam polonos quarulanti ius
litiam faciat. Si vero aliqua causa debito modo
per iudices abbatibus determinari non possit tunc
ad curiam principis in proximo castro defer-
ratur coram principe iudicanda eo jure quo
is qui impetitur residebit ita quod quidquid
reunius pro penarum cadere debent redem-

tionem
tum
num
itac
tis
dere
evoc
cum
ribus
didit
natu
Polon
Bole
laus
Bole
alter
Zuin
den v
1175
et Jac
sam
Abfol
nicon
venat
(Brüh
1176
Kriz
te de
abbati
confer
et mo
fratre
wo et
cambit
bona
risoim
his co p

tionem iudicij vel principi vel supparij, lo-
 tum solius abbatis erit; ne quisquam homi-
 num claustrum ad aliorum iudicium presentiam
 intrare debet nisi quaerulanti per iudicij abba-
 tis fuerit iustitia denegata, neque respon-
 dere tenebitur nisi per principis literam
 evocatus. Posessionis descriptio: Lubens
 cum nautis, piscationibus venationibus casto-
 ribus, mellificiis et molendinis. Michora tra-
 didit Sorawin. Donationis testis: Mefico
 patruus meus dux maximus cum populo
 Poloniae, Ego Boleslaus filius huius
 Boleslai fundatoris atheni, ego Jaroz-
 laus alter filius. Ego Mefico frater eiusdem
 Boleslai dux de Ratibor, et ego Conradus
 alter frater dux de Glogor, ego etiam
 Quineslaus, ego Petrek (Brüfching Urkum:
 den v. Leubus ff. 4.)

ten michora moje Krewny Liotra Wtafta?

2.

1175 In Grozezen castro in festo Philippi
 et Jacobi. Ego Boleslaus dux Lesie (ten
 sam przywilejco popzedni z dodatkiem:)
 absolvo cenobium et omnes possessiones ab om-
 ni conservatione equorum, canum, falionum
 venatorum. . . . Michora tradidit Sorawin.
 (Brüfching: Urkunden von Leubus ff. 11)

1176 In colloquio Knizenenfi in metropoli
 Knizen V calend. maji. Misico divina fauor-
 te dementis dux totius Poloniae Florentio
 abbati lubensi approbat concambium quod fecit
 consensu Boleslai Lesiae ducis, cum Conrado
 et moyco Stoygnevi fratribus ut pene illos
 fratres manerent villae Bogunowo et Dobrogosto =
 wo et pene abbatem locum Zluz. Si qua potestas
 ambitionem istam temptarent evacuare vel
 bona occupare septuaginta marcas argenti pu-
 rissimi componat quarum duas partes nobis in
 hisco persolvat, unam illis quorum temerata fuerit possessio.

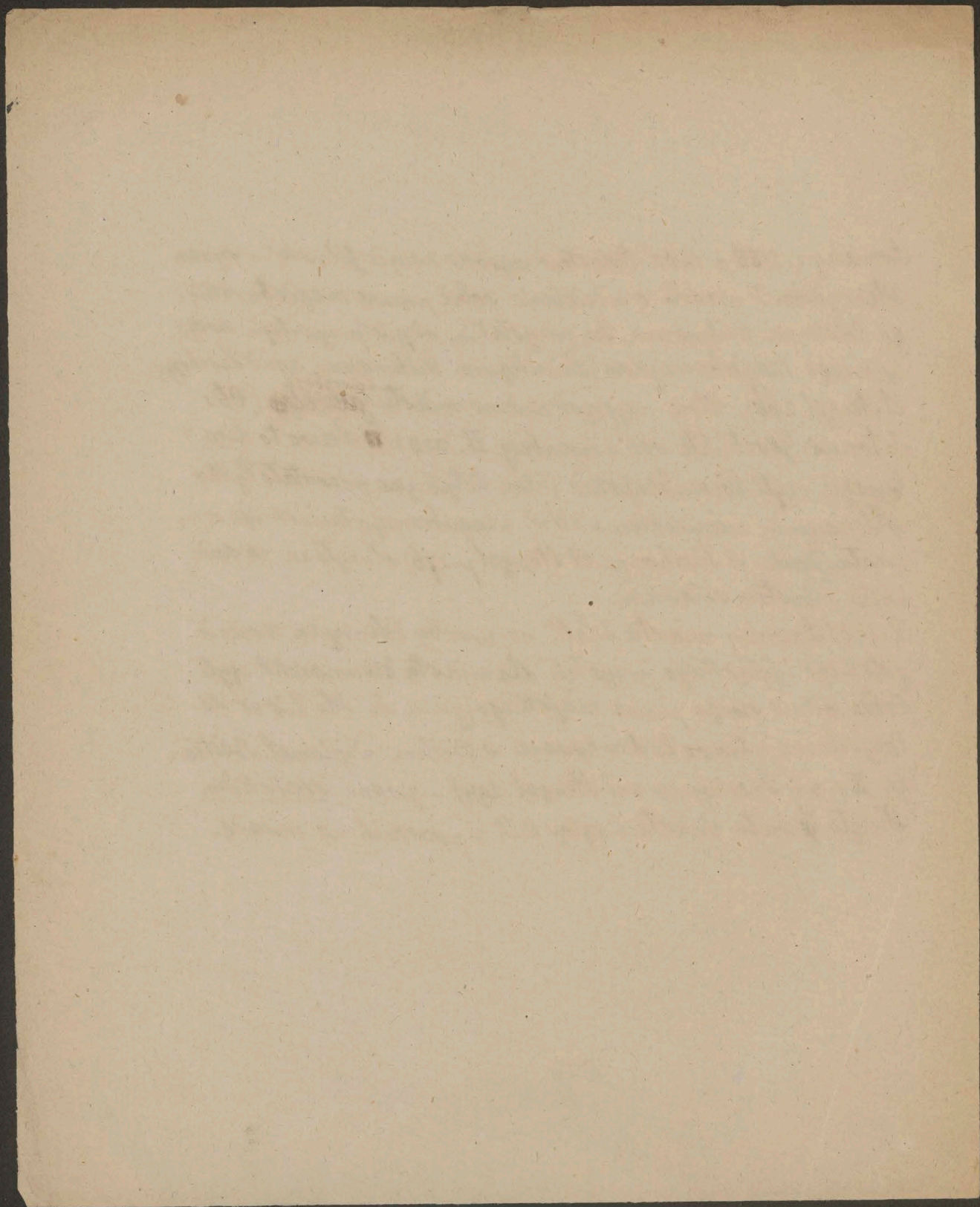
Kara siedmiadziesiąta.

2.
Praesentes: Boleslaus dux, Kazemirus
dux, misio junior dux, disstek dux, hii
duces Polonorum, Bogeslaus dux Pomeraniae,
disstek archiepiscopus Knizenensis,
Lupus masovienfis episcopus, Ladimirus,
Siva, Javor, Stomir, Pribeslaus, Jason,
Vizlau, Bozota, Obezlaus, Baram, Bas
Pomeranus (Büchling: Urkunden von
Leubus ff. 16)

1176. — Casimirus dux Poloniae contuli
fratribus ordinis cisterciensis ad claustrum
construendum villam Siliow (Sulejow) villas
Strzelce et Dambrowa cum familiis suis,
Szepernow et Petro videt comes Reseslaus
tenuit, conferimus eidem claustro singulis
annis tredecim plaustrotas salis integraliter
sicut de Ruforia ducuntur de theloneo in
Sandominia reuipiendas et alveum salis in
Cracovia et novem castros annuatim
de camera mea reuipiendos, item omnibus bo-
nis plenam libertatem et omnes tributarias
servitulis immunitatem, ita ut homines ad
nullam saecularem audientiam provocentur
praeter nostram cum litera nostra et sigillo,
ad castra construenda vel constructa linien-
da ve expeditiones communes nullatenus
ire compellantur, puros non ducant, ne-
ras et alias solutiones non solvant, theloneum
et naulum non solvant, conductum non
ducant. (Rzyrzewski: lodez dipl.
I. I. ff. 11)

Lomieday r. 1188 a 1200 Bolesław wysocki książę saski z synem
 Henrykiem I prosili o udzielenie sobie prawa magdeburskie-
 go Biskupa Wichmanna. Ten przystał im odpis przywileju swego
 nadanego Magdeburczykom (Privilegium Wichmanni apud Tschoppe
 et Stenzel 266), które najprzód nadano miastu ~~Magdeburg~~^{Löwenberg} (Ob:
 Sutorius. Geschichte von Löwenberg II. 323). Prawo to lem-
burskie czyli löwenbergskie (które dotychczas pozostało tylko
 w Lomaweniu niemieckim z XIV w. z zagubionego łacińskiego ory-
 ginatu. Druk. w Tschoppe et Stenzel p. 276) Stwierdza za zasadę
 wielu miastom saskim.

R. 1235 Ławnicy miasta Halli na prośbę Henryka księcia
 polskiego i saskiego przygotowali dla miasta Neumarkt czyli
 Troda odpis swego prawa miejskiego (Jura de Hallis et de
 Meydeburc). Prawo to drukowane w Pröhm: Diplom. Beiträ-
 ge II 1-3 i Tschoppe und Stenzel. 2947 - zwane średkiem
 Stwierdza w wielu miastach saskich i polskich za zasadę.

napięci węgred. Lotke

71

Filip biskup / Terno (Firmanus) legat 1282 (godzisz zatarzi
kfoia z glapiego z Henryka IV z biskupem wrocl. Tomaszem II

darujei

1252 Bolesław zięć polski liberat dobra Bazonoorigis a citatione
cujuslibet castri et Castellani ab edificatione castri a conductu duas
nullo camerario contentus nisi annulo duas ab expeditione
a pouos, a Stroza a Karas a Septuaginta a Restane
a Podnoroue, ab Opole, a bove a vacca annuali a poradne
quod ipse (dziędzie tej wsi comes Bazona) et posteri sui fijos
homines suos accipiet) et si duo homines se occiderint ipse poenam
capitis accipiet. nisi duo obediunt. Loprois

1284 naraz pouos povod ab opole ab ove a vacca a castri citatione
a ore zwie solutio polonica

1290 mensur francici (Henricus dux Slesie et Glogovis) miszdy fwiad
kami Henryko de Wizeburk castellanus glogov.

1310 macella pannuum, calicorum, Stuba balnei nalezi do lokacji niem

1312 ^{apud Brofke} Wladystaw Lokietek potwierdza kupno 3 morgow w Glogowie między fwiad:
kami: Michol palatinus, comes Sicho capitaneus, Bogdal subcamme:
rarius kujawien, Tyla advocatus, Bertoldus deus ~~Walla~~ cracovien:
ri: naches ab consul ~~Walla~~ Henricus murator bressens

1332 in octava die Evangelistae Boleslaus dux Slesie et dominus in legnicz
promittit (lla fwiad w poych Krajach) Treugas ordinatas a data profertum
usque ad festum Assumptionis B.V. mar. per nobilem comitem Hinczkonem
de Duba capitaneum Glogovie cum Wladyslas rege Polonia sorsionostro carissimo
et cum suo regno observare (nie bdrze chowat zbiegow polskich: sykod robit)

88 Anna Kłocina Mazowiecka
 70 Johannel Albertus Rex Saxymil
 74 Alexander.
 76 Joannes de Lafko
 82 Chrystoff Synowicki
 1339 Jus Theutonicum hinc fori quod Svedense dicitur
 1466 Konrad ^{abbe} Olphenis et Colbenis um margaretha uxore (filsa
 Semviti dual Masovick) jakub z Dobna polpxa bi Krot
 wyptaca mu 20000 fl jako spadek po zemowici Mezo.
 wieckim

40 nem
 45 Memiecki Jagiety 3
 Kuziakami 1414.
 55 Ciepki dla wlad. warnei
 w Mudygnie 1442.
 58 : 59. 62. 74. 78.

thesaurarius
 regni Pol. Craco
 vien. Beugn. et
 Sacerden Japitet.

vor bekannt ist. Schrift.
 Vorden dem Vardingen
 Drei Tage Junt

Ort:

Kunice w Czechach i na Morawie r. 1540 zwano tę opłatk. Czechelne (Hemdegeld) - Kunice pochodzi może od iunus

Kunice (dziewice) podatek od panny idącej za mąż zniósł na Słafku Henryk Brodaty (może za powodem S. Jadwigi). R. 1262 na synodzie w Sieradzu za Janusza arcybiskupa gnieźnieńskiego uchwalono §. 58 "Ad haec statuimus sub anathemate prohibentes ut nequaquam dziewicze et wdowicze recipiantur" (podatek od wdowidzących za mąż)

Lan (podług ~~obserwacji~~ Kfiag) w Wielkiej Polsce miał 30 morgów wzdłuża wierz i morga ~~by~~ czyli 30 staj czyli 6730 Tokui wzdłuż a 226 Tokui wierz. morga jedna miała funtów 3; sznur miał Tokui 75 czyli przętów 12. Przęt Tokui 7 1/2

Przywilej Leszka Czarnego dany biskupo:
wi lubuskiemu Wilhelmoowi na posiadanie
dobra Cracoviae 1282. 14 Idus Maji) ma te
nazwiska podług transumptu z r. 1504:

Dyppathow cum villis sequentibus videlicet:
Czimekow, Jurkowitz, Umare, Jalonans,
Lantzito, Biscepitz, Buchouenn, Trus:
cules, Crascau cum magno gayo, Name:
nitz, Ruscau, Sochzin, Grakonouitz,
Porudze, Nitalitzko cum magna sylva et
pratis, Mromina, vero cum his villis:
Stritzouitz, Czirfuonogor (Czerwona gora?)
Snackouitz Zuola, Wiaouitz (w lasu wie
Worauitz), Gra Kortzitz (w lasu wie Gra:
botritz) et Garbaur. Item in Goltzitz
.. in Desemliroouitz (w lasu wie Dyseuikouitz),
in Karouone, in Maltzino, in Sliptaue
in terra lublinensi; in Biscepitz prope
Tarnow... in terra cracoviensi Prese:
betzan.. in Frozesir et Dobrawoda
.. Item in Kuritz.. cum Glink, Brenst:
kow, Zagortzitz, Wirtzane, Czudza, Dobr:
segow, Silkouitz, Kosegow, Klytze, item
in Krossen... „absolvimus a Naraz, a
pouaz, a pveuod, a Strosa, a Stan,
a sobol, a caffore ac a rolatione mellis
quod dicitur crassa vulgariter latine
vero uffus, a bove, a vacca ab opole.

(Wro czerezy?) Wiesz Wrocienski, przedat
Jan hrab, biskupo lubuski Klafytorowi
w Mieczkowie 1394

Przywilej Wladystawa Lokietka dany Stefa:
nowi biskupowi lubuskiemu. (Cracovia
1328 infra octavas Pentecostes) wymienia pofiatofu:

In majori Polonia oppidum Kazimir...
heruestone, Slaudutze, Lubza, Czartuw, (Staboludz?) (Miedzwoiastowo?)
In Liciaunia: Katrow, Discope, Landzin, Fru:
lentzitz, Penschow, Prekonono laum cum parte Moriszlau, in (Lulanki?)

(Czarnkow)
(Przybystaw) (Siekierzyn) (Zotkowo)
(Krzyszka?)

rylwa TrzinoKow, Ultra longus versus
Calys: Gadow, et Grochow.. circa Lisdry
Prsibuslaue, Sickerino, Czolomkaus
Item parvum Glinik circa Linnow. Simi:
liter Gantzitz in castellania Mejericzen.
si

Kazimierz wielki otrzymawszy w spadku po swym ojcu wielkiem wysileniem odzyskane prowincyje: miał najprzedzanie mądra zewnetrzną polityką zabezpieczyć się od wstąpienia nieprzyjaciół. Polepszył dalej stan materialny kraju przez kolonizację, budowlę publiczną, zaprowadził spichrze. W końcu zajęł się uregulowaniem sądownictwa, usunięciem nadużyć, ^{statutu} prawo wyuczajowe ułożyć, stosunek prawa niemieckiego do polskiego oznaczyć, zaprowadzić prawo jednolite ułożone w systematyczny porządek. Pomnikami tych starań są: statut tak zwany Wiślicki; ustawa o sądach wyższych prawa magdeb.; potwierdzenie przywilejów dla Żydów - statut erekcyjny uniwersytetu Krak. i organizacja ziem żołnierskich.

Co do Statutu Wiślickiego dowodzi Lelewel iż większość artykułów miała być uchwalona za Henryka brodatego i Łokietka, a mianowicie na Sejmie chacińskim 1291. Te artykuły również jak i inne z prawa wyuczajowego zebrał osobno dla Małopolski a osobno dla Wielkiej polski przywieziono do Wiślicy na Sejm. — L. A. Lelewel dowodzi iż Statut Wiślicki składa się z 4 statutów nadanych za Kazimierza W. 1) Statut małopolski wiślicki 1347. 2) małopolski wydany pomiędzy 1354-1368; 3) wielkopolski piotrówski daty wątpliwej; 4) wiślicki powszechny 1468 (zebrany w jedno)

Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Second block of faint, illegible handwriting, also appearing to be bleed-through from the reverse side.

dworu Kays

75

Jandomi ser. 69 inf. Oct. Lente. 1356
nad prawa magd

Crarov Janit. Innocent 1360
Konfir. wien

Crarov in craft. Asomyt 1365

niektóre intyfra pod dworem Konradem
z 1341

Prusow ser. 50 inf. Oct 6. Jauobi 1368

Crarov in craft 100 Taron franken.

Statut wielkol. przydany
w lutym 1347 na zjazd
w Piotrkowie

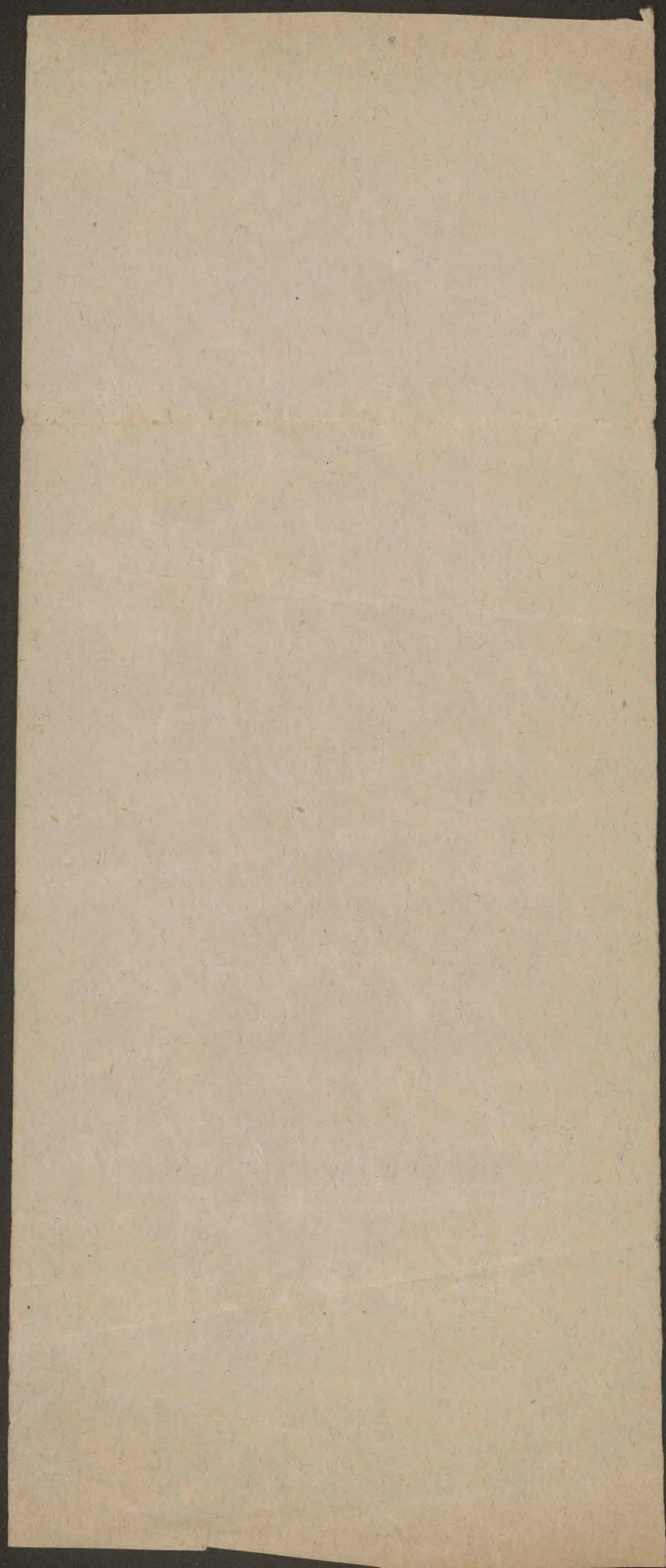
Statut małopolski na
wien w Wiflicy 11 marca
1347

poprzedzone promulgacjami
wspólna Księga praw dla
obu prowincji

w Wiflicy 1368

Poprzednio wydat Krol wykas
do wojewodow aby
z pilali prawa zwyczajne

Jarostaw Bogorodzki Krol
nieki aryst ^{z Bronni} z jego po
strenieci Janusz Strebecki
Lubymilk

76
Statuta regum Kazimiri et Wladislai edita in Wartha
confirmata in Wypliega piotrowe 2 r. 1343 de consensu
Jaroslai gnegn. askiego - drugie z r. 1323. ?

Publ. warsz. dudy 1869.
Klasztor S. Floriana kanonikow regularnych w
Austryi.

WEN, das Hochgebirge

den

zur gefälligen Einsicht.

, das Hochgebirge der Schweiz

1. Lieferung à Fr. 1. 65 Cts.

13 Ngr.

Sie auf dieses die schönsten und bedeutendsten darstellende Werk aufmerksam zu machen. Der Freund der Natur werden diese vortrefliche Alpenwelt von bleibendem Werth sein. Nähere, den wir zu beachten bitten. — Auffassung nicht belieben, so bitten wir um den nächsten Tagen.

Statuta polskie Krole Kazimierza w Wylciu
zlozme z 14 kopijami wydaj K. W. Wojcicki. Wafrawe
u Nataryone druk. Komys. rzad. Sprawiedl. 1847. 8. 1
VIII. 139. 1. i tyina 8 3/4.

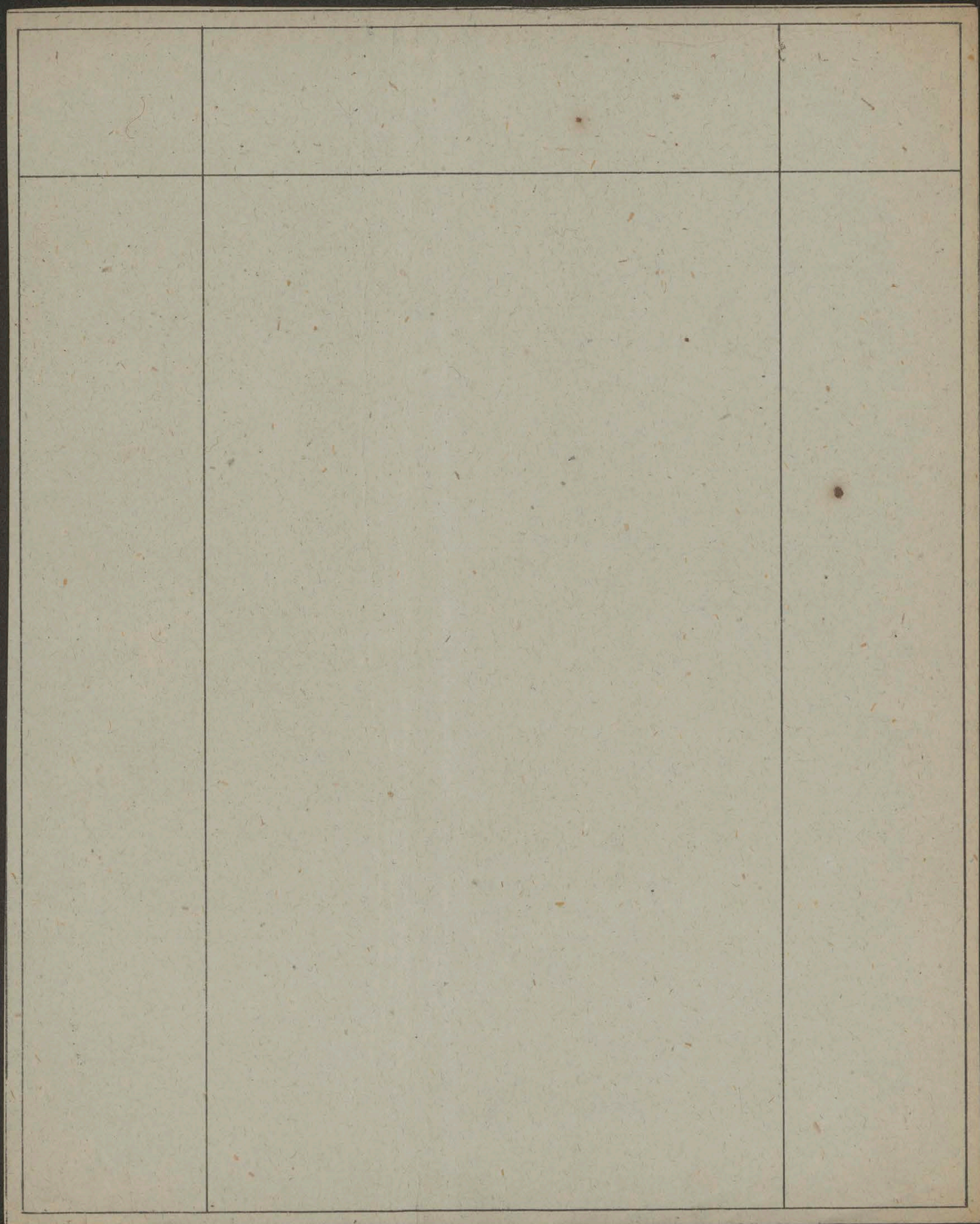
Handwritten text on aged paper, likely bleed-through from the reverse side. The text is arranged in approximately seven vertical columns, reading from right to left. The characters are faint and difficult to decipher, but appear to be in a traditional East Asian script, possibly Chinese or Japanese. The paper shows signs of age, including creases and discoloration.

78
Constitutiones et Statuta vel
Integumenta provincialia incliti
regni Poloniæ per serenissimum
Principem et dominum Dominicum
Kazimierzum primum Poloniæ regem
... edita et promulgata

K. 4 i R - 94.

Manuscriptum 1887 n 10
exemplarum n 20 217.

Ale Dus' jest ludzi nie jest taki uspyniałi. a proto panu swoi. to też
 i kniazata a dediti imajut i meti uspyniałi a proto panu swoi to
 sotomon Krol k. Marchultowi piszet u swoich kniazach. marchul
 tohadarza tak toze na ktoraja a spianata ne jest a jest prosta
 wermi wenczatorok wenei bude twari izdoba. (Widac z tej przedmowy
 do starego ~~sta~~ ruskiego projektu praw Kazimierza Wielkiego ze Mar-
 chołt w XV wieku w Polcie: na Kupi: kto wie czy nie w tlomazemiu
 juz bylo znanym. Mowi to przedmowa do owych praw ze tlomaz
 piszacy przedmowa na rozkaz Wianka Kierdejewicza jednego z radnych
 panow w Tadystawa Jagietty ~~sta~~ kapitelana chetmskiego te prawa
 projektował. Wianki ~~sta~~ tego tlomazenia znalazł S.
 Antoni Sobjnowski przy księdze ruskiej pisanej r. 7028
 to jest 1520. Ob. Wiadomości o prawach Kazimierza
 wielkiego przetozonych na język cerkowno-ruski za czasow Wta-
 dyotawa Jagietty w Dzienniku Witeńskim 1822. T II Nr
 7 str. 280.

Kazmierz król volentes villam nostram Tzerino melius locare eandem dis-
creto Lompano damus jure theutonico Nonifori quod Sredense dicitur
locandi mansos mansurandi in qua villam vendidimus ipso Lompano feul-
tetiam pro 5 mansis - cui feulteto ratione feultetia damus 2 mansos liberos ter-
tium denarium de iudicio tertium denarium ea pistorum futorum macellis
mediam tabernam borram cum mellificiis 3 denarium de eamentis carnum
liberam piscationem et obstaculum facere in lacu quod vulgariter gas
dicitur in Lubend. Excipimus tamen quod idem feultetus et posteri
ad expeditionem per 3 feotos groforum solvant cmetones vero per
unum feotum et unam penam carnum in festo natiuitatis Christi
singulis annis cmetones pro censu de quolibet manso annuatim per
7 feotos. Præterea ad tria magna iudicia que 3 in anno fieri
conueverant unum prandium feultetus et 2 cmetones dabunt vel
pro quolibet prandio nostro per 3 feotos. Item damus feulteto
perpetuo tres ortos liberos in causis autem criminalibus et aliis
quibuscunque magnis vel parvis secundum jus theutonicum iudicand.
Syradiæ in dnica ^{Partis} Salmarum 1349.

Boleslaus dux mavorie poloniarum pceda's Skulteyj in Rampkows villa in districtu
Czerrensi jacentem puz Libka de Modzela Adwokata honesto Stanislao de
Ostrowo pro 40 sexagenis grogr. pragens. Skultetia pcedata hie 2 4 mansos mensure
culmensis tertium denarium de tabernis ibidem situatis ^{et} tertium denarium cuiuslibet
rei iudicata Actum in Lethonia feria 3a ante festum Margarethe 1417.
(piscac oriet polski 2 napjem do kota)

Alexander alias Witawidus magnus dux lithuania fidei Petro de Gumolko
nadaje advocatiam in Tykocino opido nostro to jest 5 mansos liberos ter-
tium denarum de qualibet re judicata tertiam macellam unum molendi-
num constituendum unam tabernam unum balneum et libram ponderationis
alias waga z ktorej to adwokacyj on i jego potomki ad omnes expeditiones
generalesium uno balistario servire tenentur iuribus nostris ducibus
per omnia nobis et successoribus ~~nostri~~ ~~si~~ ~~semper~~ ~~reservatis~~. In Troky.
1426. (niecisc zbrojny z zpuszczenia pnybica maceem w roku: Tarcia
w drugiej na ktorej znak napis gotycki. S. Alexandri ali. Wystowdy
de gra. magni ducis litua dni + wielkzi potalera nasmu.)

^{ibus} ^{ibus}
exactionibus nostris ^{terrestribus} duorum grogorum alias spobormij et civitatibus pro
dicta annualibus dictis ~~Shofhi~~ w zastawie dobi Smowtontawskich Kapitelanowi
Sieradykemu Hincry z Rogowa pnyz Krolowz 2ofis 1456.

Kazimirus dux mazovia Michaeli et Stanislao advocatis de Kandzorrovo
uwalnia ich od danis exactionibus angariis hoc tamen reservato aby jesti pnyz
list z pieciscia Lisiscia powotani beda do wyprocy in uno equo ⁱⁿ ^{valore} 4
kopo in lorica bona sub galea circa curruj nostros in nostris experis
similiter ad venaciones nostras ad retia toties quoties opus fuerit equitabunt
In Wankhosche 1471.

1355 d. 11 Octob. Vladyslaus dux Licia:
81
vici fultetiam in villa Ostrowa
liberat a solutionibus: pekarnie
glowne, crowne, godne, podwo:
roue, dymowe, poradnie, poromb,
poglowny, walne, stroza, na =
zas, przewod, winoz, a vacca,
porco, perna et ove

cod. dipl. Rygorzew. I
p. 212.

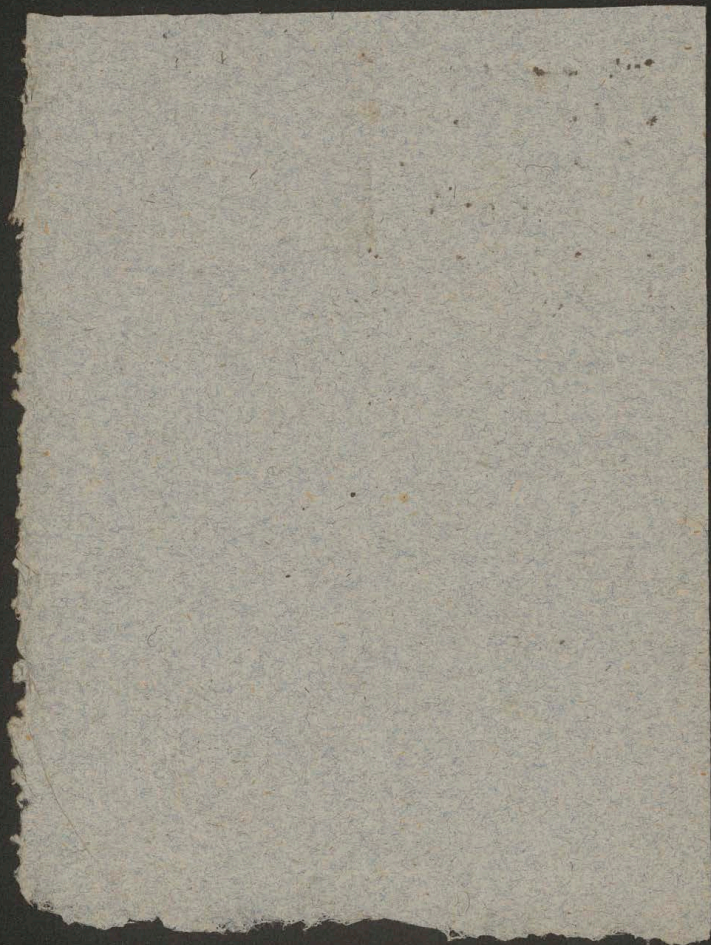
1361,, excepta universa collecta
ferral que posedne nuncu:
patas ... admittimus post suum
hominem si occisus fuerit poenam
reipere capitalem que in polonico
dicitur possederse". (Capitulum
magr.) Rygorzew. I p. 216.

1363 ~~basimirus~~ magnus Oswaldus cas-
tellanus de Slonko scult eto de
Flouise .. damus facultatem vulture,
nidos, accipitres pro leporibus avibus
universis quos invenire poterit in
dita hereditate capiendi.

Ryffus I p. 224.

82

Zabytki ustawy z wieku XV r. 1386-1435

(W archiwum głównem Królestwa polsk. znajduje
się czeski akt Krak. a między niemi Książka
sgdowa Krak. z r. 1372. (u mniejszo mylnie 1325)

R. 1396 Kmiecie tracą prawo stawiania w sądach
Baronów polsk. tamże - Akt o pokorze z r. 1434

Bibl. warsz 1861. t. 2. p. 707-712 Lizeniec.

83

p. 306

1706

Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Contributiones in Malgocia 1416...

sep, obrzas, narzs, porcus, vacca,
 aries, pozewone, neftane, pobor,
 psawke, rokolne, bobkowe, pnewod,
 stroza

mera (^{lat} maccafiara oddawana w mlynie)
 1236.

Prawo ruskie

Odbywano roki od trzech króli: i trwały i tygodnie - wataman był wojt

Rozróbiano 1) niewolników i niewolnice (*illibet, ancilla illibera*)

jeszcze r. 1435 w wojew. ruskim rozrzucono nos na znak niewoli (natum cidere p. 238 - może że Karz 2) gdzie za dług zaprowadzał corks, zastawiono ich i dom - kupowano ich u Tatarów. - W Łoche od czasu Kamienia W. nie uynawiano niewoli tylko służebniczo bo papieża mocno nastawiali o zniewolenie niewoli za Działów. *tributarius illiberorum*

2) niewolnik osiadły (*homo kalanny - Brdinczes*) nada: wami na uposażenie królów do Kofuotaw (1446) byli to niewolnicy którzy posiadali osiadłości (glebae adscriptus - benevole se dedit ad Brdian w kalanstwo - w od Tatar wyjęto)

3) ludzie sotni (sotny - tyle co kmieć - byli też kże: pop, dziedzic 1435) w dno im było grunta opuszczać *plaw* (podług prawa włościańskiego płacono czynsz, jatowicz lub krynowy - podług saskiego zgrynowy czynsz) Sotny posiadał jako *fundus instructus*: sprzężaj, 2 pary bydła, wóz, brona i ptug, które nie miał sprzedac

4) ludzie wolni (pochodzący - podszodkones - pochodzą)

5) Oojar (tyle co w L. ruskich *Le man* - w Łoche soty) jed nak bez władzy sądenia

Pańszynna podług ruskiego prawa była nieograniczona - Prawo polskie zaprowadzono na Rusi 1435 lecz *Confuetudo terrestris* zostata.

Osiadły mógł *resignare servitium* (służebnym być) t. j. odejść z roli tylko odhodząc winien oddac i Kops groszy dzies (win) uprenicy, dwie kłody (truncos) owsi, ctery sery (tortas nitiles - może korowaje 2) ctery kopy kusi, wóz, drew i wóz siano.

Ofiadłofi kmięce zwano: objazd, wlad(?) zreb, Tan,
włoka, dziat (mansus, lanceus) w Polsce - czertoz (area
od czest znak) na Rusi (cały na rubinobannu Gumiw) -
ojcowizna (patrimonium) na Polesiu - luda, posiadło,
płosa (lita, argula, mergula) w Mazowszu - gburstwo
w Prusach

W Poznaniu kmięce dzielono cała ofiadłosi na 4 części
(Każda po 25 morgow)

Tan miewał 16-60 zagonów - wychowało się na nim
20 korce - lub cały dziesiorano (jutagnia) - włoka
Zwykle ofiadzeni byli na pół tania - później na 1/4 tania
soltyz miał 2 Tany

Na północy posiadano 2 włoki

Grunta były pańskie - i wykupne czyli wyzwolone, zakupne
Agricoltura ratajstwo Książ Lew mówi 1288 danymy bojarom:
nowi ofadzić siolo z ludzmi robotnymi i tretinnymi ptugami
z winami, polownictwom, siemom - R. 1441 pferoty
dworskie postawione są u ludzi w siabrowstwie (sierebkiuzna
- danina)
casputa (ziarna lub zboża) oznaczata kops.

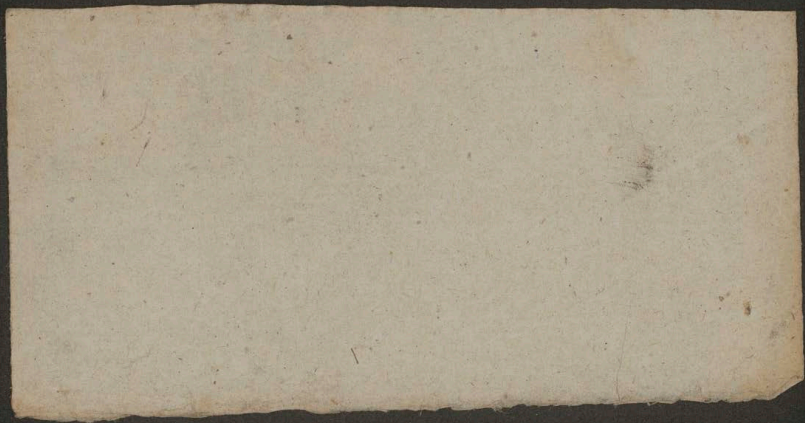
Ob: Rolniza ludności w Polsce od XV do XVI wroku
przez J. a. d. Bibliot Warsz. 1858 T. II ff. 79. - 1858
T. I ff. 237.

Ibidem prawn Litero skih w roku 1389 ⁸⁶

do roku 1529; Ludzici Rozprawy sejmowe
o tychre prawach w roku 1544 do roku 1563.

[Poznan, 1841. in-4°

[Wydat A. T. Hr. z księstwa Działyńskiego]

Stat Łaskiego

Selewa Stat. Mazow. i Wyluck

87

na tem sejmie odmiana prawodawstwa Krol. na prawodawstwo
sejmow

Statuta pojedynczych Krajow, sejm r. 1496 zamienit
w powszechny statut

Stan duchowny mial prawo kanoniczne, stan mieski prawo niemieckie
Stan rabskiy prawo krajowe patrymonialne wyuczajace

Statut Sejmiku Nieśwawskiego z r. 1654

Kf. I Metr. Kor. p. 114-116

Pod. Dziatynskiego

Ks. C. Metr. Kor. p. 518-521

Pod. Siemakowskiego

Pod. Bandtkiego

Ks. Arklow Szadkowskich wojewodzt. sieradzki

Ks. HH. Metr. Kor. p. 208-215

Statuta / Serenissimi domini Sigis /
mundi primi Polonie Re = / gis & Magni
kuis Lith = / uanie. ꝛc. in Conuenti = / bus
generalibus) edita & pro = / mulgata. /
Cum Gratia & / Privilegio. Fol.
druk got. na Końcu:

Impressum Cracouie apud Hierony:
mum Victorē / Anno Domini Millesimo
Quingentesimo / Vigesimo quarto. Mense
Aprili. / Kart 4 mē lujb : Kart 54.
(fol. 54) liubow.

na odwrocie tytuł z nowym Orłem polski
Zygmuntofski - papier Zygmunta I
w hubie z ~~Orłem~~ i uępką z monogramem.

HR. i S : popisem Krolowej Domy
19 tu Statuta

- 1) Sepmu Kraa. Koronacyjn. 1507. fol. i.
 - 2) " piotrkowsk. 1511 fol. 15.
 - 3) " piotrkow. 1519 fol. 21.
 - 4) " bydogofniego 1520 fol. 25
 - 5) " piotrkowsk. 1523 fol. 28.
- 6) Sequitur Formula Processus iudiciarii fol. 32
(z formularzami aktow)

1840 / 1841

and the other

part of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

Privilegium Sigismundi I Regis Poloniae quo omnia
jura regni confirmat, datum Cracoviae in Conventione generali
coronationis, Feria tertia proxima post dominicam Remi-
niscere A. D. 1507. (Cracoviae

fol. str. nieliszb. 7. (czyli kart 4, z których ostatnia odwrotna
proźna)

/: Jest to właściwie dodatek do Statutu Łaskiego wydanego r. 1506,
który Łaski r. 1507 ogłosił. Należy do rzadkości i znajduje
się tylko w bibliotece Swiderskich. — Przedrukowany w omie-
nionym porządku i opuszczeniem zakończenia w Volum. leg.
Tom I, str. 357. /

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible.

~~Magisterium~~

Farraginis actionum ^m juris civilis,
 et provincialis saxonii, Municipalis=
 que Maydeburgensis, libri septem
 per Joannem Cervum Tucholiensem
 collecti. Cracoviae ex officina Ungle-
 riana 1540.

uwaga na teni	czwarta wydanie jure niniejsze
in hys obiecta	małopre - Chci' 7. wyd - mi jstten:
napisana a wy-	prerone z r. 1531
dania in tytuła	2 ^e bez roku i autora
niniejszym wybi-	3
eraniem dat	4 z r. 1540
proshuje in	5 " 1542
	6 " 1558 po imiorci
	7 " 1607 w Zambrsku
	p. Jansiana

Mainy II 16/11

banal fil 1523

1530 nagpitas, lebanung in Bayrakon

prepositny i. Misleni anonic ploč

Dagpp. 343

Przeгляд dzieła. Do Sygmunta III go Kró. pol. 21

I. Prawo Koronne Królewskie, którego principatem ius
Król.

II. Prawo Duchowne, którego powodem Arcybiskup.

D. 1546 29ⁿ
Publ. de N. F. 7429

773
fol.

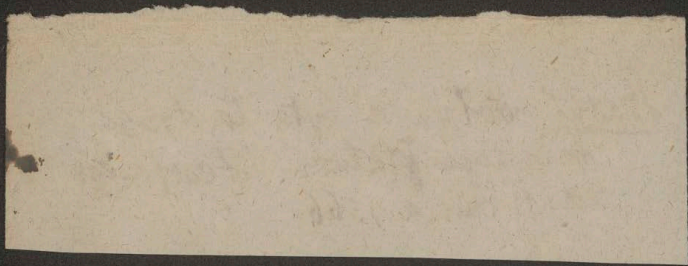
Statuta ducatus Mazoviae (collecta opera Petri
Gosin'ni) Cracoviae per Hier. Vietorem
1541 fol.

92

mit de
ième é

Statut wotynski była to druga
redakcja Statutu litewskiego
zd. 11 marca 1566

93

94.

Digestum Juris Saxonici provinciali
partibus sex comprehensum et novis
expositionibus atque cum jure com-
muni conciliationibus claris, ad omnium,
praesertim qui Forum agunt, usum
illustratum Opera:

K. & Jt 557 i.

Deo. Alexandro Freben'ps
epi premiss.

1023.1030
1638

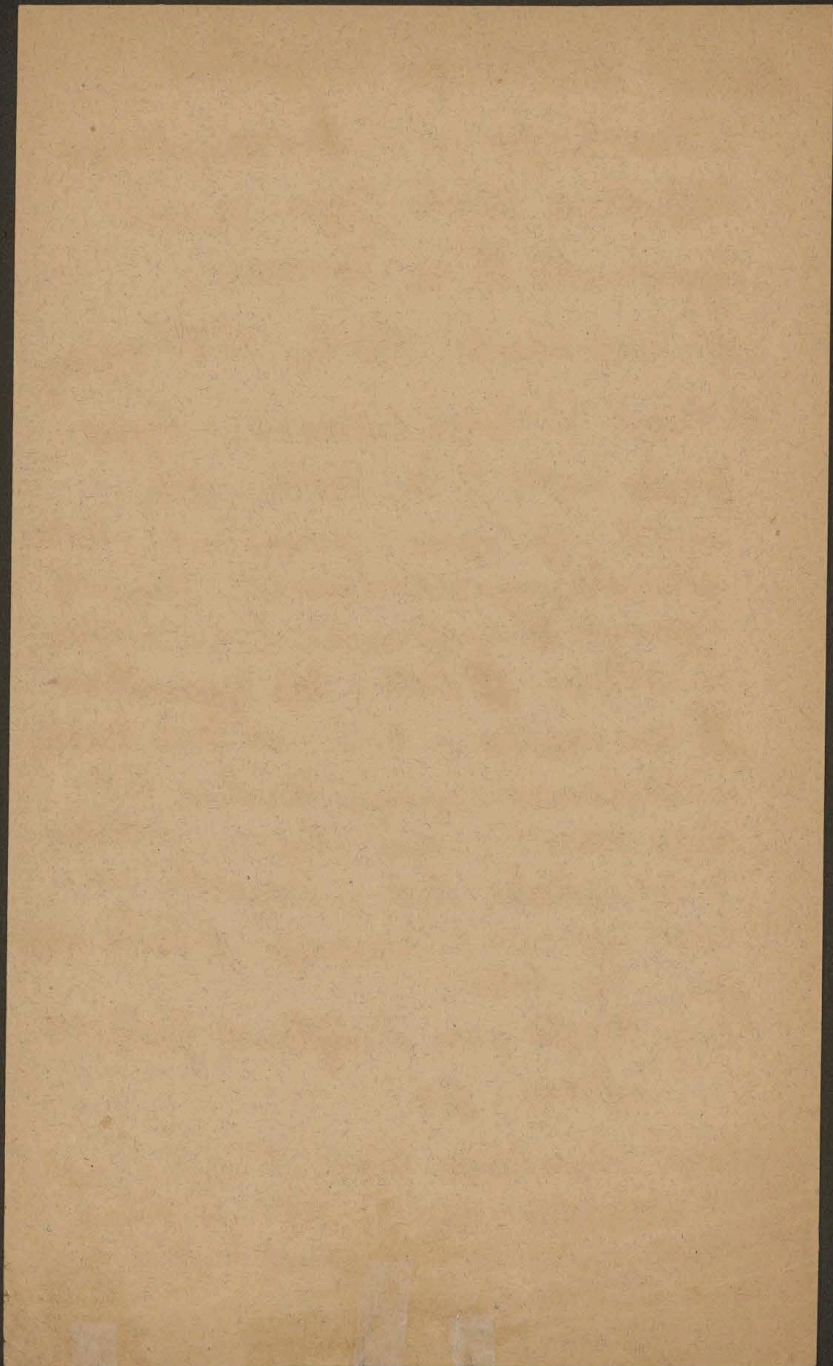
Statut Wielkiego Księstwa 95
Litewskiego od Najasmyślniejszego
Hofnodara Króla Jego Mości
Zygmunta III na Koronacyjey
w Krakowie Roku 1588 wydany
w Wilnie, u Leona Memonicza Typo-
grapha Króla J. M. Roku, 1614.

Kart 8 (tytuł czarno i czerwono druk, z herbem
Litwy otoczonym herbami ziem lit. — Przywilej
Zygmunta III Konfirmujący Statut Krakow
d. 28 Sycpna. 1588 — ded. Zygmuntowi
III Lew Sapieha — herbem na herb Sapiehy
— ded Leonowi Sapiezie kam. w. lit.
Leon Memonicz rajca i typogr. w Wilnie
d. 30 Septembra. 1614. — Przywilej na
druk Zygmunta III Cracovis 11 Febr. 1588)

str. 1 — 391 (Statut)

K. 13 (Regestr przy Stanisławie Gajdysz
zebrany 1614)

Trybunał obywatelom Wielk. K. Litew. na
Sejmie warszawskim dany R. 1581. w Wilnie
w drukarni Leona Memonicza Roku 1616. fol.
K. i str. 23. Sign R — D.

96
Responsio modesta ad Cuiusdam
Quinquaginta singularia juris
(1677) 40 ff. 46

Capitulum propositus cum sua Resolutione
K. 12

Tytuł dzieła.

Nazwisko rękyciela:

Nazwisko pożyczającego:

Data

Prawo polityczne narzecz pol. czyli 97
układ Rzeczypospolitej Dublin 1792

Prawo polityczne nar. Pol. czyli układ
Rzeczyposp. X. I. Warszawa 1790.

Wm

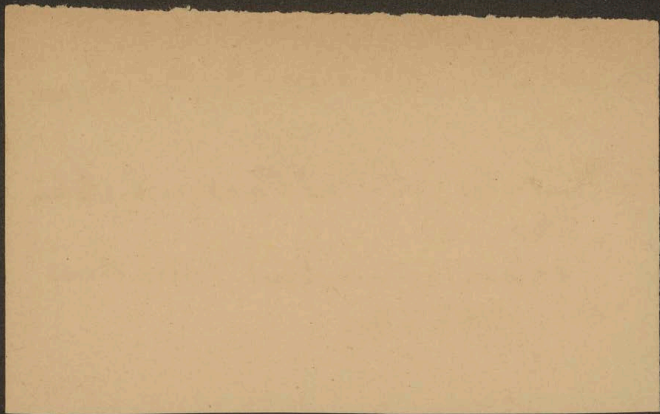
Winnick

98

Dziatynicki Ubiat Praw litewskich, Łoznan
1841.

(Swidunski) Polskie Homazemie Statutu
litew.

(Ostobranskie Karmelitow) Polskie Homazemie
Statutu litew.

1. *Pragocrestywejserija Samoderzawnjejszija We-
 Tykija Gosudaryni Imperatrycy Zekateryny
 Wtorija Uwrzedenija dla uprawtenija guber-
 nij Wserossijskija Imperii w Koich Stolicy. —
 W Berdyzowie 1795 goda = Najprawostawniejszey
 najsamowładniejszey Wielkiej Doronarchini Impera-
 torowy Katarzyny drugiey Ustawy dla urzadzenia
 gubernij Cato-Rossyjskiej Imperyi w Których
 Stolicie. W Berdyzowie 1795 roku. 4to str. nielizb.
 19, lizb. stron 552 (po rosyjsku literami grażdanskimi
 i obok tłumaczenie polskie Ustaw utworzonych r. 1779, a pub-
 likowanych 4 stycznia 1780.)*

2. — — 2ª Edyc. (Takiz tytul po rosyjsku i po polsku)
 W Grodnie 1796 r. 4^e str. nielizb. 19, lizb. str. 497.

~~3. Najprawostawniejszey najsamowładniejszey Wielkiej
 Pani Katarzyny II Imperatorowej Catey Rossyjskiej &c. &c. &c.
 Ustawy na Gubernie Państwa Cato-Rossyjskiego
 narodowego na język polski przetłumaczone przez J. A.
 Stanisława Siefrancewicza Bohusza Prybiskupa Mo-
 hilewskiego Kosc. Prymo: Kawalera Orderu Białego Orła
 i S. Stanisława Prata Diekana Katedry Wileńskiej.
 Edycja Druga. W Mohilewie Roku 1793. 4to Kart 2, str.
 283. i. k. i. ded. Imperatorskiej Drosi. Stanisław biskup, w
 Mohilewie 14 Jan. 1797. (bez textu rosyjskiego tłumaczenie odmienne)~~

Bohusz

Gorodowoje polożenie. — Sniegskie postanowienie
№ (b. m. dr. i r.) 4to str. wielk. q. str. liczb. XXXIII i
202. (Ustawy dla miast Katarzyny II Cesarzowej
publikowane 21 Kwietn. 1785) po rosyjsku grażdansk.
liter. i obok po polsku (druk w Berdyczowie jak
widac' r. 1795.)

2^a edyc. (po polsku i po rosyjsku grażdan. literami)
— Przedrukowano w Wilnie w drukarni Akademickiej
Septembra 5 dnia Roku 1796. 4to str. wielk. q. i liczb. 212.

Prawo prywatne polskie
 napisane i wykładane
 przed r. 1830 w b. warszewskim
 aleksandrowskim uniwersytecie
 przez Jena Wincentego
 Brandtke Stężyńskiego

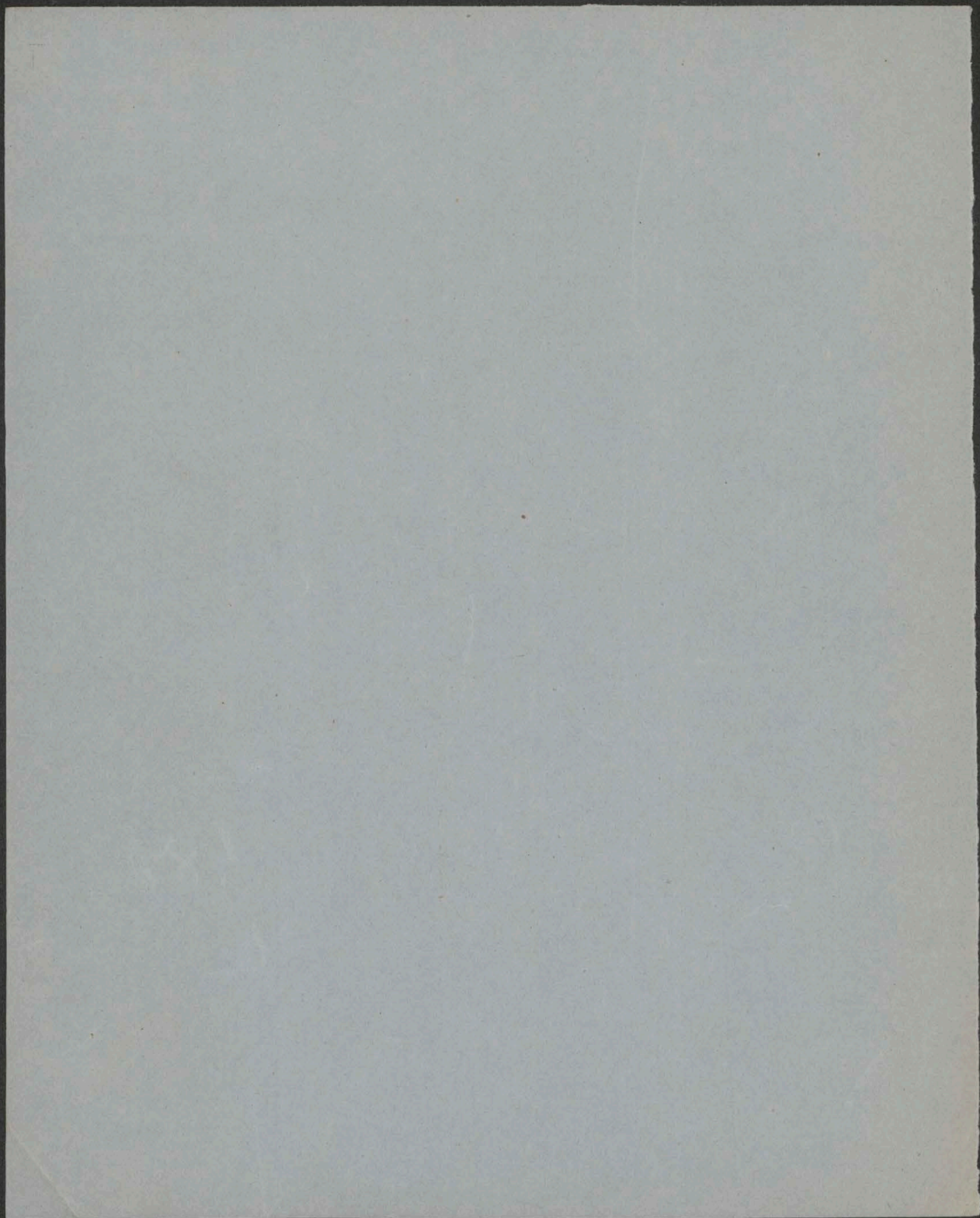
Warszawa w drukarni

Banku Polskiego

1857. Gr. K. 2 X. 480

XIV. i

2 Ruble

Prawo (Zbiory prawa polsk.)

101
fol.

Prawa

Prawa, konstytucje i przywileje Kró-
lestwa Polskiego i W. X. Litews-
Kiego i wszystkich prowincyj nale-
żących na walnych sejmiech koron-
nych od r. 1347 aż do 1780 uchwalone
(tak zwane Volumina Legum)

Tom I (Leges, statuta, constitutiones Regni
Polonice) od r. 1347 - 1547

" II od 1550 - 1609

" III od 1611 - 1640

" IV od 1641 - 1668

Warszawa
typ. Colleg.
Schol. Diar.

1732

1733

(wydruk. 1782)

1735

1737

Tom V od 1669 - 1697	1738
" VI " 1697 - 1736	1739
	(Drugie wydanie z te: 902 roku rozni się str. 501-549)
" VII " 1764 - 1768	1782
" VIII " 1775 - 1780	1782
(Ciąg dalszy:)	
Konstytucyjny sejm 1782	1782
" sejm 1784	1784
" sejm 1786	1786
Zbiór Konstytucyj sejm 1788 - 1790	1791
Konstytucyjny sejm grodzieński 1793	1793 (bardzo rzad: kie)

Domina Palatii Regina Libertas seu Familiare
 Amicorum Colloquium de statu, libertatibus
 et Juribus Regni ac Reipublicae Poloniarum,
 ubi malevolae extraneorum obtrectatorum objec-
 tiones solide et erudite refutantur. Primis typis
 Polonice olim mandatum nunc vero Latine red-
 ditum ab Aenea Philone de Cantia Marscatino,
 Liliato Cive Lemno. Liberopoli, apud Candidum
 Veriscribium 1736. 4to kart, 3 i str. 3-144: k. i
 Errata. - ded. Adamo Thaddaeo Comiti Chodkiewicz
 palatino brestianensi. Cesaobii Suprasliensis
 Ord. D. B. M. Religiographi.

!- Według Zaluskiego autor anonim tego dzieła jest Wła-
 dyśław Rej z Nagłowic wojewoda lubelski. - Drugi:
 nat polski ^{benickienne} pod tytułem: Domina palatii regina liber-
 tas - jest drukowany str. 1-131 w dziele: Rozm-
 mowy publiczne sejmikowe i sejmowe miane przez
 JM P. P. Jana z Debion Debinskiego komornika
 granicznego województwa krak. a powiatu Tuskiego
 R. P. 1727 w drukarni Jasnej Gory Częstochowskiej.
 4to k. 2, str. 197 ded. Antoniemu Droszyńskiemu cho-
 rążemu piotrkowsk. (od str 131-197 idą mowy)
 To także podobno przedrukowane w Danejłowicza
 Svada latina - !- Podobne dzieło: Candidi Veronensis
 Eulypis Poloniae orbi Polonio demonstrata.
 Varsaviae 1709. 4to którego autorem anonimem
 jest Antoni Stanisław Szuka referendarz koron.

Recepta na to abyśmy się długo w oyczyźnie osiedzieli.
(Gaetani, Karakowski, Zamojski) b. m. Dr. i r. - około
1597. 40° (całk. 2 r. 1679)

(toż) Heilsames Mittel, wodurch wir lang in unserm
Vaterland können erhalten werden. Aus dem Polni-
schen ins Deutsche übersetzt. (b. m. i r.) 4to

Theoria Calendariorum quam contra in Herbjopolensi
Academia defendet nob. et erud. uirivis Adamus Swinarski
Canonicus. Witeburgi apud Georgium Fleiselman 1599. 4°

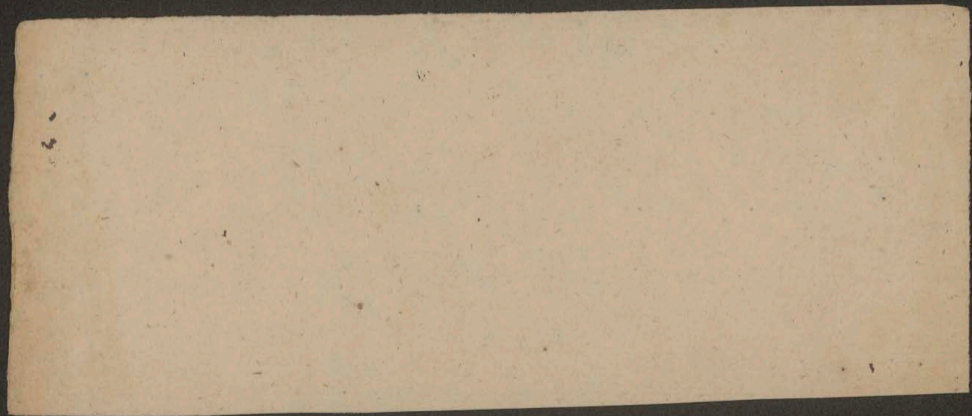
Syrenii Simonis Phil. et. Med. Doct. Quaestio pro incorporatione
sui inter Professores Medicinae facultatis in Univer-
sitate Cracoviensi ad disputandum proposita die 5 Julii
hora 9. Cracoviae 1590. 4°

Algorithm to jest nauka liczby popolsku na liniach. Te-
raz nowo z pilnowicą przestary, na wielu miejscach
poprawiony i sradniej ku nauczaniu niż pierwej podany przez
Bernarda Woiewodkę. Drukowano w Krakowie u Dziel-
ców Marka Szarffenberga 1553. 8°

— — — da mihi, quod tu
Des licet assidue, nil tamen inde perit.
Da mihi quod cupies frustra dare forsitan olim,
Dum tenet obsoletas invida barba genas.

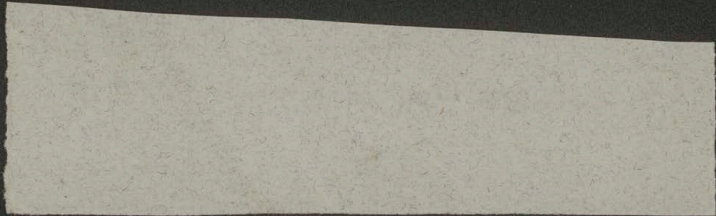
Ovidii (Priapeia Carmen 2)
Ob. Homazzenie Jana Kochanowskiego: Dó Hłanny. Daj oregos...
Chodźko Joseph (generał szef oddziału topograficzn. Sztabu generał. w
Tyslis + 1882): Coup d'oeil sur les travaux trigonométriques
du Caucase depuis 1847 jusqu'à l'automne de 1863. - Coup d'
oeil général sur l'orographie du Caucase. - Carte de la trian-
gulation du Caucase, avec indication de l'orographie des mon-
tagnes. (Tyslis 1863) fol. litograf. cate. (Karte reprodukowat
Petzholdt Alexander: Der Kaukasus. Leipzig 1866. 8° 2° Band.)

Kottotay: Observations sur un ouvrage
intitulé: Essai sur le droit de succession
au trône de Pologne. Varsovie 1791. 8vo

Łaskiego o prawach litewskich kosztowało 50 złp.
(Król pruski wydał po niemiecku tłumaczenie.)

104

edalb.

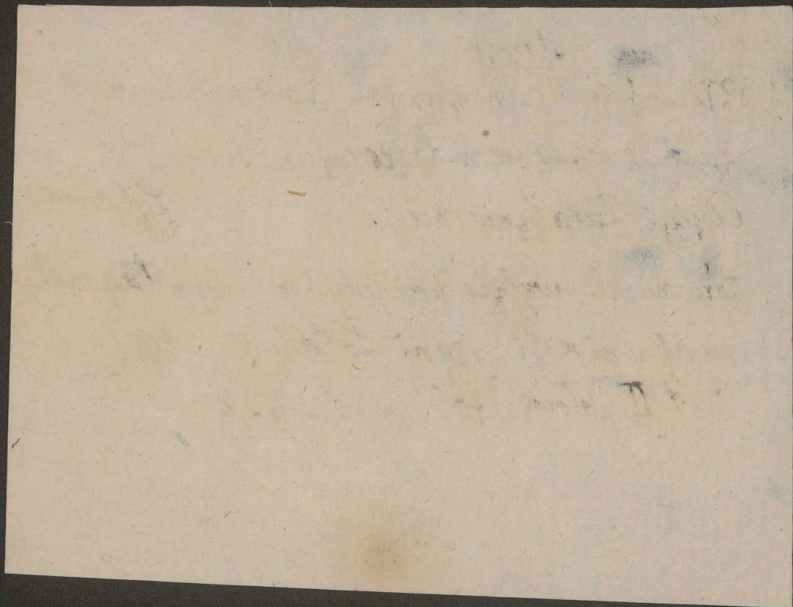
Stanisl.

Calimur.

105

(Miciński, Mameczyński, Jarmundowicz
rajęli się wydaniem Przewidy pomrozonej
edycji Zaleszowskiego Jus regni Poloniae

które niecałe wyszło pod tytułem: *Syntagma*
juris universi regni Poloniae (Liber
I et II potius) fol. p. 1 - 752.

106

Celihowski Zygmunt: O autorze i wyda-
niach dzieła: "Ustawy prawa polskiego."
(Rozprawy i Sprawozdania z posiedzeń Wy-
działu filologicznego Akademii Umiejętności.
Tom V. Kraków 1877. str. 1-16)

Ustawy prawa polskiego dla pamięci
krótko wypisane 1561. fol. (podt. Best:
Kowalskiego autor Herbat Jan)

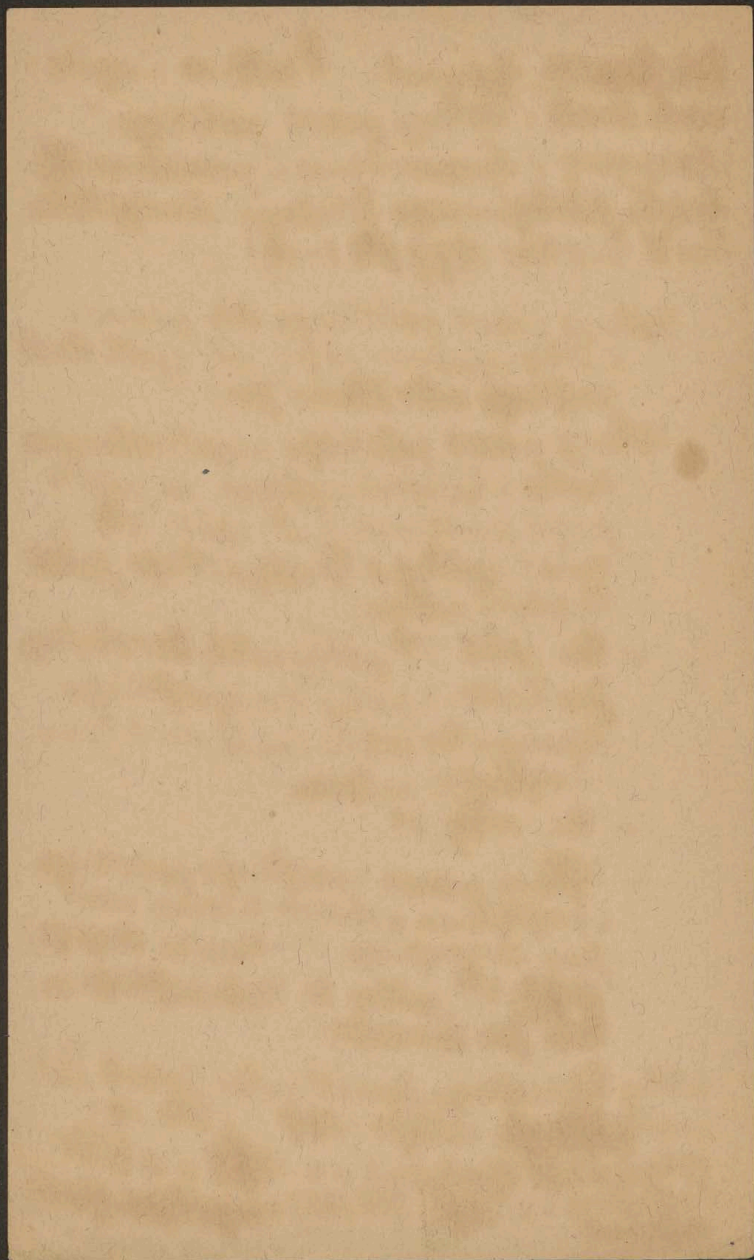
Ustawy prawa polskiego na potrzebniejsze
krótko z łacińskich wybitane, na polski
język przetłumaczone. 2. P. 1563. 4to (i
kopije) (podług J. Działynskiego autor
Przytułski autorem)

- toż 1565. 4to (podług notaty Ossolińskich
Jan Piwko - a podług Maciejowskiego
Lipniczaninowa polski Tom III str. 6 Jan
Longowski autorem.

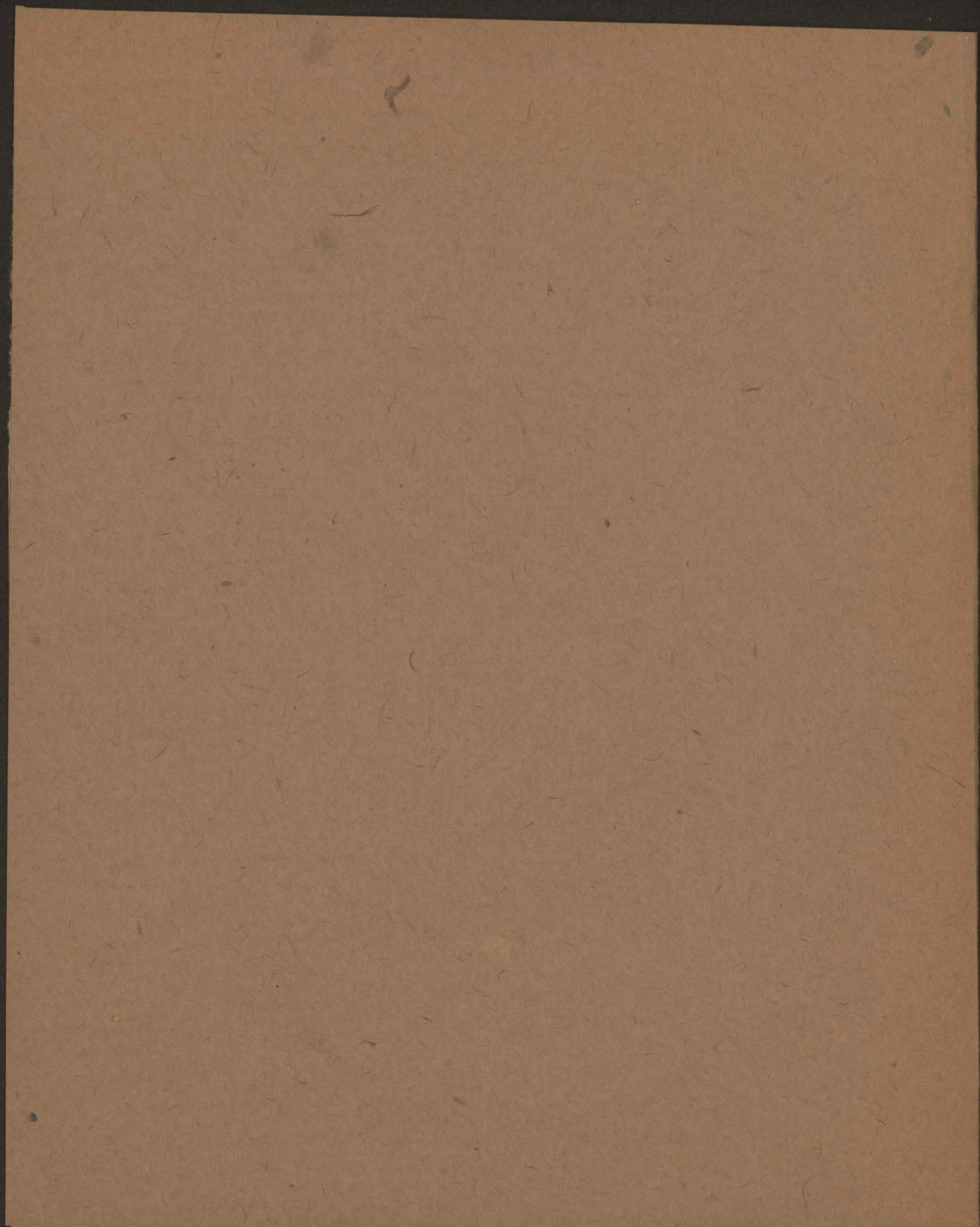
- toż 1569. 4°

- Ustawy grania ziemskiego polskiego
z przydatkiem o obronie Koronnej pana
Jana Jarosławskiego. Kraków (dr. Łazarski)
1579. 4to (podług M. Malinowskiego au-
torem Jan Jarosławski)

podług Celihowskiego (dowiod) autor Jakób Łal-
owski podstarości w latach 1558 (str. 10)
18 Kopia w bibl. Ossolińskich z r. 1558 a w bibl
Czartoryskich z r. 1555 (nr 1427 z przywilejami opwie-
ceniemi)

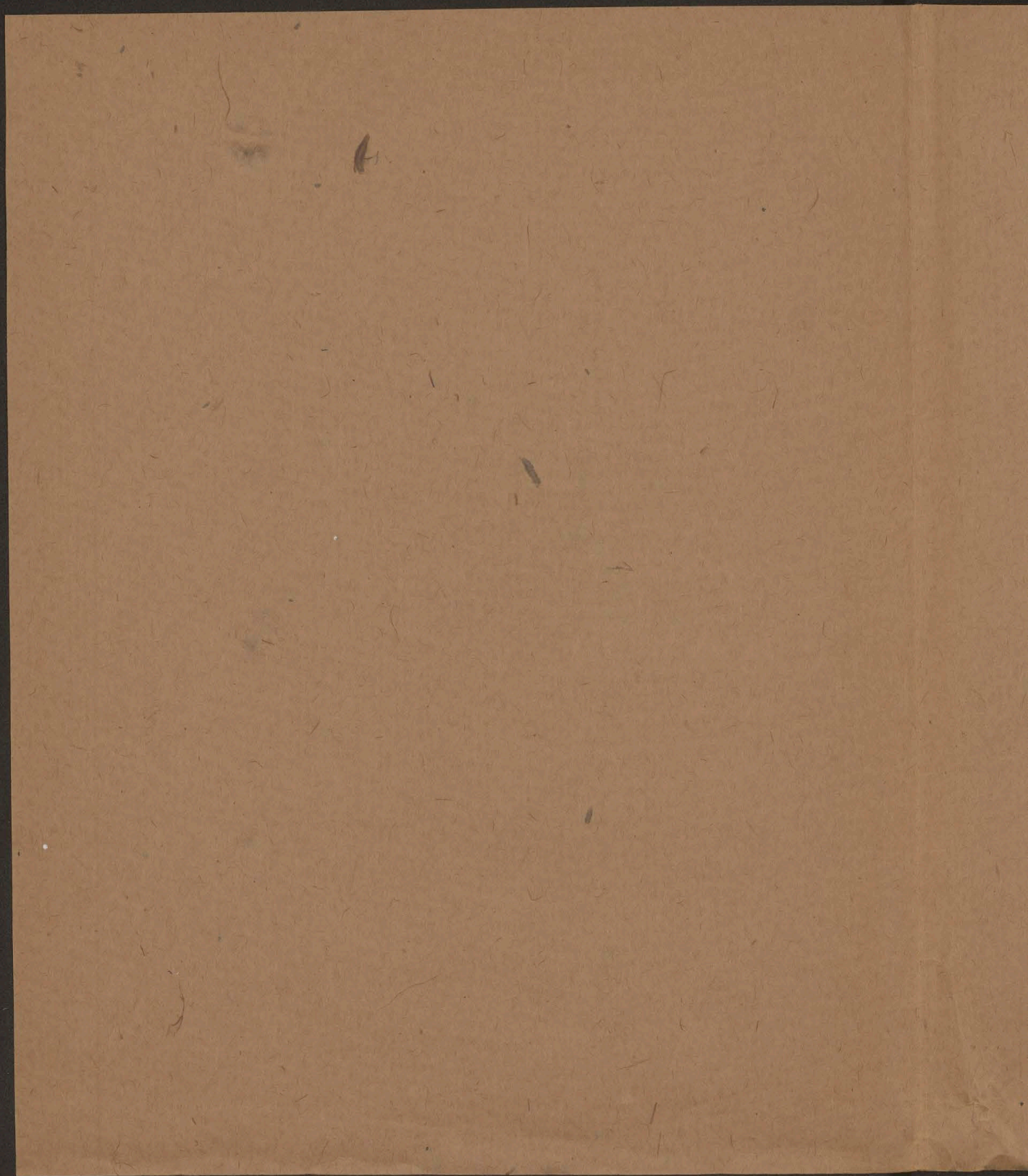

5401

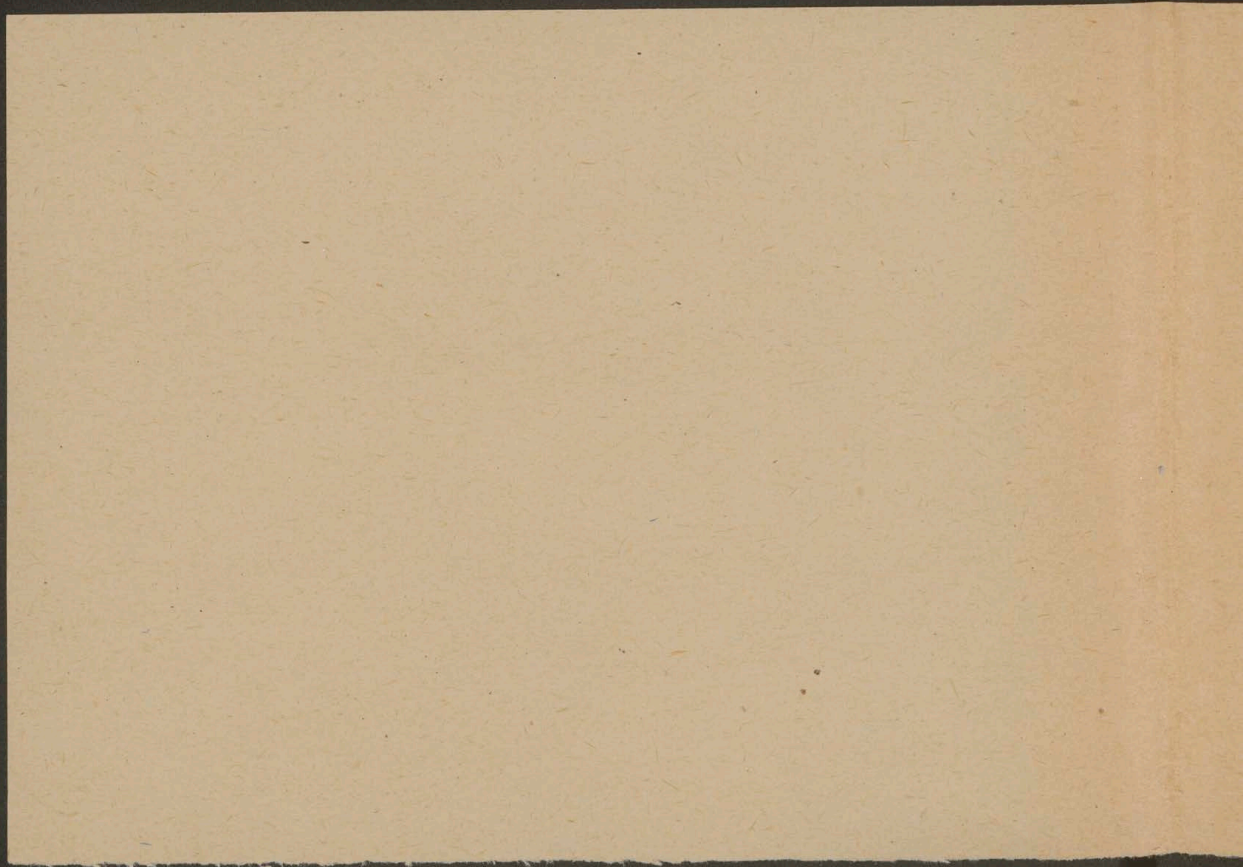
2.

Sejmy i Konstytucje sejmowe
Cm i miasta
Sg domowictwa
notatki bibliograficzne

K. 107-171

Sejmy i konstytucje
sejmowe

Decreta / et in Conventu generali Cracovien. Bn=
 niū Regni ordinū consensu edita. Anno / Domi=
 ni Millesimo quingentesimo vigesimo / septimo /

(druk bez mijsca) fol. Kart 6. (Sign. A.)

/: Wydane te uchwały sejmowe in Convent. gen. Cracoviae
 fer. 3^a prox. post dom. Remissere 1527. /

Constitutiones Conventus Craco=
 vicien: de Anno domini: /
 millesimo quingente=
 simo Trigesimo / secundo / (druk
 bez mijsca) fol. Kart 8 (Sign. A-B.)

/: Wydane uchwały sejmowe in Convent. gen. Cracov. die S. Fa=
 biani et Sebastiani m. 1532. /

Decreta / z Constitutiones publicae / in Conventu generali
 Prio=
 tricovien: pro festo sancto=
 rum Trium Regum.
 An: / ni domini Millesimi quin=
 gentesimi Trigesi=
 mi octavi / Consiliariorum Regni / z Nūctiorum
 terra=
 rum mutas con=
 sensu faete. / (druk bez
 mijsca) fol. Kart 14. (Sign. A 6 B 6 C_m)

/: Wydane uchwały sejmowe in Conv. gen. Piotrov. fer. 5^a
 ante domin. Invocevit 1538. /

Statuta seu Constitutiones in comitiis Crac. laudatae
 A. D. 1539. Msypt. fol. Kart. niep. 6. Msypt N. J. w. 196.
 /: Uchwały Cracov. in Conv. gen. Sablito in Crastino J. Valen=
 tini 1539. /

Constitutiones in Conventu generali Crac. A. 1540 editae
 Msypt. fol. Kart 11

/: Uchwały Cracov. in Conv. gen. fer. 4^a post dom. Judica 1540. /

In Comitibus generalibus Cracovien. Constitutiones factae A. D. 1543.
 Msypt. fol. Kart 19. (za polskiu)
 /: Uchwalone Cracov. in Comitijs gen. d. 12 Aprilij 1543. /

(Ref. Vladislaus): Domina Palatii Regina Libertas
 seu familiare amicorum Colloquium de statu, liberta-
 tibus et juribus Regni ac Republicae Poloniarum
 ubi malevole extraneorum obtrectatorum objectiones
 solide et erudite refutantur, primis typis polonice
 olim mandatum nunc vero latine redditum ab Aenea
 Philone de Cantia Mascarino dilicato live Cennio.
 dileropoli apud Candidum Veriscribium. 1736. 4to str. 144. i. 5.

- - toz przedrukowane w Daniejhoriz: Swada po-
 lon. et latin. T. II Pars III str. 122 - 197.

Janicki (Polonia literata p. 73), Mielor (Acta liter. 1755), Kra:
 sicksi (Erypsis do Diecieckiego) przypisują autorstwo
 Janowi Fryderykowi Sapież Kamlerz. w. lit. mylnie, który
 to dzieło tylko z polskiego przetłumaczył. - Po polsku ony:
 pisał: "Rozmowa urzona pewnego Statysty o wolności
 Rzeczypospolitej Polskiej" - wydał bezimiennie w swoim
 druku: Debiński Jan: Rozmowa publiczne. Często:
 chwala 1727. 4to - lew Zaluski J. A. (Biblioteka historyków
 w Krakowie 1832 str. 107) przypisuje autorstwo wstawo:
 wic Rejowi z Nagłowic Wojewodzie lubelsk. - W Bibliote:
 ce Ossolińskich jest rękopis tej Rozmowy z r. 1671.)

Eclipsis Poloniae orbi publicè demonstrata. Authore
 Candido Veronensi. Anno 1709. 30 mensis Februar.

(Warsaviae typ. Schol. P. m. 3) (s. l. et. a.) 4to k. 2 i str. 170.

(podług Diecieckiego autor: Jerzka Stanisław pod Kamlerz
 lit. - niektórzy mylnie przypisują to J. Skrzetuskiemu
 czyli Anton Szaraminowskiemu. (Ob. Floppius: Schediasma
 pag. 105 - Orsani pag. 14 - Zaluski Programma 1743 pag. 55 -
 Brown Biblioth. Low. Jez. pod Skrzetuski.)

re
 nie.
 am
 e
 dwik
 yni:
 tytu:
 m.
 trnar:
 arzi
 Jani
 maci
 ion
 oetom
 arze,
 2to
 onstan:
 wa
 ma
 garin
 iot
 du
 6. 4to
 uku
 rai
 iedzaj
 yda:
 305
 ow.
 Klop.
 ta
 onie i
 caloru
 a pawaga...
 olq do:
 2- 89 in
 3, który
 wa F

De

Con

De

Con

Con

rod

109

Decreta in conventu generali Cracovien.
1527. fol. K. 6. jest w Vol. I. 471.

Constitutiones Conventus Cracovien
1532 fol. K. 8 (Vol. I. 499)

Decreta et Constitutiones publicae in
Conventu generali Liotzkowien.
pro festo Sanctorum Trinum Regum
1538 fol. K. 17. (na odwozie tył
herb Zygmuntowski)

2^a ed. fol. K. 14. (bez orta)
Vol. I. 516.

Constitutiones Conventus generalis Cra-
coviensis A. D. 1539. fol. K. 4.
jest w Vol. I

Constitutiones in Comitibus gener. Crac.
factae 1543. (pro polskim fol. kart 19
miane) Dat. Cracoviae d. 12 April 1543.

pod Decreta fol nema w Vol.

J.

20

J. O. Hsiarz Stanisław Lubomirski Pod.

Stoli gorany - miat zrobiona Donarza:

miasto Dubna -

miasteczka Stuzga

i msi 79 w województwie Wolyńskim

20. kwiecień Jan Lubomirski Prastoli wiel.

niego Imięstna Litenbkiego -

miasto Szezan.

miasteczko Demusna

i mioccy 89 w województwie Wolyńskim

i Blun Lwarkaryski w województwie

Wijunskim

Manifest w grodzie Bracmieniutkim

roku 1754 dnia 01 Lutego (pag. 80) -

Manifest w grodzie Lutkim roku

1754. dnia 22 Lutego (pag. 91)

Manifest w tymże grodzie dnia 25to

Lutego Ar (pag. 95) -

Manifest w Grodzie Bracmieniutkim

26 Lutego 1754 roku

Manifest w tymże Grodzie dnia

26. marca 1754 roku (pag. 100) -

Manifest w Grodzie Bracmieniutkim

dnia 27. marca 1754 roku (pag. 100)

Manifest w Grodzie Bracmieniutkim

dnia 28. czerwca 1754 (pag. 107)

Manifest w tymże Grodzie Brac-

mieniutkim dnia 30. marca 1754.

roku. -

Konstytucya Sejmów walnego ex-
traordinaryjnego królewskiego
w Warszawie 1677 r. 20. Jana III

„Reces Ord. Ostrogickiej.

„Paniswazi ordynaryja ~~ostrogicka~~ dla
„nagłych spraw królewskiej, do ktor-
„mianey, smoy i usposobienia na kró-
„wainiey w tym Sejmie swiazani nie mogła
„tedy ona na szensensum ranej Rms.
„dyspospolitej do przyszlego Sejmu w
„recesu puzeszany (uzpuszczony o-
„bięjemy.”

Konstytucya Sejmu walnego
koronnego w Warszawie 1609.

„Ordynacya Jacek Wielmoż-
nego Janusza K. Ostrogickiego
kasztelana brackowskiego —

„Dla starszytnych i kamych kas.
„tug Jm. Janusza K. Ostrogickiego i
„kasztelana brackowskiego na radę
„prawy Rad i uwolnieniem prostori
„kierowic, tak szorownych, jako i w
„Lid i niem do tego naleznych, pro-
„wadzamy uchwata Sejmu niniejsz-
„szego, tego perpetua nunquam
„in posterum abroganda jako jui
„do kity Sejmu przez naszytżie
„ekany pozwolano jest), i i mu wol-
„no wzywie bzdrie ordynaryja, in
„Interim

Futurum in Libris scriptis, in rubricis
 " nigris et rubricis, gelis et coloribus, latis
 " nigris, et non perat nisi nisi mase,
 " et si jargo nialby non entredowai,
 " tary et protomotura jago masculini
 " Scano, jano eo Difficiente quoque;
 " gradu amissionum et dalaris, vob:
 " glora lo ordynarya wicaryonis, au:
 " sy ma bowai non obstante ulla
 " prohibitione et fatalibus, etsi ad.
 " missio procecionis non subsequa
 " retur. Tym sprobent, aby wedka
 " tej ordynaryej, te dobra, vel in toto,
 " vel in parte, prout ordinaverit, ni
 " mogty byi per heredes (etiam de
 " lumbis ejus) et successoris alieno:
 " wawoj- Ita tamen, ut in aliis ora.
 " nibus conditionibus, ordinata ta
 " jivibus et orceibus, terras linitus
 " subinuat. A ta ordynarya, aby do
 " wscub wiadomesiu praysenta, ma do
 " akt trybunaleskich w dublinie, vel
 " ad alia quavis vim perpetuitatis
 " habentia, ponadana byi cum facult.
 " tate immutandi; emendandi; ipse
 " duntaxat Durante vita ipsius reser:
 " vata.

go ca:
 nego
 a dla
 i, deter.
 na ke:
 miglo
 Rre:
 nu w
 sou o:
 rego
 bog.
 woi:
 ego
 Ros:
 go
 rado
 pistori
 o d'nd
 s: pro-
 minij:
 nam
 ego juis
 ut in
 nu vol.
 s. in
 thorum

Constitutum Synodu walnego Ko-
ronnego Warszawskiego r. 1627
d 20 Listopada.

„Obrońca Ukrainy od Pogan
„Trz nawsze lubriam si dom
„poganiſtwa i niepewna przy:
„jaci przymawiany, obzaj jako,
„najlepiej przewidere bezpieceni:
„stru praisiw naszych, aucto:
„ritate pr dſantis Conventus
„warujemy, aby Anarka, wyzajaj:
„na nigdzie indziej jedno na
„ziemiszca, który Ukrainy od Po-
„ganu strzedz bedaie, obroniana nie:
„byla pod winami w starych pra:
„wact opidawaniu. Wistawiamy tei
„wojewoda Siedmiogródzi: Hetman
„mox, ludzie i w Dywanyj Jwe
„Kasztana Gzabowskiego i wybraui:
„w wyzajajis Katojolskis tamie
„obrońce ma. wie i starym wojena
„naszego Laporewskiego i linba
„Korawoiu tabang, który Korni:
„same namy postanowili przy moj:
„stzu Ukrainnym od pór poganiſ-
„twa darow przymien bedaie.

Lola

Dobrego ordynarium przedmian,
 „jako suplement wojska na sej-
 „mie towarnej szym namierzony
 „namierzony, także i Starostów U-
 „mianowych ludzie którzy sturbę
 „Rzeczypospolitej pominię skami
 „są tam mają“

Constituencye sejmie warszawskiego
koronnego warszawskiego
1628 roku dnia 18 Lipca.

„Obrońca Warszawy od
 Pogor“

„Aby od inkursiy Pogor, których
 „sukcesy nie raz lubricam jedem
 „donali“ tamta pastw naszych
 „spawarszawiana obwarowana była:
 „auktorytatem Conventus przedmian,
 „postanowiamy, aby Guariany pobi-
 „niemi, którzy wstępują na postawie
 „naszej i Rzeczypospolitej jest, z tam-
 „tąd według dawnego prawa ma-
 „ją być. Do którego mamy supplement-
 „nie w tym sejmie namierzony
 „projewoda Sandomirski sletn. and
 „Jednym, ludzie u ordynaryj Jasini

- 1577.º Statuta Sejmu warszawskiego r. 1577.
na Synmurata Augusta.
1564. Konstytucye Sejmu koronnego warszaw.
skiego 1563 i 1564 r. (na Synmurata Augusta)
1566. Konstytucye Sejmu piotrkowskiego na
Synmurata Augusta 1566 r.
1567. Konstytucye Sejmu piotrkowskiego na
Synmurata Augusta 1567.
1569. Konstytucye Sejmu Lubelskiego na
Synmurata Augusta 1569.
1570. Kores. Sejmu warszawskiego 1570.
Interregnum i parata Jenerali Syn-
murata Augusta
1588. Konstytucye Sejmu (na Synmurata
III° r. 1588. -
1590. Konstytucye Sejmu walnego warszaw.
skiego (na Synmurata III r 1590.
1591. Konstytucye Sejmu walnego warszaw.
skiego r. 1591.
1593. Konstytucye Sejmu walnego warszaw.
skiego (na Synmurata III 1593 roku
1595. Konstytucye Sejmu walnego krakows-
kiego (na Synmurata III r. 1595.
1596. Konstytucye Sejmu walnego ^{Warsz}torunskiego
(na Synmurata III r. 1596.
1598. Konstytucye Sejmu wal: kor: warszaw.
skiego (na Synmurata III 1598
1601. Konstytucye Sejmu wal: koron: warszaw.
skiego (na Synmurata III r. 1601.

1607. Konstytucye Sejmku walnego koron
warsz. (za Zygm. III r 1607.

1609. Konstytucye Sejmku walnego koron.
w warszawie (za Zygmunta III r 1609

1610. Konstytucye Sejmku wal. koronnego
d. 16/12. w warszawie r 1610 dnia 19 Lutego

1610. Uchwata Sejmku walnego koronnego
d. 24/12 (za Zygm. III r 1610 dnia 24 Grudnia

1616. Konstytucye Sejmku waln. koronnego
d. 26/4 warszaw. (za Zygm. III r 1616 d. 26/4.

1918. Konstytucye Sejmku walnego general:
nego warszawskiego r. 1618 (za Zy:
gmunta III

1619. Konstytucye Sejmku walnego koron:
nego warszawskiego (za Zygmunta
za III r roku 1619.

1620. Konstytucye Sejmku walnego koron:
nego warszawskiego (za Zygmunta III
roku 1620. -

1620. Konstytucye Sejmku walnego Seno:
walnego warszawskiego (za Zygmunta
III roku 1620.

1624. Konstytucye Sejmku walnego koronn:
go warszawskiego (za Zygmunta
III roku 1624.

1625. Konstytucye Sejmku walnego koronnego
warszawskiego (za Zygmunta III
roku 1625

1626. Uchwata Sejmku łowickiego dnu:
medz

dwuniedzielnego (na Sygmunda III°
roku 1626.

1627. Konwokcyjne sejmu walnego ko-

ronnego warszawskiego na Syg-
25/11. munda III roku 1627 dnia 25
Listopada.

1628 Konwokcyjne Sejmne walnego koron-
d. 18/7. nego warszawskiego tryniedziel-
nego. r. 1628 dnia 18 Czerwca (nady-
gmunta III°

1629. Konwokcyjne sejmu walnego koron-
d. 20/2. nego warszawskiego (na Sygmunda
III dnia 20 Lutego 1629 roku.

1629. Konwokcyjne sejmu walnego ko-
d. 27/11. ronnego warszawskiego dwunie-
dzelnego (na Sygmunda III°
dnia 27 Listopada 1629 roku.

1631. Konwokcyjne sejmu walnego ko-
d. 6/3. ronnego warszawskiego na
Sigmunda III dnia 6 marca
rok 1631. —

1632. Konwokcyjne sejmu walnego ko-
d. 1/4. ronnego warszawskiego tryniedziel-
nego (na Sygmunda III°
dnia 1° kwietnia 1632.

1632. Abla interregni post mortem
serenissimi et gloriosissimi
olim Sigismundi tertii Ro-
gis poloniæ necnon Svacis
regis hereditarii quæ in Do-
mino ultima Aprilis mar-
tialis defuncti anno Domini
1632.

1633 Przymilej Konstytucy Sej-
mowej na prawnonania Jego
Królewskiej Mości Władysła-
wa II r. p. 1633

1634. Konstytucy sejmowej walnego
koronnego warszawskiego
dormiedzielnego na prawnon-
ania Władysława II roku
1634.

1635. Konstytucy Sejmu walnego
koronnego warszawskiego
sacconiędzielnego na prawnon-
ania Władysława II°
r. 1635.

1640. Konstytucy Sejmu walnego
90

1646. Konstytucye Sejmne
 walnego koronnego warszawskiego sacrisanctissimi
 nego cesarstwa Romanorum
 dyktana 11° r. 1646 dnia
 5° Grudnia.

1647. Konstytucye Sejmne wal-
 nego koronnego warszawskiego
 tryumwialnego cesarstwa Romanorum
 dyktana 11° r. p: 1647 dnia
 20° maja.

1649. Przywileje Konstytucye
 Sejmne cesarstwa Romanorum
 jego królewskiego mo-
 scu Jana Kazimierza
 r. p. 1649.

1649. Konstytucye Sejmne wal-
 nego koronnego warszawskiego
 tryumwialnego cesarstwa Romanorum
 dyktana 11° r. p: 1649
 dnia 22° Listopada

16
nego koronnego warszaw-
skiego sześcianiedzielnego
za panowania Władysława
IV r. 1640.

1641. Konstytucye Sejmku wal-
nego koronnego warszaw-
skiego sześcianiedzielnego
za panowania Władysława
IV r. 1641.

1642. Konstytucye i uchwata uję-
d. 11/2° now walnego koronnego
warszawskiego dwunasto-
dziesiątego za panowa-
nia Władysława IV r.
1642, dnia 11° Lutego

1643. Konstytucye sejmku wal-
nego koronnego warszaw-
skiego sześcianiedzielnego
za panowania Władysława
IV roku 1643 dnia
12 Lutego.

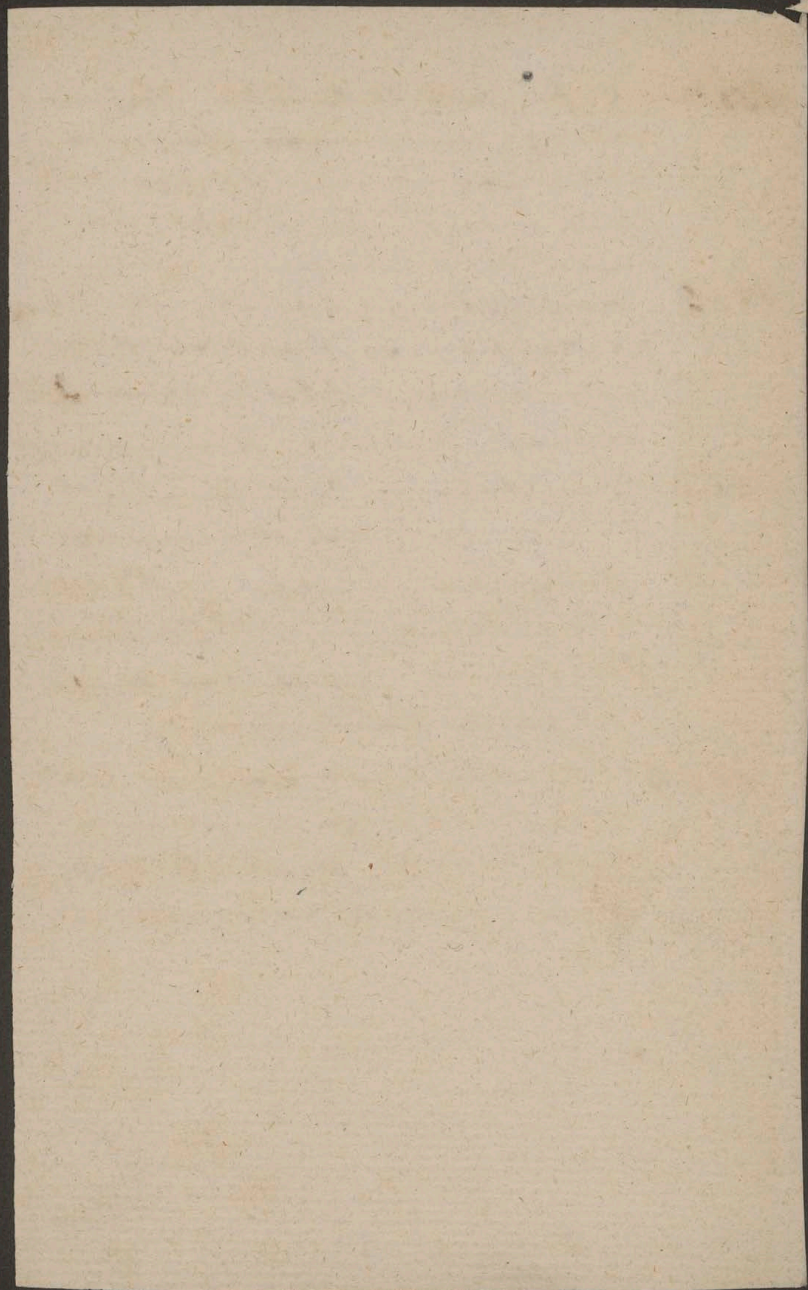
Roz
967

1650. Konstytucyje Sejmowi
 walnego koronnego dwunio:
 dzielnego warszawskiego r.
 1650 dnia 20 Gwiednia na
 Janie Karimierza

1652. Konstytucyje sejmowi walne:
 go koronnego warszawskiego
 skwicznego r. 1652 dnia 20
 Lipca na Janie Karimierza

1653. Konstytucyje Sejmowi
 sejmowi walnego koronnego
 dwunio dzielnego w Polesi:
 eiu Sierpczym r. 1653 dnia
 24° Marcia odprawnowanego
 na Janie Karimierza.

1654. Konstytucyje sejmowi wal:
 nego koronnego warszaw:
 skiego r. 1654 dnia 10° Czer:
 wca na Janie Karimierza

Wybor Króla w Polsce
 przez Godfryda Wilhelma
 Leybnica w r. 1659 z Tamplikiej
 puztozore. Laryz (Wydawca
 Cendrowicz) w druk Lacour. 1843
 8^{gr} str. 95, z notami ^{110r} w/Królewni
 Specimen demonstrationum politicarum
 intelligendo Rege Polonorum auctore
 Georgio Ulivorio dithvano. Vilnae 1659.

Mit Post — Zuhre.

Herr

erhalten von der Verlag
als N

2.
Tunse von A
u. relig
in me

Dieselben.
runge

Dieselben.

Diariusz Sejmów Warszaw. 1672 (Kluszyński) 40

" " electionis 1733. 4°

" " 1761. fol.

" " convoc. elect. coronat 1764. fol

" " 1766 fol.

" " 1767/8. 8° (Łozanski)

" " 1786. fol.

1779 brak

" " 1780 fol. Warszawa) niepełny

" " 1780. 8° Grodno) Koryson

" " 1782. fol

" " 1784. 8° ~~Łozanski~~ (Grodzianki)

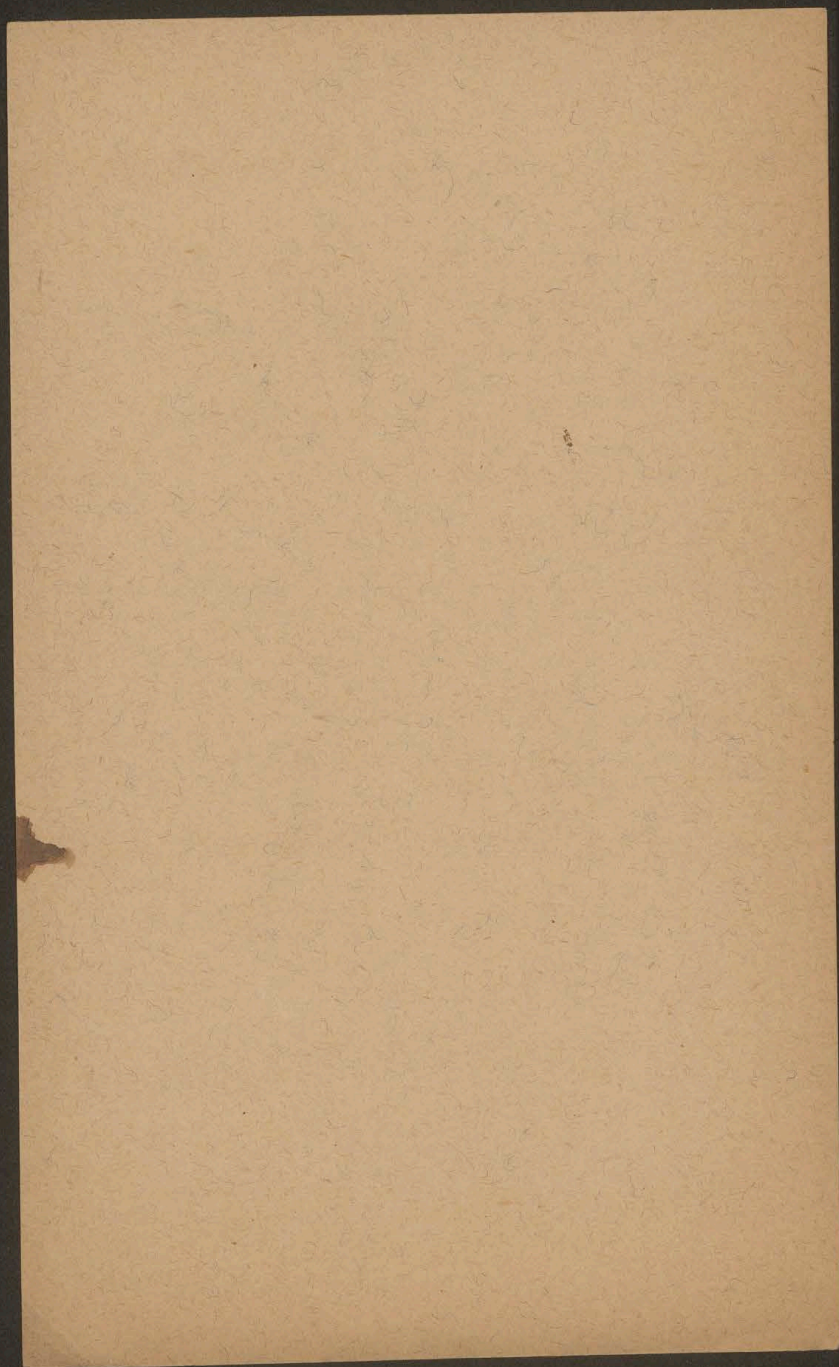
" " 1784 fol. (Grodzianki)

1786 brak

" " 1788. fol. Tom 2^a (w 4 częściach)

" " 1790 fol. Tom I

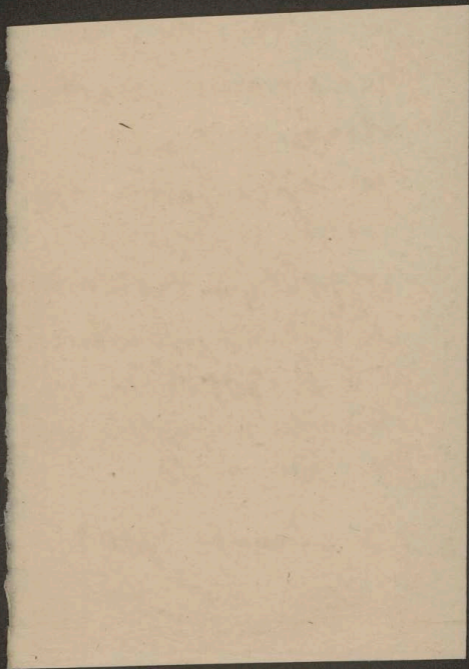
" " 1791 fol.) niepełny Koryson

119
Postanowienie generale
Stanow W. X. dit.

na Zjeździe wielkim Woje-
wodztwa i Powiatow
pospolitym ruszeniem
pod Elkinikami uchwalo.
ze R. P. 1700. W drukarni
Akademii Wiedeńskiej Soc.
Jes. fol. K. 33.

(2. 2 Diembr. 1700)

021

12 1/2

1540. 42. 46. 58. 1607
 1535. - 1537.
 1640 (2 ms)
 1596 (12 1/2 3 edge)
 18 edge
 1758 offset

Diat. sejm. 1732. 3. 61 (2 edyc.) 62. 64 (Diat. 3
elect. convocat. coronat. Każda w 2 edyc. jedna tak
ze Zebranie dyaryuszow trzech walnych sejmow 1765)
66. 76. 78. 80. 82. 84. 91

3
Lauda sejmikowa wojewódzka 1632-34. 121
1731. 1790

tak
1765) Zbiory mów sejmowych 1775-6. 77. 78. 80. 84. 86
88. 89. 90. 93

Dzienniki 1754-1762 tomów w 4° 4 tomów

Koch Jozef
kwaterniſt 3
w korpusie arty.
lersyi Koron.
Ktorogowſkiy
na ſezimie 1763
nobilitow. d. 16.
Kwilt. 1792

Fan Witt general
Komenar doptai
indygnet 1768
z pyrami
Pierſtomiejem
majorem
Porefen Kapit.
artylersy.

Dziaryusz Sejmu walnego electionis 1733

+

Dziaryusz Sejmu warszaw. d. 27 Aprilij 1761.

✓ ✓ Convocationis 1764 w Warszawie fol.

✓ ✓ electionis 1764 fol.

✓ ✓ coronationis 1764. Warsz. fol.

✓ ✓ 1766. Warsz. fol.

✓ ✓ ordynaryjnego 1776. fol.

✓ ✓ walnego warszawsk. 1778. fol.

✓ ✓ ordynaryjnego warszaw 1780 fol.

✓ ✓ 1782 fol.

Dziaryusz Komisji traktatowej 1767 Msc.

+

Dziaryusz Sejmu ordynaryjnego 1788. T. I Cz. I

(od 6 pazdzies. do 3 listop.) Cz. II (od 5 listop. do 23 grud.)

T. II Cz. I (od 7 stycz. 1789 - do 3 lutego) Cz. II (od

4 lut. do 6 marca) fol.

Dziaryusz Sejmu w podwojnym postawie składzie w Warszawie Tom III^{ca}

T. I Cz. I (od 16 grud. 1790 do 7 stycz.) Cz. II

(od 10 stycz. do 7 lutego 1791)

Gazeta narodowa i obca (niemiecka : Most owskiego)

1791 i 1792 (Serwetę zwana.)

Korespondent warszawski 1792 (Konfederacja targowicka)

Korespondent krajowy 1793 (Dzieje Sejmu grodzienk.)

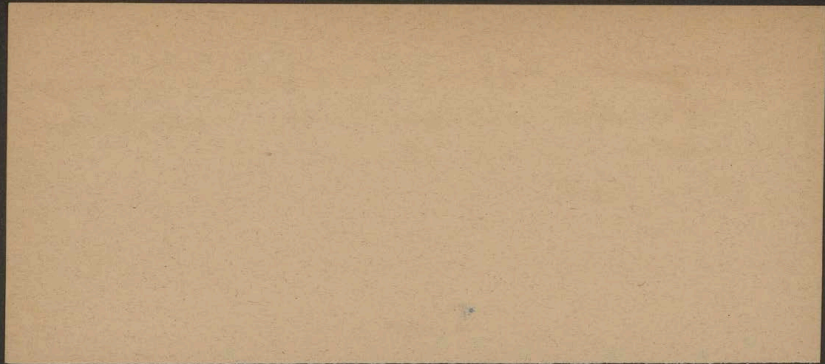
Gazeta krajowa 1794 (2 razy Krolewska - potem wolna)

Journal historique des evenemens, qui ont eu lieu a Varsovie depuis le 17 April 1794.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to the low contrast and fading. It appears to be organized into several paragraphs or sections, but the specific words and numbers cannot be discerned.

Dziaryusz Seymu extraordynaryj-
nego dwumiedzielnego Warszaw-
kiego 27 Aprilis A. D. 1761
(b.m.) fol.

Kart 7 i K. 2. (Manifest Kar-
wowskiego pofła ziemi bielskiej

VII 1764-1768

124

VIII 1775-1780.

Konstytucje Sejmu 1782 fol. 22 ff.

" " 1784 " 36 ff

" " 1786 " 38 ff.

Zbiór konstytucyj i uchwał Sejmu 1788-
1790. fol. ff. 230.

Dziennik Sejmu 1766

1776

1778

1780

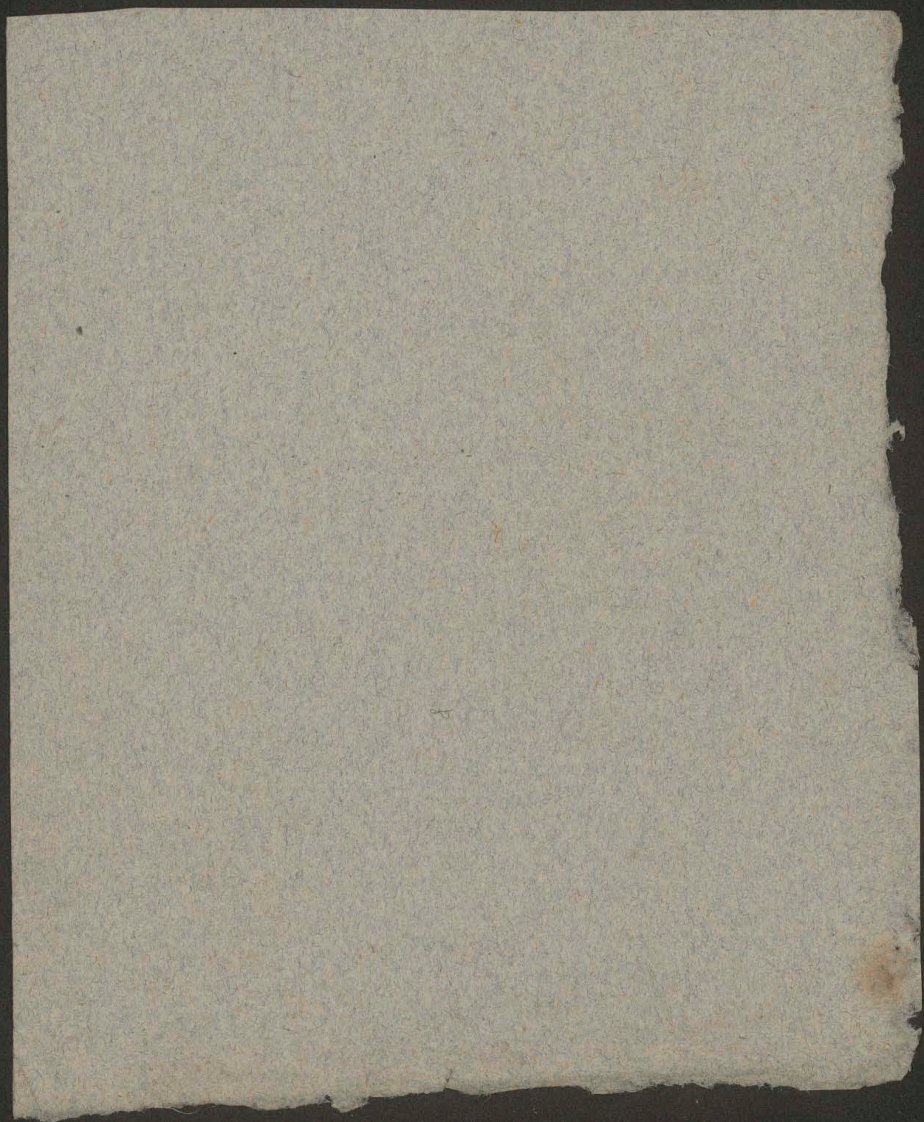
1782

1784

1788.

2 tomy w IV Części

1791. fol. 2 Części

Zbiór rezolucyj Rady nieustającej potrzebnych do wiadomości Jurysdykcji sądowych y Obywatelów obojga narodów. W Warszawie u Piotra Dufour, Drukarza J. K. Mui. 1780. (Wtasciwie Część I) fol. K. i (tytuł), str. 3-150 (Rezolucye od 6 Grudnia 1776 Nr 30 do 18 Września 1778 Nr 313) K. i (z znakiem Lp. * Konstytucya seymu 1778 Fol. 7. Titulo: Warunek dla Korony) K. 4 (Regestracya)

Część I
(1ª edyc.)
(r. 1776-1778)

Zbiór... obojga narodów od Seymu 1778 do Seymu 1782 roku zebrany. Część druga. W Warszawie w drukarni Piotra Dufour Konsyliarza nadwornego J. K. Mui, Dyrektora drukarni Korpusu Kadetów, 1784. (r. 1778-1782) fol. K. i (tytuł) K. i (Regestracya materji) str. 151-298 (Rezolucye od 12 ^{wrzesnia} ~~stycznia~~ 1777 Nr 324 do 11 Czerwca 1782 Nr 363.)

Część II
(1ª edyc.)
(r. 1778-1782)

Zbiór... obojga narodów, Od Seymu 1782 do Seymu 1784 roku zebrany. W tym Zbiorze, dla łatwiejszego wy-nalezienia potrzebnym przypadku w Prawie rezol. wwanego, porządkiem alfabetycznym, materje przez te lata w Radzie nieustającej decydowane, są ułożone. W Warszawie, w drukarni Piotra Dufour, Konsyliarza nadwornego J. K. Mui, Dyrektora Drukarni Korpusu Kadetów. (Wtasciwie Część III bez napisu:) fol. K. 2 (tytuł i Regestracya materji) str. 241-244 (tak mylnie zamiast 1-4) 5-111 (Rezolucye od 1 Kwietn. 1783 Nr 92 - do 26 Lipca 1784 Nr 413)

Część III
(r. 1782-1784)

Zbiór... obojga narodów, Od Seymu 1784 do Seymu 1786 roku zebrany. W tym Zbiorze... (tak samo)... są ułożone. W Warszawie w drukarni Piotra Dufour... Kadetów 1788. (Wtasciwie Część IV bez napisu.) fol. K. i (tytuł) K. 2 (Regestracya materji) str. 1-174 (Rezolucye od 25 Kwietn. 1786 Nr 314 do 29 Czerwca 1786 Nr 351)

Część IV
(r. 1784-1786)

Części I i II
(2ª edyc.)

2ª edyc. (Części I i II zoffata z 1785 przedrukowana
w jednym tomie potoczona (w innym porządku, z tytułem:)
Zbiór Rezolucyi Rady nieustającej potrzebnych do
wiadomości Jurysdykcji sądowych y obywatelom
oboyma narodow od Seymu 1776 do Seymu 1782 roku
zebrany. W tym Zbiorze (jak w 1^{ej} edyc.).... są ułożone. Na-
nowo przedrukowany. W Warszawie, w dru Karni
Korpusu Kadetow pod Dyrekcją Piotra Difous Kony-
liarza nadwornego i Drukarza J. K. 30ci. 1785. fol.
K. 2 (tytuł i rejestr) str. 1-24 (De acceleratione fortuito
factorum nr 324 d. 12 Września 1777 - Dwudziesty (Um-
wersat) nr 363 d. 11 Czerwca 1782)

Libellus poematum Joannis Bartholomaei Medici.
In honorem Illustrissimi ac Magnifici Domini D. Al-
berti Baronis a Lasco. Editus opera Bartholomaei
Andreadis Silesij, cuius Praequis addita est I. in
laudes eiusdem Baronis a Lasco. Gorlicii Ambrosius
Fritsch excudebat Anno 1571. 8° min. art 9 (Sign A-3.)
ded. magn. Alberto a Lasco palatino Sivadensi, Libero Ba-
roni in Rytwiany, domino ac haerede in Kessomarekt
et Dunaictz.... Bartholomaeus Andreas. Stegonii
Silesiorum 1570. (Sętu wiersze: In laudes Alberti Lasca Prae-
quis scripta a Bartholomeo Andreade Kart 5 (caze chwali 20
Latarow pobit pod Osakowem): Poemata Joannis Bartho-
lomei: Ad ill. Albertum a Lasco - Insignia eiusdem Lasca - Gra-
tulatio de reditu ex Hungaria nob. Abrahami Bakochay
ill. Alberti a Lasco Secretari - In Chronologiam de Regibus
hungaricis D. Abrahami Bakochai - Eiusdem insignia - In lau-
dem equitum veterariorum Reg. Pol. Sigismundi Augusti - Floren-
da et Frigij historia hominisebri in aula cuiusdam nobilis Poloni
1567 - Symbolum D. Matthiae Voinorii - Ad Caputem Gruscorum (in poezye
grecke, autor bewit w Polsce)

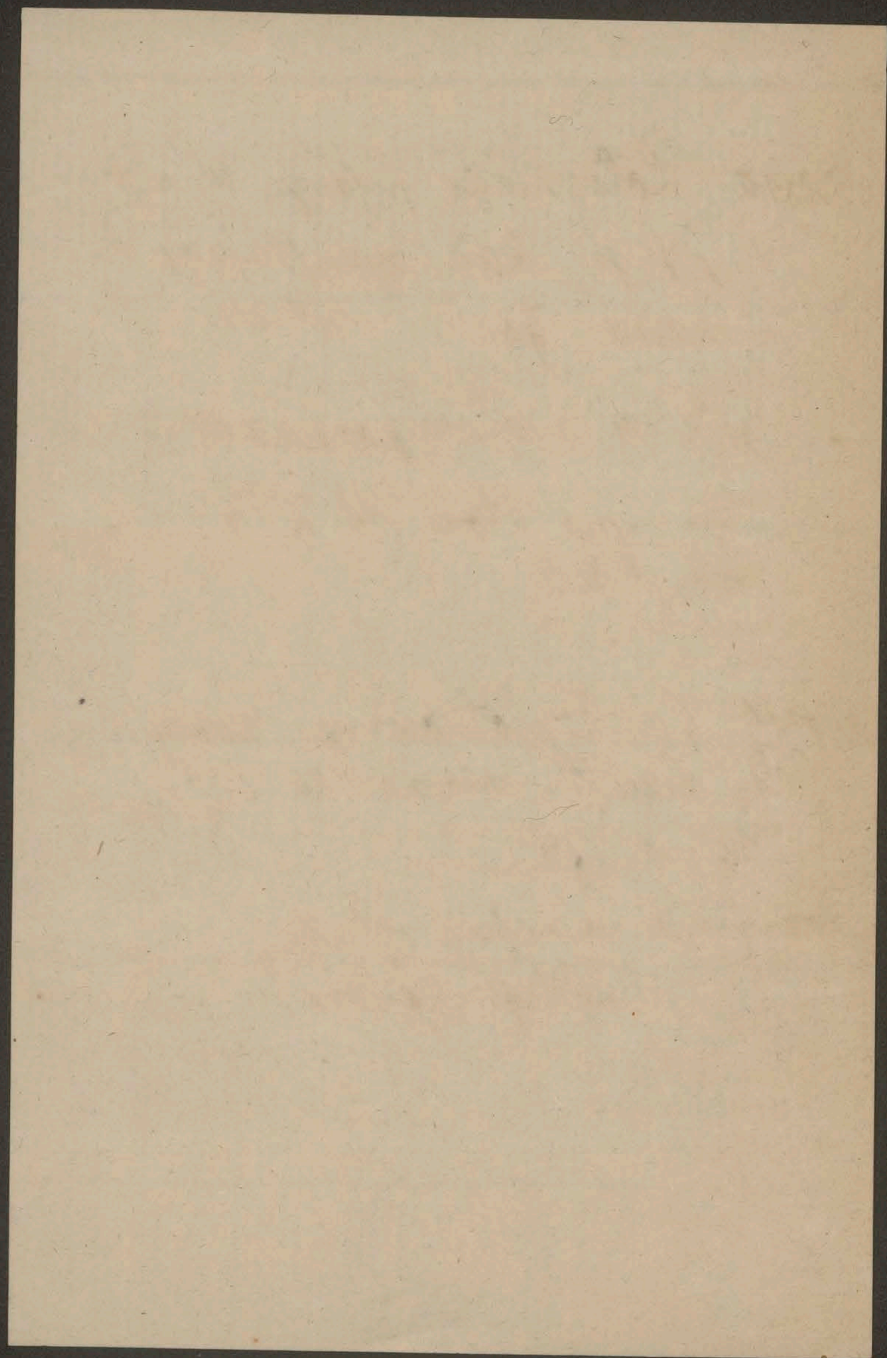
Mowa Łotockiego pijaża w Lit
na Sejmy Rady nieustającej d.
i Marza 1782 n° 24

"Czetelną Królów pochwała ...

tych praw które w R. N. i ojcy.
znie stuziq."

Mowa Oratniotrowicz Konfylecja
Rady nieust. miana na Sejmy d.
i Marza 1782.

"Domiesiona na Sejmy ostatnis;
... podlegli Karom."

- Dziennik Sessyi Sądów sejmowych na Sejmie głów-
nym ordynaryjnym Warszawskim, pod Związkiem
Konfederacji Obojga Narodów Roku 1789. 8°

(Tom I. Str. 1-198; Sessya I d. 24 Września - Sessya VI d. 12
(sic) Września = Sign. A - D. ~~W~~ obejmuje sprawę Łonin'skiego)

1) Diariusz Sejmu
1788. Warszawa fol.
2 Tomy w 4 Częściach
(obejmuje 70 sefj
do 5 Marca 1789)

[Dziennik ten wydawał luznemi numerami Ignacy Betdowski
w Warszawie. Cena Tomu I 6złp.]

2) Diariusz Sejmu 1790.
Warszawa fol. Tom
I w 245 stronach (obejmu-
je 30 sefj od 16 grud-
nia 1790 do 7 lutego

(Tom II°): Dziennik Sejmu głównego ordynaryjnego
Warszawskiego pod zwiazkiem Konfederacji Obojga
Narodów Roku 1789. Z zlecenia Stanow. 8°

1) redagował Łuzegaw-
ski sekretarz
2) redagował Jankowi-
ski sekretarz.

(Stron 1-12 bez papinacy; Sessya CLXXXIII d. 3 listo-
pada - Sessya CXCIII d. 20 listopada i - Komisyye woj-
wodzkie i powiatowe (ustawa) kart 20)

[Wydawał Józef Jurski wspólnie z Ignacym Betdowskim
Sejm czteroletni 1788-1792 miał przeszło 560 sefj do 31 maja 1792. Dufour wydał:
w 8° Diariusz krótko zebrany Sejmu (1788 do 408 sefj 1791 w X Tomach - Od sefj (do sefj 408 d.
1782 d. 11 siep. 1788 miał tytuł: Dziennik czynności Sejmu głównego warszawskiego
- od sefj 147 d. 5 październ. 1789 wychodził z polecenia Stanow pod redakcją Betdowskiego
- a od 12 październ. 1789 pod redakcją Betdowskiego i Jurskiego. - Exemplare rządkie)

(do sefj 408 d.
29 marca 1791)

- La Stanislade ou l'heureuse delivrance de Sta-
niaslas II roi de Pologne. Poème. A Varsovie, de l'
imprimerie de L. Dufour 1791. 4° K. 2. Str. 55

(Poemat granuski o porwaniu Króla Stanisława Aug. w 10 pieśniach)

(+1732)
Arzyński Gabriel Soc. Jes.: Gemmae antiquiorum
quingenta et trium poetarum Stemmatis
Polonorum omnibus; hoc est, Coronis meritorum
insertae et materiae panegyricae, genethlicae,
nuptiali, funebri etc. etc. accommodatae, studio
atque labore Posnaniae, typis Collegii Soc. Jes.
1700. 8° K. 4 i ark. 8 ded. Stanislao Wierusz Walknow.
Iki tribuno terrae Wielun G. Arzyński.

2^a ed. powiżkożona: Gemmae antiquiorum sexaginta
poetarum Stemmatis Posnaniae, typ. Coll. Soc. Jes.
1702. 8° K. 4. i ark. 8 1/2 (Sign. * R - 3ⁿ) ded. Sarsama

3^a ed. zapetnie prerobiona i odmieniona: Armamentarium
Regni Poloniae seu gentilitia nobilitatis Lechicae, Magni
Ducatus Lithuaniae arma, olim Majorum virtute, sanguine,
meritis, gloria, comparata, nunc vetustissimorum
poetarum fragmentis, panegyricae invocandis mate-
riae, adornata, opera Posnaniae typ. Coll. Soc.

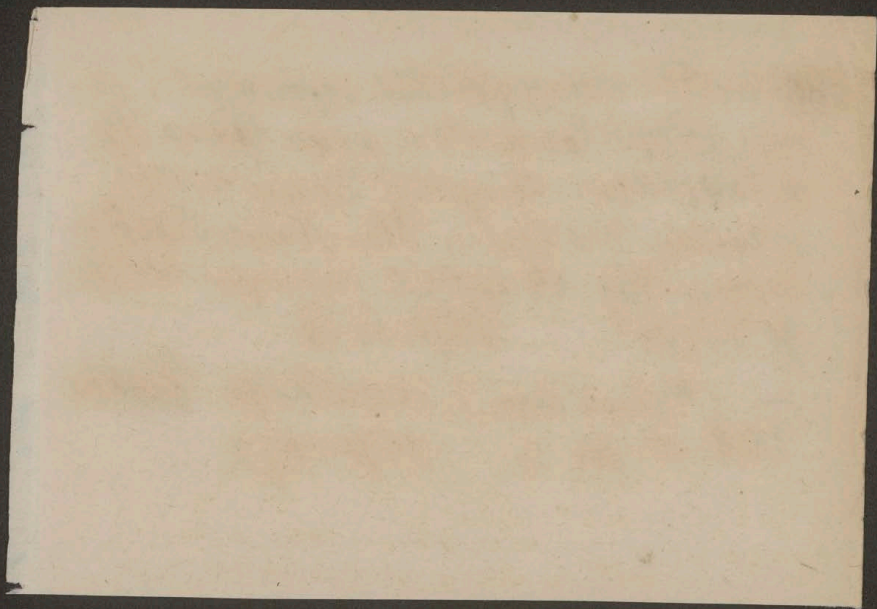
Jes. 1715. 8° K. 6 i ark. 11 (Sign. * R - L.) ded. Boguslao
Dzierzanowski puillatori calijs. etc. . . . G. R.

de wazy herbowe: sętu nazwy herbów, których górné indziej
się nie napotyka: np. Topasz albo Konaryk - Trupia głowa
- Wieruszowa albo Koziegłowy - Trzy busawy - Janina
albo Łagoda - Łozonia albo Kiejsztucz - Trzenianwa albo
Rubiesz, Dąkiewicz - Rhot (lateres sex aurei) - Łabna
albo Płomieńczyk - Kroczy (tuna) - Plesónik (manus)
- Konaryk (pennae) - Procznik (pica) - Golobok (piscis)
- Semionowicz (vexillum)

(edycje 1742, 1745, 1756
są niepełne)

~~1000~~ Krotki rzeczy polskich sejmowych i pa-
 miaz godnych Commentarz przez Jana Lo-
 nę towfkiego z Łeczyckiej Ziemi r. 1569
 uszyniony. Krakow u Stanisława Jzartffen-
 bergera 1569. 4to kart 25. (opis Sejmu lubelski-
 go wczepem) ZHift. 3548

— — Wydanie Kzym. J. Fursofskiego. Krakow
 1858. 8° flr. 36. ZHift 2073.

129
Dyski o niezawodnem utrzymaniu sejmow i liberi veto
z projektami na konwokacya 1764. 40 str. 16 (autor anon.
Wacław Rzewuski)

Dyski na dyski albo Uwagi nad projektem pod tytuł:
Tem Dyski... 1764 . 80 ~~str.~~ K. 4. str. 36 (autor anon.
Stanisł. Konarski piar)

Faint, illegible text on a piece of aged paper, possibly bleed-through from the reverse side. The text is arranged in several lines and is too light to transcribe accurately.

List ciekawy przeciw autorowi książki o utrzymowa-
niu sejmów z responsem tak na ten list, jako i na
przyszłą książkę, które w nim jest obiecana, i na podob-
niez inoze zarzuty r. 1768. (bezimiennie) 8° str. 88 (bywa
czasem dodawany do I tomu O skutecznym rad sposobie.

Desseins et plans du bâtiment du Collège pour la
noblesse à Varsovie aux Ecoles pieuses l'an 1744 -
Planty fabryki Collegii nobilium Varsoviae Schol. Liat.
fol. str. 26 z rytm. po polsku i po francusku. (ob. Jocher I n° 1734)

na skrypt wydany pod tytułem: Academia Vilnensis
etc. Respons dowozący dwóch kategorii: pierwsza
dla czego Akademia wileńska przejęła swoją sprawę
z X I. Schol. Liat. w Drymie...; druga: Kto wciągnął tę
sprawę in forum ecclesiasticum. A. 1738. Varsoviae typ.
Schol. Liat. fol. K. 12. (ob. Jocher I n° 1811)

C. Crispi Sallustii opera. Varsoviae typ. Schol.
Liat. 1759. 12° str. 274. - 2^a ed. 1780. 12° str. 294 (ob. Jocher)

Flavii Eutropii Breviarium historiae Romanae
Varsoviae typ. Schol. Liat. 1744. 8° 16 ark. (Jocher I n° 492)

Summarium privilegiorum ^{concernentium} fundationem Vilnen-
sem Schol. Liat. (1839) (F. L. et a.) fol. K. 20. (Jocher I n° 1814)

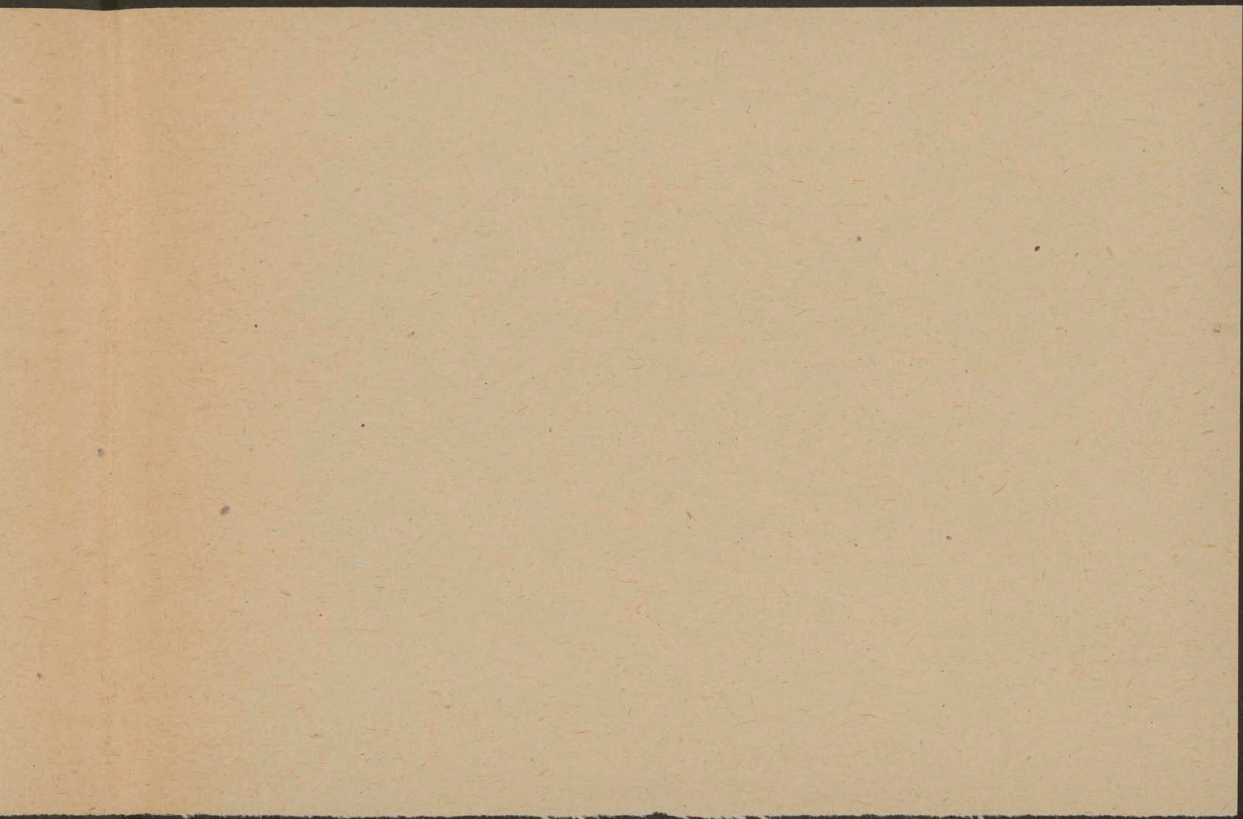
Uwagi Izłachaiia polskiego nad usposobieniem sędzi-
nich morarstw względem naszych sejmów, pismo St. Konarskiego
podane Marzabieciu Paulmy post. franc. w Warszawie d. 4 Kijajnia
1764. (druk. w Bibl. Grolinck. 1865. 8° Tom VI str. 66.

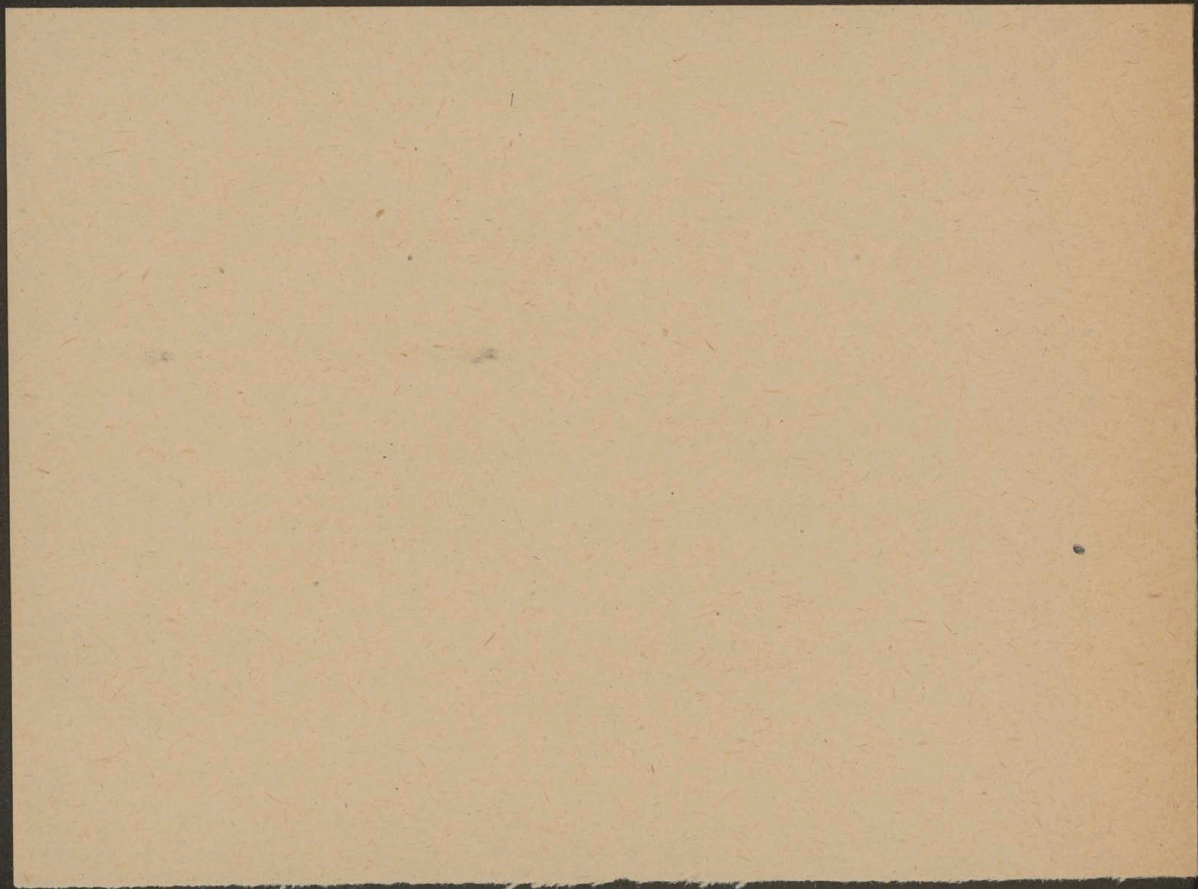
); Inum cuique około 1771 które Roman Liat w Drezgłódzie
polok. Krak. 1869 Rok IV Tom II str. 417 za prace Konarskiego
ogłosił nie jest jego lecz Czartoryskiego gener. ziem. pod. według Kaufsch
nachrichten. :/

Uwagi odnoszące się do bibliografii Statutu
Liteńskiego. Wilno (nakładem i drukiem
A. Marcinowskiego) 1829. 8° str. 227
(autor anonim Adam Łowstański przeciw przeciw
dindemu: O Statucie litewskim. Warszawa 1816. 4°
który skrytykował Statut litewski wydany r. 1811
w Petersburgu w Tomazemni rossyji i pol.
Ob. Cracki 1800 - Lelwel: Poratkowe prawodawstwo
1828 - Danilowicz Opis bibliograf Statutu litew. w
Pamiętn. Dziennik wileń 1825. I str. 377-398
R. 1823 T. I p. 1-18. 162-177. 261-293.

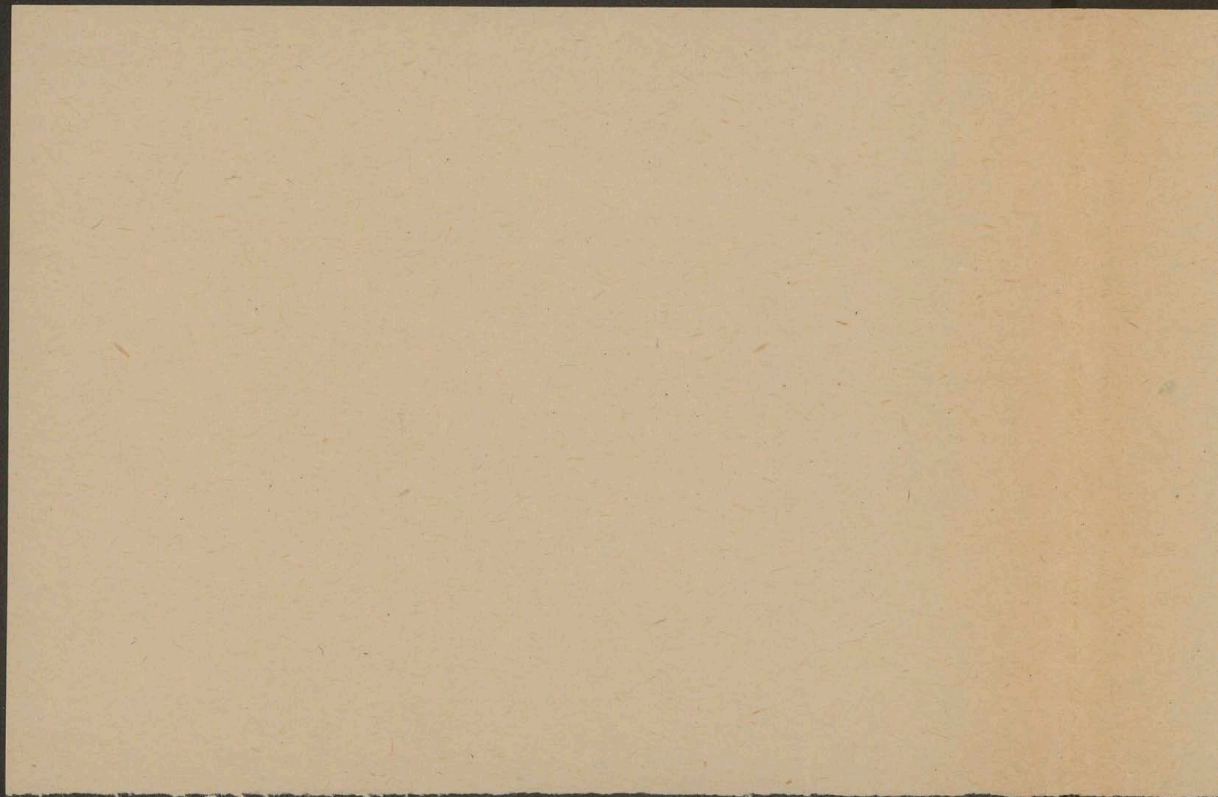
Essai sur la navigation ou moyens proposés aux
Navigateurs et soumis au jugement des Physiciens,
pour faire remonter les rivières aux bateaux,
sans employer la force des hommes ni celle des
Chevaux. Varsovie, le sept 3 Mai 1787. 8° str. 47.1.
ded. a Stanislas Auguste roi de Pologne..... R. de Tombes.
(oiegludze za pomoca machiny parowej, na Wisle)
- przed użyciem statków parowych)

Liber Horarum Canoniarum dictus Viaticus. Cracoviae, ex
off. Joh. Haller 1507-1508. fol. kart 404.
Missale Cracoviense. Impressum hoc Missale regia in Civitate Cracovi:
ensi sumptu et impensis Johannis Haller 1509. 40
Missale Cracoviense. Impressum Argentine per Calligraphum Joan:
nem Knoblauch, impensis Nicolai Schickewick 1510. fol.
Missale Cracoviense dyocesis. Impressum hoc Missale regia in civita:
te Cracoviensi, sumptu et impensis Johannis Haller 1515 fol. cart. na pergam. (Lindz)
Missale pro itinerantibus secundum cursum ecclesiae cathedralis Craco:
viensis. Impressum Cracoviae per Marcum Scharffenbergium 1546. 46

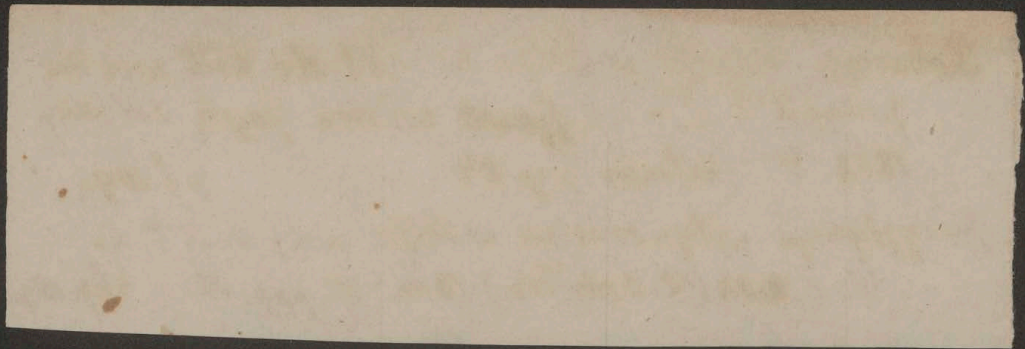
Wsi i miasta

131
Rolnicza ludność w Polsce od XVI do XVIII wieku
przez J. X^{cia} L. Warszawa w druku Gazety Polskiej
1862. 8^{ca} (katalog) pp. 84

3 f. 10 gr.

Jurysdykcja patrymonialna w Polsce przez J. X^{cia} L.
Warszawa (R. Friedlein) 1861. 8^{ca} pp. 51. 4 flp. 15 gr.

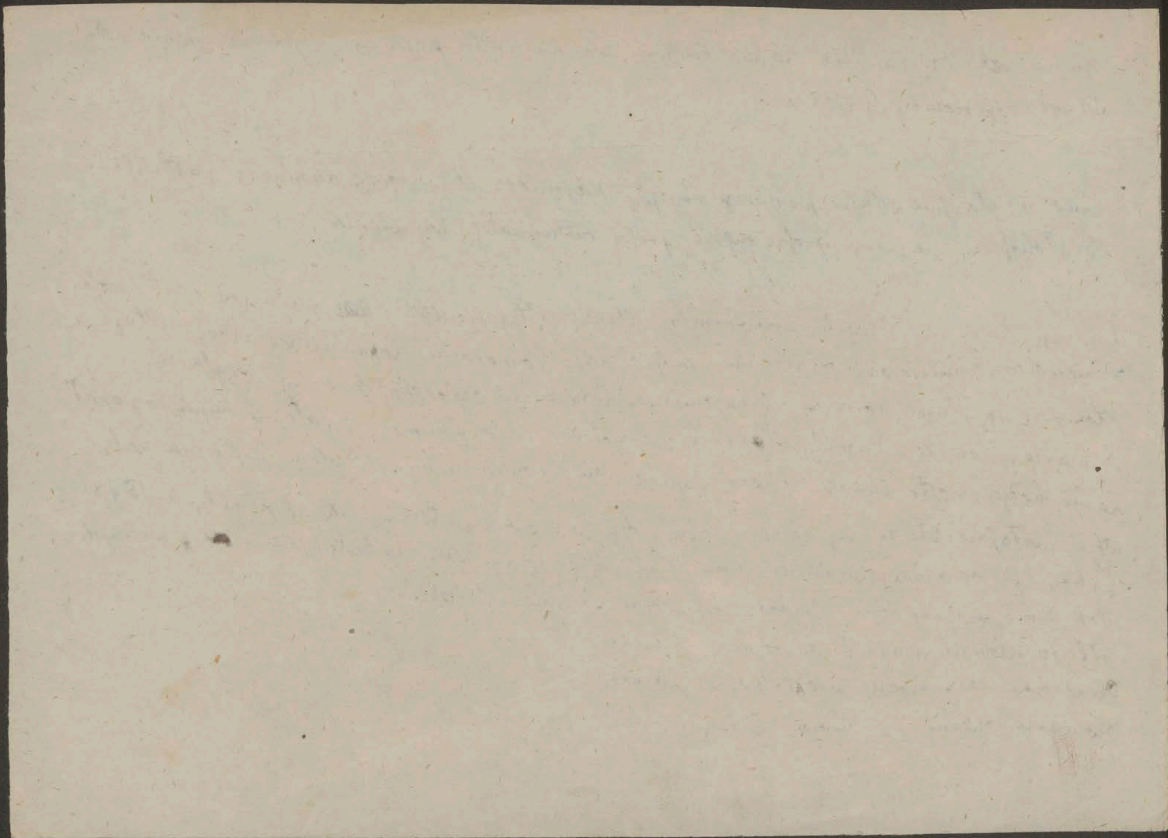

Kuna ~~od~~ stad Tawifka nazwa Gunna Gonna vestit Palliea a polskie Gunia (Dn 81
Cange (asperidus) Glosar.

132

Aus miata fue wtafe pieniądzy bogdy Kazmierz W. r. 1355 danina z państwisk
Biatohofary naznaza, grofje rufkie (grofji ruthenicales) wy mienia

Podzaje ludu co podlegaly poborom r. 1569. Sotlysi (sculteti) ~~do~~ wojci (advocati) wolni
i niewolni; Kmiecioie wolni i nie, zagrodnicy, Komornicy, lozni ludzje albo kultaje
ktory sie na sluzbi doroczna nie zajmaja; Dudarze, Skomorofy, Audnicy, Weglarze,
Dymarze, Kowale, Kuznid, Plockarze; Prafotowie co solza kupuja Szolowie kupia co z opat:
kami hodza, rostrucharze co koimi kupuja; Olendrowie najmowali wtoki fapne na pafie
wfe watafkie kto're najwiecej z chowu bydta; owiec utrzymywaly sie ~~st~~ anty r. 1378
pobor od 100 owiec lub odkrow 10 po 20 gr. wfe Towrze sa do na towiech rieda ~~z~~ z wolnych
wtok sami powinni byli jechać na wojne na imie St. ralczy.
Sotlysi w dobrach ziemskich do wojny nie należeli.
Olendrowie najmowali wtoki fapne na pafie.
Owcarze opiekni, państwowi, faterzni byli.

Ruffin in Polonia

133

uwagi względem poddanych w
Lolsze i projekt do ich
uwolnienia przez W. Furduwickiego
w Warszawie ¹⁸⁰² w drukarniach
potężonych Garty Warszawskiej i Łukcey.

Tomasa Le Bonen

8^{ty} ft. 64

prosz. wiaży a 28 lit.

Bandkie 340

44. III. 3II.

w r. 1820

L. XIII (n° 16) ft. 528 - 553.

Uwagi o czechach napisane w Czeno 1816

po 31 wiaży
1 a 38 liter

553

C. Lam

no kiemu

Spe
Ja
Ka
pr
Dr
ten
Ize
Ka
Ju
nie
pr
Di
fo

134
Speculum Saxonum. Albo Prawo
Saskie y Maydeburskie porząd-
kiem obciadta przetozione
przez Pawła Szezybicia

Drukowano we Lwowie Koz-
tem i nakładem tegoż Pawła
Szezybicia w latnym 1581. fol.
Kart 5. str 536.

Jus municipale to jest Prawo
mieyskie maydeburskie
przetozione przez Pawła Szezybicia
Drukowano we Lwowie 1581.
fol. K. 4 str. 215. i rejestr.

Arystyda 1811
po zmarłym Łobow
Kiepski na kłach
1819 sprzedany

Barbara Ubick nata
1817 profesora 1841. od

1848.

miał
wfu
3 w
Adw
3 ra
wojta
(jusa
przy
raju
bur
Jpra
fca
nar
Ku
act
woj

135

miasta królewskie ~~niekiedy~~ w XVI wieku wzywaly cesarskiego wojska do pomocy
wszystkie miasta które wzywaly prawa miejskiego pieczętowaly się
3 wizerami n. p. Toruń, Poznań, Lublin, Sandomierz.

Advocatus (wojt miejski) dorywotni w XIII wieku sędził sprawy miejskie
3 razy do roku stanowił miary i wagi jednak już w XIV wieku obok
wojta byli burmistrz (consules) rajcy; Tawornicy (stadini) i przy sięgni
(jurati) składali magistrat Ci obierani byli od wojewody przed którym
przyjęte wierności królowi składali. Burmistrz kierował się administracją
rajcowie z wojtem sędownictwo. Później wojskostwo było niższym od
burmistrzostwa urząd; wojt z Tawornikami w XVI wieku rozstrząsał wszelkie
sprawy kryminalne i policyjne, magicy czasem już gładu, mógł na śmierci
skarcić. Wojt zwykłe według rozporządzenia Kazimierza Wielkiego 1358 Łoż-
naniowi pobierał trzeci denar od każdej odjętej sprawy, później
ku swojej pomocy hutniana, pachołków miejskich, którzy naręczyli
actnierzem miejskich miasto miało księgi radnieckie (consularia)
wojtowskie (advocatus) Tawornickie (bannita) kryminalne i sądowe.

Prig
abfo
Hok
Kli
et h
pou
qua
Lique
figr
r r.
ad p
conca
pona
Tam
rum
tibuf

136

Przywilej olla Drielska ~~1495~~ 1499
mese labore
abfoluimus a seruitio annuali alias
ttoki a vigilia nocturna alias
Klik praeter tempus necessitatis
et hostilitatis a mensura frugum
prout sunt chorui integri meduis et
quartale cum mellis mensura.

Liquefactorum cera alias laboj ubi cera
figro notatus constnere permittimus
r. r. 1501 Alexandra

ad palatinos et capitaneos citati per prae-
cones ipsorum alias Dziezkie non res-
pondeant

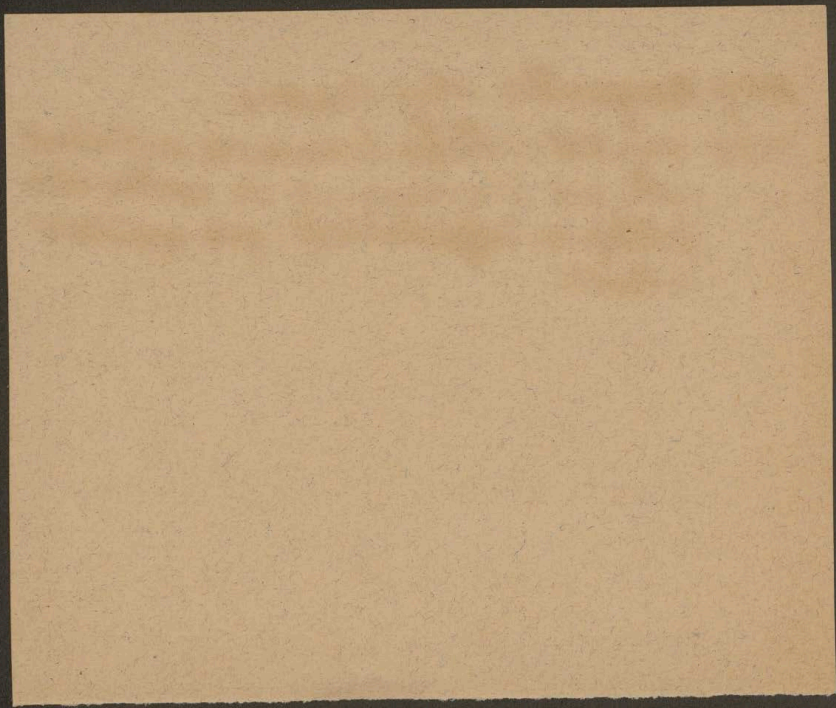
Tamuis ad sociato tertium denarium poena-
rum, tertium denarium ex libra et pro ven-
tibus nundinalibus, tertium denarium
+

mensurabilium vulgo pomiernego
a camera liquefactoria vero vulgo
Nofkoboyne

Damus adorato duos mansos
alias zrebie, constmere arborej
mellificiales & barue in terris
suis, Damus btagore dum aliquis
u'is pecus vagabundum inueniet

1449 Margaretha alias Massa.

1450 Confules civitatis Srzemensis sententiant
iuxta Jus Maydeburgense de nostro libro
(Britilgium Maydeburgense) pro oppidanis
in Bozek

Sigismundus I rex Poloniae (Cracoviae sabbato proximo ante do-
 minicam Judica 1518) z powodu zatargów mieszczan bieckich z Piot-
 rem Odnowskim starostą stanowi następującą ordynację:
 Stody (brasea) nie powinny być w młynie dłużej trzymane tylko 2 mie-
 siące aby się nie rozpęły. Taka stoda następująca: luty Stod (braseum
 - czyli raczej?) ma mieć 8 cwiertni (trimerpuras) cwiertnia kosztować
 będzie 2 grosze, z stodów tych nie ma być brana miara dla młynarza
 i nie ma być dodawany kor^{cyk} do owych 8 cwiertni. —
 Sukienicy bieccy gdyby dla braku wody folusz nie szedł mogą
 rwe sukna winnym foluszu (sullonia) wyrabiać swe sukna niepta:
 cęć już i grosza od postawu starosty w foluszu miejscim.
 Nie wolno pobierać targowego podczas jarmarków w Bieccy.
 Mieszkańcy bieccy mają zostawiać w posiadaniu lasu w ich wsi
 Męcina (Mancryna) a bednarze bieccy którzy z owego lasu drewna
 do ich roboty brać będą tylko miastu raz zapłatę a nie starostę.
 Rzeźnicy bieccy będą płacić starostę tylko po 3 festony i po 1 kamieniu
 Toż każdy i wolni będą już od bicia zwierząt w dworze starosty oraz
 zdejmowania skóry z dzikich zwierząt tamże i nie będą płacić po 2
 grosze dziennie
 Starosta obierać będzie co roku jednego raję a resztę mieszczan.
 Rajcy mają w jednej wieży zrobić dla starosty więzienie.
 Bramy miejscie służbie starosty nie mają być otwierane tylko samemu
 starostę w nocy portka gdyby tego potrzeba była
 (Origini. na pergam. bez pieczęci)

Joannes Amor Tarto de Szykarzowice tenuitarius villarum Libusza, Krzyg,
 Pincarowa filius Joannis Tarto palatini lublinensis capitanei pilfneris 1583.

Lwista w wieżycy

T 4 T

alabastr. Jacon

Generosus Johannes de Jaroslaw magnifico Spithkoni de Jaroslaw
subcamerario premissiensi fratri suo germano villas suas heredi-
tarias: nova et antiqua Sglobyen, Nyechobrz, Koczkowa, Wysz-
nyowa vendidit pro 3400 maris polon. In Polono feria 2^a in
vigilia S. Hedwigis 1471 presentibus nobilibus Georgio de Humni-
ka castellano fanocensi, Johanne Brwyarszym de Lunowa, Mar-
cisius de Zawadka, Johanne de Zassow, Moruzio de Tyr-
schize, Johanne Kalinski.

R. 1483 Ezechmagister seniores et fraternitas artis pannificum
civitatis Boyecz fundant altare nove foundationis tituli corpo-
ris Christi in Choro euliefiae paroch. biēcens. cum annuali censu
reemotionali 10 marcarum pro altariata ut septimanatim 3
missas legat

Zygmunt III (Warsavia d. 20 novembris 1618) na skargę pieś
kary (pistonem) biēcickich zakazuje obuyć sprzedawac w Biēcym
poczyna pod Karą zaboru wygroszy w dnie targowe.

scabinus biēcensil

Nobilis Bartholomaeus Bromer actor suo et fratrum p^{er}fororum
suarum nomine agens contra felicem Majewski conventum pro
forte olim ~~de~~ Barbarae Czwickler amital suae 1556
^{kraina} tegoz, Bartolofa byt a anne Majewska zona Jana Piotrowskiego
mieszczana biēcickiego

Sellator, aurfaber, pellic, mensurator, aromatarius, membranator
^{corripator}

Joannes Grucyka pulprensil 1556

R. 1556 byta jiz huta sklanna w Okuscu.

Bartholomeus Cromer civis bescensis filius ius civile suscepit
1550.

Joannes Lammel aurifaber olim Elementis aurifabri civis bescensis
ius civile suscepit 1574

faber ahenarius - sericea - sellator - frenator - pilea

Benjamin Bionzani Laminarius Italus ius civile suscepit 1587
filius Petri de Bionzani civis et mercatoris Boniciensis

Joannes Lyaban aurifaber de Bakabania in Hungaria ius civile 1590

Stephan Kazimirski z Priborstinu ofadca wsi Nowej Lipnice 1607

Księga zapisowa Aktów radzieckich miasta Bieży: Rota scabinalia
civitatis Bieżyensis ab a. 1556 - 1559 (ms. in fol.)

Wtomex ^{ortelow} Prawa magdeburzkiego od rozdz 1x iij (Włocławek?)
Wenne dy aldin Ratmanne dy newen waldegin adir Kypen so sweren
dy newen vor den alden
cc lxxvj Vort mir ewig froge stet . . . dy es bis lewte miles
ffolmes vad hannus Tropper Burger cyu Krakaw

ostatni 3 CCCIX

Rejestr na konia

i Vom rechtim vormunde ap her vormundig. . . I - CCC IX

(ms. in fol. kart 50)

Księga zapisu pnyżsca prawa miejskiego w Bieży od r. 1338
- 1689. (ms. in fol. duktka)

Geographical names and their derivation
1871

Journal of the geographical names of the
United States 1871

Journal of the geographical names of the
United States - 1871

Journal of the geographical names of the
United States 1871

Journal of the geographical names of the
United States 1871

Journal of the geographical names of the
United States 1871

Journal of the geographical names of the
United States 1871

Journal of the geographical names of the
United States 1871

Journal of the geographical names of the
United States 1871

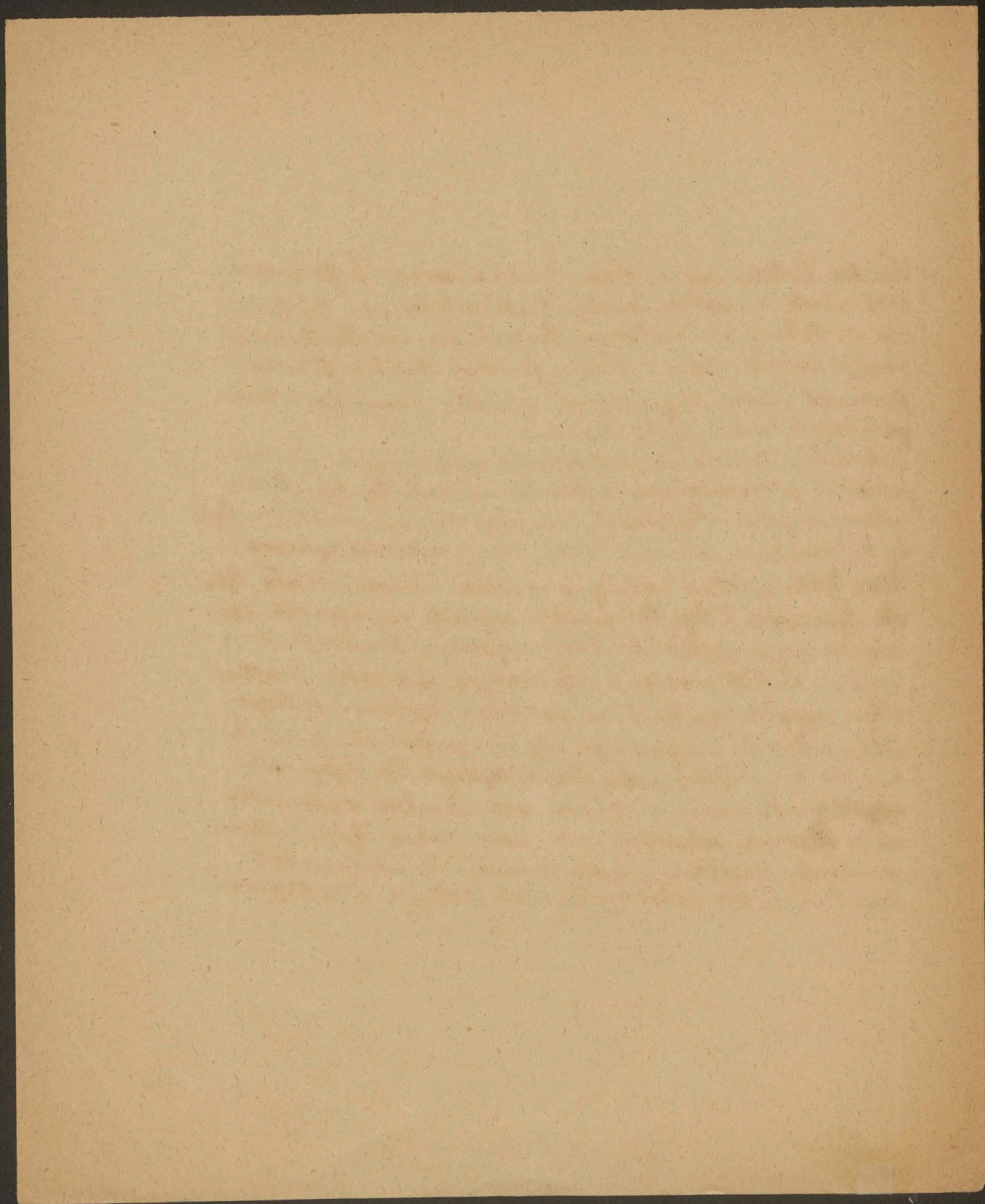
Journal of the geographical names of the
United States 1871

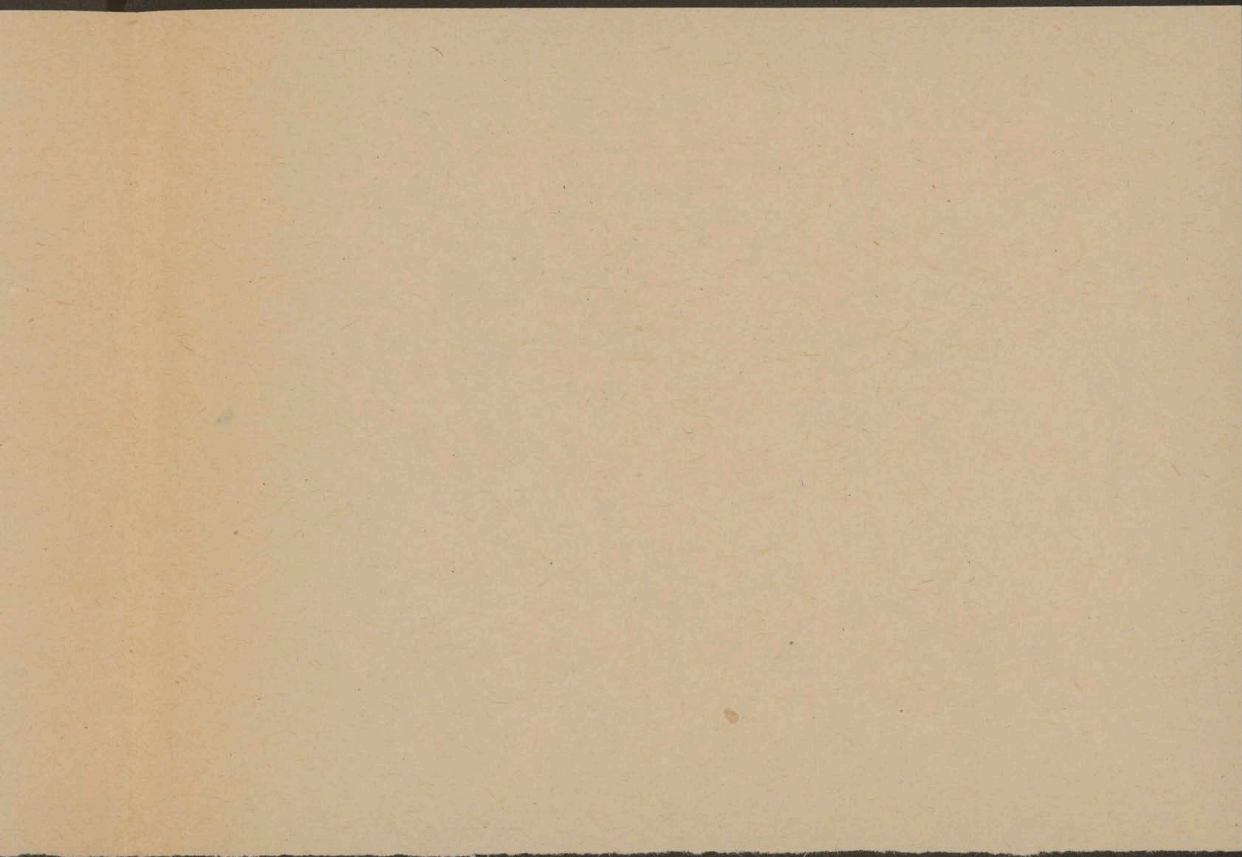
Journal of the geographical names of the
United States 1871

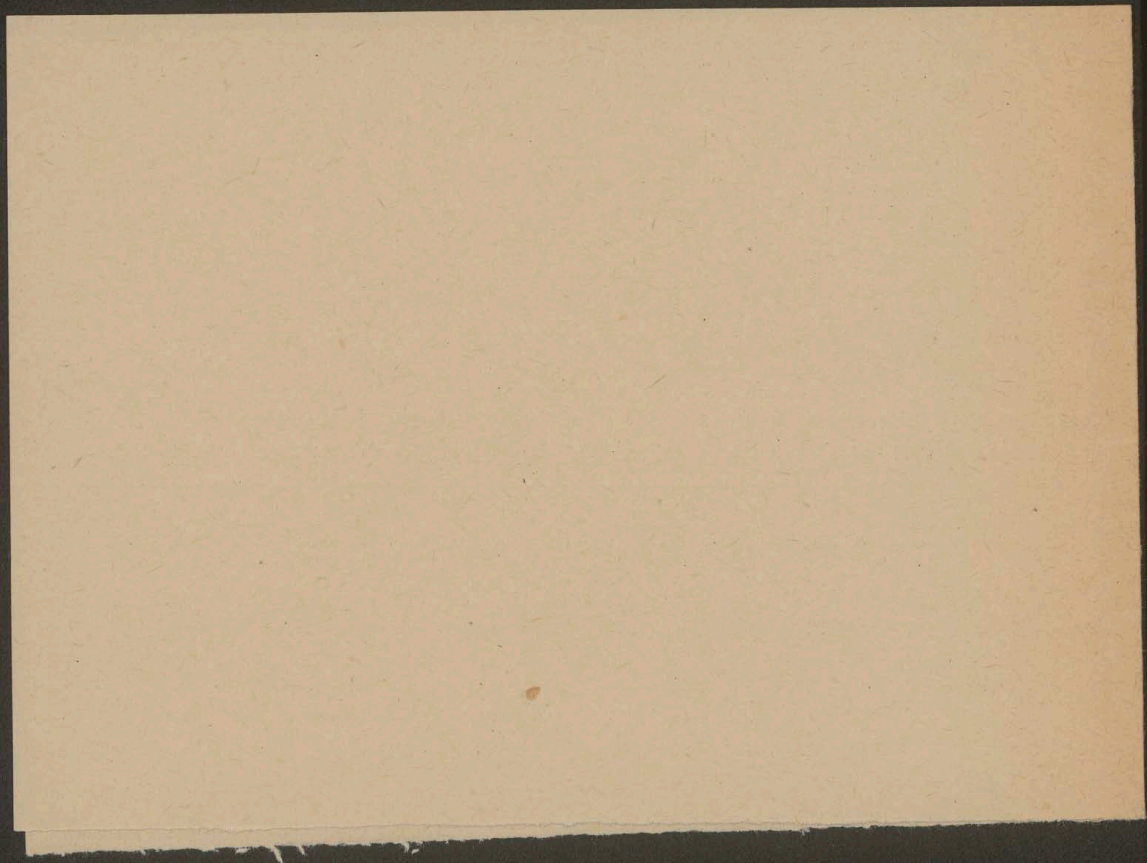
Journal of the geographical names of the
United States 1871

Comitia Piotrkoviae ad diem Epiphaniarum (6 Januarii)
1538 indicta. In iisdem Comitibus fraternitates vel Contuber-
nia civitatum ad Nuntiorum Terrestrium constantissimas
preces decreto regio sublata. Judaeis caputia flavea
ferri sub poena 30 grossorum indicta. (Zapiska w księ-
gach radzieckich miasta Poznania.)

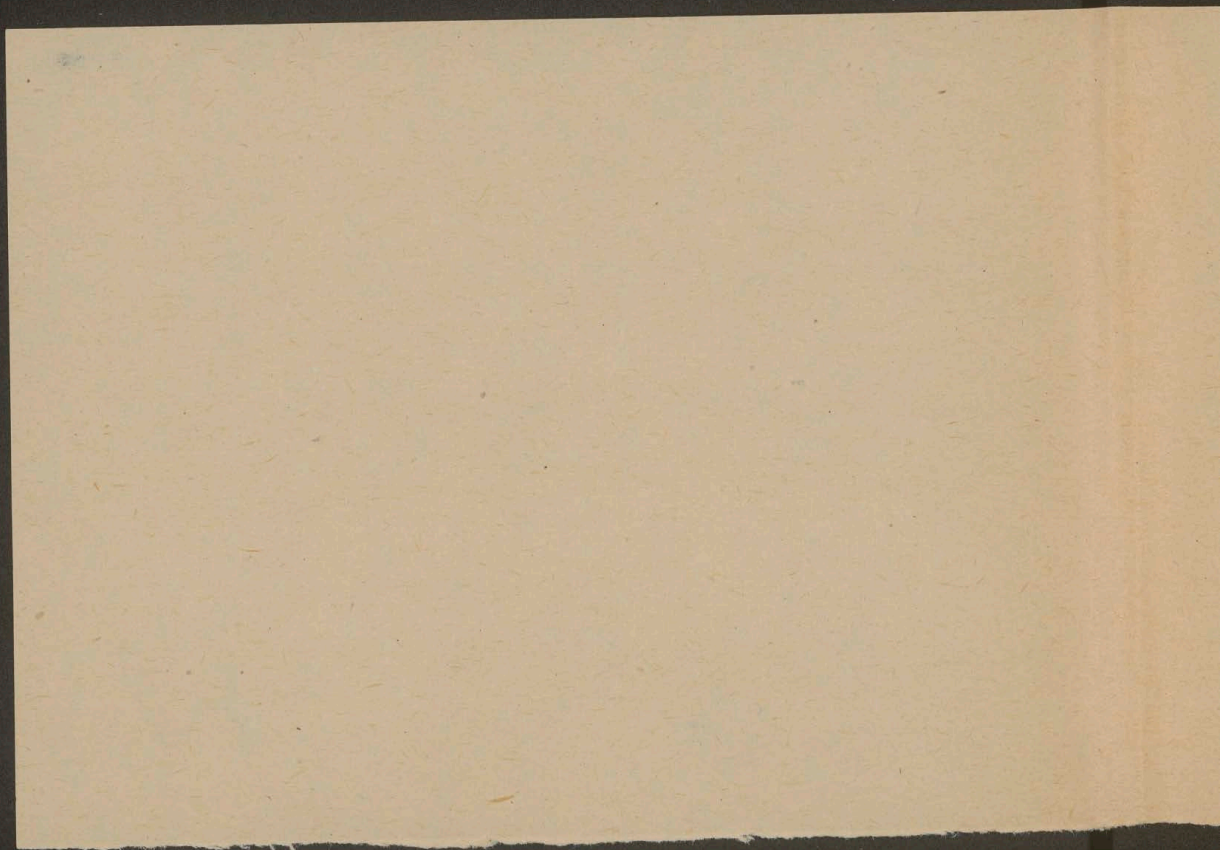
Dekret ten zniesienia cechów rzemieślniczych nie był
jednakże przeprowadzony: albowiem musiały by być także
ustawy miejskie starodawne zmienione, co z wielkimi było
by trudnosciami połączone. Idaje się iż uchwała sejmowa,
która tylko niektóre nadzwycia cechowe ukrociła chwata, była
zle stylizowana. Z tego też powodu wystąpiła poznańska Rada
miejska swych postów do Rady miejskiej w Krakowie d. 24
Kwietnia 1538 prosząc o informację, jak sobie Kraków
w tym wypadku postąpił; równocześnie wystąpiła d. 11 Maja
1538 postów do Norymbergi, aby się wywieźdźieli jakie sta-
nowisko tamże Cechy wobec Dagonu zajmują. Na sejrze rady
miejskiej w Poznaniu d. 18 Lipca 1538 uchwalono w porozumie-
niu z Starszymi cechowymi, nie znosić cechów, tylko zobowi-
zać się aby wszelkie uchwały cechowe były pod approbatę
Magistratu i aby czeladnicy nie mieli osobnych stowarzyszeń.

Sordanius

Sądy w najdawniejszych czasach:

- 1) Sąd polubowony (ślubny) w drobnych rzeczach, roki domowe czyli sąd rugowy (bez prawnych form)
- 2) Sąd kasztelański czyli starościński u Czechów: zupełny sąd - do którego należały: sprawy cywilne i sprawy karne czyli kryminalne, jako to: a) Przewinienia przeciw gminie: Odboj (rebellio) b) Przewinienia dotyczące życia i zdrowia: Zabójstwo: Zboj, głowa (homicidium) na braciach, rodzicach lub krewnych (fratricidium, parricidium, sacerdotis interfectio) i na obcych osobach (occisio) - Poranienie (vulnera - mutilatio.) c) Przewinienia przeciw czci osobistej (calumnia) ^{opellium} d) Przewinienia przeciw majątkowi: rozboj (raptum - rapina); gwałt (wyboj, narile - excussio); pożoga (incendium); kradzież (furtum) rzeczy lub bydła i porząd, przywłaszczenie poddanego, bezprawne łowiectwo, udział w kradzieżach.
- e) Sprawy o dług (debitum) i pieniężne (lites pecuniarie)

2) Sąd wiecowy czyli ziemski
 W sprawach majątkowych dowodzone przez swod (w Praw: dzie rufk: swod - w Prawach ferskich Duszana: swod - w Czechach swod) t.j. Powód czyli isciuc, który szukał prawdy, żądał od przeciwnika, aby dowiódł własności lub pokazał osobę od której ją ma; ta osoba musiała zaś wykarzać drugą, dopokąd nie trafił on na osobę praw: o kradzieży dochodzone przez ślad czyli stone (vestigium) t.j. po uczynionym okrzyku przez nieuczynionego obrońca: zana była gmina gonć złoczyńcę za śladem aż do najbliższej gminy, ta zaś dalej, dopoki nie zgubiono śladu. Osoba zaniejczora musiała dowodzić swej niewinności przez postawienie kilku świadków, którzy odprysnęli, iż obwiniony tego nie uczynił. (U Czechów: porota)

Baronów zwano u Czechów: (Lechy (Lany, szlachta rodowa
barones, nobiles, generosi, strenui) i Władychi
(milites seu uadi ordinis)

Sądy boże (ordalia) były u wschodnich niemal narodów
przełożone zdaniem jakoby pochodziły z prawa germańskie;
tego jest mylnie. Sądy te miały swe źródło w religijności
dawnych ludów: gdzie rozum ludzki okazywał się nie-
dość statecznym do sprawiedliwego rozstrzygnięcia sporu,
tam miała rozstrzygnąć moc wyższą czyli boską;
albowiem wychodząc z wpojonych zasad religijnych
wiercono, iż niewinny musi zwyciężyć, a winny
musi upaść. Sądy boże pochodzą jeszcze czasów
pogaństwa i tak głęboko się w ludzkie zakorzeniły,
iż późniejsze prawodawstwo za ledwie takowe wy-
rugować zdołało. (W Polsce za Łokietka?). W pogańskich
nawet musiał kusić chrześcijański sam takowe
popierać i kusiłnemi obrzędami nawet dawać im
nową sankcję (Grimms Rechtsalterthüm mer
908-910). W Prawdzie ruskiej wspomniane żelazo i
żelazo; a w Ustawach serbskich Dufzana żelazo i
woda jako dowodzące świadki. Ordalia dzielono
na: żelazo, Kij, woda, żelazo. — Pojedyncze na
miecze i Kij (duellum) istniał jeszcze za Bolesława
wstydlivego. — Ordalia wodne (aqua) dzielono na
rzucanie w wodę głęboką zimną, i sięganie w wodę
wrzącą (judicium aquae) — Ordalia żelazne (judicium
candentis ferri manualis vel vomerum) zale-
żały na nożeniu żelaza żarzącego lub kroceniu
po rozżarzonych radlicach ptugowych. —

Polityczny podział na kasztelanie (ziemy) trwał w Polsce
 w XI, XII i w XIII wieku (w którym podział ten zamie-
 nit się na ziemie i powiaty pod obniże jak w Czechach
 (Brzozek: Słowiańskie prawo II p 178). Do zmieszenia
 dawnego podziału na kasztelanie i opola przyczyniło
 się najwięcej: Co raz większy rozrost wyjątków z pod-
 praw sądow kasztelanskich (immunitates) z nadaniem
 prawomocności własnej (autonomii). Takowe wyjątki
 udzielano najprzód w XII w. korporacjom duchow-
 nym i klasztorom. Te exemucje czyli uwalniania zaczęły
 się później coraz bardziej mnożyć. Pierwszym stopniem
 tych exemucji było: przekazanie dochodów plynących
 z spraw sądowych nad poddanymi duchownymi i za-
 miast do komory książęcej lub sejdziów, tym klasztorom
 których ludzie byli sędziemi. Potem cały sąd nad podda-
 nymi oddano klasztorom z wyjątkiem niektórych urzę-
 dów spraw które sobie książęta eksypowali.
 Potem w eksypowano z pod prawomocności kasz-
 telanskiej i obdarzono własnym prawem nowe
 miasta przez niemieckich kolonistów na zasadzie
 rozległych przywilejów zakładane. Im więcej się
 exemucji mnożyło, tem bardziej też niknęła powaga
 urzędów książęcych, które coraz silniej dawało się
 we znaki reszcie podwładnych (mianowicie wieśniakom)
 wskutek tego pojedyncze kasztelanie nadwątłone
 w ten sposób, iż same istnieć nie mogły, łączyły się
 z innymi, a tak powstawały powiaty i ziemie
 niemieckie prawo głównie po wsiach na tem polegało
 iż osadnicy zawierali umowy wskutek którego zamiast
 powinności i danin w naturze optawali pewony p[ro]t[ak]
 z tanu pieniężny i pewną miarę zboża (żyta, pszenicy, jęcz-
 mienia i owsa) co zwano dziesięciną, a czasami jeszcze nawet
 i niektóre roboty dotychczas. Sądowictwo miał wojt czyli
 rathys dziedziczny (advocatus, fultetus).

[Faint, illegible handwriting covering the majority of the page]

D
K
V
w
v
ha
W
at
de
O
w
no
m
r
p
Co
(O
no
S
de
de
(K
K
f
L
O
P
S

Der Oberhof zu Frankfurt am Main und das fränkische Recht in Bezug auf denselben. Ein Nachlaß von Johann Gerhard Christian Thomas, herausgegeben von Dr. Ludwig Heinrich Euler und bevorwortet von Jacob Grimm. Frankfurt am Main, Jägerische Buchhandlung 1841. 8° pp. XXXII. 591. (Bq)

W najdawniejszych sądach przysądzał król, lub jego comes albo wojt. Apellowanie (fünfoln ind künft) odbywato się do miejsc głównych we Francji & chef-lieu, w Niemczech Oberhof, Hauptmannst. — Thomas p. 49-53 pisze iż prawo wyisze (Oberhofn) powstały w Niemczech w XI wieku przez wpływ praw obcych. W najdawniejszych czasach była świadomości prawa (Stufokunft) powszechniejszą bo było prawo szczegajowe i nie określone w wątych granicach prawa pisanego przez co powstawały wątpliwości w prawie (Ob. Colloquia, wieca wis kfy i mniejsze roki) (po franc. plaito) (Oberhof, Ruff, Romann — Rufftm von Ruff/zum) — Oberhofn von Goslar, Lübeck, Magdeburg — Ob. Michelven. Urtsailn ind Lübnckn Oberhof — miejsce apellacyi zastępowaty w najdawniejszych czasach ordalia w sądach wątpliwych — prawo meq. debufkie przyczynito się znaczenie do rzucenia ordaliów (które jęsuze w prawie polsko-cetminskim istnieją) Najdawniejszy ślad rewołucyjnego od sądów ziemskich (Gau = vel Grafen-Gniff) jest przywilej dla miasta Strasburga przez Lothara z r. 1129 gdzie wyrok nazwamy Finck-Ordalia Or-dal t. j. ymniestan Löffm Ruff/zum, Urtsail (cf Rogge Gniffkronm von Germanen. Halle 1820 pag. 195 — Majer Gniffstn ind Ordalien p. 22.) — Ordalia pner wodę: opien porostaty jęsuze z papawtwa.

W Niemczech król Henryk II r. 1015 poleca aby przy niej:
godności w ładzeniu „coloni ad proximam curtimarchiam”
(Grimm) habeant reuocatum (Grimm: Luthers Briefe Altam.
Hünem p. 834) (funkcją imi kustosów iurum)
königlichen Pfalz = Hof = kaiserliche Hof. - Karol IV r. 1356
ustanawia w Achen prawo wyzysku (Bischof kaiserliche Hofpfalz
(Scabini Aquenses) do ktorego apelowano. (Lüning L. sp.
C. IV. Feil I. 1443), to prawo wyzysku dopiero r. 1611 zmiesione
zostalo i z radą miasta Aquigranu potuzone (Lüning l. c.
1453) - Takie prawa wyzysku byly dla Szwalbii w Rothweil,
Göingen, Zürich, Halle; dla Lotaryngii w Achen, Colln, Her.
Stall, Nimwegen; dla Saxonii w Magdeburg, Goslar,
Altenburg, Dortmund, Lauenburg; dla Frankonii
Worms, Wimpfen, Rothenburg, Frankfurt, Regensburg
(Ob: Senkenberg kaiserl. höchste Gerichtsbarkeit p. XXX.)
Te prawa wyzysku miały pierwej kaiserliche Hofpfalz

3plan?

Der Oberhof Iglau in Mähren und seine Schöffensprüche aus dem XIII. - XVI Jahrhundert. Aus mehreren Handschriften herausgegeben und erläutert von Dr. J. A. Tomaschek Prof. an der Rechte an der Wiener Universität. Innsbruck Verlag der Wagnerschen Universitäts-Buchhandlung 1868. 80 pp. 396.

(5/10)

Miasto Iglawa otrzymało prawo miejskie r. 1249 potwierdzone przez króla Wacława I i margrabiego Ottokara. Miasto jako to: Deutschbrod, Brünn, Praga, Schemnitz w Węgrzech otrzymało prawo miejskie (Grundfuss) uważano Iglawę za wyzszą instancję do której się w wątpliwych rzeczach o porząd sądowy udawali, dopóki w XVI wieku nie zaczęto apelować do sądu królewskiego w XVI wieku. Utworzenie sądu apelacyjnego (Appellationsrat) w Pradze przez kr. Ferdynanda I r. 1548 nie spowodowało upadku sądu w Iglawie jako trybunału apelacyjnego.

(p. 16) - Czynności sądowa prawa wyższego w Iglawie była: 1) instrukcyjna (Instruktion) dla sądzących porady; 2) wyroki (Urteil) czyli sądowa (Urteil) jeżeli ławnicy sami nie zdołali wydać wyroku (Urteil fällen), lub na jedno zgodzić się nie mogli; lub też jeżeli strony niechciały przyjąć wyrok (Urteil fassen - arguere sententiam) do czego była osobna forma; jeżeli były z wyroku niergodne; jeżeli strony same dobrowolnie zgodziły się na wyrokowanie sądu wyższego (sententia definitiva). Jeżeli sami ławnicy dla niergody w wyroku udawali się do sądu wyższego, dostateczne było pojedyncze od nich przedstawienie zapytaniem. Jeżeli zaś strony apelowały do prawa wyższego, to przesyłano sądowy bieg całej sprawy, z kłosa, repliką czyli akta (in oculo rotulo) zapieczętowane miejscną pieczęcią z urzędu.

Ob: Tomaschek: Deutscher Schrift in Ungarn im XIII Jahrhundert 1859 - Homeyer, Stobbe, Wasserschleben, Laband, Behrend, Gaupp (zob. vltm. Margrabiu węgry z Tyllis (Stift), Absolut: Gaupp (zob. vltm. St. in Mittelalt.)

Procedura prawie wszędzie była jednakoza (stufstufung). Wydane wyroki zapisywano w akta a z nich wynagruzte wyroki stuzity niemal za Kodeks. Treść wyroków czyli orzeczów sądu wyższego była następną: 1) Wyroki czyli orzeczka w sprawach przegranych czyli wątpliwych prawa cywilnego lub kryminalnego w obszarze wlas: ciwego miasta lub gmin podległych miastu (Liber sententiarum - Libri decretorum - Sententiarum) 2) Wyroki czyli orzeczka wydane w skutek wezwania młodszego miasta (Zwistungsstadt) czyli na zapytanie i prośbę o radę w pojedynczych wątpliwych razach gdzie Kodeks prawa magdeburzkiego był niedostateczny. 3) Wyroki czyli orzeczka w drugiej instancji gdy strony apelowały, w którym to razie sąd wyższy wyrok pierwotny potwierdzał lub odrzucał. Głównym powodem do takiej apelacji była reputacja ustalona sądu wyższego jako instancji bezstronnej i sprawiedliwej. Wprawdzie sąd wyższy nie miał środków przymusowych (Zwangsmaßnahmen) do przyjęcia wyroku - lecy reputacja i poczucie głębokie prawa (stufstufung) w koźnieniu w narodzie stanowiły tu powagę. Aby za rat niepotrzebnem szukaniem sprawiedliwości w drobnych i niestufanych sprawach nie zatrudniać sądu wyższego, były wysnaczone kary. 4) Nauki i wskazówki prawne (stufstufungswörter, Lehrensprüche) w pojedynczych wypadkach prawnych; w których faconicy prosili o wyowięcenie i naukę jako od swiadomych i bieglejszych w prawie. 5) Stomazenie pojedynczych uchwał i wiktoryj miejskich i cechowych jako skutek autonomii. Najdawniejsze orzeczka są krótkie i zwięzłe, później stają się coraz więcej rozulektemi

Sigillum majestatis -
 Matera plumbi -
 -Fransumptum -
 (sententia) -
 Willkür -

Hyraz: anni discretionis - Artifex - Berufung (appellatio) - Besserung (besserung) -
 -Praxator (Praxator) -
 (zivil) - Camerarius - Cippus (dyby - Park) - Exbrigatio - Duellum - Emenda (Emenda) -
 -Erfitzung (possessio) - Fürsprecher (prolocutor) -
 -Gehefte Bank (bannitum ius) - Heredita-
 -tudo resignatio, impetrio, obligatio, prescriptio (Jahr und Tag) - Judicium banni:
 -juratus (Eid) - Jus terrae (provinciale)
 -Knecht - Leutnant (Litigant) -
 -Notarius -
 -Proscriptus (Proscriptus) -
 -Seelgeräthe - Obsequium (adon)

Die
 falk
 W Nie
 mag
 dop
 now
 faku
 pag
 W Do
 apela
 W Nie
 von
 Kass
 wyro
 wyro
 wali
 pag
 Zrau
 1321
 lesi
 tyek
 p.
 Kur
 7. 14
 low
 Lipf
 Stab
 ef
 re
 Stob
 Rech
 zwei
 Rech
 H. Ka
 O. Stob

Die Schöffenstühle und die Juristen
fakultäten pag. 63. 145

W Niemcech sławne były Oberhöfe von
Magdeburg, Lüneburg, Frankfurt
dopiero w XVI wieku miejsce ich zastąpiły
nowo zorganizowane Hofgerichte i
fakultety jurystyczne w Uniwersytecie
pag. 64.

W Polsce podobny Karmin zniósł r. 1365
apelacyjną w obie strony

W Niemcech pierwszym Landgraf Herman
von Hessen ustanowił dla miasta
Kassel aby tamniemu jeżeli przy wydaniu
wyroku byli niezgodni lub gdyby ich
wyrok nieprzyjęto (griffolten ist) - apelo-
wali do rady książęcej a nie gdzie indziej
pag. 64.

Drawo miejskie w Saarbrücken z r.

1321 poleca aby tamniemu niemogło zna-
leś wyroku nie udawali się gdzie indziej
tylko do hrabiego von Saarbrücken.
p. 65 zakci

Kurfürst Fryderyk łagodny zakazał
r. 1432 swym poddanym aby nie ape-
lowali do Magdeburga tylko do
Lippsa do doktorów p. 65

Halbgerichtsordnung (Carolina) z r. 1532
cesarza Karola V ustanowita Kery na
repmie Augsburgim państwa 1532

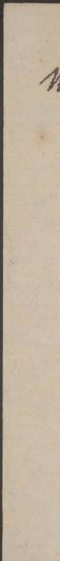
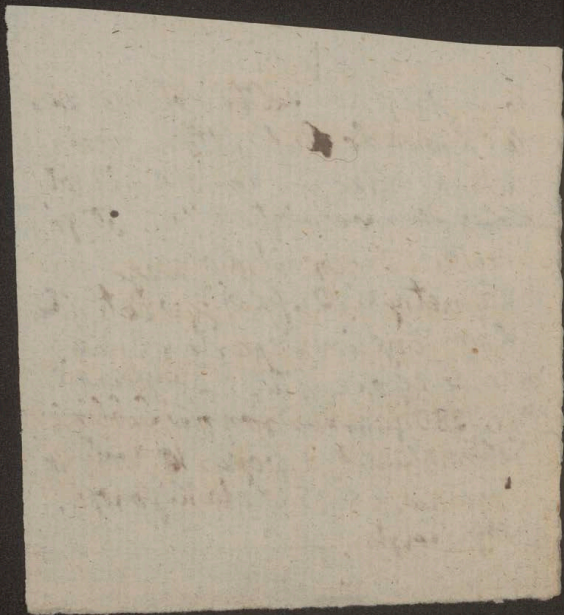
Stobbe O: Geschichte der deutschen
Rechtsquellen. Braunschweig 1858
Zweite Abteilung (Geschichte des deutschen
Rechts) in 6 Bänden bearbeitet von G. Heffler,
H. Haller, J. W. Planck, Gem. d. Richter und
O. Stobbe - I Bandes IIe Abteilung)

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to the quality of the scan and the age of the paper. It appears to be a continuous block of text, possibly a letter or a document, written in a cursive or semi-cursive hand. The ink is very light, making it difficult to discern specific words or sentences. The text is oriented vertically on the page, following the natural orientation of the paper.

(Lunij)

146

Do przyłączenia ~~Wotynia~~ Wotynia, Łodo-
le i Kijowa do Rusi ustanowiono
metrykę ruską przy kancelaryi Krol
osobną dla wojewodztw Kijow. wotyn.
Bractaw. i reymkowskiego
akty metryki Ruskiej są w Petersbur-
gu przy trzecim Departamencie
Przedzwojenego Senatu. w trybunale
Od r. 1580 zaprowadzono w Lublinie
osobne Księgi dla wojew. 10 wotynsk
i Bractaw. a r. 1590 dla Kijowa
województw.

147
Wykład praw o jurysdykcji starostw
grodzkich: ułk Łodziow. Warszawa
1885. 8° broż. praw

Mr. S. S. S. S.

John S.

Statut biblioteki użniów
wydz. lek 1865

Statut czyteln. akadem.
1867

Sądowy Process czyli sposoby pra-
wowania się w Trybunale i
wszystkich Subselliach W. X. L.
Krotko zebrany... przedruk
wany. W Mohilewie, w druk
arsybiłkupa mohil. 1782. 8. 80
K. i str. 191. K. 2.

Sądowy Process... poprawiony
i na nowo ponnożony Przydankiem
Supplementu w którym się zawiera
Zbiór Konst. Novellae legis, tudzież
Serii Marzatkow Tryb. g. W. X. L.
Edycja druga. W Mohilewie w druk
arsybiłkupa Mohilew. 1783. 8.

Dzielo p. t. *L'Univers pittoresque: France*
Paris 1845 8te (Illustracje)

tomów *trzy* —

woluminów

pożyczyłem z Biblioteki c. k. Uniwersytetu, takowe zwróć w ciągu
tygodnia
przyjmując odpowiedzialność za wszelkie
uszkodzenie go, zakreślenia lub domiski.

1 ^a inf.	termini	particulares alias ferrestre	i w ziemi	roki ziemskie alborocki.
2 ^a inf.	"	generales seu colloquiales	i in palatinatu	roki wiosowe
3 ^a inf.	"	regales		roki nadworne

Wie było jeżeli dokładnej różnicy między moder-
stem (t.j. z ramiem i z zasadą z podtych powodów
wykonanem zabójstwem) a zabójstwem
Zabójca płać za winę 1) Lanftron czyli Rządowi 2) ja:
milii lub krewnym zabitego (Annwald)
Podług prawa karnego Longobardów płacono za każde
zabójstwo czy ono było winne lub przypadkowe war-
tosi zabitego. Annwald (cf: *Verfassung von Longo-
barden* §. 12)

Taiding (Tauschung - auf einem Tag verbundenen Vor-
sprüchling nicht dass Gerecht, von ad wunden aufsprüch-
ingriffliche Konfession vorbrudelt) Placitum
(*Forum Taiding - colloquium generale*)

lice = Grundstück

Luikönig = Symbolik in dem Trübsinn

Litery genialne i lunarne w kalendarza miał zapro-
wadzić Hieronim dw.

Hombler: Sächsisches Landrecht. Berlin 1861. 3^e Auflage

Hombler: Die Genealogie der Handschriften des Sach-
senspiegels. Berlin 1859.

Stobbe: Geschichte der deutschen Rechtsquellen

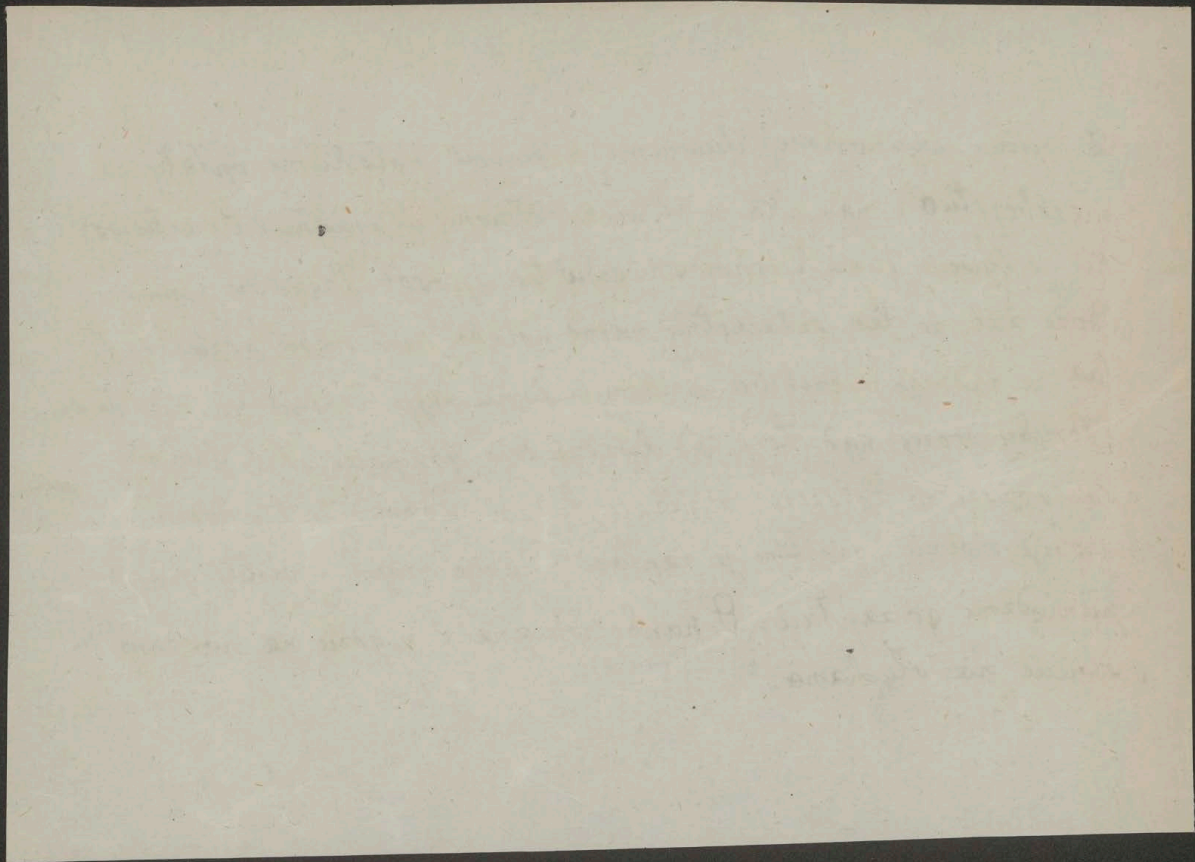
Adversaria M. F. Odolii 1575 (Epistolae) Nr. 7958

fol. 47 D. D. Nicolaus Wolke a Lothaire gladifero Regni (Chmel. I p. 182)

Lodov. capit. Krzepic. 28 Mart. 1576 list

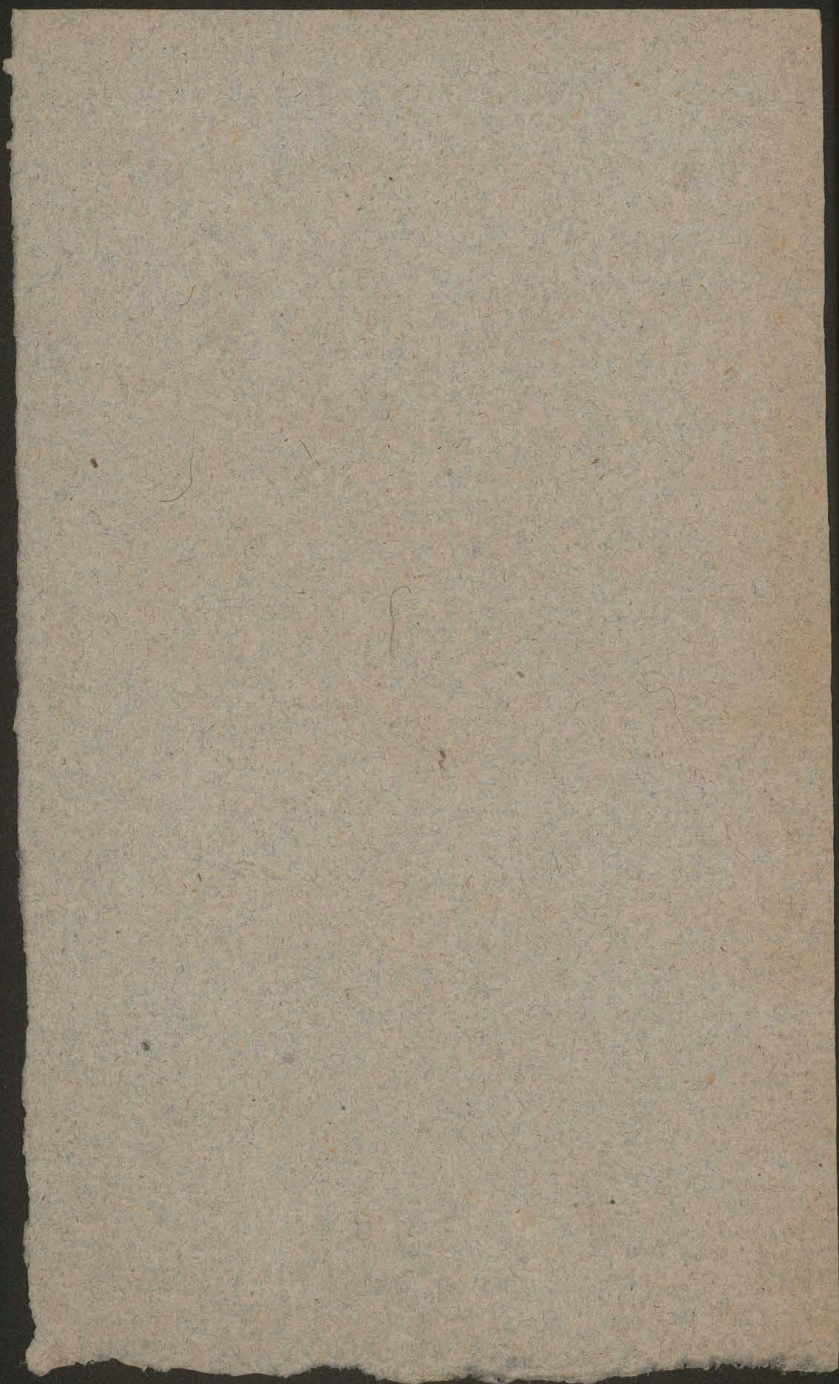
[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side. The text is scattered across the page and cannot be transcribed.]

Z powodu wyznaczonych dawnemi prawami polskimi opłaty za
 meżobójstwo, narzeka w XVI wieku Stawny Stanisław Orzechow-
 ski (w Żywocie Jana Tarnowskiego) w ten sposób: „Przeżoż panie
 „Boże żal, że ten szlachetny naród polski sam siebie oszaciował,
 „tak, że żadnego szlachcica w żadnym domu najprzedniejszym nie masz,
 „któryby drożej nad sto i nad dwadzieścia grzywien stat. swinie
 „są droższe w Polsce, a niżeli ludzie. Pokradnie kto komu i
 „pobije swinie, gardłem je zapłaci: zabije onych swinie pana,
 „pieniądzi go zapłaci. O kłamstwo wieczna i nigdzie na waszem
 „świecie nie słychana!”

Sąd ziemski odpowiadający naszemu ziemskiemu i grodowemu należał do instytucji prawa Staro Sławiańskiego. R. 1302 w Morawie cytowane są w przywileju „tabulae publicae olomucensis rinde” (Dziesięć lod. V) wpisy do tych ksiąg działy się w obec najwyższego komornika sędziego i pisarza ziemskiego. Początek tych ksiąg sięga w Czechach Morawie, Śląsku wieki XIII w Łolsce cesarza Kazimierza Wielkiego. Księgi (stare deski ziemskie) olomunieckie porządkują się od r. 1348 (zapisane do r. 1466) następnie od r. 1480 po czesku aż do r. 1628 od którego niemieckim językiem się pojawiają (Bernerska od r. 1348 - opawskie od r. 1431 - Kamińskie (Günzendorf) od r. 1404.

Sędzia ziemski r. 1404 w Księstwie Kamińskim zwat się Egidium a pisarz Egidiusz Janibum.

Jus supr. theuton. (XV saec.)
 post vituperationem septentiam

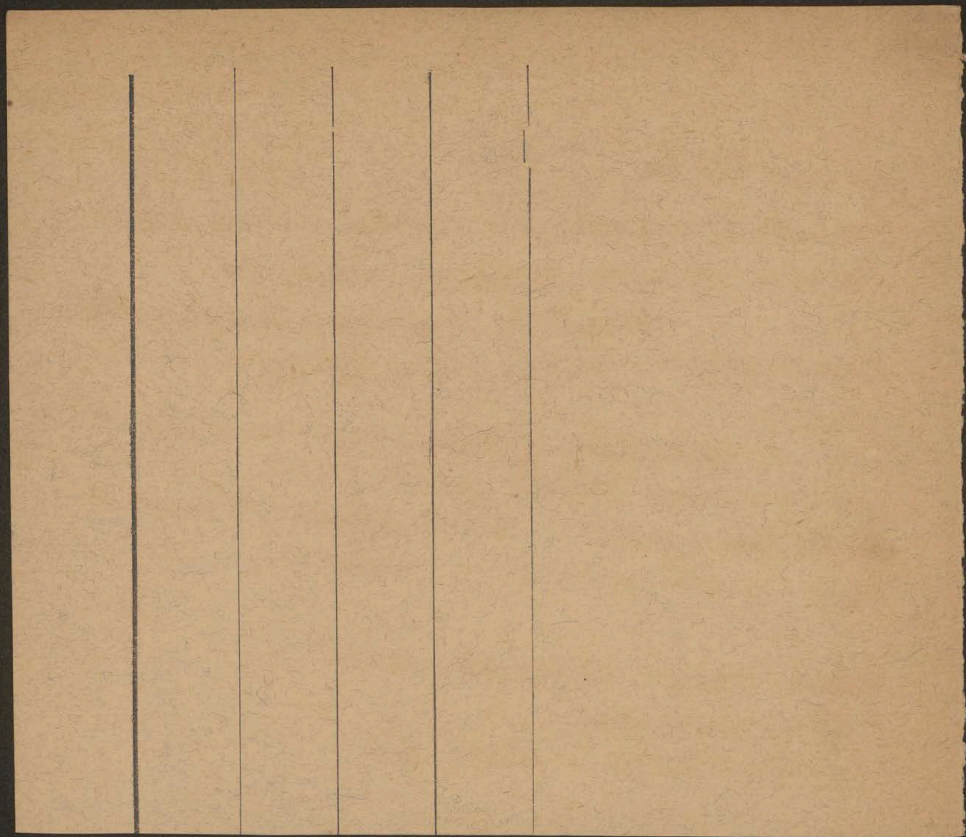
corpule de

Provocatio ad commissarios 6 civitatum: (Pravor. Landez.

Kazimira, Wieliczka, Bochnia et Skusz, qui tribus
 vicibus in anno sedebant. 1) die 3^a post fest. b. Stanislai in Mayo
 2) die 3^a post fest. s. Michaelis. 3) die 3^a post festum Purificae
 trising manus

procurator debet auerere Castellorum Prae. vel ipsius nota.
 num et ibi recipere citationes contra 6 civitates - Ministeriali
 debet dare a quolibet civitate per festonem et coram 6 civi-
 tatum a quolibet memoriali per i sexagenam - Decernantur
 in 6 septimanis

bonum regnum = Krolewski powiat
 affines - plenienniy.
 advocatus infodatus = zakupny wost.

Antiquorum jurium

Suborziarius - Profectus juris - Novorum jurium

Doctorianus - Casus conventus

Magdalenisticus ^{Decretorum} Juris canonici - ad 1748 d. 26 April

Juris naturae et gentium
Juris canonici

Justinianus - Juris civilis (Institutione Justiniana)
Lex publica - Novorum jurium

regulorum juris ex jure canonico
et civili

Lector Juris canonici

rok, drukarz, nakładca,
 oluminów, stronnic, kart,
 ów. — Rytownik.

L i c z b a

w Katalogu

Szafy

Inwentarza

Materyi

egdyś Jana Cho.
 eja Lipskiego
 rskich tndriex
 ch dygnitarxy
 waweln skres.
 Słoszewski.

Teleg
Skrot. pol.
 5644.
 6003.

Rodzaj

otrzymane
 w roku 18

oprawy

kupnem od

obowiązkowo

Druk Wł. L. Anoxy

1878 / 1879 (partk) w. 1879

Lambkowic Stanisław Sekretarz Xcia Ostrogokiego
 kasztelana Krak. : Wlot na Czarownice
 z pism Jakuba Sprengera i Henryka Instytora
 S. Dominika Teologow i w Niemieckiej Ziemi
 Inkwizytorow przez Stan. Lambkowica.
 Krakow w druk. Symona Kempiniego 1614.
 4to kart. niel. 8 (tytuł i dedykacja do Janusza
 Xcia Zastawskiego wojewody wolyń. datowana z Dub.
 na d. 1 Maja 1614), kart. niel. 6 (Spisanie rozdziałow),
 str 1-45 ^{cz. 1. i 2.} (obejmuje Dofstępek zwierzchny w czarach
 w 16 rozdziałach tlomaczonej z Sprengera i Instytora. -
 Cz. II Sposoby lezenia czarow, w 8 rozdziałach -
 Jana Suidera zakonu Domin. S. i Inkwizytora: O
 czarownicach Księga w 12 rozdziałach - Księga w
 sposob Dialogu o czarownicach przez Ulryka
 Molitora w 10 rozdziałach), kart. niel. 7 (rejestr.)
 |: jak widac całe dzieło tlomaczone. |

Czarownica powołana abo krotka nauka i prze-
 stroga z strony Czarownic zebrana z rozma-
 tych Doktorow tak w prawie bozgm jako i w
 swieckim biegłych dla ochrony i poratowania
 sumnienia, osobliwie na takie sądy wysadzonych.

Poznan, 1639 (w typografii Wojciecha Regulca) 4to (z dedyk. Wojciecha Regulca
 Karta 4, str. 110. (w 13 pytaniach, dosi umiarkowane, obsta...
 je aby sądom duchownym te sprawy poruczano a nie swieckim) udana i grodziska.)
 2a ed. ... za staraniem i kosztem Wiel. Księstwa Torz. Gdansk Księga 2 nowa
 do druku potana. Gdansk, u Jana Daniela Kolla 1714. 4to str. 86 (w edycji opuszczonej
 2a ed. 1714)

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

156
Cielebnej Karze podlegają w Rosyi: Krestjanie,
Mieščycy, Kapry i innye niższe cyymy
nie mające znaku wojennego. Kary te są

Knut (bijowanie ostrym knutem przywiązanego
do deski i pięcystowaniu na tłu i
skutkach: Wor

Pletki (dla osób od 15-17 lat)

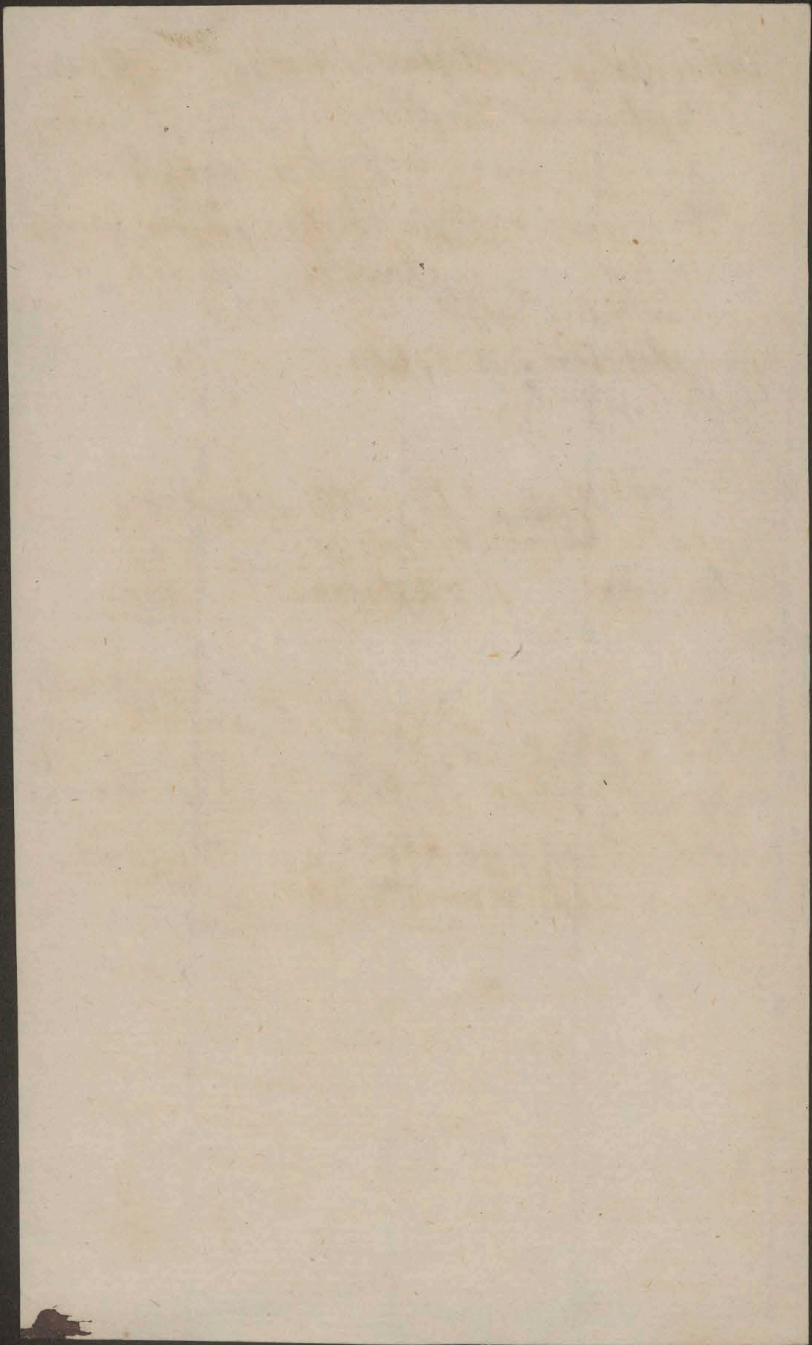
Chtyści (szpiśtuty)

Brown Joseph ur. 1 Jun. 1801 wstąpił 1817.

Kiejiowski ^{Franoz.} ~~Adyż.~~ " 29 Nov. 1802 " 1816

Kautny Franc. " 11 Sept 1810 " 1830

Wiadomości Ustawo Sądach Starych Kazytelan's.
kich o Sądach nazwanych Wieca, a najob-
szerniej o sądach ziemskich: przez A. Karana
Mofuzenskogo Schol. Dzar. Werszawa
w druk Schol. Dzar. 8° str. 224.

Tortury: „Nie zarazem ma być męczon jedno gdzieby jurystyczne i dostateczne znaki były występku jego. Do wiele razy przegadza się, że drugi nie cierpliwy z strachu męski a bolu powie to czego nigdy nie uczynił i przysięga się ku temu czego nie winien: i wiele tym obyczajem niewinnych potracono. A tak nie trzeba męce zawozić, albo zarazem wierzyć, ale też nigdy ieby nie weszyc (nie ma być, bo jest rzecz niepewna, omylna i niebezpieczna), ponieważ wiele razy się to trafia że bywa drugi tak cierpliwy i twardego przyrodzenia że męskę wycierpi a prawdy nie powie by go najwiecej męczono: a drudzy też tak niecierpliwi bywają, iż bojąc się by ich nie męczono i na siebie i na kogo innego wyrzają co nigdy nie było i ptonnych powieści wiele często kroc' powiedają: (Bart. Groicki: Torządok sądów i spraw miejskich prawa maydebuskiego

(Tortur wychodząc z zasad prawa kryminalnego cesarza Karola V najczwieziej używano do odkrycia czarodziejstwa - ponieważ uważano najwiecej kłóty grzech przeciw Bogu i frago Karano - Toż prawo Karola V praktykowane w Solcie zawierało instrukcyję do sąd' badań czarowników przy męczeniu

O rozmaitych męskach: wodą, oilem, laniem wrzącego oleju w gardło, smarowaniem siarką, smotem gorejącą, stoniną, głodem, pragnieniem wielkim, przyłożeniem na piersi myszy, fraszeni albo innych robaków jadowitych na krytych bankach. Także przywiązanie zloczynca ku ławie nogi jego stoną wodą nemiąją potem kocz przywiodą aby piasty onego zloczynca lizata, powiadają być ból okrutny. Ciagnienie powrozami gdy nago zloczynca na wyzszej ławie niż ciał jest bywa pod pachy przez pierśsi przywiązany potym wielkie palce u nog bywają związane a powroz od nich okolo osi u kota okręca, aby tak obracaniem kota ciało ku wypro-wiedzeniu prawdy było ciagnione. Dnie którym pierwej wpystkia włoży bytwa ogola. (Bart. Groicki)

Nazwy wiszenia: Kabał, Za krata, Grymka, Szdełka, Szat-tawa, Sztok, Ciemnica, Kąpi, Kloda, Sadzawka, Bylina (Bart. Groicki)

Do polski wprowadzono torturę z niemiec z prawem niemieckim. Zmieści-
na w przed w Polsce to na sejmie r. 1776 w przed niżej w innych Kra-
jach. dabo już dawniej przeciw niej pisali

Ceratin Kirsztejn (Oprawie i o sędziowaniu k. 39) pisze: Mocarz
Góral da się mścić a nie wyzna prawdy, a stały piecuch opowie
grzech, którego popełnić nie miał smiałosi. Któż pierwszy bierze
obwinionego karać za suspicję o grzechu, nim sędzia powie że
zgrzeszył. Kto wróci ból i smutek; kto będzie za to karany, że w
błędzie katować kazał? Niech lepszy urząd w probacyj burze
Booga, świadków i wyznanie niż oprawców.

Lipfki Andr. Practicarum observationum ex jure civili et saonico Dantisci
1648 Cent I Obser. 22. również porostaje przeciw dowolnemu uży-
waniu tortury.

Tortury zniesione w Polsce r. 1780 pier-
wej nie w innych krajach Europy.

Krieger Jan. O prawie i feldromem
1580" powstał przeciw barbarzyń-
kiemu dochodzeniu prawdy torturą.

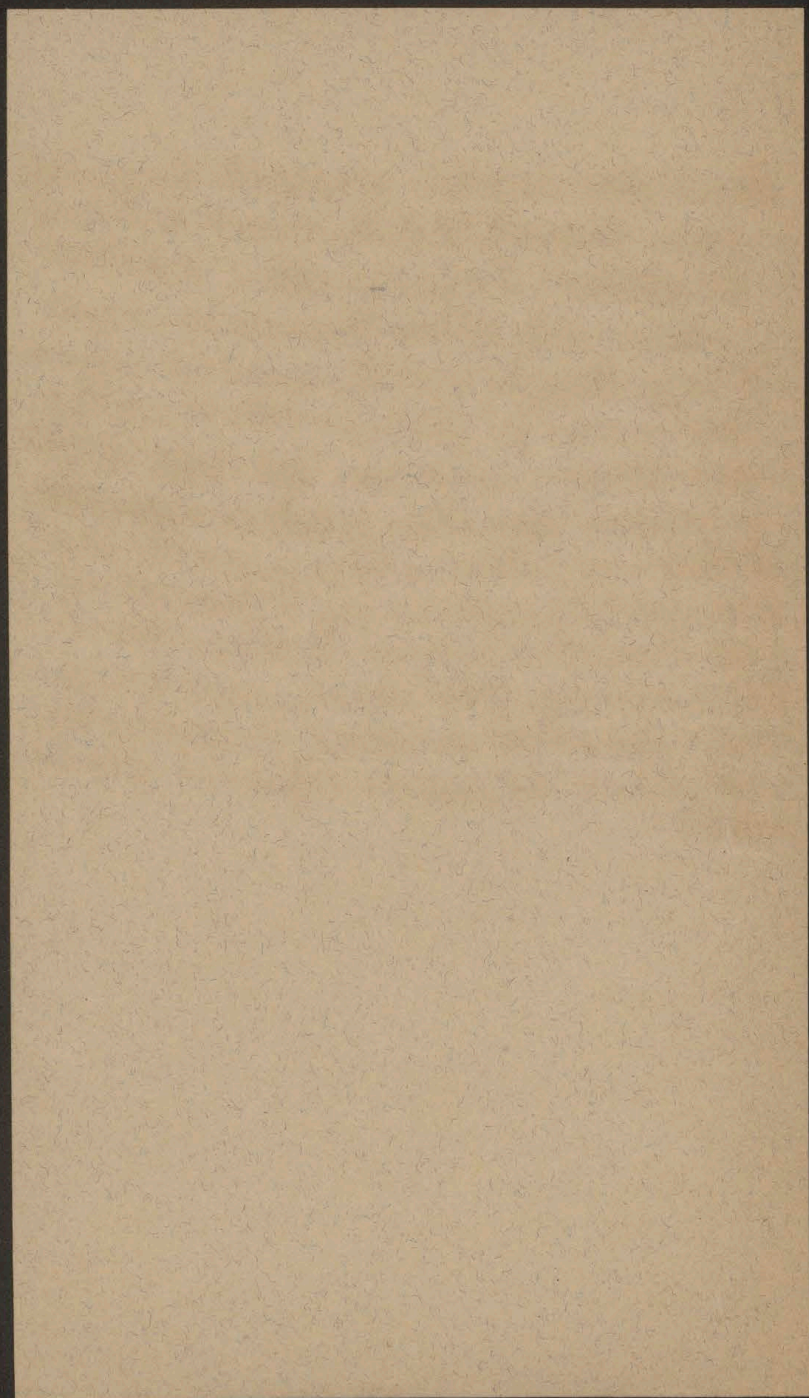
Yicki Jan z Polym 1562 w sporze z
Bernardem z dublina

3 adonocor 1827

em. 176.

Textual evidence in table x 1880
written for A. ...
1880
Textual evidence in table x 1880
written for A. ...
1880
Textual evidence in table x 1880
written for A. ...
1880

Do procesów czarownic przyłożyli się najwiecej
 papież Innocenty VIII bulla "Summis desideran-
 tes affectibus" z d. 5 Grudnia 1484 u Katolików
 - a Marcin Luter błędem Tomaszem miejsa
 (II Księga Mojżesza XXII. 18) "czarownicy niepowi-
 nienos pozwalać żyć." Głównym Kodeksem postępo-
 wania sądowego z czarownicami była Księga: "Mort
 na czarownic" dominikana Jakuba Sprenger,
 który u nas Zątkowic w XVI w. przerobił. Woz-
 leki wiszący byto procesów o czary w Niemczech nie
 u nas. Sławny sędzia czarownic Baltazar Voss w
 Fuldrie w przeciągu 19 lat skazał przeszło 300 za-
 rownic i czarowników na spalenie. Duhowienstwo
 u nas potępiało zbyt pogrywe w tej mierze sędziów
 świeckich.

Instrukcyja rzymska albo Postępek prawny o szkodach i processach iako mają być formowane i wydawane przeciw czarownicom i różnemi zaboborami bawirącym się albo podejrzanym. Naprzód w Rzymie r. p. 1657, potem w Polozie w drukarni Klasztoru oliwskiego po łacinie wydana r. 1682 teraz na polskie wytłumaczona i do druku podana r. p. 1688. Czwarty raz przedrukowana R. P. 1705 w Krakowie w drukarni Krzysztofa Domańskiego. 8°

Czarownia powstana albo krótka nauka i przestroga z strony czarownic zebrana z rozmaitych doktryn tak w prawie bożym iako i świeckim biegłych dla ochrony i poratowania sumienia osobliwie natalskie sądy wysadzonych. Poznań 1639. 4° Kart 4, str. 110 ~~XXXXXX~~
 red. Bartholomaeus i rajom miast Kosciana i Grodziska.... Wojciech Regulus pisarz konsystorski i typograf poznański (wydawca)

2^a ed. . . . z przydatkiem Instrukcyi świeżo z Rzymu wydanej. . . . kosztem Konsystorza Gdańskiego znowu do druku podana. Gdansk w druk. J. D. Stoll. 1714. 4° str. 86.

(autor dość rozważnie przeciwko lekkomyślnemu przesądaniu o czarni, przeciwko płańieniu i męczeniu tak zwanych czarownic)

*Cautio criminalis seu de processibus contra Sa-
gas Liber, ad Magistratus Germaniae hoc tem-
pore necessarius.... auctore incerto Theologo
Romano. Editio secunda. Primum in Germania
postea Posnaniae in officina Alberti Reguli
Anno 1647 impressa. 8° kart 16 str. 428. 1
na konicu: Posnaniae in officina Alberti Reguli
A. D. 1645. — ded. Christophoro Opaliniski pala-
tino Posnan. et Lucae Opaliniski Succamerario Pos-
nan.... Albertus Regulus Not. Consist. et Typ.
Posnan.*

*wtajmy niewymieniony autor tej Ksiązki jest
Spee Fryderyk Soc. Jes. pierwsza edycja
wyšla Rintzelii 1631; — druga edycja wydał
Joannes Gronaeus Austricus*

Notaryusze w dawnej Polsce byli: a) Notarii publicii auctoritate apostolica, mianowani przez hrabiów Latera-
 renskich (Comites Sacri palatii Lateranensis) albo przez
 osoby mające do tego pełnomocnictwo z Rzymu, jako to
 przez legatów, nuncjuszów i czasem przez arcybiskupów i
 biskupów. Notariusze ci przyjmowali: testamenta, akta rejścia,
 nominacje i t.p. b) Notarii publicii auctoritate imperiali,
 mianowani przez cesarskich pfalz-hrabiów (Comites pa-
 latii) którzy mieli prawo: nadawania legitymacji nieślubnym
 dzieciom (bzkartom), mianowania notaryuszów, wienienia
 poetów, nadawania herbów osobom stanu miejskiego, (Ob. Pfaff,
 Cat.: Geschichte des Pfalzgrafen-Amtes. Halle 1847), przywo-
 cenia czy osobom infamowanym, nadawania stopni akademickich
 (Kleypál.: Geschichte der Heraldik. Nürnberg 1885-1889 -
 Eichhorn: Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte. 5. Ausgabe.
 III Theil). Od r. 1659 prawo pfalz-hrabiów było tylko tytularne;
 udzielali oni za opłatą dyplomy na notaryuszów. Prusami
 nawet i kawalerowie stotej ostrogi papieskiej (Eques
 auratus vel calcearis aurei) mieli tę prerogatywę.

Źródło do historii polskiej: list cesarza Fryderyka I do
 opata Wibalda, w którym donosi o swej wyprawie wojennej prze-
 ciw Polakom (Ob. Rahewini Gesta Friderici imp. III. 1.)

Teatr w Krakowie. D. 7 stycznia 1748 w pałacu biskupim
 w przytomności Andrzeja Stanisława Zaluskiego bisk. krak.
 reprezentowaną była tragedia Tauriska: Demofon przez Zalus-
 kich kuchmistrzów litewskich wraz z wielopolskimi
 koniuszycami i czesnikowiczem koronnym, z generalnym wrogołkich
 przytomnych gości aplauzem, tak dla dobrego udania tych osób, które
 reprezentowali, żeby sami z profesyji aktorowie udac lepiej nie mogli.
 Lecz sami Zaluscy kuchmistrzowie podobny mieli aplauz na tragedji
 francuskiej: la mort du Cesar, z komedią francuską, którą reprezento-
 wali w dzień 5. Jazdzy 1748 roku. (Kurjer polski Anno 1748 N. 581.)
 D. 17 Januari 1748 obchodził biskup krak. Uniwersał Koronacji Króla; po
 tym obiedzie była Opera po wstosku in gratiam festynu tego (Kurjer. pol. 1748 N. 582)

Nadgrobek króla Jana Kazimierza w Taryju w Kościele Saint-Germain des Prés w nawie bocznej (transsept) po ^{lewej} stronie w Kaplicy S. Franciszka Xaw. (dawniej S. Kazimierza), z lewej strony - z marmuru czarnego wysok. 10 m., szerok. 5^m 20. Ło-
sag klezającego króla z marmuru białego. Nadgrobek ten rzeźbił Gas-
pard de Marsy; tablica metalowa z płaskorzeźbą bitwy z Tatarami
wykonał Jean Thibaut, braciaresz benedyktyn konwers klasztoru;
napis na nadgrobkun utorzył Dom François Delban benedyktyn. Figa-
ry 2 jenców strzających za ozdobe nadgrobka znajdują się dais w
Louvre (Ob. Latat. de M. Barbet de Jouy N° 196. 197). W nadgrobkun
tym spoczywało tylko serce króla zmarłego r. 1692. (Ob. In-
ventaire général des richesses d'art de la France. Paris: Monu-
ments religieux. Tome I. Paris 1876. 4to pag. 112-113 n° 12. - Rouil-
lard: Histoire de l'abbaye de Saint-Germain des Prés. - M. F. de
Guilhermy: Itinéraire archéologique de Paris. - Siganol de la
Force: Description historique de la ville de Paris. T. VIII.) - Opactwo
fundował r. 576 Childebert syn Clowisa. Podczas rewolucyi zamknij-
to kościół a skarb kościelny rozgrabiono - ten r. XI stołto kościół.

S. Stanisław Kostka (bibliografia): Kurtzer Bericht von
der Ankunft, Aufenthalt, Wohnung, heimlichen Abwey-
desheit. Stanislaus Kostka als eines noch weltlichen Jüng-
lings zu Wien in Oesterreich. 3^e Auflage. Wien 1749. 8vo
- Peikard Fr.: Dreyfache Heiligkeit des heil. Stanislai
Kostka. Wien ~~1764~~ 1764. 8vo (traktujg taxze o pobyciu
tego świętego w Wiedniu w domu Nr. 428 (neu2.) „aus goldenen Schlan-
gen - am Hof.)

Jaroszyńskiego Seweryna najiego 24 lat i powieszzonego
w Wiedniu d. 10 sierpnia 1827 za zamordowanie x. Blanki - wyob-
razenie w celi więzienia (podług wspomnianego rysunku) jest drewnoryt.
w dziele: Tenn Heinrich: Die Geschichte der Stadt Wien mit 300 Illus-
trationen. Wien und Prinn (Verl. v. Fr. Karafiat) (1881) 8vo str. 516. - Zgule
Jaroszyńskiego który miał za żonę Szotajską, najlepiej wiadome w 5 tom-
wej powiesi: Therese Kroner von Georg Horn (Adolph Bäuerle).

Szerebiec. - W katalogu aukcyjnym: Collections de San-
 Donato. Objets d'art. Ordre des ventes. Paris 1870. 8° na str.
 123-129 nr 632 jest opisany miecz krzyżacki (Glaive dit
 de Templier) z XIII wieku, z ozdobami rytowanymi, wyszukanymi,
 wysrebrzanymi i nielowanymi, który to miecz J. Tasta r. 1842 w
 liście do księcia Demidoff ogłosił za krzyżacki należący do Wielkiego
 Mistrza Hermana de Salza z r. 1210-1229 (?). Tąż sama fotogra-
 fia przedstawia ten miecz do połowy, jelce ku dołu zakrzywione na
 których p. Tasta czytamy napis niby gotycki: „+ Haec figura valet ad
 namorem regum - et principum (valet ad) iras iudicum.“ Wyrazione
 są tam emblemata 4 ewangelistów - a z drugiej strony napis: „Quicumque
 haec + nomina dei secum tulerit - nullum periculum ei omnino
 nocebit amen.“ - Pochwa nowsza na srebrny herb z orłem polskim
 - Miecz ten kupił na liyftauji d. 6 Kwietnia 1870 Paryżanin.

Imprime chez
 A. Pillet fils ai-
 ne

Orig. n° 1843.

Münchhausena barona przygadki i podroże, które
 pierwszy raz r. 1785 w Londynie po angielsku wyszły (Ba-
 ron Münchhausen's Narrative of his marvellous travels
 and campaigns in Russia) wydane bezimiennie, napisał
 Rudolf Erych Raspe ur. 1733 w Hannoverze + 1794 w Anglii.
 Bürger poeta przetłumaczył takowe na język niemiecki.

Gobeliny w Katedrze Krakowskiej wiszące opisat a. 3gn. Pol-
 kowski (Gobeliny z Katedry na Wawelu. Kraków 1881, 16 i 19 tabl.
 fotograf przez J. Kriegera); przedstawiają takowe historię patriarchy
 Jakoba (podług Księgi Star. Test. Genesis) i robione są w fabryce w
 Bruxelli przez mistrza Jakoba Van Zeyden (1644-1660). - W
 cesarskich zbiorach w Wiedniu jest 8 gobelinów z historią Jakoba
 z podpisem I. V. Z. lub I. VAN ZEYDEN. i znakiem fabryki Bruxelsz-
 kiej BOB. (Ob. Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des aller-
 höchsten Kaiserhauses. II. Band. Wien 1884. fol. pag. 167.). Tapisseries
 de haute lisse: Najwięcej gobelinów posiadają Dwory w Madrycie, Lizjacji
 i Wiedniu.

Napisy ceglane. Na pojedynowych cegłach wypukłe literyary
palane pojawiły się najprzód na Wschodzie, potem w Palermo i
w zamkach Krzyżaków. W Pruszech: w Malborgu, w Pierszgotowie
(Pirgelau) na przeciw Torunia w zamku, w Szamborku (Schönberg), w
Fromborku (Frauenburg), w Elblągu, w Toruniu w kościele S. Ja:
kuba, w Pias^{czynie} (Lehsken) w kościele, w Lochstedt w zamku. (Ob.
Steinbrecht: Über die Technik der Fronplatten. — Steinbrecht:
Die Baukunst des Deutschen Ritterordens in Preussen. Berlin 1888
2 Bde mit Illustrat.)

Godła domowe i gmerki. Horneyer w dziele Haus und Hofmar:
ken — rozdział: 1) Godła domowe (Hauszeichen); są to plastycz-
ne lub malowane figury, któremi ozdobiano domy, dla tatrzejszego orgen-
towania się. Były to nowe najrozmaitsze i wyobraziły wszelkie przedmio-
ty z życia codziennego w formach konweniencyjnych a ujętoż i nawet niezgub-
nych n.p. pod kotwicą, kluzem, kulą, gruszką, kokoszą, jeleniem,
kołem, nosorozcem, murzynem, aniołem i t.p. Później te figury czyli
godła zastępowano literami, a w końcu (z koncem XVIII wieku) numerami. —
2) Gmerki czyli znaki (Haus- und Hofmarken), któremi ozdobiano
własności; są to linearne znaki w rozmaitych potężzeniach, wry-
wane także ujętoż zamiast podpisu i pieczęci w dokumentach.
Nie mają one żadnego związku z runami. Znakami temi oznaczano tak-
że bydło, konie (pijstna), paki z towarem i t.p.; n.p. tj, V, —

Notariusze w średnich wiekach publiczni - auctoritate apostolica vel imperiali - ich początek - i odhod w Polsce - rodzaje aktów przez nich spisowanych: Apostolici, Virinus - Każdy akt musiał zawierać Annum a Nativitate Domini, Indictione, Pontificatus anni, mense, die (Lunae, vicinia) hora (Tertiarum, Vesperorum vel quasi), locum habitationis (Ciacoviae, domus in platea, in stuba communi vaporario) - Signetum notariale (o tych rozprawa Brijfchinga) - Legalizacja z podpisem wtafnorecznie pisana (akt mógł być przez kogo innego napisany) w niej zamieszczał notariusz poprawki, skrobienia i t.d. - czasami pięczę osoby wystawiającej akt.

A. 1485.

f = ter

p̄ = pro, pri

n̄ = um (finale)

q̄ = que (finale)

q̄ = qua

h̄t = libet

n̄re = nostrae

tt̄ = tis (finale)

ct̄ = certis

p̄ = pro

v̄zt̄ = videlicet

ḡ = com (initiale) com

ḡ = us (finale)

tt̄ = tenus (finale)

tt̄^o = titulo

czente = currentis

qd̄ = quod

ē = ere (finale)

p̄ = pra

p̄ = per, por

pp̄t̄ = scripsit.

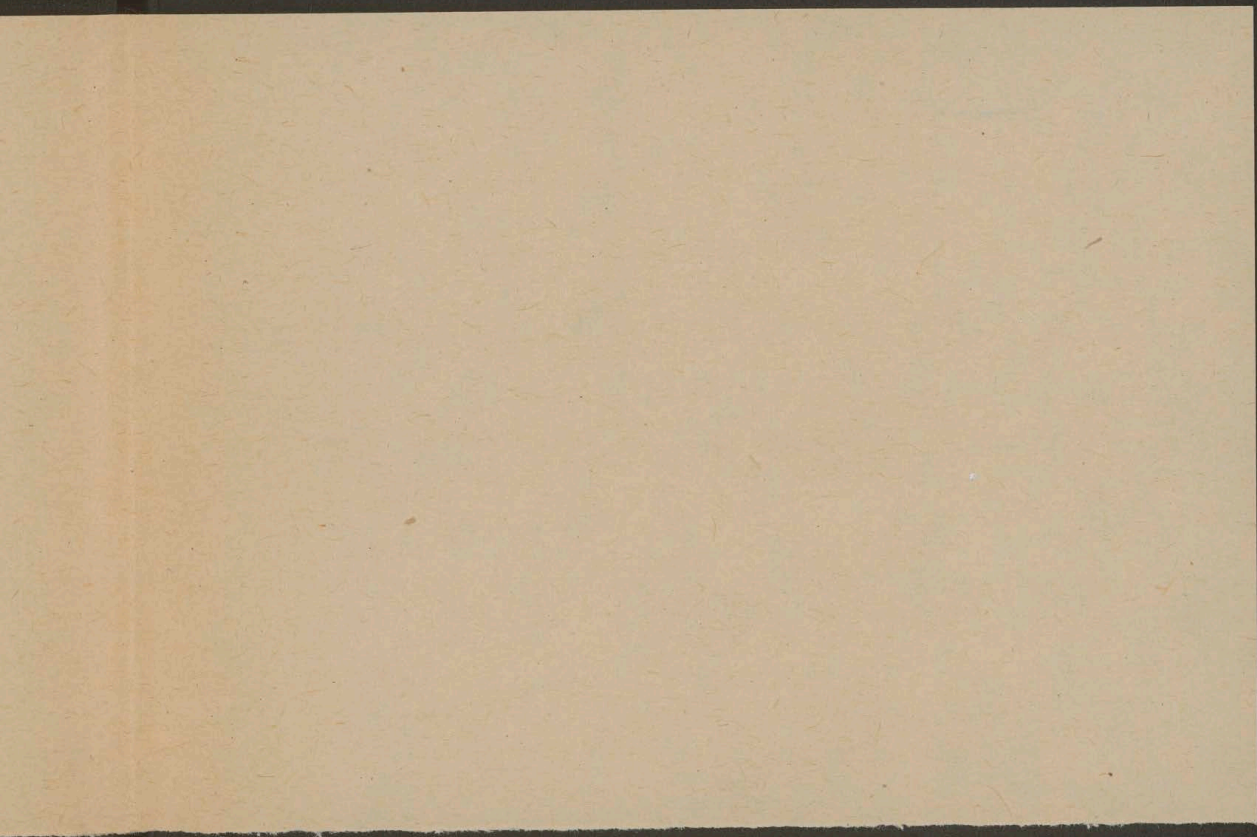
d̄ = dis (vel) dum (finale)

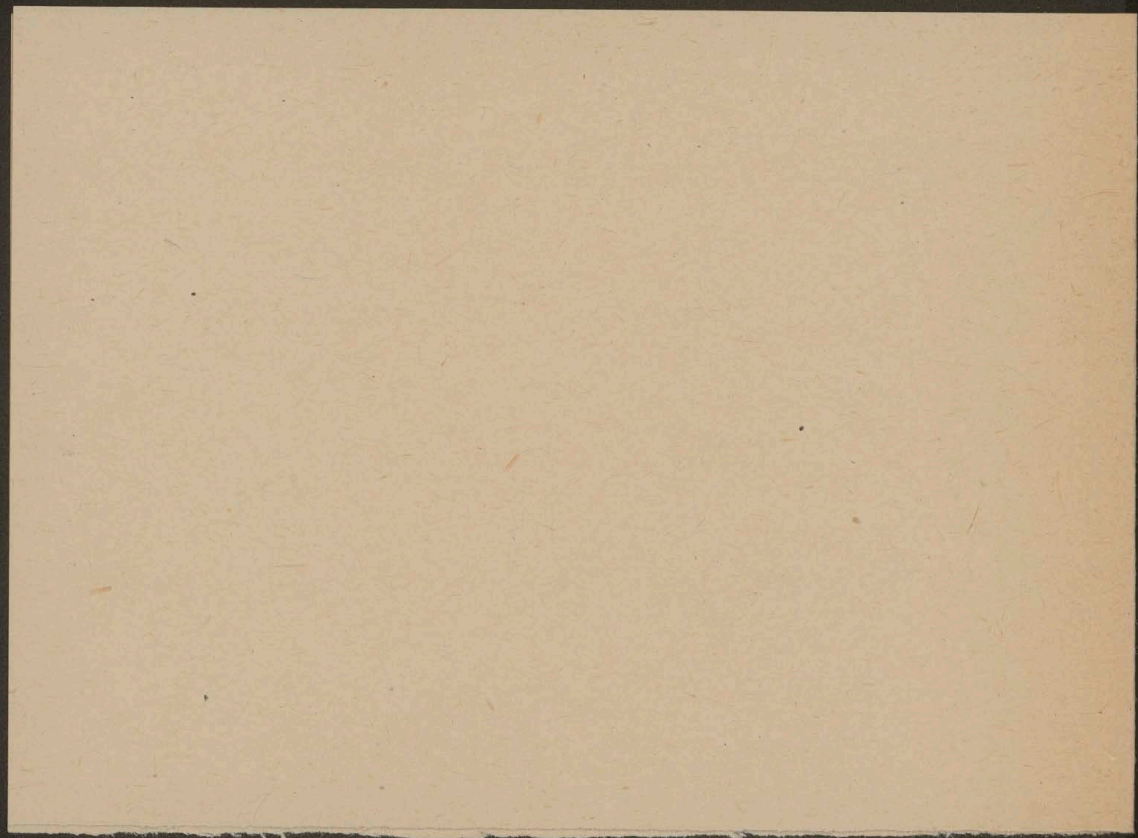
nt̄ = unt (finale)

it̄ = rit (finale)

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

13 - 1000	14 - 1000
14 - 1000	15 - 1000
15 - 1000	16 - 1000
16 - 1000	17 - 1000
17 - 1000	18 - 1000
18 - 1000	19 - 1000
19 - 1000	20 - 1000
20 - 1000	21 - 1000
21 - 1000	22 - 1000
22 - 1000	23 - 1000
23 - 1000	24 - 1000
24 - 1000	25 - 1000
25 - 1000	26 - 1000
26 - 1000	27 - 1000
27 - 1000	28 - 1000
28 - 1000	29 - 1000
29 - 1000	30 - 1000
30 - 1000	31 - 1000
31 - 1000	32 - 1000
32 - 1000	33 - 1000
33 - 1000	34 - 1000
34 - 1000	35 - 1000
35 - 1000	36 - 1000
36 - 1000	37 - 1000
37 - 1000	38 - 1000
38 - 1000	39 - 1000
39 - 1000	40 - 1000
40 - 1000	41 - 1000
41 - 1000	42 - 1000
42 - 1000	43 - 1000
43 - 1000	44 - 1000
44 - 1000	45 - 1000
45 - 1000	46 - 1000
46 - 1000	47 - 1000
47 - 1000	48 - 1000
48 - 1000	49 - 1000
49 - 1000	50 - 1000
50 - 1000	51 - 1000
51 - 1000	52 - 1000
52 - 1000	53 - 1000
53 - 1000	54 - 1000
54 - 1000	55 - 1000
55 - 1000	56 - 1000
56 - 1000	57 - 1000
57 - 1000	58 - 1000
58 - 1000	59 - 1000
59 - 1000	60 - 1000
60 - 1000	61 - 1000
61 - 1000	62 - 1000
62 - 1000	63 - 1000
63 - 1000	64 - 1000
64 - 1000	65 - 1000
65 - 1000	66 - 1000
66 - 1000	67 - 1000
67 - 1000	68 - 1000
68 - 1000	69 - 1000
69 - 1000	70 - 1000
70 - 1000	71 - 1000
71 - 1000	72 - 1000
72 - 1000	73 - 1000
73 - 1000	74 - 1000
74 - 1000	75 - 1000
75 - 1000	76 - 1000
76 - 1000	77 - 1000
77 - 1000	78 - 1000
78 - 1000	79 - 1000
79 - 1000	80 - 1000
80 - 1000	81 - 1000
81 - 1000	82 - 1000
82 - 1000	83 - 1000
83 - 1000	84 - 1000
84 - 1000	85 - 1000
85 - 1000	86 - 1000
86 - 1000	87 - 1000
87 - 1000	88 - 1000
88 - 1000	89 - 1000
89 - 1000	90 - 1000
90 - 1000	91 - 1000
91 - 1000	92 - 1000
92 - 1000	93 - 1000
93 - 1000	94 - 1000
94 - 1000	95 - 1000
95 - 1000	96 - 1000
96 - 1000	97 - 1000
97 - 1000	98 - 1000
98 - 1000	99 - 1000
99 - 1000	100 - 1000

164
Prawo zryczajowe
sta. dawne

Hube Bibl warsb 1868

T. III ft. 312 o Ordynacji

ar do statutowi Karm

W. dyplomata Karmiki

uroda krajny obraz

Dnyborowki. Vetrustifor
na adjectivorum. Ingvil polo
no declinatio 1860/1

postępowanie
i sądowe

Ordal

regon

zwod

prawo karne
postępowanie
~~postępowanie~~ sądowe

winy sądowe

prawo padkowe

kmiecie poddam

W
a

art.

art 1

Ob
v

Ule potężone

art 6 O przydzie

O przydzie nohifj

Dawej Kmieci

art. 9, 10 winy przedmie

sięta, przedzięta

~~przebieganie~~ głowa

niepłytwa

art 11 niezobojętwo - czynne

obrazy =

Obelżyliście w czasie

usilestwo

Art 14 pufizny ry-
cepkie = i kmiece

Art 14 v. 14 w. 6 z dotn
cranK = tranK

Art 17 ff 20 w 3 z dotn
vehter = richter

g. 5. 7 Apr.

poprawa art 18 w 7
zgory mylna
in synne (t. Klawken)
nagromie w tym sub obum

Roailles,

Tome IIIème Documents et pièces
justificatives. (1867) pp. VII. 628.

Montluc de Jean évêque de Valence.

Nov 18 67

8000

167

Carrer Luigi: Anello di sette Gemme.
Venezia 1838.

Maurer: Geschichte der Städteverfassung
1869. 8.

Gaupp: Das alte magdeburgische und
Hallsche Recht. Breslau 1826. 8.
Pravo IV

Maurer: Geschichte des altheimischen
Gerichtsverfahrens Heidelberg
1824.

Mihelren: Der ehemalige Oberhof zu
Lübeck. Altona 1839. 8.

Maurer: Geschichte der Dorfverfassung
in Deutschland. Erlangen 1865
8.
Pravo IV

we June / 1857.

Forest Standy Galytsky; Bukharin'sky

VI. 6. 55.

92

- Michelsen A. L. J. Inr nfmullig
 Obrnfof zu Lübnk und fein
 Anftt fzmiff. Altona 1839. 8^e.
- Kraut W. Th. Grundriss zu Vorlesungen
 über das Deutche Privatrecht
 Berlin 1872. 8^e
- Behrend J. Fr. Die Magdeburger Fra:
 gen. Berlin 1865
- Tomaschek J. A. Der Obethof Zglau
 in Mähren u. seine Schöffensprüche. Inns:
 bruck 1869. 8^e
- Hobbe Otto: Zerübnung und Anftt fzmiff
 Privatrecht. Berlin 1871. 8^e.
- Behrend J. Fr. Das Stendaler ~~Werk~~
 Urtheilbuch aus dem XIV Jahrhundert:
 dort. Berlin 1868. 8^e.
- Wasserschleben Hf: Sammlung deutscher
 Rechtsquellen. Giessen 1860. 8^e. I Band
 (Öffnungsbuch)
- Thomas J. G. C. Inr Obrnfof zu Jurub:
 furt von Mainz und des fürnkiffen
 Anftt. Frankfurt a. M. 1841. 8^e.

Handwritten text, possibly a date or signature, including the year 1890.

Main body of extremely faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Rössler E. F. Die Stadtrechte von
Prünn aus dem XIII und XIV Jahr-
hundert. Prag, 1853. 8°

Rössler E. F. Deutsche RechtsDenk-
mäler aus Böhmen und Mähren.
I Band: Das altprager Stadtrecht
aus dem XIV Jahrhundert. Prag
1845. 8°

Neumann Theod. Magdeburger Weis-
thümer. Görlitz 1852. 8°

Lexer Math: Mittelhochdeutsches
Handwörterbuch. Leipzig 1872. 8°
I Bd. (R - M). II Band (1. 2 Lief. N - Ich)

Maurer G. L. v. : Geschichte der Städtever-
fassung in Deutschland. Erlangen
1869 - 1871. 8° 4 Bände.

Göschel O. Die Goslarischen Statuten.
Berlin 1840. 8°

Ortloff Fr: Sammlung deutscher Rechtsquel-
len I Band: Das Rechtsbuch nach Dis-
tinctionen. Jena 1836. 8°

1872

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Sachsze C. R. Sachsenpiegel oder
Sächsisches Landrecht. Heidelberg
1848. 8°

Lubomirski J. X.: Jurysdykcya pa-
trymonialna w Polsce. Warszawa
1861. 8°

Rembowski Alexander: O gminie
jej organizacji i stosunku do
państwa. Warszawa 1873.

Sierakowski Ad. Comes: De singulari
nobilitate in occidentali Prussia
hereditario jure. (Correctura juris
Prussiae.) Berolini 1867. 8°

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Zeitschrift für Rechtsgeschichte

171

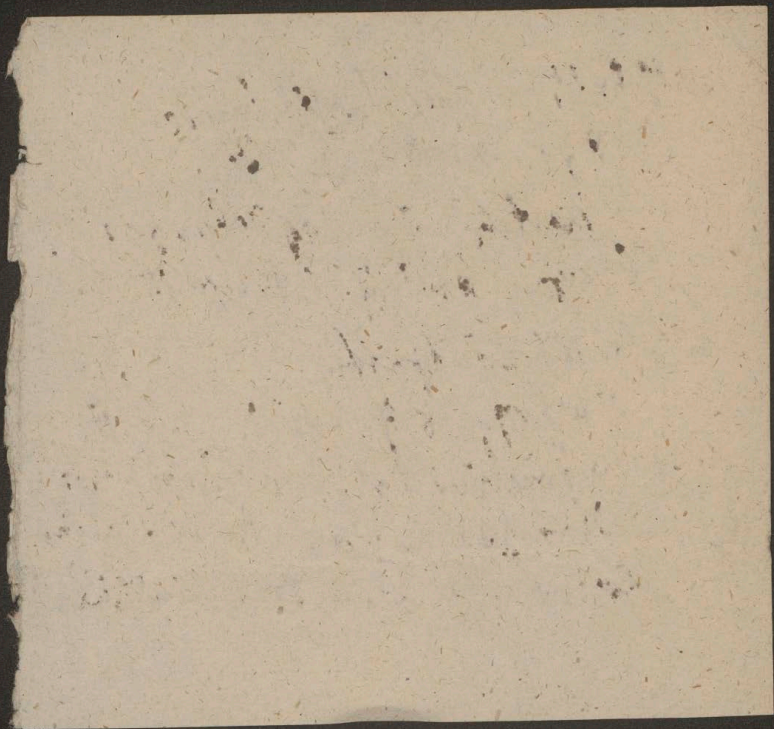
1874. XI Bd. 3 Hft

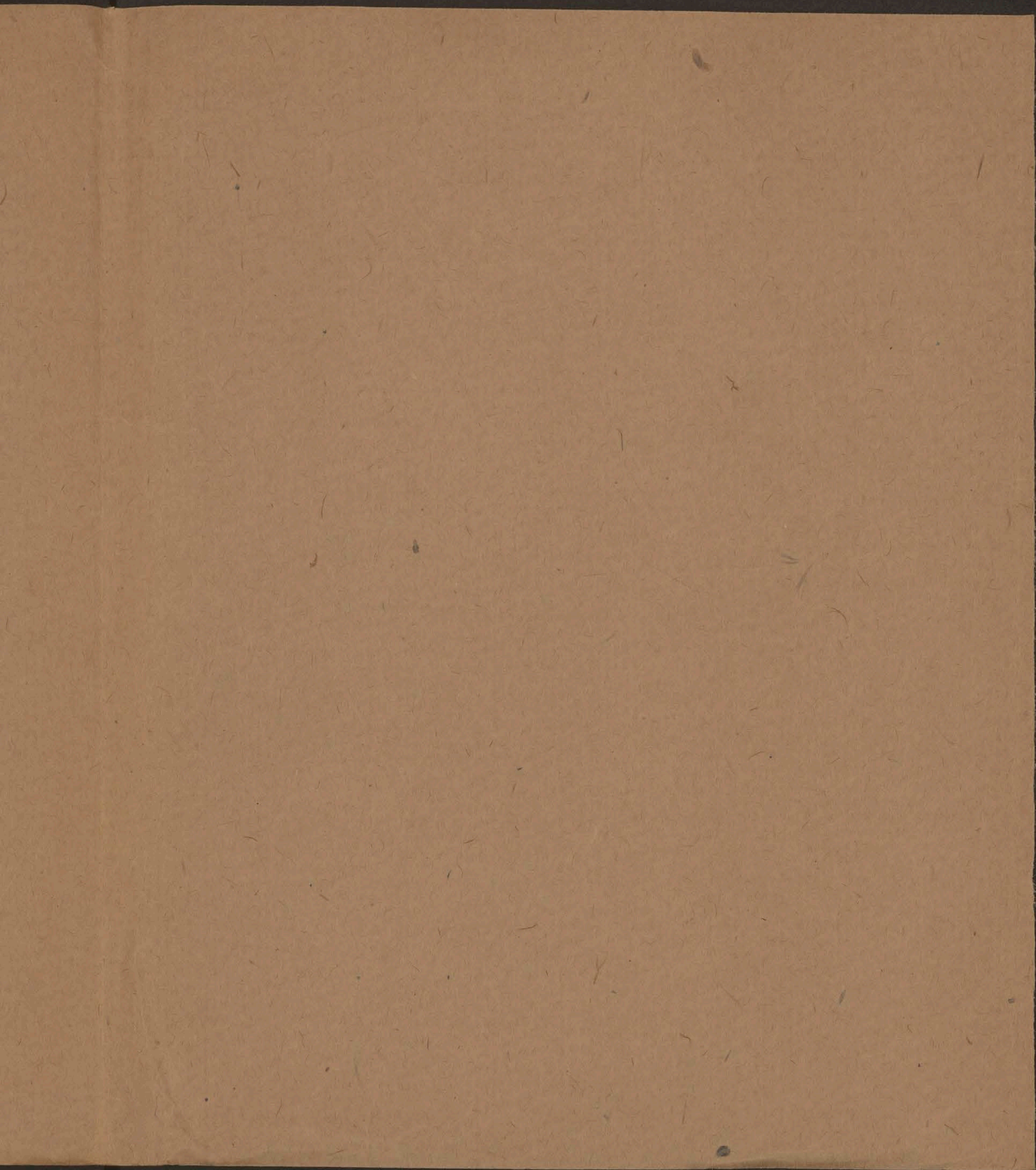
v. Martitz: Ein Magdeburger
Freuzug kritisch untersucht

Frühjahr Monatshefte

2 Jahrg. 1874. IV Bd. 2 Hft

Ein Antrittsbericht des Wappsteiners
Kaufmanns in Göttingen des alten
Jahrs. Briefe aus dem Jahr 1874

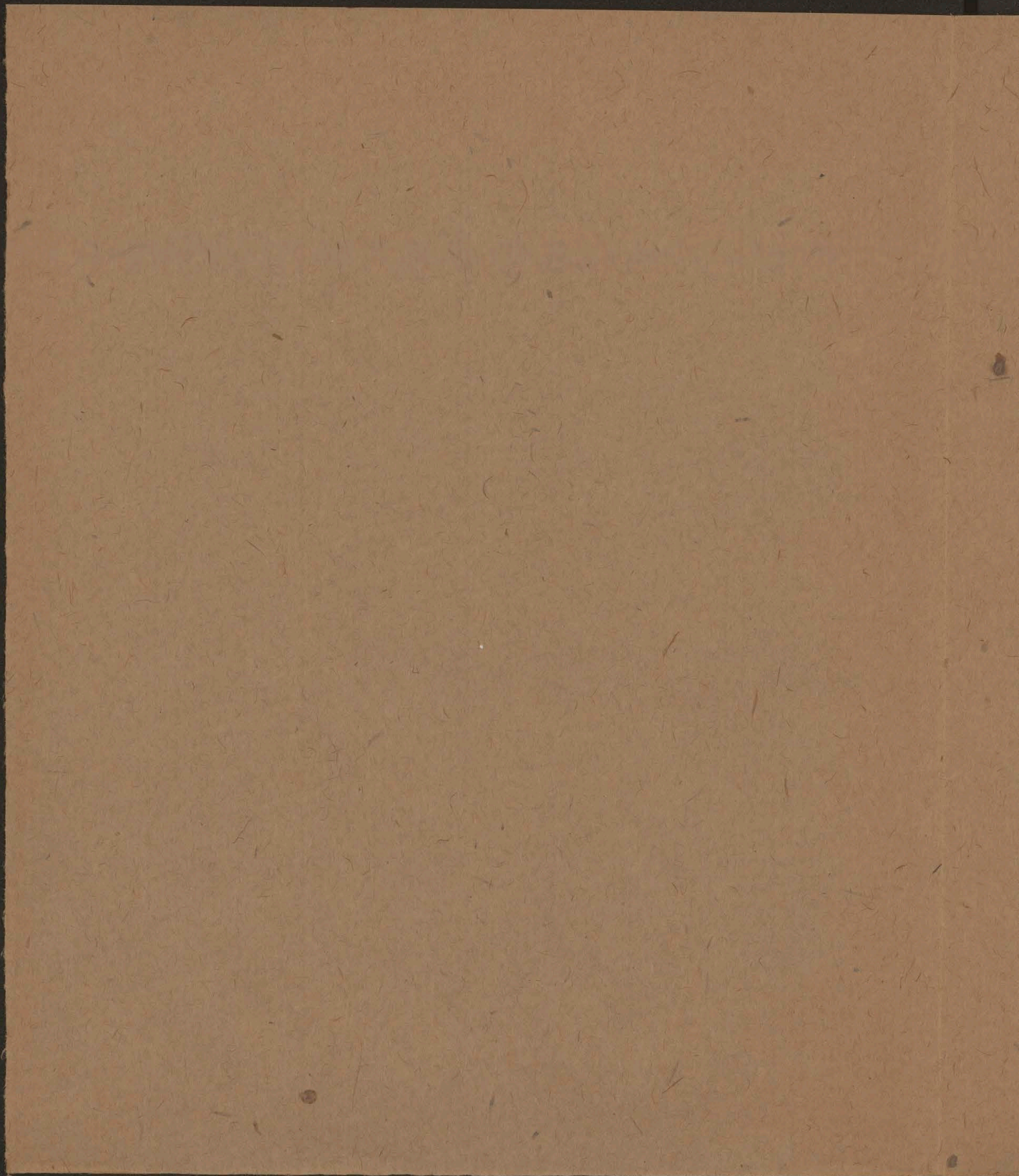

5401

3.
Słowniki terminów prawniczych.

K. 172 - 205

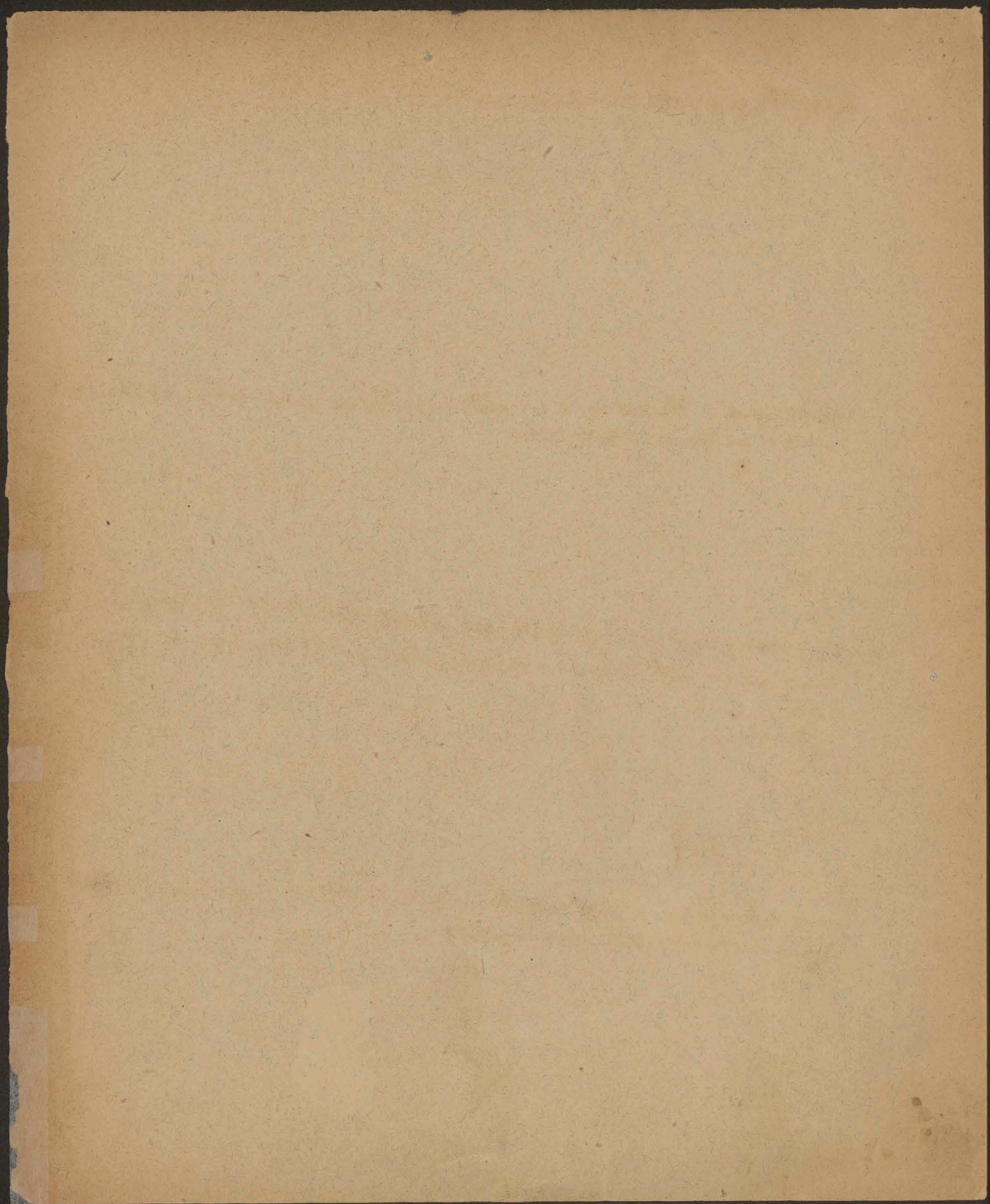

172
Agar, terra = rola nie pomierzona.

Przadszczyzna i Otmierszczyzna = majątek pozostały po śmierci osoby niemającej ruku-
cessora prawnego (w Witebsku) 1503 r.

Bojary pancytrnye = rodzaj wybranców obowiązanych do służby wojennej; -
Bojary putnyje czyli putniki = wybranci obowiązani do posyłek. (na Litwie)
r. 1503.

Ciurur czyli Tywun = wójt miejski i wiejski na Litwie. Oprócz takich byli także
Ciurur prowincjonalni rządowi i grodzcy.

annorum competentia = wolności rządzenia się z rokiem 24^{ty}m

Ab intestato
= testamento
Ab instantia
= urodzenie od sądu, dla
braku dowodów.

Annus discretionis = uwolnienie z pod opieki ojcowskiej dla synów po skończonym 15^{ym} (synom 15^{ym} 12^{ym}) dla cerek po 12^{ym} roku

Aetas legitima = uwolnienie z pod władzy ojcowskiej (pełnoletniość)

Amicus = krewny (no 18 roku dla mężczyzny, po 13^{ym} dla kobiety)

Adoptio sposobie
Adversarius, odpo
= adwersarna strona.

Abrenuntiatio = zrzeczenie się prawa do spadku, po otrzymaniu posagu. - Wyzrenienie (Cerr.)

Accessoria = dekreta nie stanowiące, nie rozstrzygające: ce głównego przedmiotu.
Achtel = osma część bezki

Addictio annorum = uznanie małoletniego za pełnoletniego

Adversarius, odpo
= adwersarna strona.

Adjudicata = opłaty sądowe od dekreta. - pamiętnie.

Allodium - posiad-
= tosi wolna od wszel-
kich lennych praw

Alienatio = sprzedaż dóbr

Annata = dochód pierwszorzędnny od beneficjów kościelnych, składany do Rzymu, a od czasów Zygmunta I na Skarb Krzesyposp.

Alternata - następ-
= gca zmi kae.
Arbiter, publicanosi
= przytuchająca się obra-
dem rejonem bez udziału
także sędziów.
Coadiutor, przypro-
= manik.

Annus gratiae = dochód z beneficjów przypadający przez rok do majątku zmarłego.

Bona regia = starostwa (capitaneata), termita praefectura, wojtostwa (divonatae), sędziostwa (iudicaria), wydziały (dyocezje) - nieraz za stawiane lub nadawane lennie.

Colloquia (termini particulares) = roczki czgli sądy ziemskie, składające się z sędzię, pod-sędka i pisarze (iudicia terrestria)

Cancellatio, wymaza-
= nie z księgi.
capetia, kopra (seca-
= gena - Schock)

Colloquia generalia (termini generales, iudicia generalia) = wiece, wielkie sądy (wielkie roki, apelacyjne (od sądów ziemskich i grodzkich), w których zasiadali wojewoda lub kasztelan i wszyscy urzędnicy ziemscy. Ustaly za ustaleniem trybunatu koron.

Pierwotnie były rodzaje
sądów: 1) In curia regis
2) Colloquia generalia.
3) iudicia terrestria
vel termini parvipar.
= tularęstwi nieosob.
gularnych terminach)
4) iudicia capitanealia
vel iusticia

Collocatio = Porządek należności wnaných w tabelli długów.

Consuetudo terrae = prawo prowincjonalne.

Columbatio = koleśda i danina gotycka, arena.

conia = wygnis (1432)

Condescensio = ustąpienie, ^{conatus}

Corylus (alias) Zalaska = zakład ~~sto~~ pieniężny złożony w sądzie za bieżącą na stole laską sądową (pro corylo) przez skarżącego, który w razie niesprawiedliwej skargi przepadał.

Chirographus (cyrograf) = rękopisemski list, membran, obliq dtugu w tasnoręczny (Schuldbrief)

Cortesanus = ten który sobie w trymie beneficium duchowne wyjednat.

Consuetudo = zwyczaj, prawo nie spisane

Donatio = sprzedaż dóbr (pod firmą darowizny aby uniknąć skupu czyli retractu przez bliskich

dilatio, odłoka

dos, posag

dotulitium, wiano

duilla - czopowe

Diffidatio = ^{krwonych} odpowiedź, opowiedz, zapowiedzenie remoty

Evasio = 1) upadek w sprawie, gdy powód (actor) na termin się nie stawia; 2) usprawiedliwienie, wyprawienie się z obwinienia, czyli odparcie zarzutu przez ofiarzonego.

Evocatio = porwanie przed sąd niewłaściwy.

Evictio (Evictio) = zareczenie, odpowiedzialność za pewność nabycia, przy sprzedażach.

Evictionalis summa = summa posagowa i widerkauf.

Exoffitia = kwaterunek bezpłatny dla osób dworu senatorów i deputatów, bezpłatne gospody mieszona regimie 1764.

Expulsio = sprawa o posesję w grodzie w przeciągu miesiąca popierać się mająca.

Dopuszne = opłata składana staroście przy sprzedaży dóbr ziemskich (zwykle kopa groszy litewskich)
r. 1501.

Dzieki^{zi} = ministerialis; wóźny urzędowy wojewody. (za Litwie) r. 1503. (praco). Opłata
za wynosi tego wóźnego zwano ~~to~~ Dziechowanie.

Gotorozryna = opłata za zabitego składana krewnym lub pami (na Wotynii) r. 1509, jeżeli
zabił zabójstwo było nierozmyślne (100 Kopo groszy litew. za orla i kucia), i przed tego starości
osobno płacono winę.

Exceptio = obmowa, wyłączenie sędziego od sądenia sprawy

Exorbitantia = zboczenie od prawa (ex orbita legum)

Exdivisio = wydzielenie części z majątku dłużnika dla wierzycieli

Executio = odebranie dóbr królewskich od posiadacza

Fidejussio = rekognia, zareka, rekognostwo (Fidejussoria cautio)
przy długach.

Facionatus terminus (facietenus) = rok licowy, na którym to terminie rzeź skradzioną (lice) obwinionemu okazywano.

Falcidia lex = czwarta część sukcesji wolna od wszelkich legatów.

Feria = dzień powszedni: secunda (poniedziałek),
tertia (wtorek), quarta (środa), quinta (czwartek),
sexta (piątek)

Feriae = zawieszony dni (solennes-rusticae - repentinae)

Fotdrowac = sądownie dochodzić, prawować się.
własnie pomagać w sądzie (förwörku)

Frymark = zamiana dóbr królewskich za prywatne.

Fumalia = poradnie (podatek) (podymne)

Foralia = opłata targowa, targowe.

Forum liberum = wolny targ, wolnica.

Generat = 1) sejmik prowincjonalny 2) starosta kil-
ku grodów (n.p. wielkopolski, małopolski, podolski)
3) woźny

Gołota (improsefionatus) = odartus, szlachcic
nieposiadający majątku ziemskiego (pozywamy
przełoż do grodu i w sprawach cywilnych)

Gabella = opłata 1/10 spadku które płaćli krewni sukcesorowie
za granicą miezkajacy, ~~rege~~ przed wywiezieniem spadku.

Gtoszczuzyna = kara za zabita gtosz optacana
w pieniadzach przez zabojcs (gtownika). (pro
capite)

Masta potioritatis = rozbiot majatku za dlugi
(konkurs)

Hiberna = chleb zimowy; podatek z dobr krolews-
kich na zywonosi wojska, ustanowiony r. 1649.

Hipoteca = zastaw dobr (obligatio)

Hereditas = dobra ziemskie, dziedzictwo dobr.

Ineqvitas = objecie majatku prawne.

Illatio = ustny wniosek do sadu przez patrona

Inducta = wprowadzenie sprawy, wywod sprawy
przez aktora, czyli pierwszy gtos

Indictio (interventio) = wchodzenie trzeciej osoby do
sprawy miedzy dwoma wiedzionej.

Inhibitio = nakaz wstrzymujacy sprawę (List zapowiedni)

Inquisitio = badanie swiadkow w sprawach cywilnych

Intercisa = układ prywatny, domowy (od intercidere = po-
niewarz układyen przecinano pierwotnie na pół i kazda
strona brata jednę część dla zapobiezienia jatru)

Inscriptio = zapis obligacyjny na majatek (zastawa)

Intrmissio - wiazanie w imienie.

Isac = dluznik (czasami tez: actor, ofensyuel)

Juramentum ante crucem in civiteris, ante euleciam

Jus communicativum = prawo zony następowania po mężu
w dobrach krolewskich dziedzionych.

Grywotrypec = stuga w tadyki ruskiego. (w Potosku) r. 1511.

Jabednik = oszereca (w Smoleńsku) 1503.

Jatstwo = osadzenie w więzieniu (r. 1511)

Jez = jez, tama na rzece (w Kijowskiem) r. 1507; - jezity = robic kolonapra =
wy jarow.

Jugerum = "tak wiele rolej, jako para wolon' moie
za dzien przecora; policzaja w to 240 stop na dluzą, a
"120 na szerą." (Mazirski Joan.: Lexicon Latino-polonic.
Regiomonti 1564. fol) (-jutrznia?) morg (Jof)

Kłjetka = Kramnica (Cercus, inolita) na Litwie

Kniaziowie = na Rusi soltysi czyli przedsiębiorcy kolonizacyjni
na prawie włoskiem.

Kurica = damina na Rusi i Litwie: kurica zmirskaja (opłata od ugody), swadebnaja
(od Hubu), wdowia (od wdoin), ^{zawczyna} wywodnaja (płacone panu od dziewczki, która pozostawała
żenić z obcej wsi

Krajnik = dyrektor czyli ataman najwyższej zwierzchności nad Kniazi-
ziami czyli soltysami (na Rusi podkarpackiej i na Węgrzech); po-
borta.

177

Jus caducum = spadek bezdziedziczny przypadający na króla po krajowcach, jeżeli nie było krewnych do osmego stopnia; po cudzoziemcach jeżeli nie było krewnych w kraju (gdys krewni cudzoziemcy nie mieli prawa spadku - Jus albinagii; co dopiero r. 1768 zniesiono.)

Koc = kara za bezzasadne porożnienie sędziego do wyższego sądu, aby się usprawiedliwił (wstawić wadium przy porożeniu sędziego albo ruszeniu)

Kara za ^(od słowa cautio) niestawienie się przed sądem wiecowym (Colloquium generale) była

Kaptur = zebranie się (konfederacja) podczas bez

królowia (pierwszy raz po śmierci Zygmunta Aug. Konstytucje = prawa sejmowe od r. 1550 po polsku pisane

Konfessaty = zeznanie winowajcy dobrowolnie lub przez tortury (które r. 1736 zniesiono)

Kwarta = czwarta część dochodów z dóbr królewskich jako podatek na wojsko stałe r. 1562 ustanowio:

na i oddawana.
Laudum = uchwała

Lapsus = pod przepadkiem (Inscriptio sub lapsu = zastawa pod przepadkiem)

Laesio = pokrzywdzenie w spadku rodzicielskim.

Lemanstwo = mniejsza posiadłość w dobrach królewskich sposobem lennym posiadana. (Anfm)

Legalitas = prawna przegrzyna wymawiająca od osobistego stawienia się w sądzie.

Legier (Einleger) = kupiec zagraniczny mający w kraju skład towarów.

F. roiekin ofobom r.
1978 wolno bytobrac
tyko 800.

Lichwa = Procent dozwolony zgodn. do przyzyci wynosil w stolicy wsielich.
50 proc. Kampania akademicki pobioral 25 proc. R. 1676 nizsze procent dla
zidow do 20. r.

Lanowa piechota = żołnierze wybierany z soltystwu,
czyli wybraniectwu (Lanów) Królewskich pierofy
raz za Stefana Batoroego = Lanews collocatus vel man =
rus dias Szleb. Szleb = Wrona czyli Lan, w Jernan Kiem r. 1992

List zaręczny = zakaz pod zakładem czyli zagrożeniem
summy.

List przypowiedni = Dozwolenie na zaciąganie wojska

Secreństwo = serwitut leśny

Libertatio = uwolnienie od dawania kwaterunku.

Lex curiata = ustanowienie Izby edukacyjnej

Liber beneficiorum = Spisy funduszu kościelnych
przez Długosza i Laskiego sporządzone

Liber relaxationum = Obracowanie dochodów
kościelnych za Zygmunta I.

Liquidatio = sprawdzenie i ustanowienie należności
dłużnej

Limitatio (limita) = odroczenie, zawieszenie

Manus mortua = własności kościołów, klasztorów,
instytutów.

Manifestatio = Oświadczenie, zażalenie do aktów
sądowych zamiesione o krzywdę

Mandatum = pozew przed sąd królewski i sejmowy

Merita (status causae) = Wywód sprawy (aktora) i obrona
obciążowanego rarem.

Lan Kmiecy, w wojewodztwie ruskim zwany Pretwertyna, obejmował 1/4
 łana wielkiego czyli 10-12 morgów; 2 którego płacono 3-4 gr upany
 (5-6 stp.) czynszu ~~do~~ panu.

Lithup. Dla znak dokonanej zapłaty przędzy, był wyczeraj i sprzedajęcy
 napił się podanej mu wody (haustus aquae) R. 1202 (Somersberg Lit. rei. script.
 I. 41)

Manous vel Lanous = Lan wiskary frankoński obejmował 26 (stajen)
 (morgin²) (Jüngerum - Jus). Prawa Lan (niemieck. Lufu) pochodzi od niemieckiego
 Leine (t.j. sznur do mierzenia pola). Ob. włoKa, kuba, plug, radło, socha

Majorat i Minorat. Majorat jest właściwie instytucją obcą w dawnej Polsce nieznana, gdzie w używaniu był starostawiański Minorat t.j. iż przy podziale dziedzictwa, najmłodszy syn wybierał sobie pierwszy cześć takowego, jako jeszcze nieopatrzonej i większej od starszych potrzebującej pomocy.

Narok = sententia iudicii. (Prae dicitur) r. 1492.

Niestanne = poena pro non comparitione in primo termino iudiciali.

Obada czyli obida = obwinienie przed sądowym urzędem. (Prae dicitur) r. 1509.

Ordalia = Sądy Boże (Judicium Dei) instytucja prawa procesowego w sprawach karnych, istniała w Polsce do r. 1304. W braku dowodów i świadków oskarżony przez próby: 1) Próba wody: Examen aquae frigidae super aquam mittendo (pławienie) - Examen aquae ferventis (dobycie 2 wrzącej wody); 2) Próba żelaza - Examen ferri candentis: Ferrum manuale (noszenie w ręku) - Examen vomerum (stajanie i kroczenie po rozpalonym trzostle); 3) Próba pojedynku (Duellum) - a) na miecze: iudicium ensis (mecz) między rękami; b) na kijach: iudicium baculi (Kij) dla chłopów lub obcych. - Pławienie uważano było za najczystszy sposób ordalii. Ordalia znane były na Litwie i w Serbii.

Ordynszczyzna = podatek stawiany do Korony Królewskiej w miastach Łotocku i Witebsku r. 1511.

membran =

Minuta = prosta kopia bez pieczęci.

179
Memoriale (zapis
w protokole aktów)

Mowienie = pismo ułożone do wyroku przedstawia-
jące obraz całej sprawy (Łodanie Kontrowersyi)

Motio = Pociąganie sędziego do wyższego sądu, aby
się usprawiedliwił.

Munimenta = dokumenta sprawę popierające.

Notarius publicus imperiali autoritate =

Nawigzka (Bassarunek) = opłata za poranienie
(pro vulnere)

Nova = nowe wnioski, nowe dowody

Namowa = narada po wprowadzeniu sprawy w izbie
sądowej bez arbitrow.

Nota = pismo pisarza sądu.

Oblata = przeniesienie aktu z niewłaściwych aktów do właściwych. 2) wnieście przysięgi
do aktów.

Obligatorium ius = posiadanie prawem czyli tytułem
zastrawu

Obstagium = zakład, prawo zatogi, oddanie za zakład-
ników wierzycielowi aż do spłacenia długu, znieście-
nie przez Kazimierza Wielkiego; (Gnifelsjuff)

Odyprawa = przywiedzenie de Kreta do fKutku.

Orumarszuzana

Oprawa (reformatio) = Zapis i ubezpieczenie summy po-
sagowej na dobrach.

Ojczyzna = majątek ojczyoty

Ojczyce = poddani z jenców pochodzący

Ordinarium loci = biskup diecezjalny

Paraphernalia = Wyprawa ślubna

Pedagogum = pieczęć do [1432]

Personatus = godności duchowna, starszeństwo

Protestatio

Posuty = prezent dla ujęcia sędziego w sprawie

Poswiatny = na kościół przeznaczony

Peculatus = kradzież skarbu publicznego

Poradnie, tanowe, Krolewstwo, serebroszeryna (odireb = tan)

Podawca = Kollator, mający prawo prezenty (ius

collationis)

Poenae: pro vituperatio

tione nobilitatis, deue

tum (vi) linguam erue

aut 3 marcas; pro inen-

dio 30 marcas (1392 majo

ris Poloniae); pro vulnere:

bus manus amputanda

aut 20 marc. (rustico)

2) vallata = zakłan

zatorzomy (1432)

Podemoczyczna

opłata od drzewostanu wyda-

jęcej się do obcej wsi za

maz 2 złp.; a w wyjątku

się we własnej wsi bgr.

i rządek (w Starostwie

heli Kiem r. 1566)

Podatki, da i daniny Krolewskie, ~~podatki~~ pobory, rzosy.

Przerzyski (perlucra) = to co w procesie exekucyj =

rem z powodu nieuczynienia zadosyć dekretowi

na skazanem przysiężone było.

Poleprus podatek srebrny

Philiotaeus = Cygan

Porcus podatek wieprzyny

Potioritas = Konkurs, czyli rozbiór majątku prze-

ciążonego długami, czyli podział między wierzycie-

li

Podemoczyczna = opłata na Rusi

Przywianek (Dotalitium) = Summa która maż zionie

po odebraniu posagu, na majątku swym zabezpiec-

zał (wianowat) (crinale, crinile)

Powod = autor, (Kläger - Stellvertreter)

Rejestra = księgi handlowe kupców

Reformatio = oprawa ziony, zabezpieczenie posagu.

Reces = odstąpienie, zrzeczenie się długami przeciążonego

Relatio = zeznanie

Relatio = zeznanie majątku, zrzeczenie się dóbr.

Pańszczyzna. W XVIII wieku wynosiła na Łódolu rocznie 114 dni roboczych; w Litwie i na Wołyniu 231 dni; w dobrach Kwolewskich na Rusi 52 lub 28 dni do 1770 roku (Ob. Bibliot. Ordyner. Krasn. Kuch 1826 Tom II Materiały do dziejów rolnictwa). — Pańszczyzna w XIV wieku wynosiła w dobrach Król. tylko 4 dni do roku. — Za Witolda odrabiał na Litwie kmiść z wotki tylko 12 dni pańszczyzny rocznie (za króla Alexandra Wielkiego Książca Litew. odrabiał już kmiść na Litwie z wotki 52 dni pańszczyzny (z dzień tygodniowo) i 4 wotki na wezwanie. Przywiej dla powiatu Mielskiego, w Dziatynski. Zbiór praw litewskich).

Prawo wotorskie (jus valachicum) zasadzało się głównie na skotarsztwie; osadnicy obowiązani byli zamiast czynszu, płacić pewną dziesięcinę z przyrostku bydła (wotów, owiec, koni). Lokatora osady (roltyca) zwano kmiarzem; a poborę opłat z kłtka naste wsi krajnickiem. (Ob. Stadnicki

Przygon = angaria; stwiebność". (Na Litwie) r. 1511.

Posiadłości ziemskie na Litwie były 3 rodzajów: a) Ożryna (oddzielone) b) Kupa-
Femina; 3) Wystruga.

Posady = eucemia; podarunki daniowe na Litwie 1492 r.

Podymaszczyna = podymne (fumalia) denina płacona na Litwie już za Wiś-
tolda.

Lozem = podatek z gruntu miejski (w Łotoku r. 1511)

Regalia : polowanie większe i mniejsze - rybołówstwo większe i mniejsze - prawo
kopania i obory - prawo bicia i przebijania monety

Reinductio = oddanie na powrót posesyji

Rekojemstwo = pozwolenie kmięciowi opuścić grunt
za rekojmia

Reclinatorium = przytułek

Recessus = 1) Odłożenie jakiej materji do następnego

Rekawiczne = ^{sejmu - Odrępl. (Cov.)} rejuvenatus (przy sprzedaży dodatek) r. 1414.

Retractus = bliższość, prawo stuzga krewnym odku-
pić majątek obiemu sprzedany

Reluctio = prawo do spłacenia wierzycieli dóbr przyna-
zonych na rozdział między nich.

Replica = odpieranie skargi (drugi głos)

Resignatio = odstąpienie, przelanie prawa w tes-
ności (Auflassung) - Wzdanie (Cov.)

Relatio = 1) Spisanie i przedstawienie przywileju do pod-
pisu monarchy 2) Teżnanie woznego czyli posiad-
zenie do ksiąg 3) Sprawozdanie czyli przedstawi-
nie sprawy - Relacyjne sądy królewskie najwcześnie
w których referendarz relacyjn czynił królowi - Sej-
miki relacyjne na których postawie zdawali sprawę z
sejmu.

Recognitio = Teżnanie aktu w sądzie osobicie.

Roboratio = Przyznanie, stwierdzenie w sądzie aktu przy-
watnie spisanego

Rok = 1) termin sądowy 2) pozwów = Rok zawity (terminus perempto-
rius) niemogący się odrzucić = Rok nadworny czyli pozwu ustny do sądu.

Roki = sądy (półroczki = sądy ziemskie z krótką kadencją)

Rokować = wezwać ustnie do sądu (w sprawach z kwat;
conego bezpieczeństwa).

Rotulus oclusus =

Rugi = sprawdzenie, zbadanie legalności wyboru
posłów.

Sarcpta = pocięta

Sampierz = Gynnum (Adversarius)

Scartabellus (scierczatka) = szlachcic nowo kresowany (praeciso scartabellatu = iż nie miał prawa do trzeciego pokolenia do urzędów, co znoszono

Stowem: praeciso) w todyka

Scabinus = Tawnik, dyjżgn.

Scotus = skojec

Servitoriatu = przywilej dawany mieszczanom uwalniający od zwierzchności niższych urzędów.

Stuzba = wymiar ziemi z której odbywano stuzbę czyli powinność.

Slubem zawigzac = zobowiązanie się że obwiniony nie wydale się z miejsca i na wezwanie się stawi.

Skrypt ad archivum = rozporządzenie tajne.

Statio = aptata na wojsko

Stativa = leśne wojskowe, konsystencja

Statuta = ustawy rejmowe do r. 1550 po łacinie pisane

Scrutinium = badanie świadków w sprawach kryminalnych.

Stryhowanie sukna = postanowienie tacy na takowe.

Rozpuść = rozwód (na Rusi); od niego placono w starostwie halickim pa-
na 4 do 6 zł.

Sądownictwo wyższe, należące do pańskiego wykonywał Starosta w grodzie na
Litwie. Do tego sądownictwa należały sprawy kryminalne: 1) Rozboj (pro depredatione
sive rapinatione in via libera et de furto); 2) Zapaś (pro violenta invasio-
ne domus); 3) Usił. (pro violenta oppressione virginum aut mulierum); 4) Pod-
palenie (pro incendio). - Wszelkie inne mniejsze sprawy (Sądownictwo niższe)
sądził Sędzia grodzki (Judea) z podwójkiem. (r. 1501)

Serebszczyzna = podatek na Litwie, płacony z ról po wsiach i od kupców i
rzemieślników w miastach, do Starosty Krolewskiego (XV w.)

Siabry = rodzaj wolnych chatupników (w Litołku i Witebsku) r. 1503 - w Kijów-
kiem: podwójkiem.

Sturlebitk = ministerialis (na Litwie) rodzaj niarzego rzędu woznego.

Sołk = świadek popierający karga (w Kijówkiem) r. 1507.

Storozowszczyzna = podatek miejski na straż zamkową na Litwie r. 1511. Podatkem
tym zawiadywał podwójkiem.

swyepiötho = toj pöszöti, ul (1501 r.)

Szrotarstwo (Schrotamt) urząd miejski, trudniący się spuszczeniem wina
lub piwa do piwnic mieszczan w celu obliczenia opłaty Towej od takowego.

Tamga = opłata stęplowa od towarów w Smoleńsku r. 1505.

Ważnica = waga miejska (w Łotoku r. 1511.)

Sigillata = Księgi w których zapisywano nadania urzędów (w Metryce Korona.)

183

Sigillata = cechowanie sztuk zagranicznych.

Subhastatio = licytacja, sprzedaż publiczna.

Szys = Excutio magna = podatek domowy w miastach.

Takty = rejestra spraw w trybunale czyli wokandy

Tactus terminus = pozwu ustny, stowny sądowy

Stoka - dobrowolna parafaryzna poddań ziem (serwitute, mola) - communitorum.

Traditio = zajęcie dóbr wskutek długu z mocy dekretu i oddanie ich wierzycielowi.

Transfusio = przeniesienie, zlewek praw, cesja.

Transsumptum = wypis z oryginału, kopia wiarytelna

Turnus = kolej, porządek

Uroczyszcze = pewne miejsce graniczne

Vituperium (przegana w szlachectwie) kara za to r. 1400 była 15 grzywien sądowi i 15 grzywien strokie.

Vadium (poena vallata) = zakład, kara umowna, zareka (vadium capitaneale = 120 grzywien; vadium regale)

Vicesgerent = namiestnik starosty

Vulnus (rana) = w XV wieku przysędzano za ranę krwawą (vulnus eruentium) 10 grzywien.

Wierność (ius perpetuum) = własność prawem

dziedzicznym ziemskim.

Wina (poena) = kara (regalis poena = wina królewska = siedmdziesiąt) (Poenalgeld)

Wniozanie = wrozenie, sądowe podanie nieruchomości (intro-
missio)
Nierzystolenne dobra = nadawane na sejmie ulegaly
sukcesji męskiej.

Widerkaż (census reemptionalis) = zakupienie wy-
szow z nieruchomości, które ~~można~~ można było odku-
pic za zwrotem summy kapitałowej. Czynsz ten
czyli procent od summy szacunkowej wynosił 5,
6, 7, 10 do 14. Czynsz ten odkupczy pozwolony
był bullą Marina I dla diecezji wrotańskiej
(Zalazowski Jus II p. 249). Pierwotnie potrzeba było
do zaciągnięcia widerkażu pozwolenia króla
króla.

Widerek (kontrakt widerkowy) = nabycie z warunkiem
odkupu, jeżeli sprzedawca żądał odkupu. (Widerek
wielkopolski = jeżeli nabywca żądał odkupu)

Wlewek = cesja patronom

Wysady = udzielanie dostojenstw, urzędów

Wiano (dotulitium) = przywianek, summa którą
mąż żonie zapisywał. (Mortuariusz)

Wstecz (w XV wieku) opłata za dozwoleńie przeniesienia sprawy do innego sądu.

Zawieniec = wiano żony która nie wniosła żadnego posagu

Zaloga (pro crimine)
(obstacium)

Zdac = zaocznie skazać

Zakupne (census emphyteuticus - fobzmiń - fobzurstfilling)

Złoty (Florenus). Dla dukat szto za Kazimierza W. 14 groszy
za Jana Alberta 30 gr. (półkopy), za Alexandra 32 gr. - r. 1598
szto 58 gr. - r. 1611 szto 70 gr. - r. 1620 szto 120 gr. czyli 4 zł.
- r. 1650 szto 6 zł. - r. 1679 szto 12 zł. - za Augusta II szto 18 zł.
- za Stanisława Augusta 600 gr.

wjes = opłata targowa od miodu, soli i t.p. (w Smoleńsku) 1505 r.

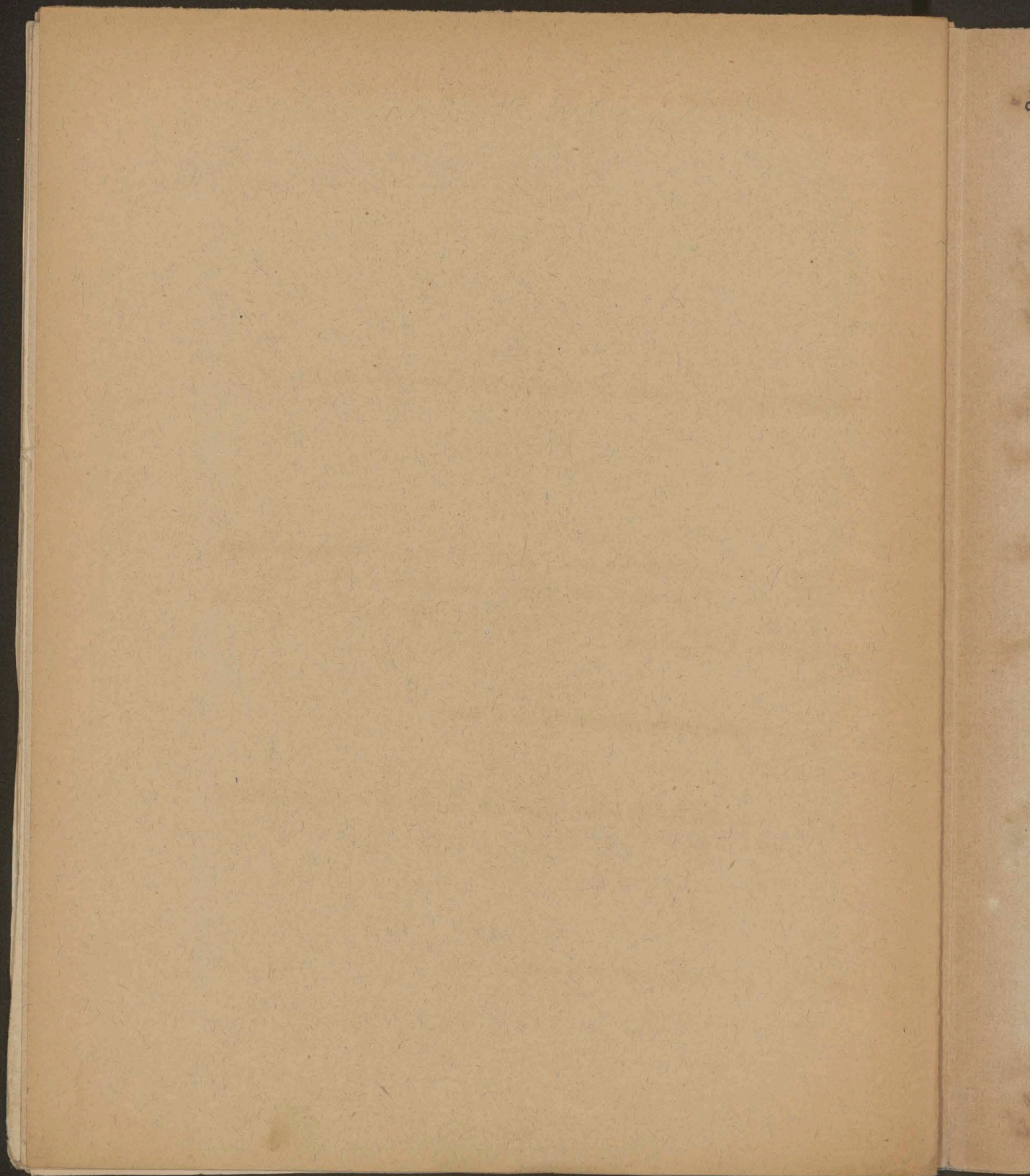
Wotowoczyna = podatek od którego r. 1506 Zygmunt I. Wotyn' uwolnił.

Wotanne = W powiecie bielokim na Litwie jeżeli kmiotek chciał opuścić swego pana i gdzie indziej się przenieść: opłacał panu swemu 2 włoiki i kopę Wotannego (urrectio de manro) i półkopę Stodolnego (in ostnialim) R. 1501.
(Zietyński: Zbiór praw litew.)

Zaruka = zakład, zastaw zaręczający (na Litwie).

Zastawa = expeditio territorialis; obowiązek służby wojennej (garnizonowej).
(na Litwie) r. 1492.

zwiestka = opłata składowego od kupców na Litwie.

Zbiory praw polskich 1) Statut Łaskiego Jana obejmujące prawa do r. 1505. 2) Volumina Legum zbiór praw wydany 1732-1780. w 8 tomach: Tom I (r. 1347-1548) II (r. 1550-1609) III (r. 1611-1640) IV (r. 1641-1668) V (r. 1669-1697) VI (r. 1697-1736 oraz Przywileje Królestwa Kurlandzkiego - i korektura pruska (Prawo ziemskie pruskie z r. 1598). VII i VIII (za Stanisława Augusta do r. 1788) do tych: Inwentarz Żeglickiego (do I-V Tomu), Inwentarz Ostrowskiego (do VII i VIII Tomu), Inwentarz x. Wagi

3) Konstytucje sejmowe 1782, 1784, 1786 oddzielnie - Konstytucja 3-go Maja 1791 (czyli Ustawy sejmku czteroletniego od 7 paźdz. 1788) - Ustawy sejmku grodzieńskiego 1793. - W krajach zajętych przez Prusy r. 1797 zaprowadzono Allgemeines Landrecht; - W krajach zajętych przez Austrię r. 1798 Prawo cywilne austriackie - W królestwie Polskim Kodeks Napoleona r. 1807.

Sytematyczne układy praw polskich: Przytuśkiego Jakuba, Herbusta Jana, Trębickiego Antoniego.

Wykłady prawa polskiego: Landozki (Procesus) Lelaszowski (Jus), Lengnicki, Ostrowski (Prawo cywilne 1787) Skrzetuski ^(Prawo polskie) (Prawo prywatne polskie, Historia prawa Polskiego) Dutkiewicz Walenty (Program do egzaminu z historii praw. Warszawa 1863-1866. zes. I. II. III)

4) Statut litewski (Wykład: Czapki i Korowicki Alexander: Proces cywilny litewski)

Decima in gomitum = według Letowskiego oznacza dzie-
siny oddawaną na jazdę przeciw Tatarom; według
Maiejowskiego oznacza dziesięcinę nieuzaną na
sposób włościański; według Dzieduszyckiego, a.
Zabuzynskiego i Dutkiewicza ^(p. 18) oznacza dziesięcinę
oddawaną z gruntu z którego ~~został~~ chłopczyk
kmięcia wygoniono albo wyrugowano; według
Helcla dziesięcinę wspólnie wziętą.

Maldrata = 4 korce (2 szefli pruskich - Zafmualtan)

Meszne (Annona missalis) = dziesięcina w pieniądzu
(Wyszkoni)

Spisone = zapłata za pokwitowanie z odbioru dzie-
siny

Compositio = zamiana dziesięciny w ziarnie na pieniężną.

Adoptio = przyjęcie do herbu ustato por. 1601, za kazane
Konstytucyją r. 1633

Nobilitatio = udzielenie szlachectwa przez Króla
od r. 1578 przeszło na Sejmy.

Utrata szlachectwa = 1) przez skazanie na wieczną
banicję potężoną z infamją 2) przez bawienie
się handlem i rzynkiem w mieście (Vol. III f. 805)
co r. 1775 dopiero zniesiono

Sąd najwyższy niemiecki zamku Krakowskiego
jako druga instancya dla miast i Sąd Krolewski szefiu
miast czyli Komisarski jako trzecia instancya, ustato po
r. 1646 (Dutkiewicz, I. 57) za nastaniem sądów Kamlerskich czyli
assessorckich.

Wtoscianie = Stan ich był lepszy za Działów, znośny za Jagiellonów, a najgorszy od śmierci Zygmunta Aug. Wtoscianin czyli kmiot miał pierwotnie wtoscianosc ziemi pod pewnymi warunkami i miał spornosc w sędzię zwyczajnym podobnie jak szlachcie. - Dopiero Konfederacja r. 1573 orzekła iż panu wolno poddanego swego nieprostusznego podług rozumienia swego ukarać; (co było tylko przywłaszczeniem nieopartem na prawie). Dopiero r. 1768 odebrano szlachcie prawo życia i śmierci nad wtoscianami, a Konstytucya 3^{go} maja poddała wtoscian pod opiekę prawa i rządu krajowego. Lubo poddanstwo uniosta Konstytucya ~~1791~~ warszaw. kjejtwa, wte-lako ~~1791~~ usamowolnienie uzyskali wtoscianie dopiero Ukazem d. 7 czerwca 1846 wczęci gdy ich za wierzytych dzierzawców posiadanych gruntów porzytano i Ukazem z d. 16 maja 1861 (od 19^{go} Paźdz. 1861 w życie wefitym) gdy panoszczyzna czyli robo-cizna przymusowa zniesiono.

in sprawach cywilnych
 Pannitio = 1) mniejsza czyli dozesna (z pozbawie-niem praw politycznych, za nieprostuszeństwo wy-rokowi; 2) większa czyli wieczna (cum infamia) z wywołaniem z kraju w sprawach kryminalnych.

Resignatio per ramum viridem = wzdanie przed sądem przez symbol zielonej różgi (Grocio: Porządek sądów miejskich p. 45.)

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwriting on the right edge of the page, possibly from an adjacent page.]

Stowa prawne (z Groickiego Bart. Rejestri do
Porządku i Artykułów Prawa Maydeburzkiego
i Cesarzkiego 1562)

- Citatio: Pozew, Pozwanie, Przyprozwanie, Rozmowa
wiece, Przyznanie ku Prawu.
- Terminus: Rok, Czas, Dzień od Prawa narzucony.
- Autor, Instigator: Powód, Skarżący, Żalujący, Żalujący,
Powodna strona.
- Reus, Citatus: Pozwany, Obwiniomy, Obżalowany, Odpór
Odpowiadający, Broniący się, Strona pozwana,
Odpowiedna (Lars conventa).
- Actionem inferre: Żalować, Czynić prawem, Prawem po-
stępować, Żalować, Instygować.
- Procurator, Ferendarius, Mandatarius: Przewnik,
Sprawca, Obronica.
- Plenipotencia, Procuratio, Mandatum: Moc, Poruczenie, tu,
Umocowanie.
- Legale impedimentum: Pomocna przyczyna, Przeka-
żania ku prawu.
- Dilatio, Translatio: Odkład, Odwłoka, Przewłoka.
- Arestum, Sequestrum: Zapowiedz, Szperunek, Wskazanie
urzędne, Zmowanie się rzeczy.
- Propositio: Skarga, Żaloba, Dobrowolne zjawienie, dupunek,
Główna żaloba.
- Actio, Processus, Controversio: Spor, Liza, Swary, Kłopo-
ty, Żaloba z odpowiedzią, Postępek sprawy.
- Exceptio: Wymówka, Odezwanie, Wyjście z prawa, Wybitie,
Obmowa, Przekażka.

Confessio: Wyznanie, Zeznanie, Dobrowolne powiedzenie.

Reformatio: Oprawa, Priestrzenie rzeczy potrzebnych
w Prawie.

Successor: Potomek, Diedzic

Successio: Spadek, Bliskość, Spuszczenie (Ojczyzna,
Majowizna, Dziadowizna, Pabizna, Strykowizna).

Consanguineus: Bliski, Krewny, Przyjaciel, Lawinowar-
ty, Przyrodzony.

Boona: Imienie, Dobra, Majetnosci nieruchoma, Stojca.

Monimenta, Documenta: Dowody.

Inscriptio: Zapis, Wmowa, dykturzedny.

Chirographum: List, Karta lub Piomo wlasnej ruki, pod
pierszym wlasnym.

Conditio: Sposob, Oblik, Wymowienie (warunek?)

Creditor: Wierzytel, Wierzący, Pozyerajacy.

Debitor: Duzinik

Parapherna: Gerada, Rzeczy ku ubiorowi a ochodstwu nie,
wiesierom nalezic.

Libaria: Smiedne rzeczy, Potraw, Pokarm, Zywnosci domowa,
Strawa.

Salarium: Muto, Zaplata.

Decretum: Ortel, Skazanie, Wyrok.

Appellatio: Sprawa, Odezwanie, Ruszenie do wyiszego Sędziego.

Concordia: Zgoda, Ugoda, Pokoj, Jednanie.

Fant, Zaklad, Zastawa, Zostota.

Ziniec, Zastepca, Zachojca.

Glejt, Zelazny list, list wolny, Wolnosci, Obrona Panstwa,
Przywilej.

Obrazony, Ranny, Skluzony, Zbity, Zekrwawiony,

Sromocenie, Zelzenie, Hlanbienie, Zajanie.

Ziemoc, Choroba, Prolesi.

Ministerialis: Wolny, Podwójny.

Złotyńca, Zabijan, Meziobojca, Gwałtownik, Morderca,
 Kradziestwo, Złodziejstwo
 Postuszeństwo, Kabat, Za Krata, Wpiznienie, Grzymka
 Bidebka, Szattawa, Sztok, Ciemnica, Kas'n,
 Kłoda, Sadzanka, Poylina.

Gorce prawo

Hypotheca: Imienie w zakład obowiązane

Anni discretionis: lata roztropności

Anni pubertatis: lata młodości.

athla
axam
r
ambi
Asrip
in
EJ.
r
alkia
arka
que
altem
alt
ambas
anga
re
assatu

babat
bar
brzes
bejng
brzewi
brzes
babka
za
bardo
ment
rych
ryh
bequin
re
berna
bancu
panni

athlas (purpura, jedwabna materia) 1394

axamit (lat. exarmitum - Vicant - Velour - Barbat
ross. - олодыжков)

ambit (ambitus - Künltungung, Einzugzug in Kloster)

Ascripticius homo id est, qui per 30 annos fuit
in manuali possessione Dlugos Lib IX ad an. 1086
Ed. Lips. pag. 309) - vel qui astricti sunt glebae
soli propria possessione.

alkierz (fuker)

arkabuz Frymburff - arcabuz hisp. - ar-
quebure, arbalet franc.

altembas (ztotogtow - sericum aureo filo textum - tureck:
altin (ztoto) - i bez (sukno) - broccatum - broccato.

ambasciator - poset wielki

angaria - stuzebnosci, powinowata postuga, robota, butinek zdobyta wojenna (Kriegsbente)
r. 1393.

szarwerk
assatura pierzei.

brengaden, conflatorium, zamalownia, huta

bojar 1) pancerny 2) putny (tylko co w todyka)

babatum podkowa

barcey (melificia in sylois) 1464. Zmielomni.

bestyd lub besteyd, tak zwano w Czechach pus-
te wierzchotki got (1653) - Stano to ma podobnie
od: bez (ofun), hyd (stinyan) (produkt wyrobu
V. Brandl. Glossarium bohém. morav. Prunn 1836
p. 3)

breasco (brozek czyli kregiol przy fici) 1394

beijingwant (nagolennik noze (rodnie?) 1394

breawiga (caprida, pnythica) 1394.

breone seu pletne (genus thelonci) 1390.

babka (wzgiernski fenik - moneta wygotana
za Zgromonta II)

bita robota (Goldarbeit mit dem Hammer)

blottra paludes

bobrownik castorarius (Niberzüchter)

tobrove (Wrazflistning Inn Silberföhung) 1416
od r. 1145 w Zolger w usprawniu.

bardon (Viola di Bardone - Baryton) instru-
ment muzyczny majacy 7 stron jelitowych na 16
rych grano smykiem, i 16 stron drucianych na 16
rych grano palcami.

brod vadam, furt.

bisior fimsln dwinurud, - bysrod - bisobos.

beguina (klienka - feminae quae certis legibus vivunt,
sed a votis liberatae)

banki zirin, Metallstüb

berna (od braci) dawny szluch 1329 na Szlaku (z uspiep)

baro Mistylind Inz Garmmstürm

bancus 1) batusm soli
bannitus wygotany, 2) gajony.

botta Rinspruult

burgensaticus (ad bona civilia pertinet)

apocreas
Batfürser - franis Kan

Cresnick (californiensis) 1394. (pincerna)
curvatura, baculus pastoralis, pedum.
capulus, jedlce
castratus, rzezaniec, kborzylmiec.
casus, lebka
cathedra, biskupia (quod dicitur
annuatim episcopo) (carrus)
casterium, rełazs którym przysług
causus, czynsz, płat.
causita, czynszownik, płatowicz.
causus, tuciebik
cloaca, wyhod
colaphus, pogrzeb
colpa, przepis
contributio, pobor
creditor, wierzyciel, isieci.
ubicularius, komornik
custodia stroja.
colloquium (generale cum baronibus x. 1215) provin.
causa (Landrecht)
crimen rusticale (objectio ignobilitatis).

crinale 1) czepecz złoty lub perłowy - ^{(setum -} ~~(strawinade -)~~
wieniec) 2) wiano (dotulium)
crotha (amitta) 1393
chysza (domus) 1400
czwiercz (measura)

chanszba, (rancos) popr. 1387

capus, capeta, capetium (Kopa - tyfik)
castellanus, ^{capella (stragana)} najwzrosty urzędnik w grodzie (żupan)
causita, causum
copiez (= copulus) 1464
ceklarz - Zirkelm - urzędnik - stróż nocny.
cynek - cinque, liźba sęgrze w Kosci.
Cuda - jus polonicale quod vulgariter dicitur dy
Lude (1324) ^{pryncipaliter} Podestawa III Książca liźnik - dla
dignity - jus polonicale quod Łowda dicitur (1358
pryncipaliter Ludwika I Książca na Strzegu) - są ziemski
- generale iudicium terrae - colloquium generale -
Laudirnst - (czynszowi fakowe pnieży w Kosci na
sady sejmowe) ^{de cauditi = purificare}
czesnik (Władysław)
choragiew (Zurum - vexillum) znajniejsza ry:
cerska i Książca miała 3 stragę (u Książca na pierz:
ciach - herb Radwan - baro (Zurum) miał
własną choragiew.
choragiz (vexillifer) choragze 1398
completa, completorium
crestre (pozestne) frimicilliz Abizabon nu Jup Strugm
colonus zind berans
comes zuponi in interi yan, Mepras
conductus, ponos
consuetudo, in gl z ist

setum -
binde -)

)

ocny.

ciutur dy
nik. dla
tus (1358
emski
nerale -
iu na

iosa ry:
a pieis:
)mial

(pstrym)

dedina (po czesku dedina - zadruha - po
serbok. zadruha - Flauscommunion) dzedina (haereditas) 1392

dzal (sort, divisio haereditatis) 1392

dzelnicza " " 1398

dzyelnik (actor) 1432

clan

dambro

drugubie

dar-da

driedza

2) post

przy

4) kurist

drab

dryja

decima

demunt

dieta

dedina

dawno

dziejka

evader

evasio

Ebenw

eculen

equirea

ergastu

forto

(rubr)

fortug

tega

Don

ferio

feria

fumale

fulast

faba

feudum

dan (genus contributionum) 1145
dambrow (dambrowg, lapa) ^(nemus) 1391.

drugobiera (wiec na ryby) 1394

darda (Dm dard) (zinyB)

dziecie 1) haeres (erbn) od driad (arvus) prawem familijem, spadku;
2) potiadacz (Dm pithm) ktory nabył majstnosci prawem kupna lub
przyozdzenia urzedowego; 3) homo haereditarius liber (Erniberanus);
4) kuzyn, patron kraju (Dm dardzathru).

drab (Dm dard) zu fuB - stipendiarius)

dryja (Dm dard) liczba 3 wgrze w Kosci.

decima 1) manipularis 2) ingonithram.

dementia (Dm dard) przyzwiedni list (cf. diffidare)

dieta (Dm dard) 1) dard, 2) dard, sejm.

dedna haereditas

daunose, praescriptis (1390. 1395)

drezka, filia 1398 poz.

evadere

evasio

Ebenweichtag, Dm dard, Licumacio Domini;

eculens, skrzypiec (genus tormenti)

eqpirea stado

ergastulum, ktoda.

fortat (genus panni nobilis, acu picti) Konjart

(rukno wzoryste)

fortugal (Lm frouk, vertugalle, vertugadin) (franc. por.

tegaloise) jako mody zaprowadzila krzlowa portugalska

Donna Maria (+ 1545)

forto (czwarta czesci grzywny) firdunk 1398

feria, dzien (dies feriatas, dzien ranciezony, swisto)

fumales, podymne

galastrum kosa

gala sierp

gendum, man'stwo, Dm dard

dapifer, podtoli

delegatus, porucznik

delitum, występpek

depectatio, rugowanie.

diarium, obrox

discretus, roztropny.

ducellum, czopowe, Dm dard.

domicellus, domicella - domicellus vulgo panassa

ppn. 1398

daiwira (dziewierg) levir (frater mariti) 1398

dambrowa (nemus) 1398

exceptio odbicie

excommunicatus, klety

exilium wyowicenie, wywotanie z kraju.

exbrigare (exmere)

ferendarius rzecznik

fiscus skarb krzlewski.

forum annale, mundinae = jarmark

forum septimanale, targ

foresta, obora

fortwerk (praedium) 1399

flodarius (vilhaus) 1398

fortalium

ganba (hanba ziemka - Stupratio - Stółpust)
gac (Zanthenidrum rüd Staminiforok, stris d'ni -
tlu), krzaki (Gyntrü zgr - rubetum)

glowa (caput - Mow, Wofpflenz), lub opata (Wofp-
palt p'ln d'm Mow) - homicidium

gwozd (las)
granities, grania (limites - Gränze) granica 1399.

griveus monachus - Cyfiers
gabella pobos

galliarium, kurpienie (2ga godzina noc)
gerada, statek domowy.

gograwius, pedoneus uidea, wojt, tywon.

graderius, uiaschodnik
glejt, zelazny list, Bl literae renuntialis.

grstwo (firmitas) 1398 (confirmatio, approbatio)

gwalth (violencia) 1393.
grizona (graszawa (marca) 1396

gradus consanguinitatis = pokolenie.
hostruchan (rost nahan, cyra) 1394

harnasch (ryfstruck) 1394
hakowonia (Zuknubüß) miata zelazny hak na lozu

ktorym przy czepians jez do drewnianego korciotka
czyli laski przy strzeleniu.

harcerz (certarius, Gertstym, Zwymuffstym)
Lmbrochtm

hufnica (dziato z ktorego strzelano kamienne kule
25-200 funtowe)

hawiarz (goznik - Ziwon)

haruka (tuga ruba turecka z rekawami (z wospi kiep)

hasto (porostku herb, albo nerwa herbu, albo znak
wobugay lud) (moze od hlas?)
holomek (Lntryn Runst) tuga niezoraty, ktorego brat
za swadka wozny, tuga zamkowy (od stowa holy - imberis)
(Gmststym) (Gmststym) - tyle co holota
(nie wotnie: canum caftodes)

harost (Gmstrel) (napad domu bez zlozonym)
humuletum - chmielnik, Gmstymyrtan.

gloone (poena pro oculo emethone) 1335

godne (zif ducale ze wfi) 1353
Kunica?

gayowe (tertius denarius de sylva
- dochod) 1424
eulapiatica

gonitra (decima ex aratura kmethorum)
1339.

grad (excutio ducali) 1255.

gker (Kier? oleser, rodzej jaryzmy) 1388.
(w XVI wieku zwana ta roslina gir, gier)

gehynk wiepadlo na helmie krola (gehynk ad
'caleptrom e) 1394

gabbij (nemiost drewniany) 1394

guerra (bellum)

halenzeff grziona 1396

hergenet, wyprawa wojenna.

honorarium, porysta, podarza.

holoty (caniductores - Hundesfütter)

iszczina = sumos poizozona i zwidiona 1390

jednewz (concordans, compositor) 1390, 1397

jasz (obstaculum fluvii) 1432

ijacca (kafkan jaker) 1394

inscriptio, Gmstym in d'm d'm d'm d'm, wpisanie.
intitulatio, wpisanie do rejestru, wpis
intromisio wiazanie
jus, d'm d'm d'm
indictio, Gmstym d'm d'm, is jufor.
jatreu (uot fratris) iantrew 1394.
ysczina (pennia capitalis) 1389.

Kyza
12
Zrou
rüd
cruy
Conu
corman
coleba
Kabat
tur
tort
Kapalu
ca
Kareta
Klepa
Kyt
Kunica
Ta rie
Gmstym
Karta
Kiep
Kopier
Klejno
he
Kmiec
Kolba
Kontin
Kleno
yn
Klodar

1335

sylva
methorum

88.

3)

nk ad

90

7

anie.

Kyza (genus angariarum) może kytha lnu? 1246.

eroone (jus ducale z krow?) 1353 (Zmich: ^{rus? - Blutyals?})
crucymotka (ukrowe koryonki Kuzmerska ziele) 1388

conuch (koniuch, stugocny koniach) 1388

corman (wozek skoziany) 1394

colebea (quadriga - woz koryty) 1394

kabat 1) toga virilis, stark, staroniem. Kawiati vestimen.
tum. 2) Kautstrumpf mit brübarren Stoffen (przy
kosturach. 3) wzięcie, przegierz.

kapelin (Tac. capelina ^{Winnifut, Wunnsfabn - franc.}
capelinae)

Kareta (wtopk. carreta - zwinierciwym Rütfn)

Klepiane szłofo (złoto malastkie do pozłoty) 1394

Kyta lini t.j. kyta lnu 1145.

Kunica (opłata pomy za pozwolenie zamgzią) zwa:
ta się w Czechach v. 1340. Czechelne (Zmudnyals)
(Zmudnyals)

Kartan (Tac. quartana, ^{Wunnsfabn, Wunnsfabn})

Kiep (κῆπος, vulva, staroniem. Kebese)

Kopieniak (wegiel. Köpönyeg ^{stagnumicetne})

Klejnot (znak herbowy nad hełmem i po nad Farozą
herbową) Klejnotnik (denodiarus ^{wspolnik herbu},
^{Wunnsfabn})

Kmieć (κμητύς ^{Wunnsfabn}) Kmiećko

Kolba (Lingstfn - w turmiejach)

Kontina, Zmuzel, aedes (ceox. Kutina = ^{Wunnsfabn})

Klenotnik (denodiarus) 1390 ^{wspolnik herbu} (Zmuzel
ymuzfn)

Kloda (cippus - wzięcie) 1396

Kopiec rypany (z opulus, acerus)

Kopa (sexagena = 60) 1) pienizina, tyle co grupa
na na która pierwotnie w Czechach szło 60 groszy
2) zytua = 60 snopków (snampuli)

Kopanie (novale - Wunnsfabn, ^{Wunnsfabn}) gdzie
nie plugiem lecz motyką uprawiano.

Kopia (lancea, hasta - od słowa kottwa bije)

Kopijnik (Lanzknecht) (Hastiger)

Kord (cortellus, ^{Wunnsfabn} mit brübarren Alingn)
(Kordelast)

Korzec (modius - Wunnsfabn)

Korzecznik (Wunnsfabn ^{Wunnsfabn} mit Wunnsfabn
Wunnsfabn)

Kornet (franc. cornette, ^{Wunnsfabn})

Kortezan (cortisanus) duchowny, który sobie w
Dzymie wyjednat godności.

Kosiol (Tac. castellum)

Krajczy (Zmuzel, dapifer)

Krolestwo podatek

Kropierz (fr. croupiere, ^{Wunnsfabn}, phalera)

Krosna (Korb ^{Wunnsfabn}) Koszyk w którym
sól rozwozono (rusa) 2) Wunnsfabn

Kusza (Armbumpf, arcuballista)

Kutlof (Rütfnlof, ^{Wunnsfabn} - martatorium
w Kra Kowie: Kottowe)

Kwitowac (quietere)

Kij (baculus - duellum cum baculis) ordalia dla
obcych lub chrzostów.

Kiriot (turek. Furban - galerus)

Krawie dyabel iudex Californis 1392 - 1398.
(Nicolaus Falcois)

Krogulec (nisus) (do polowania) 1390

Kramarz (institor) 1400

Kwasznik (moneta mian grosso) 1395

Kucaka (domuncula) 1394.

lichwa (usura) 1389
lowczy (lofici) (venator) 1393
laska (scudus iudicialis) 1397
lantwoyt (viceadvocatus) 1400
lonka (platum) 1400

langü (tagi rylkie luby - merias gajci?) 1391

lanka (pratum) 1393

lanowe (exactio) 1255

lanwij (ponadki: posttronki do woza) 1394

lagenarius (chrylun)

lan (mansus, lanens, Zübn, Züfn) bywał rozmaity.
po czechu: lan

laty (diryctum) 4 tokiel(?)

laz (locus praecipus)

lebka (Kieckelstrübn)

lech (na podobie podług Szafaryka od otawa: le =
cha, czech. licha = ager, Riknrlun)

leone (Folienbüß Blaubolz im Zhelden zu famula)

lgota 1) libertas, fons fuit, starost. lgota. 2) fons
terminus.

tokietnica (ullmlerungn fryszt)

tokuszkia (diryctum)

low (Finnfury)

lukno (Meyß auß Linnurmin) (mensura mellis)

lupiez (Praysturübn)

lutnia (Luftlry auß Zunftmann, Lütten)

lug (lucus - Elmia Brun - luh)

libertas (wola)

laicus (Antwsthen)

lan mansus - aratura - lanens. (Hube) ^{Züfn} wywodzą
z gajci od lano = sznur miernicy, lub od niemieckiego
Lehn. 1228 - czech. lan

laz (locus praecipus)

lota terminus (Frist)

launik (scabinus) 1398

mostn

Kol
nie

mlyn

milita

maize

morgi

moders

maozia

mez 1)

niecy

mendyk

meszne

mitoai

minuige

morown

meki

mansio

man

matura

merenda

miles

minist

maizo

malor

Miara

mostne (genus contributionum) moze robienie

Kolo mostu 1145. (ley optata od mostu plew
nie theloneum) F (Brückengeld)

mlynijssize (molendinum) 1391.

militale (exactio ducalis) 1255

maiza (metreta) 1480.

morgi (jugera) 1325

moders (nici kolorowe) 1394

maurisa (czyli glonora pny sici) 1394

mez 1) ymnijllifur zornikowuzf 2) Muru (po-
miecu)

mendyk (Zentel, Zentel, mendicellus)

meschne (Winstyntum, annona missalia)

mitoraiel lato (annus jubileus)

minuqe (Kalendaz)

morowia (Profspital)

meki (Soltan)

mentionarius qui horas et missas canit, et habet
mentionem penes ecleſiam

matura, frunjunstn, frunjunth.

merenda Wiltaybunell

miles, Wiltaybunell, firtlunig, nobilis

ministerialis, Zittal, wozny, nuntius

marzocha (noverca) 1396

maldratum (Multra) (metreta)

Miara (menura) 1394

rozmaity.

awa: le=

frun nla)

frunjt

mellis)

up
wynożez
niechiego

"naras non solidant" 1176, "narzas" 1246.

narasz 1228

relaxantes de singulis villis quatuor decimas
porcas et sex pernas quod naraz dicitur
1251.

a solutione omnium expensarum ducis veno-
torumque ipsius a narasz videlicet 1254.

1) exactio bonum et animalium ad mensam ducis. 2) exactio
pasualis porcorum.

dragana szlachectwa (rehabilitatio nobilitatis)
r. 1387 (diffamatio); naganiony musiał dowodzić 6
swiadkami, z których 2 było tegoż samego herbu; jako
"jest ich prawy brat naszego klejnotu, naszego szci-
"ta, naszego zwolania i nase kracie" (Wielkopolsk.
1393), naganene (infamia) 1399.

nestan, nestana (poena pro non comparitione in
terminis) 1391

niwa (ager) 1390. orycha (1432)

naraz (genus contributionum) 1145.

naramb
narstava } (genus servitutis) 1241

naroszyza (copulatio angularis) 1432

nawozie (planties) 1486.

niwuj (agrorum petiae) 1486 (Bukowina)

newod (nec ne ryby) 1394

nabodkij (nemienie do koni) 1394

nachyniki (nemienie do koni) 1394

nadawenie (legis)

nakto (oznacza miejsce wilgotne, bagiste, glabretum)

nakolanek (Annyfinum)

narochnik, narochnicy 1) Einbringung wolski in Mij;

2) narochnicy poddani przeznaczeni do pewnych pts-
lugi grodowych (n.p. piekare, tagiewny, Komara,

rokolny, swiatny); Die Hofin in Lodea cal. cath. crac
p. 84

3) poddani ptacy w Ksiazu obrok w zboziu; fidele
al;

nestane (Nistat/finium von Bamist) poena 1390

nowina (novale - Neubrunn, stollum)

narok (accusatio) (Gerichtliche Anklage) (Missethat)

newod (ragena magna) 1394.

opole

ossep

oschij

odpraw

odrosz

origina

solo q

Ed. d

obec

obojrzy

obrok

ordalia

opole

ott qw

otrok

obora

Ochfert

obstaj

odrene

oblub

okup

osziou

obres

opole (vicinia) Stuzebnosci moze straz granic: na 1145. (Gesamtbuergschaft) conuicinitas (poznani. 1309) opolnicy, opolnik (pozn. 1399) (wiodkowie przy rozgraniczeniu i sprzedawaniu posiadlosci)

1432

ossep (chora auenealis) podatki owsa in natura) 1424. (ossep) (Sjultgntmich) (census frumentorum)

oschijka (astor) 1464

omlucnd)

odprawczowe (exactio) 1255

odroszlij (wtoferuzna) (waruywa) 1388

originarius id est qui ex ascriptitio natus in ipso solo glebe coaluerit. (Dlugos die. ad an. 1066, Ed. Lips. pag. 309), Jan ruyfijdyjn obrac

glabretum)

obec (Gymnium) czyli osada (Gymnium Munk) pro castro

obozrzyk (collare, Rollan, Boruzym)

obczina - dzielitara na zrebly (dros - pro castro) (campus foliumrok, czestk. pluzina). Tote. Dneuprawione grunta zwano Ugor (Zorrafn, czestk. Uhor) lub wygon czyli pastwisko (Gymnium, czestk. hony)

obrok 1) zafuzny 2) futrum Jan Jkfanin.

ordalia (czestk. ocista)

opole, osada, vicinia, Donfygnium, Szjirk.

ost czwarta czestk z tego

otrok 1) chtopiec 2) niewolnik.

obora (ochod krolewski z gotmitwa, dziewizana)

Ochfert, Kilyanowitsch uosuf Rufm.

obstadium (captiuitas spontanea propter debitum)

odrene albo rucho (vestis) 1407.

oblub (spolium) 1397

okup (poena pro capite interfecto) 1395

osziowina (siligo hiemalis) 1399

obres = zaloznik 1531.

in Mij-
ie, gloss.)
nych pas-
niarz,
ath. uac
ozn. fthels

ina
ena 1390

nissethat)

parlamentum, sejm, dietina
peseka (conferia succisionis, yltarum pro repa-
ratione viarum)

"prowoz non ducant 1176" "prowoz" 1241
prowoz 1254 (vectura - Vorspann)

"podvorove" 1242 "podworowoe" 1246
podkomory (subcamerarius, Ustarkuinnun)

pothoky (rivuli) 1391

posarz (canister) 1394

posole (Puzyn)
posolowe sive poradne 1228

posolowe (memoriale) taxa urzędowa za czynności sądowe
pamiatne 1382

prekop (aqueductus) 1432

provaba (aratura per convocacionem emetonum)

1339
prowoz (prowoz) 1255 pomoinie (opata) jezeli kto
nieftanaj w sydzie)

podvoda (exactio ducalis) 1255 1255

perna, polec surinki.
poczta (opata, danina na flot Krolewsa, po
18 scotos) 1353. (pat Honorijcausa)

podzaszy (subpincerna Vicemur Jochenki)

podzaba (pracowanie w polu)

poklath (oparie u woze - reclinatorium podjezdy) 1394

poddaoy (pilan podkodem) 1394

podrangy (do koni) 1394

potrowij (pokrowiec skoziane) 1394

pelta (mata farcy) 1394

podnoszane (demitigatio - robanie gietkuh tukow)

1394
podnoszane (pokoffowanie tukow) 1394

podogrodzie (suburbium - Vorstadt)

rathusich (protonium) 1362

rybnik (fytynij)

rogowe (ex actio ducalis) 1255

rajszka ijandra (cardamomum, rajske zarka) 1394

rejmwajjn (wot, lekki itfjru wazim?) 1394

rinecz (pellucium hermelinum) 1394

robieniec (nowo wyawolony eseladnik, Knappe)

ribaldus (wot. ribaldo, franc. ribaud)

posarske (fatnuningim k'inglijm juyjsjuiw)

pokora (Zuif-ait)

powos (genus contributionis) 1145, powos 1228
1255 (Vostmandienst)

prewot (conductus - Geleite) 1145, prewod 1228.

potworowe " " 1145 (podwoome?)

poralne (perangaric genus) 1231
(genus de manoo - od radej p'itkuzfflym)

pietnacesce poena pro violencia que
haeredi solvabatur 1242 - franc. nadresca
1388 -

powod (der Klager - actor)

novolove (genus contributionis) 1242
(weidesteuer)

potrest nicha (genus retis parouli ad pis-
candum) 1246

posi slad (exactio et gravamen) 1228

presoka (Dorckhau des Waldes)

prewod (si du am per aliquam castellam

eorum contigerit pertransire ab homi-
nibus semel in anno debet edui et in

sumptibus consuetis procurari sed

si pluries intra ejusdem anni usulum

pertransiret tunc homines mili-
tare prewod ducere tenebuntur)

1254 byty to podwoody?

posarske (virtualia conductibus)

podgon (genus servitutis obowiazek sci-
gania nieprzyjacela) 1354

prelasky (meries, gaj) 1391

piegowacz (nabulare homines ducalis)

1298
p'atners (p'atninn, p'inglm)

pecarne (p'atninn, p'inglm) 1353

poradne (universalis terra collecta) 1353
1255 1418

polmosga (medium jugerij) 1372

przissasna juramenta 1425

preczos (una mansio? w polu) 1424

plovi (kon p'lowej m'asji) 1388

plociagz (ryby) 1388

potowa

panos

pra

podisa

posag

prajda

pusiz

prez

potlw

posza

potk

poro

polie

pra

priz

priz

potur

przig

porozaki (1390 poz.) termini judiciales, vel particulares)
 panosza (1397 poz.) domicellus (in semis nobilis)
 prza (1393 poz.) litigium
 podzeszy, podzaszy, podzesze 1393 (subpina)
 posag (dos) 1392
 przysat (adjudicatio) 1398
 puszysta (bona morte relicta) 1399
 przebrod (vadum) 1388
 potlik (partia, nathyie glowy) 1407
 poszag (dos) 1397
 potwarz (calumnia) 1397
 povod (actor) 1400
 polizek (reberatio maxilla) 1396
 prza (actio judiciaria) 1398
 przisan (adjudicatio) 1394
 przisiolky (attinentia) 1397
 potwarz (calumnia) 1400
 przigrdek (antemurale) 1432

ridzi (egrus) 1396; przilankowathi (egrus) 1396
 rok (terminus) 1399
 rosenoble (rosati nobiles) piemiqdre z tote angiel.
 kie.
 rucho (tunica vel toga) 1407, odienne
 rozgachare (limitatio) 1397
 ratay (colonus) 1432.

targou

tluz

qu
re

196
targove (genus contributionis) r. 1145.

tluz (decem modiorum de tluz
quos pro canibus tenebantur exhibe-
re) 1251.

slup (trabes 1394) circa quem proclamatio fit.
sklad (depositum) 1395
szkaszane (decretum) 1393
sbeq (fugitivus) 1391
stolnik (dapifer) 1392
swekiew (socrus, uxoris mater, swiekra) 1398
sweser (glos, mariti soror) 1398
szeser (novera) 1396, szec (glos)
szurza (sororinus) 1393
struga (rivus?) 1398.
siedlisko (hoffstat, castra: sedlisko) (area) t.j. plac z domem.
syn brata (filiaster) 1398)
szlachta (nobilitas) 1394
szlachta (nobilis) 1399
szczyt (orma, insigne) 1399
szaloba (querela) 1400
szadza (iudex) 1391.
szreber (polebrum) 1396
szurza, szurza (sororinus) 1390
szjedlisko (area) 1432.

rycza
senc
niez
str
roho
ze
redn
szle
srot
mi
po
in
szlin
strze
rijeli
spu
in ante
dour
sla
stat
stan
sak
staji
sep
sijni
stawni
shore
flon
taki

ryczant (latifolium, latifolium, ferymud, ferymud
genus procyonius) podwojaj się zeżli na terminie
niezgodności (tak by zastawny spiz pagielle)

stroza (genus contributionum) 1145 (genus solutionis) 1254 (custodia que stroza nuncupatur) 1252

sohol (custodia et solutio erodiorum) flu-
zebości oddawania sokotow 1145.

sedmcessant poena pro violentia bonorum

1242 qua solvebatur duci. sedmcessant 1388.

sedmnaresce 1397. rihedmreschand (1400)

szlednyzi (homines cum canibus 2 duo.
in xiazyczo na polowanii) 1254.

Srothen (Karmar w. nadgaje między wremi
miastu Karmierzowi obok Kramow, fale-
pow, wagi vectura qua Srothen dicitur
in vulgari) 1335.

szlinskie (prawo) jus feudale (1375 w.
dai ze ze szpka przyzto z wtady stawem
xiziem opolskim zegietto znosi 1416)

Strzelere duo (dwoch wojownikow) dualij 1391.

szjelissore alias villa 1391.

spudou njei (homines quosdam iudicio in tos
in antiquum reduxit servitium quod dicitur spu-
downy) 1218.

slabnicza (retes parva) 1393.

statie (exaltio ducalis) 1255

stan (exaltio ducalis) 1255 1354 statio
stanowe (utrimywnie dwom wsiac piaz 3 dni)

sak (barsum pro piscatione) 1486

staji 1290

sep (exaltio) 1354. (szusttyntrmii, osep)

signi (semi albus) 1388 kon siwy

stawnicze (bezki na prawo) 1394

short (rodzaj futni w szpka - Drez) zacki inglicie
flonazy naramiennik czli skoka - szpka 1394
takze scotki (naramiennik), szpka, szpka, szpka
konu szpka wazica bruch wida.

schlom (helm) 1394

stanka (mozdzierz - szpka) 1394

saniy (vehiculum Janie) 1394

suffraganeus (podbiskupi)

secretum (signetum) pierzeo mniejsza piestsuonowa.

sep, osep

szednik 1) szpka 2) szpka

stawetny, famosus, wungrift.

szwiebnosci, servitut.

strenuus, gestrenge

szulia (szulifszin), szepelin (szulifalniu)

szorpcun, szulifszin

szlachta, Prül (szaparyk: Harrijto p. 758 wojowozj
od. lech - Brand V.: Glossarium botem. - morar.
p. 326 od szlachta (althochdeutsch), slachte (mitte hoch.
deutsch), slacht (französisch) = genus, pro sapia, szpka

szos (szpka)

szorst, szorca herb, szustum (od cutoj skura na ferary)
szisth 1393 (szpka)

szostus, szojec, 1/24 gr szorny, szojec, czli 1/4 szoty
szobin szpka (szpka)

szotnica szpka

szipare - szpka szpka.

szmardo homo glebae adscriptus.

sznodus

szalentum - szunt

szmatruz, garrulatorium, szpka

szodoposie, szulifszin - po niezach' lactare

szok accusator

szostrenez (szostrenus) 1390

szoth, szojec (szostus) 1399

szorczel (szpka przy szpki) 1394

szog (acervus siliginis) 1399

szwesoz (szostrovera) 1391

translatio, deuatio, canonizatio, podniecenie furistep
brzabany,

tresorne (miasta ktora obie strony proce-
sujac sie szedymu ptanti w wielkiej polsce)
1255. poena quae polonice tresorne
vocatur. 1276.

thlaca (lloka - aratura per convocatio-
nem kmetorum) 1339.

targowe (exactio) ^{forensis} 1255)

tlucz (osypka dla psow myslowich zowisa) 1388

thurra scora (skora z tura) 1394.

tkanice (praetextae) 1394.

tarasnia (Zurllouffn)

thyn (reper - Zimm) (ztd Synice)

ujazd (circuitus, Uukouf) ambitus Uuuitd (pde
z lasem ograniczone (Mark) limitatio, fundatio metarum
ujazd 1399. (Synimurk = uespice, chotar, ochoz) nowyofm:
wnos unosba (fulsa formus) chotar (rive
opole)

uraz crimen laesae maiestatis

urok, Zind in byplintm Innumium (plac urze:
czony czli u-roczny (od rok) na Sw. Gerzego
i na S. Marzina

uroczyzge (placiz ind Gruzuzumtrugnd) (Ges
richtsfatte) uroczio ko 1398

urazane (recoqutio) 1393.

urzile (violencia virgini) 1397

vezno

c

vivoz

vimo

woys

wany

val

wirsz

waniz

wan

a

woys

wyost

wyo

woys

vigo

n

wloc

wit

yar

wzo

vzan

uzozu

wlod

wyry

wola

wiardi

wierte

wyku

pro:
olfe)
resine

reatio:

388

td (pde
metarum
p. 10. m.
lar (vine
note)

wrze:
rezo

(Ges

veznia (genus servitutis) 1241 - vesini:
ca 1242

vivoz (genus servitutis) 1242
vimoth " " 1242

woyski (officialis episcopi) 1350 (wozny?)

wanzerze (retes parva) 1351.

valne (ius ducale ze wsi) 1353.

wirsze (gulquttra, seu parva retes) 1393
wieża 1331

wanzerze retes parva 1393

wano (otalicium) 1396. crinale (retum aureum)

woyenne (per festone de quolibet mango
ratione expeditionis) 1424

wystampuygues (excedendo) 1432

wyos2 (arbor, wiez?) 1464.

woyna (executio ducalis) 1255

wigony ~~pro wozg~~ (lanai propellendis gregibus
naffwisko) 1464.

wlozki (lagenulae pro piscatione) 1486

witrykuse (caristiani) 1414.

yarz (obstaclum in fluvio) 1432

wzor (cultura) 1448

wzanki (wiozanki lamp) 1388

wzdziencia (na konia) 1394

wlodyka (w Czech: nowouszlachrony, jednolubz.
wytycz)

wola libertas, funimus.

wiardunek, ferto, hioning, 1/4 grzyomy.

wiertel 1/4 korca.

wykus Brann

wtodarz (Dyaffunr)

wyboj (ynocaltstauru fubmif) exculpio
villius Dorfmuittm, Wmurtm

vitrius Simfanuutn

wladarins wtodarz, pflenyu.

wolmia

wiano (Augobium - Zimritfogat in form)

wlodyka (persona militaris - Adeliger zweiter
Rang) - squirio alias wlodyka - puznig.

scartabellus albo swirzalka (skwirzalka) -
sqwierio, ecuper, esquire (germek, potryan,
pofflachue. w XIII wieku rzy rozniac 3 stopnie

szlachty w Polsce: a) szlachci 2 stopnia lub kmiecia
w trozomy (miles fictitius 1252); b) Wladyka

czyli swirzalka (scartabellus) miles iniquus et
proclamatione caree); c) szlachci prau swirz czyli

pasowary (miles famosus - qeacrosy?)

worni (ministerialis iudicis) 1393

wlona (reta) 1393

wosniki (equi ad currum) 1392

wloka czyli gutrynia albo morq (Morzym, Juf
wepnie jetro) tyle guntia ile przez dzien od rana
moira bylo zcorac.

wosni (ministerialis) 1395

Woyt (advocatus) 1400

wanroda 1395

wrosda, wrasda, wroza (vindruta homicidium)
1392

wrdarz (resignare) 1400

wsterz (recognitio anterioris iudicis) 1400

wsteyne (solus pro recognitione ant. iud) 1400

zakład (vadum) 1386
 zagrodnik (hortulanus) 1394
 zawiti rok (terminus tertius) 1399
 zupparii (officiales) kalisienses videlicet iudea,
 subiudea, castellanus et vaillifer) 1393.
 zuppa (judicium) Lapanicafj 1386.
 zewny list (litterae resignationis) 1399
 zachodca, zastempza (interceptor) 1400
 zastaw (vadum) 1400
 zawity rok (tertius terminus) 1392

zapusta (indago. zapust na T9e) 1484.

zawys zbye (nemus salicinum) 1432
 densetum

zapust (indago in sylva) 1486. 1398

zerucha (reszucha) 1388

zetoga (finbruggung) (Zigulbruff) (odotagium)

zegar (horologium) (zegar 107, 275) 1) caty wtestki
 24 godzin rachygc pierwsza godzinę od zachodu
 słońca. 2) potegarse, niemiecki, 12 godzin ra-
 chygc pierwsza godzinę w potudnie i w potnocy.

zar, idzar (od zar = cauma) - miejsce gdzie stat las
 wypalony (Storking)

zys = vix (Zyppar im Elbursalzstein)

zupa (regio, districtus, Gou) (Zornik)

zupa (regio, districtus, Gou) (Zornik)
 zupa (regio, districtus, Gou) (Zornik)
 (officium zupae)

zelego (romus - Finanzbuch im Gottschützfeld)

Dieta pomorenise:

Die Lange: Glossarium mediae latinitatis edit.
 Henochel.

Sireček H. Slované právo v Čechách a na Moravě.

Jungmann: Slovnik český.

Hanka: Mater verborum. Sbírka nejstarších slovniků česk. Pomorskie

Trnklošich: Lexicon linguae palaeoslovenicae.

Safařík: Slovník slovo slované.

Borandl V.: Grammaticum illustrans bohémico-moraviae
 historiae fontem. Průinn (Winkler) 1876. 8° pp. 170.

Maujejozski: Hist prawodaw. Prawnik.

Horbarevski H. Towar drewniako a kłowago jazyka
 siewero-zapadnago kraja i carstwa polskago.

Wilna 1874. 8° pp. 397.

Cerovj Turohiensis: Farago

Codexa diplomatyczne

Preskie

Morawskie

Szlaskie

Pomorskie

Polskie

Węgierskie

Ruskie.

- advocatus (Voit) - wójt
 agazonum magister - Koniuszy
 agri censuales
 agricultura
 alodium, curia, Hofstätte.
 annus gratiae - dochody pobierane
przez rękę po śmierci osoby duchownej.
 apotheca pannorum - Kaufhaus
 Sukiennice
 aratrum
 area, corticula
 artifices, mechanici - Handwerker
 Aujezd - Ujazd (villa)
 balistarium
 balneum (Badstube)
 baro, nobilis
 camerarius
 cancellarius
 caniductores
 capitaneus - starosta
 carnifices (Fleischhacker)
 carpentarius
 castellanus
 castellum
 castrum
 causae criminales (capitales): homicidi;
um, stuprum, furtum, prope domini triditio.
 census
 cereviviae braxatio - piwowarstwo.
 cerdones - garbaze
 collecta generalis, contributio, ex:
 actio, Steuer.
 Colloquium generale, Wiece
 colonus
 comes
 conductio, locatio, venditio decimae
 conductus, securitas
corpus
 cura, zuda, provincia, iudicium
 provinciale, Landrecht.
 decima, manipularis, annonae,
 montana, in gomituum.
 denarius
 domicella - panna
 festo
 feudalis
 forum annuale, nundinae
 frangia
 grossus pragensis.
 hospites
 inquilinus
 institor - Kramarz
 ius patronatus, collatio eulerae - Kolatorstwo - podda
wonie Koscielnie.
 ius theutonicum
 Kaufhaus, venditorium
 laneus, menous, Hube, Lehen
 lapis cerae - kamien wosku
 macellum, bancus

crinale (dotulitium)

marra argenti, auri
mensura
meta, terminus
metreta (Malter)
miles
ministerialis
molendinum
moneta, monetarius (Münzmeister)
notarius
obtagium (Einlager)
officialis
pagamentum (Währung)
panniida
parlamentum
pedagium
pellifex
penesticus (Hocker) = prekupien
pinerna
pistor (Bäcker)
plebanus
scabinus (Schöffe)
scamna sutorum (Schuhbänke)
teloneum (Mauth)
tricesima
urbura (albor)
venatio
villicus (Pfleger) = wtdarz.
vinea
vladika

sluzebnik ziemski (= ^{wojny} ministerialis terrestris)

obwojdzic = obducere (vulnere)

odpowiedznik = diffidator

zaklad = radium

reznanie = relato

rana krwawa = vulnus cruentum

rana sra = vulnus lividum

chromota = kalectus

skazanie = decretum

urząd grodzki starosci

list = litterae

rok = terminus

obliczenie = personaliter

prza = controversia

wizowanie = intromissio

dzierzenie = possessio

rumowanie = wyrzucenie, wyrugowanie z dobr.

zapis = obligatio

przytknac

licowac = arrestare

ninie przeminely = post

powod = actor

przerzostk = luctum

wwierzenie = intromissio

odpowiedznik = pars adversa

potozenie = posito

uczciwa = honesta
stawny = famatus
dziedzina = haereditas, sors
dzierżenie = possessio
imienie = bona
inscriptio = zapisanie
nieodezwany = irrevocabili
wzdanie = donatio
przenagabanie = impeditio
oprawa = reformatio
rokow sędzenie = termini judicial.
xiq potożenie
przyzwolenie = consensus
cielebra przyżięga = corporale iuramentum
blizna żuręza = cicatrix
dobra ruszajęce ^{ruszajęce} = bona mobilia
powotanie = proclamatio
robotny = laboriosus
oznajmienie = innotefientia
wypuszczenie = quietatio
przyzwolenie = consensus
chwalebny xiqdz proboscy Bożęgo ciata
listowna skarga =
uczciwy xiqdz pleban w delowie =
Kosciol gtowny zamku Krak. =
z kłiatęw wypuszc
podmieci = leware
zwłoka = dilatio
obrony listowne = munimenta

rączenie = fidejussio
 wybić z imienia =
 najem = arrenda
 zstąpienie = condescensio
 oszyskanie = ^{personaliter (oblicznie) - prawem -}
^{qualiter (osobistwie)}
 rok przypowieszony =
 nieofiadły = improfeffionatus
 przypowieszony = citatus
 stawetny = famatus
 szlachetny = nobilis
 urodzony = generosus
 wielmożny = magnificus
 wielebny kanonik =
 niezłomy xiądz proboszcz =
 przewłoka = dilatio (frictio)
 zakonny = religiosus
 opatrny = providus
 racny rektor akademii =
 wielebny proboszcz
 boguproszubiona kściénipanna =
 nabożny = religiosus
~~roztropekny = discolutus~~
~~opatrny = providus~~
 przypowiaść, ^{przyniesie} = conitatio
 podawanie kofielne = collatio ius patronatus
 wymiotanie z imienia = expulsió, ejetió de possessiõne
 obwiedzenie = obductio
 rany sztychowe
 rany ścięzone
 przyjsznik = scabinus iudatus
 honorabilij student Acad.
 wwiązanie skuteczne = realis intronizatio
 pudica virgo
 egregius medicus. doctor.

dzierzenie = possessio
odbić = evasio
przyrzec = citatio
dzierżyciel = tenentarius
ramy knowe (orientum) sine (lividum) bliżna
cóżna (razu) = sectio
zapisanie (causatio) zastawne (obligatio)
zostąpienie (concessio)
zakonny = religiosus
popisanie = inventarium
subjuramentum = porocz na ganke
licowny rok =
licowac ~~causam~~ (pneq, wożnego)
gola et impossesionatus
podobny kon = dextrarius 1531
spadek = successio
vallata poena = ratio sine
przygody = casus fortuiti
oziminy = sementa hiemalia
jarzyn^{iny} = sementa aestivalia
stadota = allodium
area = siedisko 1531.
natychmiast = in continenti
zadawek (zadatek) = artha
wywołanie = proscriptio
zeznanie = recognitio
zawity = peremptorius
ortel = sententia
przepisany = transumptus
odwłoka = dilatio
zatozenie prawa = litis contestatio

zoo
actor
adve
deta
Rpel
arce
adju
abjud
assign
Bona
barr
barr
balb
blad
conu
contu
caute
color
campy
casat
credit
credit
copia
cautio
contra
compro
cautio
causio
confe
contru
convoc
conne
conven
collato
concluf
collup
columb
dos - p
potabil
devolu
dilato
deservi
deveni
depar

actor - powód
 adversarius - odpora
 Aeta - księgi
 Appellatio - wyzwanie do prawa wyższego
 arrestum - zapowiedź
 adjudicare - przypisać
 abjudicare - oddać
 assignatio in terrestri jure - oprawa
 Bona in iure, bona iudice, stojąc
 bannire - gnić
 bannum - wywołanie, wyprawienie
 balneus - kąpiel
 bladum - jarzyna
 conitatio - przypuszczenie
 contumelia - wrota
 cautela - strzałka, strzyka
 color - fortel.
 campfor - odmiennacz
 casatus - unieszony
 creditor - dłużnik, pożyczyciel
 creditum - isczna
 copia - przepis
 cautio - oprawa
 contractus - umowa
 compromissio - rozeglenie
 cautio - obciążenie
 caudium - rzęzik
 confederatio - zmieszenie
 conductor - gęstownik
 convocatorium - godło
 carne - cętka
 conventus - zgromadzenie
 collator - podawca
 conclusio - postanowienie
 collusio oszukania
 columbatio - kółka.
 dos - porąg (postponson)
 totalium - wiano (a sponso)
 devotio - tradak
 dilatio - ^{nieinducio} przód, odłotka
 denarius s. spanis - namistno
 denarius s. spiritus (parha) - zadetek
 denotatio - rug.

denarium - obrok
 datus - podatek
 evictor - zachódca, zastępcza.
 emenda - warzełt, pokupa
 exactio duuillorum - czopowek
 " magna - szos
 " fumaliu - poradnie
 exceptio - wyjęcie
 edictum - wyzroczenie
 evadere - odbywać
 foresta - obora
 forestare - zająć
 faniare - licować
 feudum - maństwo, wolne dobro
 feriae - świętzone dni
 forum alienum - obce prawo
 forum liberum - wolny targ
 foralia - targowe
 fuscus - gniady
 fulvus - wromy
 forisare - targować
 genealogia - rodzej
 gradarius - inochodnik
 gravis - karzet.
 guerra - rostytek
 homidium - niezobojstwo
 hipoteca - obwiązanie
 honestus - pacyling
 hereticus - odprepieniec
 hisquis - blaszkocki
 jus feudale - hiskie, rzeskie prawo
 iudicium generale - sąd wielki
 " expeditum particulare - potozo.
 " oportuum - potrzebny
 " arduum - gorący
 " hospitale - goswinny
 " iuridica dies - sądowy dzień
 iustitionarius - oprawa.
 impetrio - gabanie
 incontinenti - natychmiast
 inscriptio - zapis
 illegitimus - wyłganiec
 impossessionatus - hultaj, niedzioty
 intronatio - zowigazanie

185

Herakow dnia

Sekretarz Towarzystwa

Prezes Towarzystwa

Faint handwritten text, likely a list or record, written in a cursive script.

185

Faint handwritten text, likely a list or record, written in a cursive script.

litis
ludj
land
loch
mis
mero
mun
met
mod
nisi
mul
man
nom
nini
mor
men
mell
nat
noto
non
oda
obs
olin
oble
per
prof

perju
perso
prae

litis contestatio - w wiedzy w prawo,
założenie.

ludifonus - frimark

laudum - uchwała

locatio - najem

misralia - mełna

mercipotus - liškup

mundibardius - opiekun

metreta - ciwtrina

modius - wier tel

ministerialis - stuzebnik

muleta - przepadek

manifestum factum - hie

monomachia - w frankach hie

minuta - wypis

mortarium - odumalina

memoriale - pamiętnik

mellificium - dzienia

naturalis - przyrodzony

notorius - jawny

non obstante - niedbaja

odardus - gotota

obsidium - zafadzenie

olim - niegdz

obligatio - obwiazanie

parasitus - parazit

proscriptio - wygnanie, wy.
karanie

perjurium - krayoprygystus

personaliter - oblicznie

praefentialiter - organizacie.

203,
promulgar - wyotawic

proles - piod

puber - mlakosiek

prescriptio - dawosci

paraferna - wyprawa opyfta

preptio - szpernik

peremptorius - zawity

propositio - zetoba

patrimonium - ojcowiznosci

preestus - przekupien

pignus - zastawa

procurator - reymnik

proprietas - wlasnizna, dzie.
dzictus

pupillus - sierota

plebisitum - wilkierz

pactum - umowa.

recessus - odstep

replicatio - odpor

resignatio - wyzdanie

renunciatio - wyrezenie

realiter et umefectu - dostateczna
ifruitecznie

recessus factum - goracy ucypok

rata - czaj

rati habitio - upewnienie

ruina - upad

relevatio - podniefienie

alveus - rzezyfto

strata - gosimiec

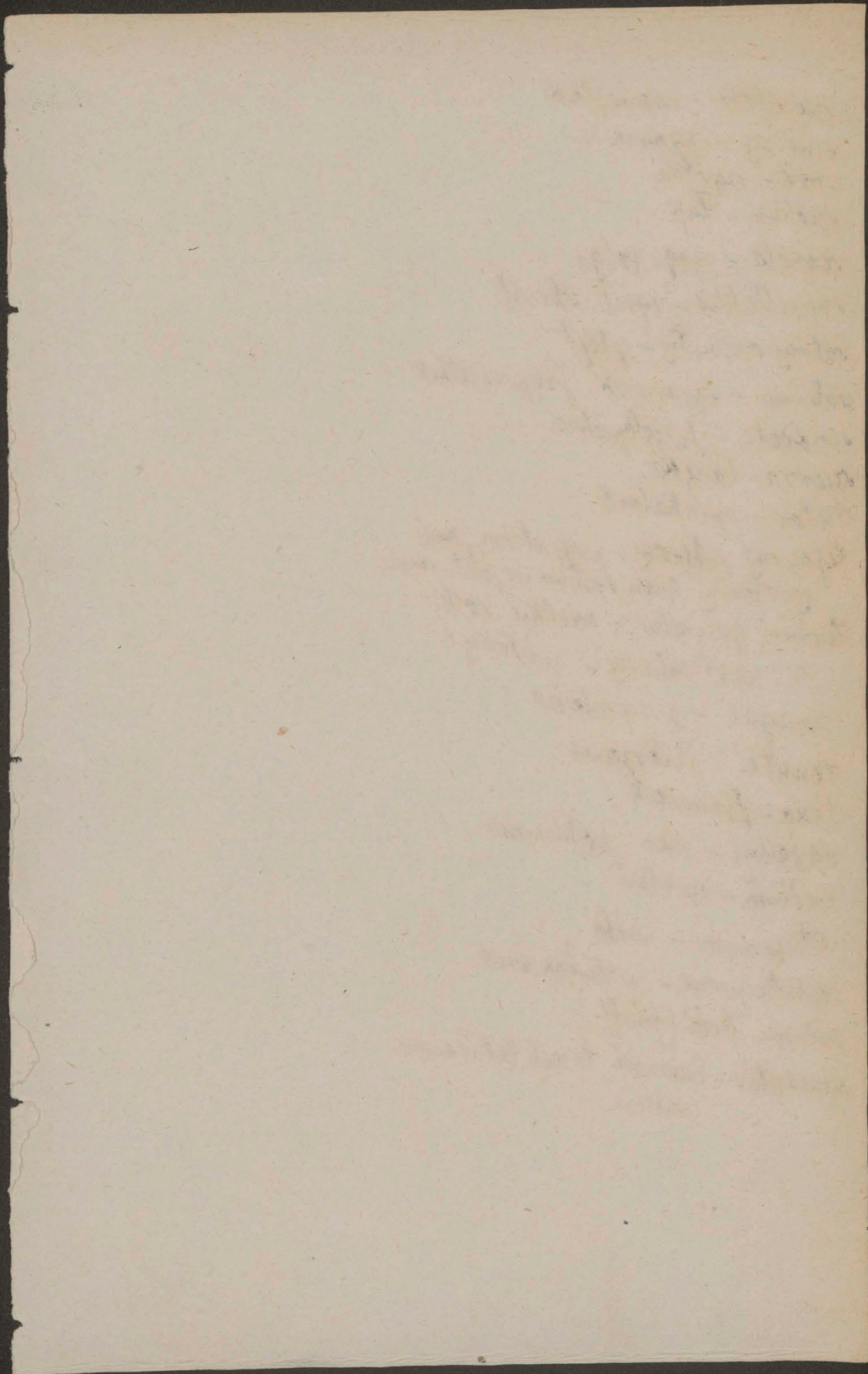
stipulatio - obiecanie

ratiodatio - quers, vorgieft

[Faint, illegible handwriting covering the majority of the page]

suc
sini
sov
sp
regr
sup
salv
soli
sind
scur
tuto
tefan
(
term
||
tre
ten
tax
vap
van
viti
valli
vadu
ufuc

successor - namiastek
 iudicium - sprawa
 iors - ogółka
 iohium - Taj
 sequela - ciąg, folga
 suppellectilis - 2grat, sprzęt.
 salus conductus - glejt
 solidum - szperunk, szperocelnik
 sindale - szystopietree
 scurra - Tazęka.
 tutor - opiekunik
 tafurus suffusus - pogrzebiony (Karb
 (profundus quem eratum ire solit. regale)
 termini generales - wielkie roki.
 " particulares - półroki.
 treugal - przymierze
 tenuta - dzierzawa
 taxa - szcunek
 vasallus - man, kółdownik
 vadum - zakład
 vituperium - hanba
 vallata poena - zakładna wina
 vadum - brod (furt)
 ufceptio - dawności trzech lat idnego
 imienia.

vitricus (matris maritus) ojczym

205

noverca (patris uxor) macocha

privignus (filius mariti primi) papierb (perierbia
privigna)

levir (frater maritorum) dziewierz

glos (mariti soror) bratowa, zotwica, siewe.

materes (duorum fratrum uxores) jątrewki

patrinus, patrina (Kmotr, Kmożyka.)

fratria (uxor fratris) jątrew

sororius (sororis maritus) wtaony swak, szwagier.

posthumus (post mortem patris natus) potomek

abortivus = wyportek

Rivalis (qui eandem mecum amat) - swak

Rivalitas = swakowstwo

Omasius (amator) = gamsiat

omasia = gamsiatka

Pronuba (mulier quae praest nuptias) Swachna, druchna.

Paranimphus (qui facit auspiciu nuptiarum) Dziewostob, družba.

Sponsus = Oblubieniec

Sponsalia = Zyskowanie.

Dellex (quae miscet corpus um alterius marito) popasnica

Procus (petitor in matrimonium) mitornik, nowozenia.

Continguitas et affinitas (Ex Joanne Cerro Suchoticensi: Ferrago
actionum 1531)

Aous (patris vel matris pater)	dziad
avia (patris vel matris mater)	baba, babka, staru- cha.
Proavus (avi pater)	pradziad, przedziad prababka, przedbaba
Abavus (pater proavi) id est nepos (ex filio patris)	pradziad, przedziad wnuk, wnuczka
pronepos (ex nepote natus)	prawnuke
abnepos (ex pronepote natus)	pasynek pasynka
patruus (frater patris)	stryj, stryk
amita (soror patris)	ciotka
patruus matris (avi frater)	stary stryj
Patruales (ex duobus fratr. nati)	cioteczni lub stricezni bracia
Amitiaae	" " " " cioteczne stary.
filiioster (fratris filius)	syn, synowiec (synowica)
avunculus (frater matris)	wuj
matetera (matris soror)	ciotka
Consobrini (ex fratris patruelibus vel ex duabus sororibus nati)	bracia, siostry cioteczne
Socrus (uxoris pater)	wiekis, tesci
Socrus (uxoris mater)	wiekra
gener (filii maritus)	zisc
uxor (filii uxor)	niewiestka, cieta
germanus (frater ex utrisque parentibus)	rodzony
uterinus (ex eodem patre et alia matre)	przyrodzony

